

KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ

1946-1960

(Yüksek Lisans Tezi)

Hakan YILMAZ

Kütahya - 2010

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ
1946-1960**

Danışman
Doç. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ

Hazırlayan
Hakan YILMAZ

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Hakan YILMAZ'IN hazırladığı “**Kastamonu Basımında Demokrat Parti 1946-1960**” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2010

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ		
Doç. Dr. Abdullah İLGAZİ		
Yrd. Doç. Dr. Necati AKSANYAR		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Kastamonu Basınında Demokrat Parti 1946-1960**” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2010

Hakan YILMAZ

Özgeçmiş

1985 yılında Düzce'nin Gümüşova ilçesinde dünyaya geldi. İlkokulu Kastamonu İsfendiyarbey İlköğretim Okulunda, Ortaokulu Kastamonu 23 Ağustos İlköğretim Okulunda, Liseyi Kastamonu Orhan Şaik Gökyay Lisesinde bitirerek ortaöğrenimini tamamladı. Üniversite eğitimini 2007 yılında Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü bitirerek tamamladı.

2009 yılında Çankırı Polis Meslek Eğitim Merkezini bitirip iş hayatına Polis Memuru olarak başladı. Halen İstanbul Emniyet Müdürlüğünde Polis Memuru olarak bu görevine devam etmektedir.

ÖZET

KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ 1946–1960

YILMAZ, Hakan

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ

Temmuz, 2010, 171 sayfa

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de vefatının ardından hem İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi hem de Cumhuriyet Halk Partisinin başına geçmesiyle "Milli Şef" dönemi olarak da adlandırılan dönemde C.H.P. yönetimi ülke siyasetine hakim olmuştur. Bununla birlikte İsmet İnönü, parti içinde muhalif hareketin doğmasına engel olmamıştır.

Tek parti yönetimi esnasında hem ülkenin iç dinamiklerinden hem II. Dünya Savaşı'nın ülke siyasetine olan etkisinden ve hem de C.H.P.'nin otoriter bir yönetim tarzı benimsemesinin de etkisiyle 1945'de Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur. M.K.P.'nin seçimlerde hiçbir varlık gösterememesi ve 1958 yılında da kendini feshetmesi çok partili hayatın devamlılığı açısından olumsuz olsa da 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasıyla Türk siyasi hayatı muhalefete kavuşmuştur.

Tezimizde Demokrat Parti'nin Türk siyaset sahnesine çıkışı, yaptığı faaliyetler, 1950 seçimlerini kazanması, iktidara geldiğinde yapmış olduğu icraatlar, dış politikadaki faaliyetleri Kastamonu basınına bakış açısıyla incelenmiştir. Ayrıca 1960 Askeri hareketi sonucu iktidarı askeri yönetime devretmek zorunda kalan Demokrat Parti'nin tüm icraatları karşılaştırılarak Türk siyasi hayatındaki etkisini belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Çok Partili Hayat, Demokrat Parti İktidarı, Kastamonu Basını.

ABSTRACT**IN KASTAMONU DEMOKRAT PARTY PRESS 1946–1960****YILMAZ, Hakan****MA Thesis, History Department****Supervisor: Assoc. Dr. Esra SARIKOYUNCU, DEĞERLİ****July, 2010, 171 pages**

Republic of Turkey Mustafa Kemal Atatürk, the founder of 10 November 1938 after the death of President İsmet İnönü's election to head the Republican People's Party and the "National Chief" period, also known as CHP management has dominated the country's politics. However, İsmet İnönü, the party in opposition has not prevented the emergence of the movement.

During the one-party rule of the country's internal dynamics and II. World War II and the impact on the politics of the country and an authoritarian management style of the CHP with the impact of adopting the National Development Party was founded in 1945. MKP'nin in elections in 1958 and never fail to show the existence of the multi-party dissolved itself in terms of continuity of life, although negative in 1946 with the establishment of the Democratic Party became the opposition to Turkish political life.

Turkish political scene in our thesis out of the Democratic Party, won elections in 1950 for his activities, his achievements have been made when it comes to power, foreign policy perspective and will examine the activities of Kastamonu Press. Also in 1960 as a result of military action had to transfer power all the acts of the Democratic Party by comparing the effect of Turkish political life has been specified.

Key Words: Mustafa Kemal Atatürk, the Multi-Party life, the ruling Democratic Party, Kastamonu Press.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TEZ METNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KASTAMONU BASININDA ÇOK PARTİLİ DÖNEME GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİNİN OLUŞUMU

1.1. MİLLİ ŞEF DÖNEMİ	9
1.2. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞİ HAZIRLAYAN ETKENLER	9
1.2.1. Dış Etkenler.....	10
1.2.2. İç Etkenler.....	13
1.2.2.1. Toprak Reformu	14
1.2.2.2. Dörtlü Takrir.....	17
1.3. MUHALEFETİN DOĞUŞU	18
1.3.1. Milli Kalkınma Partisi'nin Kuruluşu.....	19
1.3.2. Demokrat Parti'nin Kuruluşu.....	20
1.3.3. Kastamonu Basınında Demokrat Parti'nin Kuruluşu	21
1.4. KASTAMONU BASININDA 1946 SEÇİMLERİ	26
1.4.1. 1946 Seçimleri Sonrası Genel Siyasi Durum.....	31
1.4.2. 12 Temmuz Beyannamesi ve Kastamonu Basınında Yansımaları.....	34
1.5. 12 TEMMUZ BEYANNAMESİ SONRASI C.H.P.	36
1.6. 12 TEMMUZ BEYANNAMESİ SONRASI D.P.'DEKİ GELİŞMELER VE MİLLET PARTİSİ'NİN OLUŞUMU	38
1.7. MARSHALL PLANI VE TRUMAN DOKTRİNİ'NİN TÜRK SİYASİ GELİŞİMİNE ETKİSİ	40

1.8. KASTAMONU BASININDA 1950 SEÇİMLERİNE DOĞRU SİYASİ DURUM VE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER.....	41
---	-----------

İKİNCİ BÖLÜM

KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI VE İLK İCRAATLARI

2.1. KASTAMONU BASININDA 1950 SEÇİMLERİ VE D.P.'NİN İKTİDARA GELMESİ.....	46
2.1.1. 1950 Seçimlerinin Kastamonu Basınındaki Yansımaları	47
2.1.2. 1950 Seçimlerinin C.H.P. Açısından Yorumlanması.....	48
2.2. KASTAMONU BASININDA D.P.'NİN İLK HÜKÜMETİ İLK İCRAATLARI.....	49
2.3. KASTAMONU BASININDA D.P. HÜKÜMETİ DÖNEMİNİN İLK İCRAATLARI.....	51
2.3.1. Orduda Yapılan Tasfiyeler.....	52
2.3.2. D.P.'nin Din Politikaları	54
2.3.3. Kore Savaşı ve Türkiye'nin Tutumu (Müdahil Oluşu)	55
2.3.4. Kore Savaşı Sonrası İç Politik Gelişmeler.....	57
2.3.5. Atatürk'ü Koruma Kanunu	59
2.4. KASTAMONU BASININDA D.P.'NİN C.H.P. İLE OLAN İLİŞKİSİ.....	61
2.4.1. D.P.'nin C.H.P. ile Olan İlişkisi Sürecinde Yapılan Değişiklikler	63
2.4.2. C.H.P.'nin Mallarına El Konulması ve Kastamonu Basınındaki Etkileri	64
2.5. KASTAMONU BASININDA DÖNEMİN DIŞ POLİTİK GELİŞMELERİ VE TÜRKİYE'NİN NATO'YA ALINMASI.....	65
2.6. DÖNEMİN EKONOMİK GELİŞMELERİ.....	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARINDAN ASKERİ DARBEYE 1954–1960

3.1. 1954 SEÇİMLERİ.....	74
3.2. 1954 SEÇİMLERİNİN KASTAMONU BASININDAKİ YANSIMALARI.	75

3.3. KASTAMONU BASININDA 1954 SEÇİMLERİ SONRASI İÇ SİYASİ GELİŞMELER.....	76
3.3.1. Devlet Memurları Kanununda Yapılan Değişiklikler	77
3.3.2. Kırşehir'in İlçe Yapılması.....	77
3.4. KASTAMONU BASININDA 6-7 EYLÜL OLAYLARI.....	80
3.5. KASTAMONU BASININDA DÖNEMİN DIŞ POLİTİK GELİŞMELERİ	81
3.5.1. Balkan İttifakı.....	82
3.5.2. Bağdat Paktı	83
3.6. KASTAMONU BASININDA 1957 SEÇİMLERİ ÖNCESİ İÇ POLİTİK GELİŞMELERİ	85
3.7. 1957 SEÇİMLERİ	88
3.8. 1957 SEÇİM SONUÇLARININ KASTAMONU BASININDAKİ YANSIMALARI.....	92
3.9. KASTAMONU BASININDA 1957 SEÇİMLERİ SONRASI İÇ POLİTİK GELİŞMELERİ	93
3.10. DÖNEMİN EKONOMİK GELİŞMELERİ.....	96
3.11. DIŞ POLİTİK GELİŞMELER.....	97
3.12. ASKERİ DARBE ÖNCESİ İKTİDAR-MUHALEFET İLİŞKİSİ VE D.P.'NİN SON İCRAATLARI.....	101
3.13. ASKERİ DARBE	106
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	108
EKLER.....	111
KAYNAKÇA.....	151
DİZİN	157

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CENTO	Merkezi İşbirliği Teşkilatı
DP	Demokrat Parti
HP	Hürriyet Partisi
IMF	International Monetary Fund (Uluslar arası Para Fonu)
KİT	Kamu İktisadi Teşekkülleri
MKP	Milli Kalkınma Partisi
MP	Millet Partisi
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEZ METNİ

GİRİŞ

Anadolu'nun en eski medeniyetlerinden biri olan Kastamonu'da matbaacılık ve gazeteciliğin 100 yılı aşkın bir geçmişi bulunmaktadır. Bundan 142 yıl önce 1868 yılında Kastamonu'da ilk matbaayı Mehmet Reşit Paşa açmıştır. İlk matbaa Kastamonu Vilayet matbaasıdır. İlk olarak Kastamonu Vilayet matbaasında 1869 yılında 1 no'lu Salname basılmıştır. Bu kitap 12x18 ebadında ve 132 sayfa olarak taş baskı usulü ile basılmıştır.¹

Kuruluşu kesin olarak bilinen ilk özel matbaa, 1925 yılında İnebolu'da Hayrettin Bey tarafından, Hayrettin Bey matbaası adı ile kurulmuştur. Tez konumuzu ilgilendiren gazetelerden birisi olan Doğrusöz gazetesini, Birlik matbaasında 1942'den itibaren bastıran Ziya Demircioğlu eşinden aldığı bir el pedal ile yeni matbaa adı altında çalışmaya başlayan matbaanın adını bir süre sonra Doğrusöz olarak değiştirmiştir. 1950 yılında bu matbaa Kastamonu'nun en büyük matbaası haline gelmiştir. 1945'de Sabri Tümkor, Kastamonu matbaasını kurmuştur. 1950'de ise Sabri Yılmaz, Mücadele matbaasını kurmuştur. Sabri Tümkor 1952'de gazetesini kapatıp matbaayı İstanbul'a nakletmiş, 1957'de ise Sabri Yılmaz'ın vefatı üzerine Mücadele matbaası Doğrusöz matbaası tarafından satın alınmıştır. 1952'de Tosya matbaası, 1957'de İlhan matbaası kurulmuştur.²

Kastamonu'da gazetecilik tarihi ise 1872 yılında, şimdiki Bolu, Çankırı, Sinop, Zonguldak illeri ile Çorum ve Ankara'nın bazı ilçelerini içine alan, geniş bir sahayı kaplayan Kastamonu ilinde tek gazete olarak vilayetin resmi yayın organı olan Kastamonu Gazetesi çıkmasıyla başladı.³

1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyetle birlikte gelen, basın hürriyeti sayesinde Kastamonu'da önce Köroğlu, daha sonra da Serbaz ve Zafer gazeteleri yayın hayatına girmiş, hükümetler, idareler, siyasi partiler, tenkit veya müdafaa edilmeye başlamıştır.⁴

¹ Ziya Demircioğlu, Kastamonu'da Matbuat Hayatı, **Doğrusöz**, 20.05.1944- 30.05.1944, s.1.

² Aziz Demircioğlu, (1982), **100 Yıllık Kastamonu Matbaası**, 2. Baskı, 1872-1972, M.E.B. Yayınları, Kastamonu, ss. 10-11.

³ Aziz Demircioğlu, **a.g.e.**, s.12.

⁴ Ziya Demircioğlu, (1961), **Meşrutiyet Nasıl İlan Olundu**, Kastamonu Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, s.16.

Kurtuluş savaşında ise Kastamonu ve bütün ülkeyi derinden etkileyecek bir gazetecilik faaliyeti başladı. Açıksöz gazetesi 1919 yılında yayın hayatına girmiştir.⁵

İdealist, vatansever birkaç gencin bir araya gelmeleriyle çıkarılan Açıksöz ilk defa modern gazetecilik anlayışıyla yayın hayatına girmiş, büyük ve çeşitli başlıklarda okuyucunun dikkatini çekecek şekilde tertiplenmişti. Açıksöz gazetesi aynı zamanda Kastamonu'da uzun müddet günlük olarak yayınlanan ilk gazete olmuştur. Kurtuluş savaşı sırasında Açıksöz gazetesinin zaman zaman 1500–2000 adet basıldığı görülmüştür.⁶

Kastamonu basınında çalışan isimlerin daha sonra çok büyük üne kavuşmaları, Kastamonu gazeteciliğinin değerini arttırmıştır. Vali Sırrı Paşa, Ebu Bekir Hazım (Tepeyran), Mehmet Ali(Prof. Ayni), İsmail Hakkı(Prof. Uzunçarşılı), İsmail Habib(Sevük), Tahsin Nahit(Uygur) bunlardan birkaçıdır.⁷

1872'de çıkarılan Kastamonu Vilayet gazetesinden sonra, ilk özel gazete olarak çıkarılan Köroğlu, muhakkak Kastamonu'nun politik hayatında olduğu kadar basın tarihinde de önemli bir yer işgal etmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlayan hürriyet havası içinde kurulmuş olan İttihat ve Terakki cemiyetinin, Kastamonu şubesi cemiyetinin fikirlerini yaymak üzere bir gazete çıkarmaya karar vermiştir. Köroğlu adı verilen gazete Meclis-i Mebusan'ın toplandığı 17 Aralık 1908'de Fazlı oğlu Besim Beyin sorumlu müdürlüğünde ilk sayısını yayımlamışlardır.⁸

Kastamonu basını, özellikle II. Meşrutiyetle beraber ülkede yayılan özgürlük ortamından ötürü basın hürriyetini yaşamıştır. Ancak bu kısa süreli olmuş, İttihat ve Terakki baskısı basını da etkilemiştir. I. Dünya savaşı sonuna kadar çıkan gazeteler bir farklılık göstermemiştir.

Kastamonu matbuatı ve gazeteleri hakkında verilen bilgiden sonra tezimizin konusunu teşkil eden 1946–1960 dönemi gazeteleri incelenecektir. Yalnız burada, gazetelerin çıkış tarihi 1946'dan önce olmakla birlikte tez konusunu teşkil eden kısım incelenecektir.

⁵ Hüsnü Açıksözcü, (1933), **İstiklal Harbinde Kastamonu**, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, s.25.

⁶ Demircioğlu, **a.g.e.**, ss.13-14.

⁷ **a.g.e.**, s.15.

⁸ **a.g.e.**, s.27.

Kastamonu’da ilk çıkan resmi Kastamonu gazetesinden sonra⁹, en uzun yayın hayatı olan Doğrusöz gazetesi, Açıksöz gazetesi sahibi merhum Hüsnü Açıksöz tarafından Açıksöz’ün kapanmasından 5 yıl sonra çıkarılmıştır. Neşriyat müdürlüğünü Avukat İzzet Okay’ın, yazı işlerini Ağah Çetin’in yaptığı Doğrusöz Kastamonu Vilayet matbaasında basılmaya başlamıştır. Çıkış tarihi 19 Mayıs 1937 Çarşamba günüdür.¹⁰

Doğrusöz, 19 Mayıs 1937 Çarşamba günkü ilk sayısında; “19 Mayıs; Atatürk günü: yurdun verim, ulusun kalkınma günüdür”. yazısıyla beraber cumhuriyetçi, halkçı, siyasi gazete şeklinde yazar. Yayın hayatına yeni başladığında haftada iki gün çıkmıştır. İlk yazısının konusu Doğrusöz niye çıkar olmuştur.¹¹

Basın kanununda yapılan bir değişiklikle, gazete sahip ve mesul müdürlerinde aranan yüksek tahsil mecburiyetinin kaldırılması üzerine yıllardır Doğrusöz’ü kendi hesabına çıkaran Ziya Demircioğlu, 5 Ekim 1945 tarih ve 829. sayıdan itibaren gazeteyi resmen devir alarak sahibi ve yazı işleri müdürü olmuştur. Doğrusöz 4 Ocak 1950 tarihli sayısından itibaren dört sayfa çıkmaya başlamıştır. 2 Ocak 1951 tarihli 1362. sayıdan itibaren Salı, Perşembe ve Cumartesi günleri, çıkmaya başlamıştır.¹²

Kastamonu gazetesi 30 Mart 1945’de çıkmaya başlamıştır. Sabri Tümkor’un kurduğu matbaada, matbaanın da adını taşıyarak çıkarmaya başladığı Kastamonu gazetesi 28x41 ebadında iki sayfa ve dört sütundur. Gazete 2. sayısından itibaren “Altıokçu Yurt Gazetesidir” şeklinde çıkmaya başlamıştır.¹³

22 Mayıs 1945 tarihli 9. sayıdan itibaren Cumartesi ve Çarşamba günleri olmak üzere haftada iki defa çıkmaya başlayan Kastamonu’nun 15 Haziran 1945 tarihli 95. sayısından itibaren başlığı altındaki ibare, “Çarşamba ve cumartesi çıkar, siyasi Halk ve Yurt gazetesidir” şeklinde değiştirilmiştir. 17 Ağustos 1951’den sonra 10 ay kadar çıkmamıştır. Kastamonu gazetesi 21 Haziran 1952’den itibaren de her gün iki sayfa çıkmaya başlamıştır. Kastamonu gazetesi 27 Ağustos 1952 tarihli 537. sayıdan sonra bir daha yayınlanmamış, Sabri Tümkor tarafından matbaası da İstanbul’a nakledilmiştir.¹⁴

⁹ Mart 1872’de başlayan Kastamonu Vilayet gazetesi 30 Mayıs 1938’e kadar tam 66 yıl yayın hayatını sürdürmüştür.

¹⁰ Demircioğlu, **a.g.e**, s.95.

¹¹ **Doğrusöz**, 19 Mayıs 1937 Çarşamba, Yıl:1, Sayı:1.

¹² Demircioğlu, **a.g.e**, ss. 98-99.

¹³ **a.g.e**, s.107.

¹⁴ **a.g.e**, s. 108.

1943 yılında kapanan Yeni Birlik gazetesinin sahibi Ahmet Kırıl, üç yıllık aradan sonra gazete çıkaranlarda tahsil şartının kaldırılması üzerine 10 Ekim 1946 tarihinden itibaren Yenises gazetesini çıkarmaya başlamıştır. Yenises gazetesi Kırıl matbaasında çıkmaya başlamıştır.¹⁵

21 Ekim 1946 tarihli 3. sayıdan itibaren haftada iki defa çıkacağını bildiren Yenises, bazı haftalar iki, bazı haftalar bir defa olmak üzere yayın hayatına devam etmiştir. 10 Ekim 1950 tarihli 288. sayıdan itibaren Salı ve Cumartesi günleri çıkmaya başlayan Yenises, 7 Ağustos 1951 tarihli 346. sayıdan itibaren Doğrusöz gazetesinin günlük yayınlanması üzerine günlük çıkmaya başlamıştır. 19 Aralık 1969 yılında Yenises gazetesi yayın hayatına son vermiştir.¹⁶

D.P.'nin kurulması üzerine, Kastamonu İl Başkanı olan Avukat Hayri Tosunoğlu tarafından partinin fikirlerini yaymak üzere 10 Nisan 1947'de çıkarılan Dikkat gazetesi 41x57 ebadında, 6 sütunlu ve iki sayfadır. Başlığının altında "Siyasi Demokrat Gazetesi", onun altında da Pazartesi ve Perşembe günleri çıktığını bildiren Dikkat gazetesi ilk sayısında, "Davamız Atatürk'ün Kurduğu Davadır" diyerek amacını belirtmiştir.¹⁷ Demokrat partinin sözcüsü gibi faaliyet gösteren gazete, Atatürk'ün gittiği yoldan asla dönülmeyeceğini belirtmiştir. Bu suretle Demokrat Partinin yurt çapındaki gelişmesi ve liderlerinin konuşmalarını da sütunlarına koymuştur.

11 Ağustos 1947 tarihli 26. sayıdan itibaren 4 sütunlu ve 4 sayfa olarak yayınlanmaya başlamıştır. Hayri Tosunoğlu 19 Ocak 1949 tarihli 178. sayıdan itibaren gazetesini haftada bir Çarşamba günleri çıkarmaya başlamıştır. 6 Nisan 1948 tarihli 189. sayıdan itibaren sayfa adedini ikiye indiren Dikkat 6 Temmuz 1949 tarihli 201. sayıdan sonra yayınlanmamıştır. Dikkat gazetesinde Hayri Tosunoğlu, Sabri Yılmaz, Ziya Termen ve D.P'li bazı şahıslar da siyasi yazılar yazmışlardır.¹⁸

Demokrat partinin yayın organı olarak çıkarılan Dikkat gazetesini idare eden ve baş makaleler yazan Sabri Yılmaz bir süre sonra bu gazeteden ayrılarak 1 Eylül 1948'de Mücadele gazetesini kurmuştur.¹⁹ Haftada bir Perşembe günü çıkan, siyasi

¹⁵ a.g.e, s.109.

¹⁶ a.g.e, s.110.

¹⁷ a.g.e, s. 113.

¹⁸ a.g.e, s. 114.

¹⁹ a.g.e, s. 115.

gazete olduğunu belirten Mücadele'nin başlığında “İnsanlığın Ruhü Olan Adaletin Yılmaz Müdafiidir (savunucusudur)” yazılmıştır.²⁰

Mücadele kuruluş amacına uygun olarak tenkidi yani eleştiriyi hep kullanmış ve eleştirisinin asıl unsurunu iktidar oluşturmuştur.

16 Aralık 1948 tarihli 12. sayıdan itibaren iki sayfa çıkmaya başlayan Mücadele, 27 Aralık tarihli 14. sayıdan itibaren haftada iki defa çıkmaya başlamıştır. Doğrusöz ve Yenises'in günlük çıkmaya başlaması üzerine 22 Temmuz 1952 tarihli 347. sayıdan sonra yayını durdurmuş, 1 yıl yayınlanmamış ve 23 Temmuz 1953 tarihli 347. sayıdan itibaren günlük olarak çıkmaya başlamıştır.²¹

22 Temmuz 1952 tarihli sayısından itibaren “Türkiye Köylü Partisi Köylünün Partisi” ibaresini koymaya başlamıştır. 16 Şubat 1954 tarihli 517. sayıdan itibaren günlük çıkmadan vazgeçerek Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa yayınlanacağı bildirmişse de bunu da zaman zaman aksatmıştır. 29 Aralık 1955 tarihli 603. sayıdan sonra bir daha yayınlanmamıştır.²²

7 yıllık basın hayatı içinde Mücadele'nin sahibi Sabri Yılmaz yazıları ile sağa sola sataştığından hakkında birçok davalar açılmış, hatta bazılarında da mahkum olmuştur. Yazıları genellikle Sabri Yılmaz'ın yazması ile beraber kimlikleri belli olmayan kişiler de müstear adıyla yazılar ve şiirler yazmışlardır.

Demokrat parti lehinde çalışmak üzere Kastamonu'ya gelen Faruk Algur tarafından Doğrusöz matbaasında 24 Haziran 1950'de “Siyasi Demokrat Gazete” olarak haftada bir defa çıkarılan Karadayı beş sütunlu ve dört sayfadır. Karadayı, 21 Temmuz 1950 tarihli 4.sayıdan itibaren Pazartesi ve Cuma günleri olmak üzere haftada iki defa çıkmaya başlamıştır. 6 Ağustos 1951 tarihinde çıkan 67. sayıdan sonra yayınına dört yıl ara veren Karadayı 20 Mart 1955'de, aslında 68. sayı olması gerekirken 262. sayı olarak çıkmış ancak bu tarihten sonra bir daha çıkmamıştır.²³

Avukat Necati Erdem'in sahipliğinde 6 arkadaşıyla beraber İnebolu ilçesinde haftalık siyasi gazete olarak 14 Şubat 1953'de çıkarılan Hakikat gazetesi 28x41 ebadında, iki sayfa ve dört sütun olarak Doğrusöz matbaasında çıkarılmıştır. Gazete,

²⁰ **Mücadele**, 01.09. 1948, Yıl:1, Sayı:1, s.1.

²¹ Demircioğlu, **a.g.e**, s. 116.

²² **a.g.e**, s. 117.

²³ **a.g.e**, s. 118.

mevcut durumlardan ötürü ve de o dönemde çok gazetenin çıkmasından dolayı 25 Temmuz 1953’de yayınlanan 22. sayıdan sonra bir daha çıkmamıştır.²⁴

1957 milletvekili seçimleri sırasında demokrat partinin propagandasını yapmak üzere 23 Eylül 1957’de çıkarılan Yeni Kastamonu gazetesi, günlük çıkmış ve de kendini siyasi, Demokrat gazete olarak tanıtmıştır. İlhan matbaasında çıkarılmıştır.²⁵

İki sayfası beş sütun olarak çıkarılan gazete amacını ilk sayısında “Gazetemizin amacı Demokrat Parti Umdelerine (maddelerine) sadık ve onun izinde yürümek azim ve kararında olduğunu açıklarız” şeklinde belirtilmiştir. Amaç olarak “*demokrat parti iktidarından ve demokrat partinin izinden ayrılmamak olacaktır*” denmiştir. Bu sebeple gazetenin hangi amaçla çıktığı ve de ne doğrultuda yazılar yazılacağı belirtilmiştir.²⁶

Gazetenin mesul müdürlüğünü yapan Dr. Münif İslamoğlu’nun milletvekili seçilmesi üzerine 5 Kasım 1947 tarihli 37. sayıdan itibaren mesul müdürlüğünü Avukat Sabri Keskin almış, 26 Kasım 1957 tarihli 53. sayıdan itibaren de bu görevi Abdulkadir Türithan’a devretmiştir. 27 Mayıs ihtilalinden bir gün sonra çıkan sayısından itibaren Yeni Kastamonu gazetesinin başlığının altındaki ibare “siyasi günlük gazete” olarak yayınlanmaya başlanmış daha sonra bu ibareye “müstakil” kelimesi ilave edilmiştir. 15 Aralık 1969 tarihli 3400. sayıdan sonra dergi haline gelmiştir.²⁷

Bu gazetelerin haricinde materyalini bulamadığımız ancak o dönemde çıkmış olan gazeteler şunlardır: Birlik 1942–1947, İnebolu 1951, Hürses 1950–1953, Güzel Abana 26 Ağustos 1950–1952, Taşköprü 1950, Tosya 2 Ocak 1951–1955, Halk 22 Haziran 1951–10 Eylül 1951, Pazar Yerinin Sesi Köylünün Sesi Haziran 1951-20 Haziran 1956 (Abana ilçesi Pazaryeri köyünde çıkmıştır) Hakkın Sesi İnebolu’da 4 Ağustos 1953- 4 Kasım 1972, Devrez Tosya’da 1954de çıkmış, İnebolu Hizmet Gazetesi 21 Haziran 1955- 31 Mayıs 1956, Yeni Tosya 1955, Tosya Postası 4 Haziran 1954-Nisan 1962, Azdavay 21 Eylül 1955- 8 Şubat 1956, Yeşil Azdavay, Güneğöre 1956, Taşköprü 6 Mart 1959- 22 Nisan 1963, Yeşil Cide 18 Ağustos 1959- 20 Mayıs 1960.²⁸

²⁴ a.g.e, s. 130.

²⁵ a.g.e, s. 141.

²⁶ **Yeni Kastamonu**, 23.09.1957, Yıl:1 Sayı:1, Sayı:1.

²⁷ Demircioğlu, a.g.e, ss. 142–143.

²⁸ a.g.e, ss. 105–145.

Cumhuriyet kurulurken en önemli ilke halk iradesi ve her zaman son sözü halkın söylemesi olmuştur. Bunun içindir ki çok partili hayatın kaçınılmaz unsuru iktidar partisinin karşısında muhalefet partisinin bulunmasıdır. Nitekim 1946 yılında D.P.'nin kurulmasıyla bu durum gerçekleşerek ülkede demokratik hayata geçiş süreci başlamıştır.

Tezimizde 1946 yılında Türkiye’de çok partili hayata geçilmesinde etkili olan nedenler, Demokrat Parti’nin kuruluşu, 1950–1960 arasındaki D.P. iktidarı sırasında Türk siyasi, ekonomik ve toplumsal yaşamı üzerinde yaptığı değişiklikler ve bu değişikliklerin Kastamonu Basınındaki etkilerini incelemeye çalışacağız.

İlk bölümde D.P.’nin ortaya çıkışını hazırlayan iç ve dış etkenler, D.P.’nin kuruluşu, 1946 seçimleri, 12 Temmuz 1946 Beyannamesi, Truman-Marschall yardımları, 1950 öncesi ülkedeki durum incelenmiştir. Ancak 1950’ye kadar yerel basının kendini tam anlamıyla geliştirememiş olmaması, ülkedeki demokratik yapıyı tam kavrayamaması ve özellikle tezimizin ilk bölümünün ilk kısmında yani çok partili hayata geçiş süreci genel yayınlardan incelenmiştir.

İkinci bölümde ise 1950 seçimleri, seçimlerin Kastamonu basınındaki yansımaları, D.P.’nin iktidara geldikten sonra yapmış oldukları ilk icraatları, D.P.’nin muhalefetteki C.H.P. ile olan ilişkisi, 1950–1954 arası dış politik gelişmeler ve ekonomik gelişmeler Kastamonu basını açısından incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise 1954 ve 1957 seçimleri, bunların basındaki yansımaları, ülke içinde gelişen olaylar, 27 Mayıs İhtilaline giden süreçte ülkedeki iç ve dış gelişmeler, Askeri İhtilal öncesi ülkede iz bırakan olaylar ve D.P. iktidarının son bulması ele alınmıştır.

Tezimizin konusu belirlenirken önümüzde önemli örnek olarak duran ‘Kütahya Basınında Demokrat Parti İktidarı 1950–1960’²⁹ tezinde karşılaşılan aynı sorunlar bizimde karşımıza çıkmıştır. Bu sorunlardan başlıcaları, tezimizin konusunu oluşturan 1946–1960 arası dönemde Kastamonu’da çıkan gazetelerin çokta uzun süreli olmayışı, bazı konularda ise gerekli materyal bulunamaması olmuştur. Gerekli materyalin olmadığı dönemlerde genel yayınlardan yararlanılmıştır.

²⁹ Selahattin Bozkurt, (2000), “Kütahya Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950–1960)”, **Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya, s.8.

BİRİNCİ BÖLÜM

KASTAMONU BASININDA ÇOK PARTİLİ DÖNEME GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİNİN OLUŞUMU

1923–1938 yılları arasında uygulanan tek partili rejim, muhalefetin; Türk Medeni yasası ve Anayasal bir düzenleme ile kabul edildiği, başka bir deyişle, serbestlik rejiminin geçerli olduğu bir rejimdir. Bu dönemde hukuken parti kurmak serbesttir ancak fiilen bir otoriter rejim vardır. 1938 yılında Cemiyetler Kanununun kabulünden, 1945 yılında bu yasada yapılan değişikliğe kadar ise Türkiye’de müsaade sistemi geçerli olup, siyasi parti kurmak iktidarın iznine bağlıyordu.³⁰ Böylece siyasi parti kurmak için İçişleri Bakanlığına dilekçe veriliyor, gerekli izinler verildikten sonra siyasi parti faaliyete geçiyordu.

1.1. MİLLİ ŞEF DÖNEMİ

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün 10 Kasım 1938 yılında ölümü üzerine T.B.M.M. tarafından 11 Kasım 1938’de yani Atatürk’ün ölümünden bir gün sonra İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyetinin ikinci Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 26 Aralık 1938 yılında ise C.H.P. olağanüstü kurultayında İsmet İnönü partinin “Değişmez Genel Başkanı” ilan edilmiştir. Böylelikle İsmet İnönü Kurultayda C.H.P.’li milletvekillerinin oylarıyla Değişmez Genel Başkan olarak parti içindeki hakimiyetini arttırıyordu. Ayrıca kendisi istemediği sürece bu durumun değişmesi de mümkün gözüküyordu. Ancak İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olmasının ardından parti kurulması için parti içinde bağımsız pozisyonunda olan milletvekillerinin ortadan kaldırılmasına da çalışmadı. Hatta daha da ileri gidip bir muhalefet partisinin kurulmasını engellemeyerek demokrasi tarihimizdeki yerini almıştır.³¹ Burada İsmet İnönü’nün Genel Başkanlığıyla parti içinde muhalif hareketin doğmasını engellememesi bir çelişki gibi görülebilir ancak ilerideki kısımda da anlatacağımız nedenlerden dolayı D.P.’nin kurulmasıyla çok partili hayata geçilmiştir.

1.2. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞİ HAZIRLAYAN ETKENLER

Tek parti yönetimi DP’nin kurulmasıyla sona ermiş, çok partili hayata geçiş sağlanmıştır. Bu geçiş süreci hem ülkenin kendi içindeki iç dinamiklerden, hem de tüm

³⁰ Mustafa Albayrak, (2004), **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946–1960)**, Ankara, s.7.

³¹ Albayrak, **a.g.e**, s.17.

Dünya'yı kasıp kavuran II. Dünya Savaşı'nın ülke siyasetine olan etkilerinden kaynaklamıştır. Bu nedenle Türkiye'nin çok partili hayata geçişini sağlayan nedenleri önemi nedeniyle iç ve dış etkenler olarak ikiye ayırarak incelemeyi uygun bulduk.

1.2.1. Dış Etkenler

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na girmemiş olmasına rağmen 1939–1945 arasındaki savaş sürecinde, siyasi ve ekonomik açıdan büyük sıkıntılara girmiştir. Türkiye savaşın getirdiği ekonomik sıkıntıların yanı sıra, savaş boyunca, savaşta yer alan müttefik ve mihver bloğu devletlerinin Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokmak için yaptıkları baskılar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Türkiye'nin politikası ise savaşın dışında kalmak ve memleketi savaş yıkıntılarında korumak olmuştur.³²

II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'yi savaşın dışında tutmayı başaran İnönü, şüphesiz bunu gerçekleştirirken ülke ile beraber kendisi de oldukça sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Öyle ki savaş yıllarında uygulanan ve Atatürk'ün geleneksel dış siyasetinden farklı olan politika, batılı müttefiklerin Türkiye'den emin olamamasına neden olduğu kadar Sovyet tehdidiyle de karşı karşıya kalınmasına neden olmuştur.³³ Ancak İsmet İnönü bu dış siyasetinde denge politikası izlemekteydi. Bu politikanın en önemli tarafı II. Dünya savaşı dışında kalışımız olmuştur. Bunu sağlayarak İnönü kendi ülkesinin menfaatlerini korumuştur. Atatürk dönemi dış politikasından ayrılan bu durum o dönemi reddetmemiş sadece kısa süreli bir durum olmuştur. Zira savaş tehlikesi ortadan kalkınca bu durum eski halini alarak Atatürk'ün kurduğu dış politikaya dönmüştür.

Savaş başlamadan önce Türkiye her ülkeyle eşit mesafedeydi. Kısa sürede Almanya, Avrupa'yı yaptığı işgallerle tehdit edince Türkiye da Batı ittifakına yanaşmaktaydı. Bir tarafta İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği demokratik ülkelerin olduğu müttefikler, diğerinde ise Almanya ve İtalya'nın başını çektiği Mihver devletleri bulunmaktaydı. Sovyetler önce mihverin yanında olsa da Almanya'nın kendisine savaş ilan etmesi sonucu Batılı müttefiklerin tarafına geçmiştir.

³² Fahir Armaoğlu, (2005), **20. yy. Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, 15. Baskı, İstanbul, s. 407.

³³ Necdet Ekinci, (1997), **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Dış Etkenler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, s.160.

Savaş sürerken 1943 Kasım ayında Tahran Konferansı'nda da Sovyetler, Almanya ile yapılan ve kazanılan Stalingrad savaşlarının da kendisine sağladığı avantajı da kullanarak Türkiye'nin savaşa sokulmasında ısrar etti. Hatta Stalin "gerekirse enselerinden yakalayarak" Türkleri savaşa sokmak gerektiğini söyledi.³⁴ Amerika ve İngiltere Türkiye'ye savaşa girmesi için baskıda bulunuyordu. Aralık 1943'te Churchill, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüştü. Bu sefer müttefiklerin baskısı gayet ağır oldu. İsmet İnönü de prensip olarak savaşa girmeyi kabul etti fakat Türkiye, anlaşmaların neticesinde kendisine gerekli gördüğü silah ve teçhizat yardımını almadan asla savaşa girmeyecekti. İngilizler ile yapılan savaş yardımı görüşmelerinden sonra İngilizler bu istekleri çok buldular. Türkiye bu süreçte 1 yıl daha idare etti. Ancak Sovyetler Türklerin Almanya ile ticari ilişkilerinin durdurulmasını istiyorlardı.

O dönemde Almanya, savaş sanayisi için en önemli ham maddelerden kromit cevherini Türkiye'den alıyordu. Tabii Türkiye de Almanya'nın tehdit, öneri ve isteklerini göz ardı edemezdi çünkü Almanlar Balkanlar'da egemendi ve bu bölgede 15 tümen Alman Askeri gücü hazır bekliyordu. Türkiye, 1939'da İngiltere ve Fransa ile imzalanan Üçlü İttifak anlaşmasına rağmen bu gücün yarattığı tehdit nedeniyle, müttefiklerle daha fazla yakınlaşmıyordu. Bunu gören A.B.D. Başkanı Roosevelt, "ödünç verme ve kiralama yardımını" 3 Aralık 1941'de Türkiye'yi de kapsayacak şekilde genişletmiştir.³⁵

Bu esnada da Türk hükümetinin savaş önlemi olarak aldığı tedbirler ve uygulamalar, Batılı devletlerin Türklere karşı olan politikalarını düşünmelerine sebep olmuştur. Bu uygulamalar; Varlık Vergisi, Türkçü ve Turancıların faaliyetleri, Almanya'ya krom ihracı gibi uygulamalardır. Türkiye, batıyı yanında tutabilmek için bu uygulamaların hepsine son verdi. Özellikle Almanya'nın yenilgisinden sonra bu uygulamalara son verme işi hız kazanmıştır.³⁶ Baskıları yıldırmak için Varlık Vergisi kaldırıldı, Türkçü ve Turancılar, Sovyet hegemonyası altındaki halkın haklarını savunduğu gerekçesiyle susturuldu. Yalnız, iç siyasette yapılan değişiklikler bu

³⁴ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 413.

³⁵ Albayrak, **a.g.e.**, s.35.

³⁶ Ekinci, **a.g.e.**, s. 231.

devletleri tatmin etmekten uzaktı. Türkiye dış siyasetinde de Müttefiklere doğru adım atmak zorundaydı.³⁷

Bunun için önce Amerika ve İngiltere'nin baştan beri karşı olduğu, Almanya'ya krom ihracı 21 Nisan 1944'de durduruldu. Mihver gemilerine Türk boğazları kapatıldı. Ardından savaş döneminde Dışişleri Bakanlığı görevi yapan Numan Menemencioğlu'nun görevinden ayrılması sağlandı. Almanya ile diplomatik ve ekonomik tüm ilişkiler kesildi.³⁸

Türkiye kesinlikle batı tarafına kaydı. Birleşmiş Milletlere üye olmak için 23 Şubat 1945'de Almanya'ya savaş ilan etti ve bir gün sonra 24 Şubat'ta Birleşmiş Milletler beyannamesini imzaladı.³⁹

Savaşın bitmesine yakın Yalta Konferansı'nın arkasından Sovyet Rusya, 19 Mart 1945'de, 1925 tarihli Türk-Sovyet tarafsızlık ve saldırmazlık paktını feshettiler. Türkiye'ye verilen notada , “özellikle ikinci dünya savaşı sırasında ortaya çıkan esaslı değişmeler sebebiyle, bu anlaşma artık yeni şartlara uymamakta ve ciddi değişikliklere ihtiyaç göstermektedir” deniyordu.⁴⁰

Sovyetlerin Türkiye üzerinde etkisi gün geçtikçe artmaktaydı. Son olarak Kars ve Ardahan istenmiş, boğazlardan üs talep edilmiştir. Bütün bu gelişmeler Sovyet tehdit ve tehlikesinin Türkiye'nin üzerine en ağır bir şekilde çökmüş olduğunu gösteriyordu. Sovyetler, Türkiye'nin hem bağımsızlık ve egemenliğine ve hem de toprak bütünlüğüne yönelik istekler ileri sürmüşlerdi.⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana en zor yıllarını yaşıyordu.

Savaşın sonrasında demokratik ülkelerin katıldığı San Francisco konferansına Türkiye, ilk olarak anti-demokratik olduğu gerekçesiyle davet edilmezken son anda Churchill'in çabası sonucunda davet edilmişti. 25 Nisan 1945'de başlayan konferans 26 Haziran 1945 günü Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın imzalanmasıyla son buldu. Konferansın 20. maddesinde, hiçbir şekilde tek partiye müsaade etmemesi nedeniyle Türkiye, aniden gelişen bu Sovyet tehdidi karşısında ABD desteğini sağlayabilmek için

³⁷ a.g.e, s. 240.

³⁸ İkinci, a.g.e, s. 241.

³⁹ Kemal Karpat, (1996), **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller**, Afa Yayıncılık, s. 27.

⁴⁰ Armaoğlu, a.g.e, s. 415.

⁴¹ a.g.e, s. 430.

mutlak olarak tek partiye son vermeliydi.⁴² Bu anlaşmayı imzalayarak böyle bir yükümlülüğün altına giriyordu. Zaten sonra da üzerinde duracağımız muhalif grubun faaliyetleri bu sürece tekabül eder.

Almanya ve İtalya gibi, savaştan yeni çıkmış ülkelerde tek parti rejiminin bitmesi, A.B.D.'de Türkiye'ye karşı tek parti rejiminin kalkmasını isteyen tavırların belirmesi gibi etkenleri çok partili rejime geçişin nedenlerinden sayabiliriz.⁴³

Yukarıda kısaca özetlenen dış etkenler, Türkiye'nin çok partili hayata geçişini sağlayan ve birbirinin tamamlayan unsurlar olmuştur. Batılı ülkelerde gelişen bu olayların, Türkiye'nin iç politik gelişmelerine etki oldukça fazladır.

Türk devlet adamları, mevcut dünya şartları içerisinde tek partili bir rejimin, batılı demokrasiler içinde yaşama şansı bulunmadığına kesin olarak inanmışlardı. Türkiye, ya demokratik sistemi benimseyerek batılı demokratik devletlerin yanında yer alacak, onlarla siyasi ve ekonomik ilişkileri geliştirecek ya da tek partili, otoriter bir rejim içinde ve üstelik doğu komşusunun sürekli tehdidi altında kalacaktır.⁴⁴

1.2.2. İç Etkenler

İkinci Dünya savaşına katılmayan ancak savaşın getirdiği sıkıntı ve tehditlerden payını alan bir devlet olarak Türkiye, savaşa hazır bulunmanın zorunluluğuna inandığı için ekonomik vergilendirme şeklinde çeşitli önlemler alma yoluna girmiştir. Bunlar arasında Milli Koruma Yasası, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi gibileri halkın büyük kesiminin C.H.P.'ye karşı tepki duymasına yol açmıştır. Öte yandan C.H.P.'nin kendi tabanının bir parçası olan bürokratları, bu dönemde koruması ve onlara çeşitli yardımlarda bulunması, savaş esnasında fiyatların çok aşırı yükselmesi, mal darlıkları ve karaborsacılıkla kazançların sağlanması, halkın tüm bunları C.H.P.'ye yüklemesine neden olmuştur.⁴⁵

1945 yılının Ocak ayında Şirket-i Hayriye'nin devletçe satın alınması hakkında Meclis'te yapılan görüşmeler ve tartışmalar ne kadar önemliyse, yasaya 248 kabul

⁴² Ekinci, **a.g.e.**, ss. 275–276.

⁴³ Nil Türker Tekin (2002), Tek Parti Döneminin Sonu, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:106, İstanbul, s.66

⁴⁴ Albayrak, **a.g.e.**, s.42.

⁴⁵ **a.g.e.**, s.24.

oyuna kaşı 171 üyenin bulunmadığı toplantıda 7 ret oyu verilmesi de o oranda dikkate değerdı. Red oyu sahipleri, Arif Çubukçu, Ali Rıza Erem, İzzet Arıkan, Muhtar Berker, Münir Bırsel, Recep Peker ve Hazım Atıf Kuyucak'tı.⁴⁶

Recep Peker'in ret oyu aslında iki yönden anlamlıydı; birincisi, o zamana değın savunduğu devletçılık ilkesinden muhalefet yaparak ayrıldığı görölüyordu. İkincisi, de Saraçoğlu Hükümeti'ne karşı olan açık tutumunu ortaya koyuyordu. Bu yedi ret oyu, aslında bir dönemin sonunun başladığını gösteren önemli bir dönüm noktasıydı. Gerçi daha önce de 1944 yılı bütçe görüşmelerinde Celal Bayar ret oyunu kullanmıştı.

Türkiye'de memleket ekonomisini kontrolleri altında tutan büyük bir sermayedar sınıfı olmakla beraber, toprak sahipleri, tüccarlar, sanayiciler ve aydınlardan meydana gelme oldukça büyük bir orta sınıf vardır; siyasi nüfuza sahip ve bütünüyle memleketin gidişini yöneten devlet memurları grubu da bu sınıfın içine girer.⁴⁷ Bu yapıda Toprak Reformunu tartışan Meclis'te muhalefetin temeli de bu görüşmeler esnasında atılmıştır.

Savaş yıllarının yarattığı mali kriz, halkın içinde yaşadığı zor şartların yanı sıra savaşın zengin ettiği bir grup insan, oluşan karaborsacılık durumu ve tek parti yönetimi, toplumda da belli bir muhalefetin oluşmasına neden olmuştur. Bu muhalefeti oluşturanlar ise sadece devrimlere karşı gelen kimseler değil aynı zamanda savaş ortamında yorulan ve bunalan halkın bir kısmıydı.⁴⁸

1.2.2.1. Toprak Reformu

Toprak reformu yasa tasarısı girişiminin belki de en dolaylı sonucu, C.H.P içinde bir muhalefet oluşmasıydı. Toprak reformu yasa tasarısı, toprak ağalarının siyasi ve ekonomik gücünü zayıflatacak ve devletin elini güçlendirecek bir önlemdi.⁴⁹ Çiftçiyi

⁴⁶ **Ayın Tarihi**, Aralık 1945.

⁴⁷ Karpat, **a.g.e.**, s. 108.

⁴⁸ Tekin, **a.g.m.**, s.66

⁴⁹ Feroz Ahmad, (1994), **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945–1980**, Ahmet Fethi (çeviren), 3. Baskı, ss. 24–25.

Topraklandırma Kanun Tasarısı C.H.P.'ye karşı muhalefetin oluşmasında önemli yer tutacaktır.⁵⁰

Kanun topraksız ve toprağı az olan köylülerle, çiftçilik yapmak isteyenlere, geçimlerine yetecek kadar toprak dağıtmak ve dağıtılan toprağın sürekli işletilmesi için de gerekli donatımı sağlamak amacındaydı.⁵¹ Dağıtıma bağılı arazi hazine, vakıf ve belediyelere ait topraklardan ve 5.000 dönümden büyük çiftliklerden istimlak yolu ile elde edilecekti. Bu topraklar ihtiyacı karşılamazsa 2.000 dönümlük, yani orta büyüklükte çiftlikler de istimlak edilecekti (madde 14, 15, 16). Kanununun 17. maddesi ise nüfus yoğunluğu fazla bölgelere ait çok farklı hükümler içeriyordu. Bu gibi bölgelerde devlete, vakıflara ve belediyelere ait topraklar ihtiyacı karşılamazsa, yarıcılar, kiracılar ve ırgatlar tarafından işlenmekte olan 2.000 veya daha az dönümlük mülkler de istimlak edilecekti. Bu maddenin yani 17. maddenin uygulanması demek köy ve küçük kasabalarda orta büyüklükte mülklerin, yani toprak sahipleri sınıfın ortadan kalkması demek oluyordu.⁵²

14 Mayıs 1945’de Toprak Reformu Tasarısı tartışılırken ilk ciddi muhalefet dışarıdan değil Meclis’ten geliyordu. Bu muhalif grup, “Milli Şef”in 19 Mayıs 1945 yılındaki söyleviyle daha da cesaretlenerek muhalefetini arttırdılar. Adnan Menderes ve Refik Koraltan (ki bunlar Anadolu’daki ciddi diyebileceğimiz toprak arazilerinin sahipleridir), reform yasaasının farklı maddelerine (17 ve 21.maddeler) saldırıp itiraz ediyorlardı.⁵³ Tasarının sevk edildiğı karma komisyonun raportörlüğünü, Adnan Menderes yapıyordu. Adnan Menderes, komisyonda ve Meclis’te hükümet karşıtı bir tutum aldı. 10 Haziran 1945 günü yani 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun 345 milletvekilinin ile kabulü ile yasallaşmasından bir gün önce Menderes, komisyon raportörlüğünden istifa etti.⁵⁴ Bu bütçe görüşmelerinin, II. Dünya savaşının bitmek üzere olduğı zamanda yapıldığı unutulmamalıdır.

⁵⁰ Erdoğan Teziç, (1975), **100 Soruda Siyasi Partiler (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye’de Siyasi Partiler)**, Ankara, s. 255.

⁵¹ Karpat, **a.g.e.**, s. 112.

⁵² Karpat, **a.g.e.**, s. 113.

⁵³ Ekinci, **a.g.e.**, ss. 290–296.

⁵⁴ Teziç, **a.g.e.**, s. 255.

Toprak reformunun henüz yeni konuşulmaya başlandığı günlerde, 1945 yılı Bütçe Kanunu T.B.M.M.'ye sunulmuş ve yasa hakkında önemli konuşmalar oluyordu. Hikmet Bayur, hükümeti sert bir şekilde eleştiriyordu.⁵⁵

77 milletvekilinin katılmadığı oylamada 368 milletvekilinin kabul oyuna karşın 5 milletvekili ret oyu verdi. Bunlar Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Emin Sazak'tı. Bunla beraber San Francisco Birleşmiş Milletler Konferansı sürerken, Milli Şef'in 19 Mayıs 1945 söylevinin ışığında C.H.P.'de muhalefet anlam kazanıyordu⁵⁶

Bütçe oylamasından hemen sonra, Başvekil Saraçoğlu, hükümete güvensizlik gösterenlere karşı son derece sert bir konuşma yaptı ve hemen ardından hükümet için güven oylamasına geçildi. Bu kez de, 84 üyenin bulunmadığı toplantıda 359 güvenoyuna karşı 7 güvensizlik oyu kullanıldı. Hükümete güvenoyu vermeyenler; Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Emin Sazak, Hikmet Bayur ve Recep Peker'di.⁵⁷

Eleştiriler karşısında hükümette değişiklikler yapıldı ve 31 Mayıs'ta Ticaret Vekili Celal Sait Siren'in yerine Raif Karadeniz getirildi.⁵⁸ Bu atama ile beraber C.H.P grubunda ve Meclis'te yapılan eleştirileri hükümet dikkate alıyor ve değerlendiriyordu. Bu iki yasanın tartışılması sırasında, gelecekteki ana muhalefet partisinin de kimlerden oluşacağı belli olmuştu.⁵⁹

Hükümete ve C.H.P.'nin geleneksel yönetimine karşı yapılan bu hareketler, yeni bir oluşumu günden güne oluşturuyordu. Artık bu esnada girişilecek bir hareket San Francisco Konferansı'nın zorunlu kıldığı gerçekleri ülkemize sokabilirdi. Bütün bu gelişmelerin bu konferansın yapıldığı esnada gerçekleşmesi olayın farklı bir boyutudur.

⁵⁵ Cemil Koçak, (2005), **Siyasi Tarih (1923-1950)**, Sina Akşin (Yayın Yönetmeni), Çağdaş Türkiye (1908-1950), 8. basım, Cem Yayınevi, İstanbul, s. 175.

⁵⁶ Mahmut Goloğlu, (1974), **Milli Şef Dönemi 1939-1945**, Turhan Kitabevi, Ankara, ss. 384-385.

⁵⁷ Koçak, **a.g.e.**, s. 175.

⁵⁸ **a.g.e.**, s. 176.

⁵⁹ Tefrik Çavdar, (2004), **1839'dan 1950'ye kadar Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, 3.Baskı, İmge Kitabevi, İstanbul, s. 453.

1.2.2.2. Dörtlü Takrir

İkinci Dünya Savaşı'nın dünyaya sunduğu yeni siyasi gelişim, hemen hemen her ülkede hissedildiği gibi Türkiye'de de kendini göstermiştir. Bu gelişmenin adı, demokrasidir. Üstelik Türkiye'nin de başında, önceden vurgulandığı gibi bir Sovyet tehdidi vardır.

Mecliste ve partide meydana gelen yeni gelişmelerden, diplomatik kararların içinde baskı unsuru oluşturmasından ve de İnönü'nün 19 Mayıs konuşmasından güç alan parti içi muhalefet, uzun zamandır süren tartışmalardan sonra 7 Haziran 1945'de C.H.P Meclis Yüksek Başkanlığı'na "dörtlü takrir" olarak bilinen önerge sunmuştur.⁶⁰

C.H.P.'ye karşı, yakın gelecekte en güçlü muhalefet patisinin kurulması süreci başlamış bulunuyordu. 7 Haziran 1945 günü takriri veren dört milletvekili; İzmir milletvekili Celal Bayar, İçel milletvekili Refik Koraltan, Kars milletvekili M. Fuat Köprülü ve Aydın milletvekili Adnan Menderes⁶¹, aynı zamanda muhalefetin de önderleriydi.

Takrir genel olarak, Türk Anayasası'nın demokratik vasfı, hükümeti daha demokratik hale getirmek için Atatürk'ün yaptığı teşebbüsler, gericiliği önlemek endişesiyle Anayasası'nın sınırlarının zorlanması için yapılanlardır. Artık savaş bittiğinden ve köylülerle aydınlar demokrasiye hazır hale geldiklerine göre, takrir sahipleri, millet meclisinin hükümeti fiilen kontrol etmesini, anayasada yazılı kişi hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve birden fazla partiye dayanan siyasi faaliyetlerinin gelişmesinde müsaade olunmasını teklif ediyorlardı. Halkın desteğini kazanmak amacıyla takriri verenler bu teklifin açıkça tartışılmasını istiyorlardı. İstekler özellikle şu üç noktada toplanıyordu:

- a-Kanunlardaki ve parti tüzüğündeki anti-demokratik hükümlerin tasfiyesi,
- b-Meclisin, hükümeti gerçekten denetlemesi,
- c-Seçimlerin serbestçe yapılması.⁶²

⁶⁰ Bekir Koçlar, (2002), Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet-Muhalefet İlişkisi, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.754.

⁶¹ Ekinci, **a.g.e.**, ss. 296–299.

⁶² Filiz Çolak, (2002), Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 775.

Takrir sahiplerinden eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar takrir hakkında şu bilgileri vermiştir: “12 Haziran 1945 tarihinde, altında benim, Menderes’in, Köprülünün ve Koraltan’ın imzaları olduğu için Dörtlü Takrir diye adlandırılan takririmiz müzakereye kondu. Bu müzakere aralıksız yedi saat sürdü” Halk Partisi Meclis Grubu gizli olarak takriri görüştüğten sonra, mevcut kanun ve kaidelerin değiştirilmesine yol açacağı ve bu çeşit görüşülme yeri grup toplantısı olmayıp Millet Meclisi olduğu gerekçesiyle reddedildi.⁶³

İlk başta bakıldığında takriri verenlerin temel amacı C.H.P içinde güçlü bir muhalefet akımı yaratmak ve bu sayede parti içinde bir yönetim değişikliği gündeme getirmek, olarak görülüyordu.⁶⁴ Önerge İnönü’nün talebi ile reddediliyordu ancak İnönü de muhalefete yol gösteriyordu. Onlara; “*bunu parti içinde yapmasınlar. Çıksınlar, karşımıza geçsinler, teşkilatlarını kursunlar ve ayrı parti olarak mücadeleye girsinler*”⁶⁵ diyerek takrire karşı alınacak karara ışık tutuyordu.

Bu takririn kabul edilmemesini anlamak biraz zordur, çünkü bu ret kararı ile 1945 baharında Halk Partisi’nin yaptığı bütün hürriyet vaatleri inkâr edilmiş oluyordu. Halk Partisi’nin burada, birden hürriyeti vermeyi fazla aşırı bir hareket olarak gördükleri de düşünülebilir. Yani C.H.P.’liler henüz otoriter tipi alışkanlıklarını yitirmemişlerdir. Bu önergenin reddedilmesiyle ilgili bir diğer görüş ise, C.H.P, kendi içinden bir muhalefet partisi çıkarabilmek için özellikle sert tutum aldığıdır.⁶⁶

1.3. MUHALEFETİN DOĞUŞU

Takriri verenlerin daha sonra anılarında söyledikleri gibi esasında bir parti kurma fikri henüz yoktur. Sadece daha liberal haklar, Anayasa’nın vermiş olduğu demokratik haklar, hükümetin özellikle meclis tarafından denetlenebilmesi isteniyordu. Bu takrircilerin, İnönü’nün 19 Mayıs 1945 nutkuyla beraber daha liberal bir anlayış ve

⁶³ Celal Bayar Anlatıyor, **Başvekilim Adnan Menderes**, Derleyen; İsmet Bozdağ, Tercüman Gazetesi Yayınları, s.33.

⁶⁴ Koçak, **a.g.e**, s.177.

⁶⁵ Metin Toker, (1990), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Tek Partiden Demokrasiye 1944–1950**, 3.Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.67.

⁶⁶ Cem Eroğul, (1990), **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s.11.

ortam istemeleri de onlara göre gayet normaldi. Ancak mevcut C.H.P tutumu onları adeta parti kurmaya sevk etmiştir.

Takririn reddedilmesinden sonra ki süreçte yaşananlar da bu tezi haklı çıkaracaktır. Gerçekten de, hemen birkaç ay sonra Halk Partisi'nin aldığı demokratik tedbirlerin hepsi veya bir kısmı o grup toplantısında kabul edilmiş olsaydı, takrirden ileri sürülen isteklerin çoğu karşılanmış olacak ve böylece takrir sahiplerinin partiye karşı tenkitçi bir tavır almaları için pek bir sebep kalmamış olacaktı.⁶⁷

Bu esnada içte ve dışta gelişen olayların sonunda Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü muhalefet partisi başka bir oluşumdan ortaya çıkıp kurulmuştur.

1.3.1. Milli Kalkınma Partisi'nin Kuruluşu

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte oluşan demokratik ortam, Cumhurbaşkanı İnönü'nün demokrasiyi övmesi ve muhakkak bir muhalefet partisinin kurulması gerektiği yönündeki açıklamaları muhalif hareketlerin hızlanmasına neden olmuştur. Ancak bu dönemde kurulacak partinin, Meclis çatısı altından çıkması beklenirken bu dönemde kurulan ilk muhalefet partisini sanayici ve işadamı Nuri Demirağ kurmuştur.

18 Temmuz 1945 yılında Nuri Demirağ, verilen izin ile Milli Kalkınma Partisini kurmuştur. M.K.P.'nin kurucuları Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Fırat Atilla'ndır.⁶⁸

Parti devletçiliğe karşı çıkmakta, dış siyasette İslam Şark Birliği Federasyonu istemekte, seçimlerin tek dereceli yapılmasını, Cumhurbaşkanını halkın seçmesini, gelenekçi, İslamcı, ulusçu programı liberalizmle kaynaştıran bir politikayı savunuyordu. İkinci (Ayan) Meclisinin oluşturulmasından yana olan parti, sanayi ve ekonomide serbest rekabet ilkesine dayanıyordu.⁶⁹

Türk Siyasi Hayatında bu dönemde kurulan ilk muhalefet partisi olmaktan öteye bir anlam taşımayan M.K.P. bu durumun böyle olmasında da bir nebze kendisi de

⁶⁷ Karpat, a.g.e, ss, 131–132.

⁶⁸ Kastamonu, 19.07.1945, s.1.

⁶⁹ Milli Kalkınma Partisi, Doğrusöz, 21.07.1945, s.1, T. Zafer Tunaya, (1990), Türkiye'de Siyasi Partiler 1839–1952, 2. Baskı, Aras Yayınevi, İstanbul, 1995, ss. 642–645.

neden olmuştur. Çünkü halka kendini tam manasıyla anlatamamış, anlatamadığı gibi basından da tam manasıyla destek bulamamıştır. M.K.P.’nin kurulmasıyla tek parti dönemi tam sona ermiştir.

M.K.P 1946’dan başlayarak katıldığı seçimlerde hiçbir başarı sağlayamadı. M.K.P.’nin savunduğu görüşler, dolayısıyla istenen özellikler bulunmadığı için yeni bir muhalif partinin yaratılması gerekiyordu.⁷⁰ Parti kurucularından Nuri Demirağ, 1954 seçimlerinde Demokrat Parti’den bağımsız aday olarak meclise girebildi. Liderinin 1957’de ölümünden sonra, genel kurul toplantısını yapamamış olması nedeniyle 22 Mayıs 1958’de parti kendini fesh etti.⁷¹

1.3.2. Demokrat Parti’nin Kuruluşu

Dörtlü Takriri verenler, Aralık ayı içerisinde yeni bir parti kurma hazırlıklarını açıklamaktan çekinirken Celal Bayar yapmış olduğu açıklama ile yeni bir parti kurma faaliyetlerinin olduğunu belirtti.⁷²

Dörtlü Takrir hiç kuşkusuz D.P.nin kurulmasına kadarki ve dolayısıyla çok partili rejime giden süreci başlattı. Türkiye’nin tek parti rejiminden çok partili sisteme geçişini, daha önce değinildiği gibi siyasi, sosyal ve ekonomik iç gelişmelerle beraber Cumhuriyetin kendi temelinde var olan liberal fikirler hazırladı. Birleşmiş Milletler Anayasa’sının imzalanması, II. Dünya Savaşını batı bloğunun kazanması ile dünyaya hakim duruma geçen demokratik ideolojilere Türkiye’nin kendi rejimini uydurması gibi dış amiller bu gerçeği hızlandırmıştır. Bu geçiş, doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı İnönü’nün etkisi altında Halk Partisi hükümetinin aldığı bir kararla yapıldı.⁷³ Bu da daha sonra D.P.nin “muvazaa partisi” iddialarına maruz kalmasına neden oldu.

Dörtlü Takriri verenler, Aralık ayı içerisinde yeni bir parti kurma hazırlıklarını açıkladıktan sonra 4 Aralık 1945’de Bayar-İnönü görüşmesi neticesinde yeni parti ile ilgili izin alınmıştır. Söz konusu bu görüşmeden dolayı, D.P.’nin de kuruluş esnasında

⁷⁰ Ekinci, **Dış Etkenler**, ss. 299–300.

⁷¹ **Yeni Kastamonu**, 23.05.1958, s.1.

⁷² **Doğrusöz**, 04.12.1945, s.1.

⁷³ Karpat, **a.g.e**, s.125

C.H.P.ye benzeyen yapısı, zaman zaman özellikle, daha sonra kurulan Millet Partiler tarafından muvazaa partisi iddialarını gündeme getirecektir.⁷⁴

1.3.3. Kastamonu Basınında Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Türkiye'de muhalefet hareketleri II. Dünya Savaşının bitişine yakın tarihlerde başlamıştır. Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü gibi muhalif isimler parti içinde münferit olarak muhalif hareketlere başlamışlardır. Bu süreçte Meclis içerisinde, Meclis'in almaya çalıştığı kararlarda aleyhte oy kullanmaları, bu süreci daha da hızlandırmıştır.

D.P. kurucularından Adnan Menderes'in 15 Ağustos 1945'te, mecliste yaptığı açıklamaların özetinde, demokrasiye geçişte İngiltere ve özellikle A.B.D. olmak üzere dış etkenlerin büyük etkisi olduğunu belirtmekteydi. Menderes'e göre demokratik yönetim tarzını benimsemek B.M. Anayasası'nın bir zorunluluğuydu.⁷⁵

Muhalif milletvekillerinin hükümeti eleştiren yazıları özellikle Tan ve Vatan gazetelerinde çıkıyordu. Muhalifler şüphesiz bu yazıları verdikleri önerenin reddedilmesinden dolayı yazmışlardır. Bu yazılarda dörtlü takriri dile getiren ana fikirler işleniyordu.⁷⁶

21 Eylül 1945 günü Şükrü Saraçoğlu başkanlığındaki CHP Yüksek Divanı, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'yü partiden ihraç kararı aldı.⁷⁷ Daha sonra Refik Koraltan bu kararın parti iç tüzüğüne aykırı olduğunu ileri sürüp kararı eleştirmeye başlayınca o da partiden ihraç edildi. Şüphesiz Koraltan Ahmet Emin Yalman'ın sahibi olduğu Vatan gazetesinde yapması, o dönemde Vatan gazetesinin gelişen demokratik hava ile beraber nasıl bir yapıda olduğunu bize gösterebilmektedir.

Dörtlü Takririn siyasi mimarlarından Celal Bayar ise bu gelişmelerin ardından 3 Aralık 1945 yılında CHP'den çekilmiştir.⁷⁸ Bu gelişme Kastamonu basınında ulusal

⁷⁴ Yaşar Özüçetin, (2002), Demokrasiye Geçiş, Demokrat Partinin Kuruluşu, 1946 Seçimleri, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 765-773

⁷⁵ **Kastamonu**, 16.08.1945, s.1.

⁷⁶ Filiz Çolak, **a.g.m.**, s.776.

⁷⁷ **Yenises**, 22.09.1945, s.1.

⁷⁸ **Doğrusöz**, 04.12.1945, s.1.

basında olduğu gibi çok fazla yer almasa da bir haber niteliğini alarak gazetelerdeki yerini almıştır.

Cumhurbaşkanı İnönü tam bu esnada 1 Aralık 1945’de TBMM’yi açış konuşmasında, hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasının yarattığı eksikliği vurgulayarak muhaliflerin yeni bir parti kurmasını teşvik etti.⁷⁹ İnönü’nün bu açıklamasıyla beraber 18 Temmuz 1945’de kurulan MKP’yi gerçek manada bir siyasi parti ya da muhalif bir hareket olarak görmediğini anlıyoruz.

Bu gelişmelerin ardından İnönü ile Bayar birkaç defa görüşmüş ve bir siyasi parti kurmak için anlaşmışlar, bu anlaşma da temel prensipler üzerinden olmuştur.

Ulusal basında bu tip gelişmeler olurken Kastamonu basını bu tip hareketlere temkinli yaklaşmaktaydı. Genel olarak hükümet yanlısı yazılar yazılıyor, muhalif hareketlere de yer veriliyor ancak bu ya küçük sütunlarda ya da arka sayfalarda oluyordu. Kastamonu basını gelişen ve değişen bu demokratik havada daha çok demokratik yaşamın nimetlerinden, demokrasinin koruyup kollanması gereken zorunlu bir yönetim şekli olduğundan bahsediyordu.

Kastamonu gazetesinin 22 Eylül 1945 tarihli sayısında Rahmi Adalıoğlu, demokrasi fikrinin bugünlerde yükselen bir deniz olduğunu, 20. asırda artık kralların veya demokrasi düşmanı diktatörlerin kalmaması gerektiğini, demokraside tek gücün millet olduğu için bu sistemi kullanmak gerekliliğini, bu nedenle demokrasi sisteminin uygulanabilmesi için tek şartın Cumhuriyet rejimi olduğunu ve onu kollamak gerektiğini belirten bir yazı yazmıştır.⁸⁰

Öte yandan muhaliflerin yapmış olduğu hareketi izleyenler hatta muhaliflerin yanlış yolda olduğunu belirten yazılar da mevcuttur. Bunlardan biri Kastamonu gazetesinde 6 Ekim 1945 yılında A. Kırıl’ın, Rusya’nın Türkiye’ye verdiği notayı hükümete karşı muhalefetin kullandığını iddia ederek yazmış olduğu “Fesatçılar Uyanın” adlı yazısıdır. Yazar, her ne şekilde olursa olsun dış siyasi konularda hükümeti eleştirmemek gerekliliğinden bahseder.⁸¹

⁷⁹ Cumhurbaşkanı İnönü’nün Tarihi Nutku, **Doğrusöz**, 02.11.1945, s.1.

⁸⁰ Rahmi Adalıoğlu, Demokrasi Prensibinin Kısaca Tarifi, **Kastamonu**, 22.09.1945, s.1.

⁸¹ A. Kırıl, Fesatçılar Uyanın, **Kastamonu**, 06.10.1945, s.1.

10 Ekim 1945 gününde Sabri Tümkor, muhalefetin tabi ki de eleştiri yapması gerektiğini, bunun için kendilerine izin verildiğini, halkın sıkıntılarını dile getirmeleri gerektiğini ancak bunları yaparken Cumhuriyeti kuran, kollayan ve yaşatan CHP'nin siyasi menfaat uğruna acımasızca eleştirilmemesi, dış etkenlerin tesiri altında kalmamasını belirtmektedir.⁸² Yani Tümkor yazısında, muhalefetin en önemli işlevinin samimi bir muhalefet olması gerektiğini söylemekteydi.

Görüldüğü üzere, Vatan Gazetesi'nde 1945 yılında çıkan ve muhalif siyasilerin yaptıkları eleştiriler, Kastamonu basınında emen etkisini göstermiş, yazarlar bu yazılara cevaben yazılarını kaleme almışlardır. Bu gelişmeler, Kastamonu basınının yapılan muhalif harekete karşı duyarsız olunmadığını göstermektedir.

Yerel ve ulusal basında gelişmeler bu şekilde olurken D.P. 7 Ocak 1946 yılında kurulmuş, partiyi kuran Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Celal Bayar tarafından parti genel başkanlığına Celal Bayar getirilmiştir.⁸³ Demokrat Parti program ve tüzüğü aynı gün hükümete sunulmuş ve hükümet tarafından da onaylanmıştır.⁸⁴ Partinin tüzüğü 47, programı 85 maddeden oluşmaktadır.⁸⁵

Hazırlanan tüzüğün 43.maddesine göre Büyük Kongre'ye kadar, kurucular, Genel İdare Kurulu'nu teşkil edecektir. Tüzüğün öngördüğü merkez örgütü şu üç organdan meydana geliyordu: Parti Başkanı, Genel İdare Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanı (madde-5). Bu üç organ doğrudan doğruya Büyük Kongre tarafından seçilecektir. İki yılda bir toplanan Büyük Kongre'den sonra en yetkili organ Genel İdare Kurulu'dur (madde-12). Genel İdare Kurulu aynı zamanda partinin milletvekili adaylarını tespit etme yetkisine de sahipti (madde-13). Taşra örgütü ise il, ilçe, bucak ve ocak kademelerinden meydana geliyordu. Hepsinin yılda bir kere toplanan bir kongresi vardı ve 3 ile 7 arasında değişen bir yönetim kurulu olacaktır. Her yönetim kurulunda bir başkan, bir yazman ve bir de muhasip bulunacaktır.⁸⁶ 85 maddelik program ise Genel Hükümler ve Hükümet İşleri diye iki ana bölümden oluşmaktadır.

Programa göre C.H.P ile D.P arasında temel farklar yoktur. D.P, C.H.P.'nin temeli olan 6 ilkeyi değişik yorumlarla birbirine katarak parti programında verdi.

⁸² Sabri Tümkor, Samimi Olunuz, **Kastamonu**, 10.10.1945, s.1.

⁸³ **Yenises**, 08.01.1946, s.1. Tarık Zafer Tunaya, **a.g.e**, s.646.

⁸⁴ Filiz Çolak, **a.g.m**, s.776.

⁸⁵ Demokrat Partinin Program ve Tüzüğü Ekler Bölümünde verilmiştir.

⁸⁶ Demokrat Partinin Tüzüğü, **Kastamonu**, 09.01.1946, s.1.

D.P.'yi kuranlar, C.H.P programını zorunlu olarak örnek almışlardı. Çünkü aksi bir harekette bulunmak “Anayasa’nın teknik ihlali olur” ve C.H.P.’li aşırılarına partiyi kapatma bahanesini verebilirdi.⁸⁷ Ancak C.H.P.’den, genel olarak daha fazla liberalizm vaat etmişlerdir. Özellikle temel hak ve özgürlüklere geniş yer verildi. Bu arada dernek kurma özgürlüğü vurgulamış, tek dereceli seçim sistemi talep edilmiş ve seçim güvenliği üzerinde önemle durulmuştu. Ekonomik faaliyetlerde ise özel girişimin ve sermayenin esas oluşu belirtiliyordu. Parti, laikliği dinsizlik biçiminde anlamıyordu ve din özgürlüğünün diğer özgürlükler kadar önemli olduğunu savunuyordu.⁸⁸

Parti liberalizm ve demokrasi kavramlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Zaten partinin adı da bu kavramlardan gelir. Partinin adının konmasında da şüphesiz ABD faktörü de etkili olmuştur. D.P.’nin kurulduğu günlerde bir gazetecinin “Her iki parti arasında ne fark var” sorusuna karşılık, Adnan Menderes kendi partisi için “belki iki parmak daha sol’dur” cevabını verdi.⁸⁹

C.H.P.’liler, D.P.’nin kuruluşunu son derece olumlu karşıladı. C.H.P ilk başlarda D.P.’yi, partinin, hükümeti ve yönetimi denetleyici rolündeki bir denetim mekanizması olarak görüyordu. D.P.’nin ilk zamanlarda yaşadığı en büyük problemin kendisinin muvazaa (danışıklı parti) olmadığını, C.H.P.’den farklı bir parti olduğunu anlatmak ve toplumu buna inandırmak oldu.⁹⁰

Kuruluşundan iki ay sonra D.P o zaman mevcut 63 vilayetten ancak on altısının vilayet merkeziyle, otuz altı aza merkezinde ve sayısı belirsiz köylerde şube açtı. Bu, yavaş bir gelişmeydi. Çünkü halk D.P.’yi, 1930’daki Fethi Bey’in Serbest Fırkası gibi gerçek bir muhalefeti temsil etmediği kanaatindeydi.⁹¹ Ancak yavaş yavaş örgütlenmesi üzerine C.H.P.’nin tutumunda önemli değişiklik meydana geldi ve muhalefet de bu baskılardan şikayet etti. D.P. ilk zamanlarda çok yumuşak bir muhalefet politikası izledi.

D.P.’nin kurulmasıyla beraber Kastamonu gazeteleri bu gelişmeyi temkinli karşılamıştır. O dönemde çıkan gazeteler bu gelişmeyi ya çok küçük sütunlarla okuyucularına duyurmuşlar, ya da C.H.P. penceresinden bu gelişmelere bakmışlardır.

⁸⁷ Necdet Ekinci, **a.g.e.**, ss. 306–307.

⁸⁸ **Dikkat**, 12.01.1946, s.1.

⁸⁹ **Mücadele**, 15.01.1946, s.1.

⁹⁰ Koçak, **a.g.e.**, s. 182.

⁹¹ **Yenises**, 10.06.1946, s.1.

Gazeteler genelde, yeni bir parti kurarak muhalefet hayatının da başlamasının hep C.H.P. tarafından ülkeye getirildiğini, bu gelişmelerin de ülkede olması gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Doğrusöz Gazetesinin 12 Temmuz 1946 günlü manşetinde “*Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti milletin yükselmesi için yurttan partiler kurmasını destekledi*” başlığında da görüldüğü üzere o dönem basınının hangi düşünce yapısında olduğunu bize göstermiştir.⁹²

Bu konuyla alakalı 2 Nisan 1946 günü Dr. Rusuhi Akalın’ın Doğrusöz’de yazdığı “Yeni Partiler Doğarken” isimli yazısında; yeni partilerin kurulmasına herkesin sevineceği ve buna sevinmeyecek kimsenin olamayacağı, muhalif partilere gidenlerin özellikle de C.H.P.’den koparak gidenlerin ne yaptığını bilerek gitmesi gerektiğini, yoksa sırf C.H.P. hükümetine muhalif olarak yapılacak hareketlerin felaket olacağını ancak genel olarak yeni partilerin kurulması gerekliliğini ve muhalefet fikrinin ülkeye faydası olacağını belirtmiştir.⁹³

D.P.’nin 7 Ocak 1946 yılında kurulmasında sonra yöneticiler ilk olarak İstanbul, Ankara ve İzmir teşkilatlarını kurmuşlar, daha sonra da yavaş yavaş taşrada teşkilat yapılarını oluşturmaya başlamışlardır.

29 Mart 1946 yılında Kastamonu’da D.P. il teşkilatı oluşturulmuş ve bu yapı merkez teşkilatına gönderilmiştir. Buna göre D.P. Kastamonu İl Başkanlığı, Avukat Hayri Tosunoğlu başkanlığında Emekli Kaymakam Şefik Işık, Sağlık Eski Müdürü Doktor Celal Ferdi, Avukat Aziz Üçok, Müteahhit ve Birlik Muhabiri Münip Yalaz, Emekli Yüzbaşı İhsan Kamer ve Lastik Tamirhane Sahibi Burhan Zülfi Beyden oluşmaktaydı.⁹⁴

D.P.’nin Kastamonu il teşkilatı yapılanmasına bakıldığında hemen her kesimden temsilcisinin olduğunu görmekteyiz. Askerden esnafa, bürokrattan sermaye sahibine kadar herkes bu yapılanmanın içindeydi. Şüphesiz bunda D.P.’yi kuran yöneticilerin payı vardır. Zira bu yapılanmayla halkın hemen her kesimine ulaşılmaya ve her kesimden de destek almaya çalışılmıştır.

⁹² Doğrusöz, 12.07.1946, s.1.

⁹³ Rusuhi Akalın, Yeni Partiler Doğarken, Doğrusöz, 02.04.1946, s.1.

⁹⁴ Doğrusöz, 29.03.1946, s.1.

1.4. KASTAMONU BASININDA 1946 SEÇİMLERİ

D.P. 7 Ocak 1946 yılında kurulduktan sonra taşrada ve merkezde örgütlenmesini oluşturmaya çalışırken iktidardaki C.H.P. de boş durmamaktaydı. Öncelikli olarak 25 Nisan 1946 günü, C.H.P. grubunun almış olduğu kararla Eylül 1946'da yapılacak olan belediye seçimlerinin Mayıs 1946 yılına alındığı duyuruldu. Recep Peker bunun muhalefetin olgunlaşması için yapıldığını söylemekteydi.⁹⁵

Belediye seçimlerinin öne alınması, genel seçimlerin de öne alınabileceğinin göstergesiydi. C.H.P.'nin yerel seçimlerle ilgili bu kararından sonra D.P. anti-demokratik kanunların kaldırılmadığı ve iktidarın, gerçek bir muhalefetin gelişmesini önlemek niyetinde olduğu düşüncesiyle yerel seçimlere girmemeye karar verdi. Seçimler 26 Mayıs 1946 yılında yapıldı, M.K.P. seçimlerin olduğu gün seçimlerden çekildiğini açıkladı.⁹⁶

Mayıs ayında yapılan belediye seçimlerine D.P.'nin katılmaması üzerine C.H.P. durumun yaratabileceği sıkıntıları da göz önüne alarak bir dizi kararlar aldı. 10 Mayıs 1946'da C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü partisini olağanüstü toplantıya çağırıldı. Toplantıda alınan kararlar Türk Demokrasi hayatı açısından oldukça önemlidir.

Toplantıda tek dereceli seçime gidilmesi, cemiyet kanununda değişiklikler yapılarak sınıf ayrıcalığı üzerine parti kurmaya imkan sağlanması, parti tüzüğündeki değişmez genel başkanlık sıfatının kaldırılması, tek parti hükümeti döneminde hükümeti denetleyen Müstakil Grubun kaldırılması gibi önemli kararlar alınmıştır.⁹⁷ Ancak seçim sisteminde açık oy gizli sayım ilkesinin getirilmesi, daha sonraki dönemlerde 1946 seçiminin meşruluğu üzerinde hep tartışma çıkmasına neden olacaktır.

Yapılan bu değişiklikler şüphesiz demokratik hayatın ülkede belli bir zemine oturtulması içindi. Parti Genel Başkanlığı'nın da 4 yılda bir seçimle belirlenecek olması, Atatürk döneminden beri süregelen bir yapının kaldırılması açısından önemlidir. Artık parti başkanı da seçimle işbaşına gelecek ve değişken olabilecektir. Ancak C.H.P., Genel Başkanla Devlet Başkanının kesinlikle birbirinden ayrılmayacağını belirtti. Bu da Cumhurbaşkanlığı makamının siyasetten kurtulmadığını bir kez daha göstermiştir. D.P.

⁹⁵ **Kastamonu**, 27.04.1946, s.1.

⁹⁶ Mahalli Seçimler Yapıldı, **Yenises**, 27.05.1946, s.1.

⁹⁷ **Kastamonu**, 11.05.1946, s.1. Feroz Ahmad ve Bedia Turgay, (1976), **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, Bilgi Yayınevi, s.19.

iktidara geldiğinde bu makamı parti genel başkanlığından ayırarak bu konuda da farklı ve demokratik bir yola girmiştir.

10 Haziran 1946 yılında T.B.M.M.'de 385 kabul oyu ile seçimlerin öne alınması ve 21 Temmuz 1946 yılında yapılması kararı alındı.⁹⁸ Gizli tasnif ve henüz kurumsallaşamamanın getirdiği karışıklıklar kısmen şaibe gölgesini taşıyorsa da bu seçim, Türk Siyasi Hayatında genel oy ve sandık meşruiyeti açısından son derece önem taşımaktadır. Türkiye’de devleti kuran ve iktidarı elinde bulunduran parti kendisi ile sandıkta yarışılmasına müsaade etmiş, bunun sonuçlarına katlanılacağını ilan etmiştir.

Demokrasiye geçiş kararından sonra, partiler arası ilişkiler çoğunlukla seçim kampanyalarında işlenen konular yüzünden gerginleşti. Yine bu seçimlerle ortaya çıkan bir sonuç da iki büyük parti arasındaki bariz farklardı. En önemli fark, hiç şüphesiz vatandaşa ulaşan metotlar olmuştur. Zira D.P. halkın ayağına giderek halktan oy istiyor, C.H.P. ise ancak dolaylı yollarla seçim propagandalarında halkla irtibat kuruyordu.⁹⁹

D.P. tüm olumsuzluklara ve ülke genelinde ancak 49 ildeki teşkilatlanmasına rağmen 15 Haziran’da başlayıp 3 gün süren “yarı resmi küçük kongre” de, seçimlere girmeye karar verdi.¹⁰⁰ Hükümetin seçimin yapılması hususunda teminat vermesi, mecliste kabul edilememek korkusu ve böylece partiyi halka tanıtmaya fırsatlarından ve hükümetle doğrudan doğruya temas imkanından mahrum kalmak düşüncesi, D.P.’yi seçim girmeye zorlayan etkenler arasındaydı. Gerçekten de Türkiye’de, mecliste temsil olunmayan partiler, program ve görüşlerin değeri ne olursa olsun, nadiren halk arasında tutulmuş ve basının dikkatlerini kendi üzerlerine çekmekte güçlüklerle karşılaşmışlardı.

Artık seçim propagandaları başlamıştır. D.P, seçim kampanyası sırasında ilk kez geniş halk mitingleri düzenleyerek yeni siyasal mücadele biçimleri ortaya koydu. D.P.’nin seçim sırasında üzerinde durduğu ana konular, seçim güvenliğinin sağlanması ve seçimin adli denetim altında yapılması, yönetimin, hükümetin ve devlet bürokrasisinin seçimlerde yansız davranması, müdahale ve baskının olmaması, seçimlerde hile ve usulsüzlük yapılmaması, çoğunluk sistemi yerine nispi temsil sistemi uygulanması, her türlü anti-demokratik yasa hükümlerinin kaldırılması, insan

⁹⁸ Doğrusöz, 14.06.1946, s.1.

⁹⁹ Seçim Propagandaları Başladı, **Kastamonu**, 20.06.1946, s.1. Ahmet Yeşil, **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.92.

¹⁰⁰ D.P. Yerel Seçimlere Giriyor, **Yenises**, 19.06.1946, s.1.

haklarının, temel hak ve özgürlüklerin uygulanmasını istiyordu. Ayrıca savaş yıllarındaki kötü ekonomik koşulları da kendi lehine kullanıyordu.¹⁰¹

Bu arada Demokratlar, Mareşal Fevzi Çakmak'ın katılımıyla beraber kendi şahıslarında çok değerli bir destek bulmuşlardı. Atatürk'ün en yakın arkadaşlarından ve İstiklal Harbi'yle beraber 1946'ya kadar Genel Kurmay Başkanı olan Fevzi Çakmak'ın halkın da gözünde önemine bakıldığında bu D.P. için çok önemli bir destek olmuştur. Çakmak, emekliye sevk edilince Halk Partisi'ne karşı küskünlüğünü bu partiye girmemekle ve milletvekili seçilmeyi reddederek gösterdi. Sonunda D.P. listesine, bağımsız aday olarak girmeyi kabul etti.¹⁰²

Seçim kampanyası hızlı bir tempo ile gelişti. Memleketteki muhalefetin gövdesi, tüm D.P.'nin etrafında toplanmış gibiydi. Muhalefet bir hürriyet seferberliği, Demokratların deyimiyle, baskıya karşı bir hareket halini almıştı; meşhur "Artık Yeter!" afişi bu halin açık bir ifadesidir.¹⁰³

C.H.P ise çıkardığı Toprak Kanunu'nu savunuyor, hayat pahalılığı ile mücadele edileceğini söylüyor ve seçim kampanyası sırasında yapılan kötü propagandalardan dolayı hınç beslemeyeceğini vaat ediyordu.¹⁰⁴

1946 seçimi kampanyalarının belki de en ilgi çekici yanı ve önemli tarafı, şüphesiz halkın faal bir şekilde tartışmalara katılması, muhalif partiyi heyecanla desteklemesi ve adaylarla halk arasındaki münasebetlerde belli bir değişimin meydana gelmesiydi. Tek parti dönemindeki seçim öncesi durumla şu anki durum çok farklı olmuştur. Artık adaylar halkla konuşuyor, onların oylarını istiyor ve buna karşılık vaatlerde bulunuyorlardı. Muhalif adayların işi daha kolaydı; onlardan kimse ne program ne de tüzük, istiyordu. Sadece muhalif olmaları yetiyordu. Çünkü rakipleri, halkı 23 yıldır yöneten ve de son yıllarda halka özellikle ekonomik bakımdan çok sıkıntı çektiren C.H.P. idi.

1946 seçimlerinde demokrat adayların 52'si avukat, 41'i toprak sahibi, 40'ı doktor, 39'u işadamı, 15'i emekli general, 14'ü mühendis, 13'ü öğretmen ve kalanının da çeşitli mesleklerden olduğu görülüyordu. Halk Partisi adaylarının ise çoğunlukla

¹⁰¹ Seçim Propagandaları, **Doğrusöz**, 25.06.1946, s.1.

¹⁰² Mareşal Çakmak D.P.'ye Katıldı, **Kastamonu**, 26.06.1946, s.1.

¹⁰³ Artık Yeter, **Kastamonu**, 28.06.1946, s.1.

¹⁰⁴ **Aydın Tarihi**, Temmuz 1946.

emekli asker, tanınmış siyasi şahıslar, yüksek memurlar ve kısmen de serbest meslek mensupları oldukları biliniyordu.¹⁰⁵

1946 seçimine gidileceği kararı alındıktan sonra Kastamonu basınında da seçim hazırlığı başlamıştır. Genel olarak C.H.P. propagandasının yapıldığı gazetelerde D.P.’den de bahsedilmiştir. 24 Mayıs 1946 yılında Doğrusöz gazetesinde İzzet Okay’ın Seçim Arifesindeyiz isimli yazısında C.H.P.’nin almış olduğu bu erken seçim kararının gayet yerinde olduğu, vatandaşların bu kararı olgunlukla karşılaması gerektiğini, Cumhurbaşkanı İnönü’nün de dediği gibi Temmuz 1946’daki seçimlerde oy kullanmanın vatanseverliğin bir göstergesi olacağını, vatandaşın kimsenin etkisinde kalmadan tek vazifesinin oy kullanmak olduğunu¹⁰⁶ yazmıştır. İzzet Okay’ın yazısı, o dönemki Kastamonu basınına D.P.’ye bakış açısını bize gösterir. O dönem Kastamonu’ya gelen D.P. kurucularından Refik Koraltan’ın bu haber değeri taşıyan ziyareti bile çok küçük sütunlarla gösterilmiştir.

Kastamonu gazetesinin 20 Temmuz 1946 günü çıkan sayısında Sabri Tümkor’un yazısı, o dönemde basında çıkan en sağduyulu yazılardan biri olmuştur. Tümkor yazısında; *“Seçim yarındır, listeler asılmış, propagandalar yapılmış, tek iş oy vermektir. Aman sandığa atılan bir oydan ne çıkar demeyelim, hakkımızı iyi haykırarak olan ve yurt için kalbi çarpan kişileri seçmeliyiz. Yurttaş pusulayı şaşırma, oyunu bağımsız şekilde ver”* diyerek halkın bağımsız bir biçimde oy kullanması gerektiğini yazmıştır. Aynı günkü gazetede Kastamonu’dan 9 milletvekilinin çıkacağı, 9 C.H.P.’den, 7 D.P.’den ve 16 da bağımsız adayın olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁷

21 Temmuz 1946’da çok partili hayatın ilk genel seçimleri yapıldı.¹⁰⁸ Seçimler sessiz ve sakin yapıldı ancak sandıklar açıldıkça sesler çıkmaya başladı. 1946 seçimleri Türk Demokrasi Tarihi’nde “Hileli Seçimler”¹⁰⁹ olarak yerini almıştır. Sonuçlar açıklandıkça pek çok kimse hayal kırıklığına uğruyordu. Seçimin, “Gizli Oy Açık Tasnif” ilkesine göre yapılması zaten seçime hep kuşku ile bakılmasına neden olmuştur.

D.P, yurt çapında teşkilatlanmasını tamamlayamadığı için 465 sandalyeden sadece 273 aday gösterebilmiştir. Buna rağmen bile C.H.P.’nin parti müfettişlerinin

¹⁰⁵ Doğrusöz, 21.06.1946, s.1.

¹⁰⁶ İzzet Okay, Seçim Arifesindeyiz, , Doğrusöz, 24.06.1946, s.1.

¹⁰⁷ Sabri Tümkor, Yurttaş Pusulayı Şaşırma, Kastamonu, 20.07.1946, s. 1.

¹⁰⁸ Yenises, 21.07.1946, s.1.

¹⁰⁹ Çolak, a.g.m, s. 778.

Demokratlara karşı sert uygulama göstermeleri ve oyların tasnifine karşı fesat karıştırdıkları seçim sonuçlarının resmen ilanından sonra sıklıkla gündeme getirilmiştir.¹¹⁰

Bir diğer usulsüzlük iddiası da İstanbul'daki seçim sonuçlarıyla alakalıdır. Zira İstanbul'da seçim sonuçlarının seçim akşamı alınması beklenirken ancak sonuçlar üç gün sonra ilan edildi. Muhalifler, İstanbul'da seçim sonuçları, gizli görüşmelerden sonra C.H.P lehine değiştirilmiş diyorlardı. Ancak Mareşal Fevzi Çakmak'ın "oya saygı gösterilmesini bir vatandaş olarak istiyorum" açıklaması üzerine seçim sonuçları İstanbul'da ilan edilmiştir.¹¹¹

Bütün memlekette alınan sonuçlara göre ise, 465 milletvekilliğinden 395'ini C.H.P, 66'sını D.P, 4'ünü de bağımsızlar çıkarmıştır.¹¹² D.P'lilerin seçim kuruluna ve Cumhurbaşkanlığı'na yaptığı itirazlar da bir sonuç getirmeyince D.P. de iktidarı halka şikayet etme yoluna gitmiştir. Bunu miting ve basın yoluyla yapmıştır.

Adnan Menderes'in 26 Ağustos 1946 tarihli meclis olağanüstü konuşması adeta D.P.'nin seçimlere yaptığı tüm itirazları özetler nitelikte olmuştur. Menderes konuşmasında; *"Muhterem arkadaşlar kim ne derse desin 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimlerde yolsuzlukların olduğu düşüncesi geneldir. En başında, yeni kurulan partilerin teşkilatlanması olmadan seçimleri yapmak ve bu suretle dört seneyi teminat altına aldıktan sonra rahat rahat yeni tedbirler düşünmek taktiği uygun bir çare gibi görüldü ve seçimler ansızın öne alındı. Ayrıca seçimler esnasında birçok yerde komisyon azaları ve vazifeliler Halk Partisi listelerini bizzat zarflara koyarak seçmenleri bu zarfları sandığa atmaya zorunlu kılmışlardır. Örneğin Nazilli'de ortaokul müdürü Arif Güvendik'in 3 Nolu zarflara C.H.P. oyları atarken yakalandığı sadece bir örnektir. Bu sandıkta seçmenler listesinde 402 imza ve mühür bulunduğu halde sandık içinden 380 oy pusulası çıkmıştır ve bu sadece bir örnektir. Özetle arkadaşlar Aydın-Nazilli örneğinde olduğu gibi seçimlerin şaibeye düştüğü yerlerde gerçeklerin ortaya*

¹¹⁰ Seçimde Usulsüzlük İddiası, **Doğrusöz**, 01.08.1946, s.1.

¹¹¹ Oya Saygı, **Mücadele**, 24.07.1946, s.1.

¹¹² Seçim Sonuçları, **Doğrusöz**, 25.07.1946, s.1.

çıkması için oluşturulan komisyonlara bu delillerin de iade edilmesini isterim”¹¹³ diyerek seçimle alakalı tüm itirazları özetlemiştir.

21 Temmuz 1946 yılında yapılan milletvekilliği seçiminde Kastamonu’dan 8 milletvekilliğini C.H.P.’li adaylar almış, diğer 1 milletvekilliğini ise D.P. adına seçime giren ancak bağımsız olarak kazanan Mareşal Fevzi Çakmak almıştır.¹¹⁴

Seçimlerden sonra meclisin ilk toplantısı 5 Ağustos 1946 yılında yapılmıştır. Yeni Meclis’in yaptığı ilk iş Meclis Başkanı’nı seçmek oldu. İstanbul milletvekili Kazım Karabekir meclis başkanı olurken, Cumhurbaşkanlığı seçiminde C.H.P.’nin adayı İsmet İnönü 388 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti’ne bir kez daha Cumhurbaşkanı seçilmiştir. D.P.’nin adayı Kastamonu milletvekili Mareşal Fevzi Çakmak 59 oy almış, bağımsızlardan Yusuf Kemal Tengirşek ise 2 oyda kalmıştır. Hükümeti kurmakla Recep Peker görevlendirilmiştir.¹¹⁵

1.4.1. 1946 Seçimleri Sonrası Genel Siyasi Durum

Seçimlerin yapıldığı 21 Temmuz 1946 tarihi ile İnönü’nün demecinin yayınlandığı 12 Temmuz 1947 günü arasında geçen devre, Türkiye’de çok parti sistemin yerleştiği en önemli devredir. Bunun sonucundaki süreçte muhalefet partileri, hem hareket serbestisi hem de C.H.P ile eşitliği kazanmış oldu.

Bu dönemde meclis yeni açılırken Kastamonu gazetesinde Sabri Tümkor, artık seçim tartışmalarının kapanması gerektiğini, meclisin C.H.P. ile beraber D.P. ve bağımsızların da katılımıyla halkın sıkıntılarına, dertlerine çare bulmasını söylemiştir.¹¹⁶

1946 seçimlerinden sonra İnönü, hükümeti kurmakla Recep Peker’i görevlendirmiştir. Peker, hükümeti kurduktan sonra ilk olarak ekonomik meselelere el atmış, mali reformlara gitmiş, D.P. ile C.H.P.’nin sıcak teması daha doğru bir ifadeyle sürtüşmesi bu dönemde olmuştur.

Recep Peker’in yapmış olduğu ekonomik reformlara Türk Siyasi Tarihinde 7 Eylül kararları denilmekteydi. Bu politikayla beraber, ithalatta geniş oranda döviz

¹¹³ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**, 030-01-11-65-4, A. Menderes’in 26.08.1946 tarihli Meclis Konuşması.

¹¹⁴ İlimiz Milletvekilleri, **Kastamonu**, 24.07.1946, s.1.

¹¹⁵ Büyük Millet Meclisi Dün Toplandı, **Doğrusöz**, 06.08.1946, s.1.

¹¹⁶ Sabri Tümkor, Meclis Açılırken, **Kastamonu**, 3.08.1946, s.1.

tahsisi kararlaştırılmıştır. Bu nedenle serbest dövizle ithal edilecek malların ithalatındaki bütün sınırlamalar kaldırılmıştır. İthalatçı birlikleri tarafından kaldırılan cins, vakıf ve gret kontrolleri kaldırılmıştır. Ayrıca bu kararların belki de en önemlisi 1 TL'nin değerinin 2.80 TL olmak üzere düşürülmesidir. Merkez Bankasından altın satışı da serbest bırakılmıştır.¹¹⁷

D.P.'liler bu önlemleri her şeyden önce zamansız buluyordu. Sonra, ihraç ürünlerinin iyi alıcı bulmuşken para değerini düşürme zararlı sonuçlar doğurabilirdi. Onlar gelişmekte olan sermayemizin baltalanacağını savunuyorlardı. Bu önlemlerin halka yansması hiç iç açıcı değildi. D.P, bu olayı eleştirirken sürekli halktan olumlu tepkiler alıyordu. Halk, artık D.P.'yi kendi gözü, kulağı ve ağzı gibi görüyor, D.P politikacıları da bu durumdan ustaca yararlanıyordu.¹¹⁸ Ancak D.P.'lilerin 7 Eylül ekonomik kararları ile ilgili eleştirilerine Kastamonu basınında çıkmamış ya da çıkarılmamıştır.

Hükümetin para politikasındaki bu değişikliğin amacı, yeni ekonomik siyasetlere uyum sağlamaktır. Ayrıca Uluslar arası Para Fonu (İMF) ve Dünya Bankası'na girişi bu aylarda gerçekleşmiştir.(Şubat-Mart 1947)¹¹⁹

T.B.M.M., her yılın sonunda bir sonraki senenin bütçesini görüşmek için toplantı yapmaktadır. 1946 Aralık ayında da 1947 yılı görüşmeleri için toplanılmıştır. Bu görüşmeler, ilk defa muhalefet partisinin de katılımıyla yapılacağı için çok renkli ve emsaline önceden rastlanmayacak şekilde gerçekleşmiştir. Bütçede 114.983.530 liralık bir açık vardı. Adnan Menderes demokratların bütçe hakkındaki görüşlerini bildirdi. Özellikle Menderes, bütçenin ciddi köklü tedbirlerden uzak olduğunu, bürokrasinin çok yaygın hale geldiğini, tarımın yeteri derecede desteklenmediğini belirtti. Recep Peker buna çok sinirlendi ve kürsüye gelerek bu görüşlerin "*Psikopat bir ruhun ifadesi olduğunu*" söyledi. Ayrıca Celal Bayar'ın halkı isyana teşvik ettiğini belirtti. Bu sözler üzerine, D.P. grubu hemen meclisi erk etti.¹²⁰

D.P.'lilerin meclisi terk ederken süre belirtmemiş olmaları ve bir kaç gün geçmesine rağmen meclise girmemeleri, iktidar partisini rahatsız etmiştir. Basın da

¹¹⁷ 7 Eylül Ekonomik Kararları, **Doğrusöz**, 08.09.1946, s.1.

¹¹⁸ Tayyar Öztürk, (1986), "Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)", **Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, s. 29.

¹¹⁹ **Yenises**, 8 Mart 1947, s.1.

¹²⁰ **Kastamonu**, 15 Aralık 1946, s.1.

D.P.'nin "sine-i millete döndüğünü" yazmıştır. Bu esnada iki kere İnönü ile görüşülmüş ama olumlu sonuç alınamamıştır. Adnan Menderes'in meclise dönülmesi gerektiği yönündeki ısrarları üzerine 28 Aralık 1946'da bu parti milletvekilleri, meclise geri dönmüşlerdir.¹²¹

İç politikadaki sıkıntıların olduğu bu dönemde D.P.'nin 1. Büyük Kongresi 7 Ocak 1947 yılında toplandı. Yalnız Kastamonu İl Kongresi 22 Aralık 1946 yılında toplanmış, D.P.'nin Kastamonu İl İdare yöneticileri belirlenmiş, mevcut başkan Hayri Tosunoğlu yeniden başkan seçilmiş, ayrıca 7 Ocak 1947 yılında olacak genel kurula gönderilecek delegeler belirlenmiştir.¹²²

7 Ocak 1947 yılında yapılan kongrede alınan kararlar Türk demokrasi tarihi açısından oldukça önemli kararlardır. Bu kurultayda alınan kararların, yaşanan iç siyasi buhran döneminde alındığı unutulmamalıdır.

Bu kurultayın en önemli yanı, 10–11 Ocak'a bağlayan zaman diliminde alınan kararlardır. Öncelikle Genel Başkanlığa, 541'e karşı 7 ret oyuyla Celal Bayar seçilmiştir.¹²³ Yine, Hükümet D.P ilişkilerini etkileyecek en önemli faaliyet, "Ana Davalar Komisyonu" tarafından hazırlanıp kongre tarafından kabul edilen "Hürriyet Misakı" adlı raporun oluşturulmasıdır. Bu raporda, Türk demokrasisi bakımından 4 temel şartın yerine getirilmesi öngörülmektedir:

1-Anti-demokratik ve Anayasaya aykırı kanunlar kaldırılmalıdır,

2-Seçimler, devlet memurları tarafından değil, hukuk mercileri tarafından denetlenmelidir,

3-Cumhurbaşkanlığı mevkii parti başkanlığından ayrılmalıdır.

4-Bu şartlar yerine getirilmezse D.P Meclisi terk edip milletin içine dönecektir (sine-i millete dönme).¹²⁴ Bu madde ile beraber Türk halkı, biçimsel de olsa yönetim sahnesine çıkarılmıştır.

Bu son nokta, olağanüstü değerde bir taktik silahıydı. D.P., belli bir programı olan parti olarak değil ise de memleketteki bütün muhalifleri birleştiren, hükümet

¹²¹ D.P.'liler Geri Döndü, **Yenises**, s.1.

¹²² Demokrat Partinin İlk Kongresi, **Yenises**, 26.12.1946, s.1.

¹²³ D.P. Kurultayı, **Kastamonu**, 12.01.1947, s.1.

¹²⁴ Hürriyet Misakı, **Yenises**, 13.01.1947, s.1.

aleyhtarı bir hareket olarak halk arasında çok tutuluyordu. Meclis'ten çekilecek olursa C.H.P.'liler yine tek parti olarak kalacaklardı. Böyle bir durum, Halk Partililerin demokratik bir rejim istemedikleri şeklinde yorumlanacak, C.H.P. bütün memlekette ve dışarıda tenkide uğrayacaktı. Bunun için meclisten çekilme tehdidi yerinde kullanırsa, D.P.'ye çok fayda sağlayabilirdi, nitekim de öyle oldu. Yani D.P.'liler, demokrasi kavramını bir şekilde kendi lehlerine kullanmış, halkı yanlarına çekmeye çalışmışlar, bunda da başarılı olmuşlardır.

1947 Şubat'ının ilk haftasında yapılan muhtar seçimleri, hükümet-muhalefet gerginliğini daha da arttırdı. Bayar ve Menderes, seçimleri D.P.'nin büyük bir ekseriyetle kazanma ihtimali çok yüksek iken, yapılan idari baskı yüzünden kaybettiklerini ileri sürmüşlerdir. Peker ise bu ithamları reddetmiştir.¹²⁵ Muhalefetin itiraz ettiği nokta seçimi kaybetmek değil, 1 ay önceki kurultaylarında alınan kararlara rağmen C.H.P.'nin seçimleri kendi usulüyle yapmasıdır.

1.4.2. 12 Temmuz Beyannamesi ve Kastamonu Basınında Yansımaları

İktidar ile muhalefetin ilişkisinin kesilmek üzere olduğu bu dönemde İsmet İnönü'nün siyasete yapmış olduğu olumlu manadaki müdahalenin Türk siyasi tarihindeki adı 12 Temmuz Beyannamesi olmuştur. Beyanname 11 Temmuz gecesi bizzat İnönü tarafından okunmuştur ancak basında bir gün sonra yayınlandığı için siyasi tarihimizde 12 Temmuz Beyannamesi olarak bilinir.¹²⁶ İsmet İnönü'nün yapmış olduğu bu müdahale ile tıkanan demokratik hayatın önü açılmıştır.

12 Temmuz beyannamesi İsmet İnönü'nün partiler üstü bir hakem rolüne bürünmesi ile ilan edilmiştir.¹²⁷ 12 Temmuz Beyannamesi öncesinde İnönü-Bayar görüşmeleri 7, 17, 24 Haziran'da gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerden istenilen bir sonuç çıkmasa da partiler arası gerginlikte gevşeme görülmüştür. Ancak muhalefet iktidarın kendilerini yok etmek istediklerini iddia etmiş, iktidardaki Recep Peker ise bunları reddetmiştir.¹²⁸

¹²⁵ Muhtar Seçimleri, **Doğrusöz**, 14.02.1947, s.1.

¹²⁶ **Doğrusöz**, 12-14.07.1947, s.1.

¹²⁷ **Yenises**, Cumhurbaşkanı İnönü'nün Beklenen Beyannamesi, 12-14.07.1947, s.1.

¹²⁸ Partilerarası Gerginlik Gevşedi, **Dikkat**, 19.06.1947, s.1.

Partilerarası ilişkiler bu şekilde gerçekleşirken D.P. Genel Başkanı Bayar Anadolu'yu gezerek İnönü ile yapılan gelişmeleri halka açıklamaktadır. Kalabalık halk kitleleri tarafından Sivas'ta karşılanan Bayar, İsmet İnönü'nün kendisine hükümetin baskıyı kaldıracağını vaat ettiğini söylüyordu.¹²⁹

Tüm bu olayların sonucunda İsmet İnönü, 12 Temmuz Bildirisini yayınladı. Bu beyannamenin özü, partilerin Türk demokrasisinin vazgeçilmez unsuru unsurları olduğunun kabulü biçiminde özetlenebilir. Böylece iktidar, muhalefetin varlığına tahammül etmeyi, onlarla bir arada yaşamayı kabul ediyordu. Artık İsmet İnönü, muhalefetin de faaliyet göstermesini bu beyanname ile açıkça belirtmiştir.¹³⁰

Muhalefet, bu beyannameyi çok olumlu karşıladı. Gazetelerde, İnönü'den övgüyle bahsedilirken, partiler üstü davranarak “tarihi bir şahsiyet” olduğunu, siyasi çıkmaza son verdiğini söylüyorlardı. Basın da bunu, iki parti arasındaki münasebetlerde bir dönüm noktası olarak kabul etti.

İnönü'nün beyanamesi, gelecekte iktidar partisiyle muhalefet partisi arasındaki münasebetlerin yeni esaslara dayandırılması gerektiğini açıkça belirtiyordu. Bu görüşü ve olayları yorumlama tarzı ile İnönü, Recep Peker ve hükümetinden ayrılıyor, muhalefetin hükümet baskısına ve taraf tutmasına karşı yaptığı şikayetleri desteklemiş oluyordu.

İnönü, bu bildiri ile C.H.P.-D.P. arasında yeni bir dönem başlatıyordu. Siyasi gerginlik azaldı ve partiler arasındaki sertleşmeler önlendi. D.P.'nin ilk politikası tutmuştu ve kendisine baskı yapıldığını, ima yoluyla da olsa kabul ettirmişti. Hükümetin baskılarına karşı etkili bir güvence elde edilmiş, partinin morali yükseltilmiş ve demokratik rejimin kuruluşu sırasında karşılaştığı büyük bir sorunu aşmıştır.

İsmet İnönü'nün tarihi nutku Kastamonu basınında da geniş yer bulmuş, özellikle Cumhurbaşkanı'nın söyledikleri hiç değiştirilmeden gazetelerdeki yerini almıştır. Yenises Gazetesi'nde A. Kırıl'ın “İnönü'nün Tarihi Nutkunun Akisleri” başlıklı yazısı Kastamonu basını'nın bu konuya bakışını özetler niteliktedir. Kırıl yazısında; Türk demokrasi hayatının devam etmesi için yalnız iktidarın değil

¹²⁹ Celal Bayar Sivas'ta Omuzlarda Taşındı, **Dikkat**, 08.07.1947, s.1.

¹³⁰ 12 Temmuz Beyannamesinin Tam Metni Ekler Bölümünde verilmiştir.

muhalefetin de desteğinin alması gerektiğini, ülkenin ancak akil adamların tavsiyeleriyle, girmiş olduğu siyasi bunalımdan çıkacağını belirtmiştir.¹³¹

Doğrusöz Gazetesi'nin 23 Temmuz 1947 tarihli yazısında da İsmet İnönü'nün tarihi nutku bir zihniyet inkılabının başlangıcında olduğunu gösterdiğini, hakiki demokratik ilerleme yoluna gidildiğini, Celal Bayar'ın demokratik hayatla ilgili istemiş olduklarını kabul etmekle beraber beklenmesi ve gelişmeleri iyi tahlil etmek gerektiğini yazarak yeni bir demokrasi yoluna gidildiği belirtilmiştir.¹³² İnönü'nün tarihi nutkundan sonra Kastamonu basını D.P.'ye karşı uyguladığı yayın politikasını değiştirerek haberlerde bu partiye daha çok yer vermiştir.

1.5. 12 TEMMUZ BEYANNAMESİ SONRASI C.H.P.

12 Temmuz beyannamesi sonuçları itibariyle bir yandan iktidar-muhalefet ilişkilerine yeni bir cephe kazandırırken diğer yandan da C.H.P. ve D.P. içinde muhalefetin doğmasına neden olmuştur. Beyanname, C.H.P.'de Recep Peker Hükümetinin sonunu getirirken D.P.'de ise parti içi parçalanmaya kadar giderek yeni bir partiyi, Millet Partisi'ni siyasi hayata çıkarıyordu.

C.H.P.'de Recep Peker'e olan güven gün geçtikçe azalıyordu. Kendi partisinin mensubu olan Cumhurbaşkanı bizzat bu politikasını eleştirerek muhalefeti açıkça korumuş, bu da Peker'in parti içindeki yapısının sorgulanmasına neden olmuştur.

Peker 26 Ağustos 1947'de parti grup toplantısında sarsılan bu imajını düzeltmek için güvenoyu istemiş, milletvekillerinin 303'ünün kabul oyuna rağmen 35 ret oyunu alınca 9 Eylül 1947 yılında sağlık sorunlarını bahane ederek görevinden istifa etmiştir.¹³³

Bu gelişmeler yaşanırken C.H.P.'nin yedinci büyük kurultayı 17 Kasım 1947 senesinde 782 delegenin katılımıyla Ankara'da toplandı. Bu kurultayın C.H.P. iktidarı döneminde yapılan son kurultay olması alınan kararlar kadar önemlidir. İnönü'nün kurultayı açış konuşmasında verdiği talimatla uygun olarak, D.P.'nin kuruluşundan beri eleştirdiği, Cumhurbaşkanlığı ile Parti Başkanlığı'nın aynı kişide birleşmesi

¹³¹ A.Kıral, İnönü'nün Tarihi Nutkunun Akisleri, **Yenises**, 14.07.1947, s.1.

¹³² Zihniyet Değişikliği Başladı mı?, **Doğrusöz**, 23.07.1947, s.1.

¹³³ Peker İstifa Etti, **Dikkat**, 10.09.1947, s.1.

uygulanmasının yeniden düzenlenmesi konusunda bir girişimde bulunuldu. Buna göre, İnönü Cumhurbaşkanı olduğu sürece, kurultayın seçeceği bir kişi, C.H.P. Genel Başkan Vekili olarak İnönü'nün bütün yetkilerine sahip olacaktı. Ancak bu dönemde parti içinde gerçekten böyle bir uygulamanın başladığını söylemek çok zordur. İnönü'nün bu dönemde de parti üzerindeki otorite ve denetimi sürdürmüştür.¹³⁴

Bu kurultayda parti nizamnamesiyle alakalı önemli demokratik değişiklikler yapılmıştır. Kurultayda tüm parti örgütlerinin seçimle işbaşına gelmesi kararlaştırıldı. Ayrıca parti milletvekili adaylarının yüzde yetmiş oranında mahalli örgütler tarafından saptanacağı kararı alındı. Artık aşağı mertebedeki kişilerin de talepleri etkin kılınacaktı. Netice itibarıyla bu kurultay ile bünyevi bir değişiklik içine giren C.H.P, tek partilikten demokratik bir unsur haline gelme teşebbüsüne, hukuken girmiştir. Yani parti, çok partili rejime intibak kararını almıştır.¹³⁵

C.H.P.'nin Yedinci Kurultayı çok önemlidir. C.H.P. artık o bürokratik ve sert görüntüsünden çıkmak istediğini herkese söylüyordu. 1945'te kabul edilen Toprak Kanunu'nun meşhur 17. maddesinin kaldırılması¹³⁶ ile de D.P.'ye çok önemli bir koz veriyordu. Çünkü muhalefet adeta bu maddeden doğmuştu ya da doğrulmuştu. Çok partili hayata geçiş döneminde, "12 Temmuz Beyannamesi"nden ve Recep Peker hükümetinin istifasından sonra, C.H.P Yedinci Büyük Kurultayı önemli bir ileri aşama olmuştur.

Bu kurultayla alakalı Kastamonu Gazetesi'nde 4 Aralık 1947 tarihinde Avukat Hilmi Ural'ın yazısı oldukça önemlidir. Ural yazısında; on günden beri C.H.P.'nin Ankara'da toplantısı olduğunu, yurdun her yanından gelen delegelerin memleket meseleleri hakkında özgürce konuşma yaptığını söylemiş, kurultay oldukça demokratik havada geçerek gayet demokratik kararlar almayı başarmıştır. Bu kurultayın bir diğer önemi demokrasinin nasıl hızla ilerlediğini bize göstermesi olmuştur. Ural da bir Kastamonulu olarak hiçbir Kastamonulu katılımcının katılmamasına dikkat çekmiştir.¹³⁷

¹³⁴ C.H.P.'nin 7. Büyük Kurultayı, **Dikkat**, 21.11.1947, s.1.

¹³⁵ **Doğrusöz**, 20.11.1947, s.1.

¹³⁶ **Yenises**, 23.11.1947, s.1.

¹³⁷ Hilmi Ural, Söz C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanımındır, **Kastamonu**, 04.12.1947, ss.1-2.

1.6. 12 TEMMUZ BEYANNAMESİ SONRASI D.P.’DEKİ GELİŞMELER VE MİLLET PARTİSİ’NİN OLUŞUMU

D.P. için 12 Temmuz Beyannamesi ve Recep Peker’in istifası oldukça önemli bir siyasi başarıydı ancak bu kez D.P. sıkıntılı bir sürece girmiştir. Zira D.P. içindeki farklı dünya görüşündeki insanlar hep C.H.P.’ye karşı ortak hareket etmek için bir arada bulunmaktaydılar. Artık C.H.P. bir demokratik kararlar almaya başlayınca mücadele edecek bir durum ortadan kalkıyordu. Yine D.P. içinde bir grup C.H.P. ile D.P.’li yöneticilerin el altından anlaşmasını düşünüyorlardı.

Bu grubun başını D.P. İstanbul İl İdare Kurulu Başkanı Kenan Öner çekmekteydi. Öner’e göre 12 Temmuz sonrası D.P, İsmet İnönü’nün parti başkanlığından ayrılmasını sağlayamadığı için Meclisten çekilmeliydi. Bu açıklamalardan sonra D.P. liderleri arasındaki fikri çatışma çetin bir aşamaya girmiştir. Artık D.P.’nin ikiye hatta üçe bölünmesi an meselesi olmuştur. Kenan Öner bu açıklamalardan çok kısa bir süre sonra önce İl Başkanlığından ardından da D.P.’den istifa etmiştir.¹³⁸

1948 Mart ayı içerisinde D.P.’nin milletvekillerinden General Sadık Aldoğan, Kemal Silivrili, Necati Erdem, Mithat Sakaroğlu ve Osman Nuri Koni partisinden ihraç edilirken Yusuf Kemal Tengirşenk, Enis Akaygen, Emin Sazak, Ahmet Tahtakılıç, Ahmet Oğuz ve Hasan Dinçer ise parti üyeliklerinden çekildiler.¹³⁹

Genel Merkezde bunlar olurken Kastamonu’da da Hilmi Ünal’ın başını çektiği gruptan 6 Kastamonulu yönetici Kastamonu İl İdare Kurulundan istifa ederek bu bölünme sürecin dahil olmuşlardır.¹⁴⁰

D.P.’den ihraç edilenler ve istifa edenlerle beraber D.P.’nin meclisteki sandalye sayısı 31’e inmiştir. Bu partiden ayrılıp bağımsız kalanlar mecliste bir boşluk yaşamamak için “Müstakil Demokratlar” grubunu oluşturmuşlardır. Daha sonra bu grup Millet Partisi’nin kurulmasıyla bu partiye katılmıştır. Millet Partisinin kurucuları Fevzi

¹³⁸ D.P. Liderleri Arasında Anlaşmazlık, **Yenises**, 19.01.1948, ss.1-2.

¹³⁹ D.P.’den Kopmalar, **Yenises**, 15.03.1948, s.1. Cemal Anadol, (2004), **Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti**, 1. Baskı, Yeni Kuvayı Milliye Yayınları, İstanbul, s.61.

¹⁴⁰ Hilmi Ünal, Usulsüz ve Haksız Uygulama, **Doğrusöz**, 30.10.1948, s.1.

Çakmak, Enis Akaygen, Hikmet Bayur, Kenan Öner, Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı ve Sadık Aldoğan olmuştur.¹⁴¹

Doğrusöz Gazetesi'nde Ziya Demircioğlu M.P. hakkındaki yazısında; 2 sene önce C.H.P. bünyesinden ayrılanların D.P.'yi kurduğunu, kendi aralarında yapmış oldukları anlaşmaya sadık kalmadan yeni bir oluşum içine girerek M.P.'yi oluşturduklarını söylemiş. Zaten D.P. içerisinde başarıya ulaşamadıklarını, ayrıca M.P.'yi kuranların her birinin ayrı bir siyasi lider olma özelliği olduğunu yazarak bu kişilerin kaynaşmalarının zor olduğunu belirtmiş, bu şahısların D.P. program ve tüzüğüne bağlıyken liderlerine muhalefet ettiklerini, bu şekilde liderlerine muhalefet fikrine dayalı kurulan partilerin uzun ömürlü olmayacağını yazmış ve M.P.'nin uzun ömürlü olmayacağını söylemiştir.¹⁴²

Bu dönemde Kastamonu basını artık tamamen demokratik gelişmelere uygun şekilde haber yapmaktaydı. D.P. ve C.H.P. ile ilgili haberler eşit oranda gösterilmekte, haber değeri taşıyan ne ise o haber yapılmaktaydı.

Bu süreçte yazılan yazılar "Demokrasi ve Millet Egemenliği" üzerine kurulu olmuştur. Mücadele Gazetesi'nde Enver Batumlu; "*Muhaliflerin iktidara geçmek isteği bir ihtiras da C.H.P.'nin iktidardan ayrılmamak için yaptıkları ihtiras değil midir? Karşı parti için iktidarın zamanı değildir demek ancak totaliter bir tutumdur. Çünkü demokrasilerde iktidarı hükümet değil millet iradesi belirler. Partiler milletlerin verdiği karara uyarak millete hizmet verirler*"¹⁴³ diyerek iktidarı aslında kimin belirleyeceğini yazmıştır.

M.P. kurulduktan sonra Kastamonu basını, kısa süreli de olsa ne yapacağını, hangi tarafı destekleyeceğine karar verememiş ancak kısa süreli bu durumdan sonra basın D.P.'yi M.P.'ye karşı desteklemiştir. Dikkat Gazetesi'nde çıkan 6 Temmuz 1949 tarihli "Muhalefete Muhalefet İktidara Yardım Değil midir?" başlıklı yazıda bu dönem basınının tavrını net bir şekilde ortaya koyuyordu. Yazıda M.P.'nin, muhalif D.P.'ye muhalefette bulunmasının iktidarda olan C.H.P.'nin işine yaradığını, böylelikle D.P.'yi muvazaalıkla suçlayan M.P.'nin asıl muvazaayı kendisinin yaptığı belirtilmiştir.¹⁴⁴

¹⁴¹ Millet Partisi Kuruldu, **Doğrusöz**, 07.07.1948, s.1.

¹⁴² Üçüncü Bir Partinin Teşekkülü, **Doğrusöz**, 26.05.1948, s.1.

¹⁴³ Enver Batumlu, İktidarı Millet Tayin Edecektir, **Mücadele**, 21.04.1947, s.1.

¹⁴⁴ Muhalefete Muhalefet İktidara Yardım Değil midir?, **Dikkat**, 06.07.1949, s.1.

Özellikle bu dönemde Dikkat Gazetesi, 1946 öncesi resmi ideolojiyi benimseyen gazetelerin yapısına bürünerek bu kez D.P.'yi desteklemiştir. 30 Eylül 1948 yılında Dikkat gazetesinde çıkan yazıda C.H.P.'nin zihniyetinin değiştiğini, bunda da en önemli payın D.P.'nin muhalefet hareketini başlatması olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁵

1.7. MARSHALL PLANI VE TRUMAN DOKTRİNİ'NİN TÜRK SİYASİ GELİŞİMİNE ETKİSİ

II. Dünya savaşından sonra Türkiye'nin dış politikadaki kararsız tutumu, yerini kesin olarak batı yanlısı politikayla değiştirdiğinde yabancı ülkelerdeki Türkiye tutumu da değişmiştir. Öncelikli olarak A.B.D. Türkiye'nin bu değişimini dikkate almıştır.

Amerika Başkanı Truman, 7 Ocak 1948'de Amerika Kongresi'nde yaptığı konuşmada kendi adıyla tanınan doktrini savunarak Türkiye ile Yunanistan'a, yabancı baskısına karşı tamamiyetlerini muhafaza için yardım etmeliyiz demektedir.¹⁴⁶ Buradaki yabancı baskısından kastedilen Sovyet baskısıydı. Sovyetlerin yayılma sahalarından birisi de Türkiye üzerinden Balkanlar olduğu için bölge önemli olmuştur. Amerikan Kongresi aynı gün 300 milyon dolar Yunanistan'a ve 100 milyon dolar Türkiye'ye askeri yardım yapmayı kabul etti.¹⁴⁷ Bu proje yalnızca askeri bakımdan yardım içerdiği için ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmaları açısından yeterli değildi. İşte bu noktada A.B.D. Dışişleri Bakanı George Marshall tüm Avrupa'yı içine alacak bir Avrupa Devletleri Ekonomi İşbirliği yardım tasarısını açıkladı.¹⁴⁸

Türkiye, Truman Doktrini ile başlayan, Batı ile yakın ilişkilerine –özellikle ABD ile- 1945'ten sonra Rus tehdidi ile karşılaştıktan sonra daha çok önem vermiştir. Bu, dış politikada bir ilke şekline dönerken Asya'ya karşı ise Batı politikasına zarar vermemek düşüncesiyle sırt çevirmişti. Bu ise, Türk-Arap ilişkilerinde yıllarca sürecek kötü ilişkilerin de temelini teşkil edecekti.¹⁴⁹

Bu esnada muhalefetse, dış siyasette adeta iktidarla görüş birliğine varmış gibi beyanlarda bulunuyordu. Celal Bayar yabancı basın temsilcilerine; “*İktidar partisi ile iç*

¹⁴⁵ Halk Partisindeki Zihniyet Değişiyor, **Dikkat**, 30.09.1948, ss.1–2.

¹⁴⁶ **Mücadele**, 08.01.1948, s.1.

¹⁴⁷ **Dikkat**, 08.01.1948, s.1.

¹⁴⁸ Yeşil, **a.g.e.**, s.114.

¹⁴⁹ **a.g.e.**, s. 117.

meselelerde belki çok çatışacağız fakat memleketin kaderi, dış politikada iki partinin müşterek hareket etmesini icap ettirir. Bu bakımdan C.H.P. ile dış politikada tamamen mutabıkız”¹⁵⁰ beyanatını veriyordu. Kastamonu basınında Truman doktrini ve Marshall planı ile ilgili haberlere yer verilmemiştir.

1.8. KASTAMONU BASININDA 1950 SEÇİMLERİNE DOĞRU SİYASİ DURUM VE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

İktidar antidemokratik uygulamaları bir bir değiştirip yerine demokratik düzenlemeler getirmiştir. Kastamonu basınında bazı kesim, bu değişikliklerin halkın gözünü boyamak için çıkarıldığı fikrini benimsemişlerdir. Bunlardan Sabri Tümkor, yapılanların gerçekten diktatörlüğü ortadan kaldırmak olmadığını, şüphesiz daha çok ve tesirli değişiklikler yapılması gerektiğini söyleyerek daha fazla değişiklik istemekteydi.¹⁵¹

Artık tek mesele seçim kanununuydu. Gizli oy açık sayım sistemine dayanan yeni kanun C.H.P. Meclis Grubundan geçerek meclise getirildi. Seçimde usulsüzlük yapan devlet memurlarının sorgusuz, doğrudan mahkemede yargılanacaktı. Ancak bu değişiklik bile D.P.’yi hoşnut etmedi. Zira onlar seçim emniyetini idari denetim yerine adli denetimin yapması üzerinde ısrar ediyorlardı. Fakat hükümet bunu hakimlerin politikaya karışmasına sebep olacağını bahane ederek, muhalefetin de baskısına rağmen değiştirmede. D.P.’liler de ara seçimlere girmeyerek bu konudaki kararlılıklarını gösterdiler. D.P.’liler seçim emniyeti kendi istekleri doğrultusunda garantiye alınmadıkça hiçbir seçime girmeyeceklerini açıkladılar.¹⁵²

Artık her geçen gün D.P.’nin yapmış olduğu muhalefet sonuç getirmekteydi. 14 Ocak 1949’da Hasan Saka ve kabinesi, son bütçe görüşmelerinden sonra istifasını vermiştir. Yeni hükümeti kurmakla Şemsettin Günaltay görevlendirilmiştir.¹⁵³

C.H.P.’de bunlar yaşanırken D.P.’nin İkinci Büyük Kongresi Ankara’da 20 Haziran 1949’da Sergievinde toplandı. Kongrenin D.P. açısından iki önemi vardı. İlki parti içinde baş gösteren anlaşmazlıklar, çatışmalar ve ihraçlar bu kongrede gündeme

¹⁵⁰ Bayar, **a.g.e.**, ss. 49–50.

¹⁵¹ Sabri Tümkor, Bizdeki İktidar İle Demokrasi Yapılabilir mi? **Mücadele**, 04.10.1948, s.1.

¹⁵² Seçimlere Girmeme, **Doğrusöz**, 02.07.1948, s.1.

¹⁵³ Saka Kabinesi Düştü, **Dikkat**, 19.01.1949, s.1.

gelecek ve gene bu kongrede kesin sonuca bağlanacaktı. İkincisi ise yeni seçimlere başlanıldığı bu dönemde partinin izlemesi gereken siyaset belirlenecekti.¹⁵⁴

M.P.'nin ve parti içi 'Müstakil Demokratların' muvazaa iddiaları reddedildi. İhraç edilenlerin geri dönüşleri reddedildi. Ayrıca genel başkan gerek duyduğunda partiyi olağanüstü kurultaya çağırabileceği hükmü getirildi. Kurultaya katılacak olan delege sayısı azaltıldı. Laiklik ilkesi genişletildi. İşçilere grev hakkının, siyasi maksatlar dışında yapıldığı taktirde verileceği kabul edildi.¹⁵⁵

Kongre'de "Ana Davalar Komisyonu" raporu görüşüldü, seçim yasasının D.P.'nin talepleri doğrultusunda değiştirilmesi, seçim güvenliğinin sağlanması ve seçimin adli denetim altında yapılması istendi. Eğer bu değişmez, ısrarlı, sürekli talepler yerine getirilmez ve seçimler 1946 yılındaki gibi yapılırsa, raporda bu kez vatandaşın meşru müdafaa hakkını kullanması gerektiği vurgulanmaktaydı. Bu görüşler, 25 Haziran 1949 yılında "Milli Teminat Andı" olarak yayımlandı. Seçimler sonucunda Celal Bayar, yeniden Parti Genel Başkanlığı'na seçildi. C.H.P, tüm ilişkilerin iyiye gittiği bu noktada D.P.'nin böyle kararlar almasını "Milli Husumet" olarak görerek sert şekilde eleştirmiştir.¹⁵⁶

C.H.P.'nin bu sert tavrına karşı Kastamonu basınında Sabri Yılmaz, Milli Husumet andı denilenin kanunlara saygı, insan hak ve hürriyetlerine hürmet göstermeleri için bir korku değil bir teminat olduğunu yazarak C.H.P. yönetimine adeta cevap vermiştir.¹⁵⁷

Seçim kanununun değişikliği için Nihat Erim başkanlığında bir kurul kurulmuş ve yeniden incelemeler başlatılmıştır. Komisyon, Yargıtay'dan (2), Danıştay'dan (2), Üniversitelerden (3) ve barolardan (3) gelen üyelerden oluşuyordu. Komisyon, tek parti yapısıyla bağdaşmıyordu.¹⁵⁸

5545 sayılı seçim kanunu bir yandan, D.P.'lilerin istediği gibi, seçimlerde yargı denetimini sağlamakta; diğer yandan da siyasal partilere seçim kampanyasında, devlet

¹⁵⁴ D.P.'nin Büyük Kongresi, **Mücadele**, 20.06.1949, s.1.

¹⁵⁵ İkinci Büyük Kongre, **Yenises**, 22.06.1949, s.1.

¹⁵⁶ İkinci Büyük Kongreden Sonra, **Doğrusöz**, 01.08.1949, s.1.

¹⁵⁷ Sabri Yılmaz, Milli Husumet, **Mücadele**, 04.08.1949, s.1.

¹⁵⁸ **Dikkat**, 10.03.1950, s.1.

radjosundan iktidar partisiyle eşit oranda yararlanma olanağını tanımaktadır.¹⁵⁹ Seçim kurulları başkanlığında hakimler görev yaparken, sonuçlardaki anlaşmazlıkları da mahkemeler çözecektir. Bu seçim yöntemleri ilk kez 1950 seçimlerinde kullanılacaktır. Seçimlerin tek eksik yönü, çoğunluk sisteminin kullanılacak olmasıdır.

Artık teşebbüs, D.P.'nin eline geçmişti. Seçimlerin adli teminata bağlanması prensibiyle, D.P.'nin savunduğu büyük hedeflerden biri gerçekleşiyordu. Artık seçimlerin idaresi hakimlerin elinde oluyordu.¹⁶⁰ Mevcut siyasi partiler seçim havasına girmişlerdir. Seçimlerin 1950 yılında yapılacağı kesindi ancak tam tarih belli değildi. Seçim kanunu kabul edildikten sonra 1 Mart 1950 tarihinde, Türk büyüklerine ait veya yüksek bir sanat değerine haiz bulunan türbelerin açılmasına dair kanun kabul edildi. Aynı gün seçimlerin 14 Mayıs 1950'de yapılacağı duyurulmuştur.¹⁶¹

Seçim kanunu meclisten çıktıktan sonra, her üç partinin seçim faaliyetleri de tüm memlekette hızlandı. C.H.P. geçmişe kıyasla, muhalefet gibi vatandaşların ayağına gidiyordu. 1950 seçimleri öncesinde kapalı salon ve açık hava mitingleri çok yapılmıştır. D.P. seçim beyannamesinde vergilerin azaltılacağını, üretimi arttıracığını, devlet tekellerinin kaldırılacağını ve denk bütçelerin gerçekleştirileceğini vaat ediyordu. Anayasa'nın demokratik ihtiyaçlara cevap verecek şekilde değiştirileceğine söz veriyordu.¹⁶²

C.H.P. ise ekonomide devletin rolünü azaltarak özel teşebbüse daha çok fırsat vermek, yabancı sermaye girişini kolaylaştırmak, paranın değerini korumak ve vergi reformunun yanı sıra C.H.P.'nin altı ilkesinin Anayasa'dan çıkarılması ve senato oluşturulması gibi vaatlerde bulunmuştur.¹⁶³ D.P. adaylarının mesleklere göre tasnifi şu şekildedir; 88 avukat, 69 memur, idareci, adliyecisi, 36 çiftçi, 55 tüccar, 52 doktor, 32 milletvekili, 23 subay, 20 mühendis, 19 profesör, doçent, öğretmen, 18 gazeteci, muhabir, 12 maliyecisi, banker, iktisatçı, 12 eski milletvekili, 5 eczacı, 4 fabrikatör, 3 işçi, 1 vaiz, 1 müftü, 1 kimyager, 1 veteriner, 1 şairdir.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Taner Timur, (1954), **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, 2. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 92.

¹⁶⁰ Şevket Süreyya Aydemir, (1993), **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali**, 5. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 164.

¹⁶¹ **Doğrusöz**, 02.03.1950, s.1.

¹⁶² **Kastamonu**, 11.04.1950, s.1.

¹⁶³ **Cumhuriyet, Ulus**, 24.04.1950, s.1.

¹⁶⁴ **Zafer**, 25. 04. 1950, s.1.

İKİNCİ BÖLÜM
KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI VE İLK
İCRAATLARI

Türkiye’de iktidarın el değiştirmesi hadisesi, 1950 yılındaki seçimlerle gerçekleşmiştir. Halk, düzenlenen yeni seçim sistemiyle özgürce oyunu kullanmıştır. Artık yığınların 10 yıldır çektiği sıkıntıların sonucu bu seçimlerde kendini gösterecektir. D.P.’nin 1950 seçimlerinde aldığı oylar, bu partinin gerçek oyları değildir. Çünkü tek parti idaresinden bıkan halk, adeta muhalefet kim olursa ona oy verebilecek vaziyetteydi. D.P.’nin asıl oylarını 1954 seçim sonuçları göstermektedir.

D.P. ise halkın bu nefretini C.H.P.’ye karşı çok iyi kullanmıştır. Hayat pahallılığı, vurgunculuk, kara borsa, vergi sisteminin adaletsizliği, demokratik nitelik taşımayan yasa hükümlerinin kaldırılması, insan hak ve özgürlüklerinin güvenceye bağlanması, iktidarı denetim için gerekli ortamın sağlanması, baskının kaldırılması, devlet başkanı ile parti genel başkanının aynı kişide birleşmemesi, seçimlerin teminat altına alınması ve seçim yasası, muhalefetin eleştirdiği ve yapılmasının istediği konulardır.¹⁶⁵

D.P. eski muhalefet denemelerinden örnek alarak, iktidara karşı şiddet içeren bir muhalefet uygulamamıştır. Ancak seçimlerden sonraki usulsüzlük nedeniyle D.P, tavrını değiştirerek sert muhalefete geçti. Cumhurbaşkanı geldiğinde ayağa kalkmamak, salonu terk etmek, oy kullanmamak gibi tertibatlara girmişlerdir. Halkın tepkisinden yararlanarak ve uyguladıkları politikalar sayesinde 1950’de iktidara gelmeyi başardılar.

Seçim yaklaşırken Kastamonu basını da bu süreçte D.P.’yi destekler bir havaya girmiştir. Basın, D.P.’nin genel ve yerel mitinglerinden coşkulu bir şekilde bahsetmektedir. Mücadele Gazetesi’nde Enver Batumlu D.P.’nin neden iktidar olması gerektiğini şu şekilde açıklamıştır: “*Biz, D.P.’nin iktidara geçmesini hiçbir zaman başka memleketlerin hükümet değiştirmesiyle bir tutulamayacağı kanaatindeyiz. Zira bu, bizim için demokrasinin fiilen tahakkuku olacaktır. D.P. iktidara geçtikten sonra milletin reylerini umursamaz, iş yapmazsa düşer ve iktidar gene C.H.P.’nin olur.*”¹⁶⁶

Öte yandan Yenises Gazetesi’nde Peyami Safa ise C.H.P.’yi, hem dış tehlikeye karşı durabilecek tek güç olduğu için, hem de diğer muhalif partilerin iktidara gelirlerse ne yapacakları belli olmadığı için, seçmek gerektiğinden bahsetmiştir. Ayrıca Yenises

¹⁶⁵ Nükhet Turgut, (1991), **Siyasal Muhalefet Batı Demokrasileri Sosyalist Ülkeler-Türkiye**, Birey ve Toplum Yayıncılık, İstanbul: s. 267.

¹⁶⁶ Enver Batumlu, D.P.’nin İktidara Geçmesi Demokrasimizin Tahakkuku Olacaktır, **Dikkat**, (17.04.1950), s.1.

gazetesi'nde D.P.'den istifalar olduğu ve bunun çözümlere yol açacağına dair haberler sıklıkla çıkmaktaydı.¹⁶⁷

2.1. KASTAMONU BASININDA 1950 SEÇİMLERİ VE D.P.'NİN İKTİDARA GELMESİ

Mayıs ayı başında seçime katılan partilerin programında konuşmaları radyodan da yayınlandı. 10 Mayıs 1950'de bütün propagandalar mevzuat gereği son buldu. Nihayet 14 Mayıs 1950'de bütün yurttaki genel seçimler yapıldı. Ertesi gün gazeteler, seçimlerde hiçbir olayın vukuu bulmadığını, seçimlere katılma oranının çok yüksek olduğunu duyurdular. Gerçekten de seçmen, Cumhuriyet tarihinde ilk kez serbest ve dürüst bir seçimde oy kullanıyordu.¹⁶⁸

14 Mayıs 1950 seçimlerine yedi parti katıldı; C.H.P. bütün illerde, D.P. Hakkari hariç tüm illerde, Millet Partisi 22 ilde, Milli Kalkınma Partisi 3 ilde; Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Parti'si ve İşçi Çiftçi Partisi sadece İstanbul'da seçimlere katıldı.¹⁶⁹

Seçim sonuçlarına göre seçime iştirak edenlerin sayısı, 8.905.576 seçmenden 7.958.055'di. Yani seçime katılım oranı %89,3'dü. D.P. adayları, 4.242.831 oy, yani %53.59 oy alarak 408 milletvekili çıkarırken C.H.P, 3.165.096 oy, yani %39.98 oy alarak sadece 69 milletvekili çıkarıyordu. Millet Partisi ise 240.209 oy ile %3.03'lük bir oran elde edip 1 milletvekili çıkarırken bağımsızlar da 267.955 oy karşılığı ve %3,4'lük oran ve 9 milletvekili kazandılar.¹⁷⁰

Oy oralarında çok büyük fark olmamasına rağmen milletvekili sayılarında oluşan bu büyük fark, çoğunluk sistemiyle alakalıdır. Oysa D.P.'nin, bu sistemin değiştirilip yerine nispi temsil sistemi getirilmesi teklifi reddedilmiştir. Çünkü C.H.P, D.P.'nin bu ölçüde başarı kazabileceğini tahmin etmiyordu. Yani bir bakıma C.H.P, kendi kazdığı kuyuya kendisi düştü. Eğer illerde çoğunluk sistemi değil de temsil sistemi uygulanırsa C.H.P, Trabzon'da %48,4, Urfa'da %41.11, Sivas'ta %45.83, Ordu'da %49.72, Samsun'da %41.01, Kırklareli'nde %45.84, Bilecik'te %45.89, oyları

¹⁶⁷ Peyami Safa, Niçin mi Halk Partisi, **Yenises**, 10.05.1950, s.1.

¹⁶⁸ Seçimler Olaysız Geçti, **Doğrusöz**, s.1.

¹⁶⁹ M. Serhan Yücel, (2001), **Demokrat Parti**, 10. baskı, Ülke Kitapları, İstanbul: s. 79.

¹⁷⁰ **Kastamonu**, 17.05.1950, s.1.

aldığı için buralardan da temsilci çıkaracaklardı. Ancak C.H.P, buradan hiç C.H.P.'li milletvekili çıkaramadı.¹⁷¹

Demokratlar, kendilerini de şaşırtan bu zaferi, memlekette Halk Partisi'ne karşı birikmiş hoşnutsuzluk yüzünden kazanmışlardı. Bu hoşnutsuzluk ortadan kalkmamış, sadece hatırı sayılır derecede azalmıştı. Seçimler 1947'de veya 1948'de yapılmış olsaydı C.H.P. 1950'de topladığı oyların belki de ancak yarısını almış olurdu; partinin son yıllarda akıllıca yürüttüğü liberal siyaset, itibarını arttırmıştı. Ama ne yapsa, ne gibi vaatlerde bulunsa da C.H.P, tek parti sisteminin sembolü haline gelmesi yüzünden seçimi kaybetmeye mahkumdu. Kazansaydı, tek parti sisteminin hala devam etmekte olduğu hissi sürüp gidecekti.¹⁷²

2.1.1. 1950 Seçimlerinin Kastamonu Basınındaki Yansımaları

1950 seçim sonuçları, Türk ve Dünya basınında olduğu gibi Kastamonu basınında da oldukça geniş yer bulmuştur. Mücadele Gazetesi'nde Sabri Yılmaz 14 Mayıs seçim sonuçlarının demokrasinin zaferi olduğunu, artık tek partili dönemin ve Milli Şef döneminin sona erdiğini, milletin dediğinin olduğunu belirtmiş ve D.P.'nin seçim sonuçlarını hazmedip kendisinden öncekilerden ibret alarak C.H.P.'nin düştüğü hatalara düşmemesi gerektiğini söyleyerek bu seçim sonuçlarının önemle değerlendirilmesi gerektiğini yazmıştır.¹⁷³

Doğrusöz Gazetesi ana başlıklarla ve büyük sütunlu manşetle seçimi D.P.'nin kazandığını, aynı zamanda C.H.P.'nin seçim sonuçlarından büyük bir mağlubiyete uğradığını yazmıştır. Ayrıca yine bu gazeteden Kastamonu milletvekillerinin hepsini D.P.'li adayların kazandığını öğrenmekteyiz. Buna göre Kastamonu milletvekilleri General Rıfat Taşkın, Orman Yüksek Mühendisi Sait Kantarel, Emekli General Galip Deniz, Yargıtay üyesi Hamdi Türe, Serbest Hakim Fahri Keçecioğlu, Avukat Hayri Tosunoğlu, Tüccar Şükrü Kerimzade, Avukat Muzaffer Mühta, Dava Vekili Hilmi Ayranet, Çiftçi Ahmet Keskin olmuştur.¹⁷⁴

¹⁷¹ Yenises, 20.05.1950, s.1.

¹⁷² Ahmet Cemil Ertunç, (2004), *Cumhuriyet'in Tarihi Yaşadıklarımızın Dünü Bugünü*, Pınar Yayınları, İstanbul, s. 375.

¹⁷³ Sabri Yılmaz, Demokrasinin Zaferi, *Mücadele*, 18.05.1950, s.1.

¹⁷⁴ Büyük Bir Çoğunlukla Seçimleri Demokrat Parti Kazandı, *Doğrusöz*, 17.05.1950, s.1.

Yenises Gazetesi'nde ise A. Kırıl seçim sonuçlarından dolayı D.P.'yi tebrik ederken ülkenin geçirmiş olduğu sıkıntılı sürece değinmiş, özellikle dış politikada C.H.P. ile muhakkak ittifak yapması gerekliliğini söylemiştir.¹⁷⁵

Türkiye'deki genel seçim sonucuna batılı basın organları büyük ilgi göstermiştir. Basın organları en çok, bir seçim sonucuyla 27 yıllık iktidarın el değiştirmesi üzerinde dururken bunun övgüye değer olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yabancı basında kendi açılarından da Türkiye'nin batı ile ilişkilerinin değişmeyeceğini, komünizme karşı kararlılıkla mücadele edileceğini, artık Türkiye'nin batılı demokrasilerinin yanında yer alabileceğini ve yeni hükümetin daha liberal bir politika benimsemesi gerektiği konuları ön sıralarda yer almıştır.¹⁷⁶

2.1.2. 1950 Seçimlerinin C.H.P. Açısından Yorumlanması

1950 seçimlerinin Türk siyasi hayatında yorumlanması açısından en önemli konulardan biri iktidarı D.P.'nin mi kazandığı C.H.P.'nin mi kaybettiği sorusudur. Şüphesiz iki durumun da kendi açısından önemi olmakla beraber farklı nedenlerden ötürü C.H.P.'nin kaybetmiş olduğu yorumu daha kuvvetlidir.

En başta şunu belirtmek gerekir ki C.H.P. bu seçim sonuçlarını kabullenmek zorunda kalmıştır. 1946 seçimlerindeki gibi herhangi bir hile iddiası bile olmamıştır. C.H.P. belki de bu duruma bir iç kargaşa olmaması için başvurmadı. D.P. ise böyle bir durumda halk içinde kendi taraftarlarını sokağa dökmekte tereddüt etmezdi. İşte bundan dolayı bazı siyasi çevrelerde 1950 seçimleri 'beyaz ihtilal' olarak vasıflandırılmıştır.¹⁷⁷

Ayrıca tek parti yönetimi, insanların düşün, inanç ve yaşam biçimleri üzerinde büyük baskı yaratmıştı. Bir başka neden; kırsal alandaki küçük üreticiler yani köylüler, merkezi hükümet ve onun arkaladığı feodal beyler ile büyük toprak sahipleri tarafından ezilmekteydiler. Bu yörelerde yoksulluk, dayanılmaz boyutta bulunuyordu. Ayrıca bu köylüden, başta yol vergisi olmak üzere çeşitli nedenlerle baskılar yapıyor, vergi

¹⁷⁵ A. Kırıl, Demokratlar İktidarı Devralırken, **Yenises**, 18.05.1950, s.1.

¹⁷⁶ Seçimin Ardından, **Mücadele**, 25.05.1950, s.1.

¹⁷⁷ Beyaz İhtilal, **Doğrusöz**, 30.05.1950, s.1. Şevket Süreyya Aydemir, (1968), **İkinci Adam (İsmet İnönü)**, C.III, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.14.

ödeyemeyenler, yol yapımında borçları karşılığında çalıştırılıyorlardı.¹⁷⁸ Memur ve işçilerin durumları ortalamanın çok altındaydı.

D.P.'nin yükselişindeki en önemli etken ise C.H.P.'ye duyulan muhalefetin halk nezdinde çok yaygın ve köklü hale gelmesidir.¹⁷⁹ D.P. 1950 seçim dönemi boyunca bu durumu çok güzel şekilde kullanmıştır.

Kastamonu basınında C.H.P.'nin iktidarı kaybetmesi şu şekilde özetlenmiştir; *“Halkın taleplerine rağmen C.H.P. bütün sorunları inkar politikası uygulayarak bertaraf etmeye çalışmıştır. C.H.P. hep hüküm ve emirler partisi olmuş, halkı hep kenara atmıştır. C.H.P.'lilerin sözleri demokrasi terbiyesinden mahrum, fikirleri hep tahakkum mantığına göre ayarlanmıştır”*¹⁸⁰ diyerek muhalefete sert tepki gösterilmiştir.

Gelişen tüm bu olaylar sonrasında D.P. iktidarı almış, çoğunluk sisteminden ötürü D.P. meclisin %83'ünü ele geçirmiştir. D.P.'nin artık en önemli misyonu gelişmekte olan demokratik yapıyı korumak ve kollamaktır.

Adnan Menderes meclis grubunda *“Şüphesiz ki on dört Mayıs bir devre son veren, yeni bir devri açan müstesna ehemmiyette tarihi bir gün olarak daima anılacaktır. Bu tarihi günün hatırasını yalnız partimizin değil, Türk demokrasisi için önemini bilmeliyiz”*¹⁸¹ diyerek işlerinin önemini söylemiştir.

2.2. KASTAMONU BASININDA D.P.'NİN İLK HÜKÜMETİ İLK İCRAATLARI

1950–1960 döneminde; devletin ekonomik rolü, dış ekonomik ilişkileri, kalkınma stratejisi, din-devlet ilişkileri, kültür değişimleri ve batılılaşma, solun tasfiyesi ve sol karşıtlığı, dış politika gibi konularda iktidar ile muhalefetin temel eğilimleri arasında farklılık değil, süreklilik ve devamlılık mevcuttur. Başka bir deyişle D.P.'nin 10 yıl boyunca uygulamaya koyduğu temel politikaların hazırlayıcısı ve 1945–1950 dönemindeki uygulayıcısı C.H.P. iktidardır. Yani C.H.P. 1945'e kadarki temel

¹⁷⁸ Tefvik Çavdar, (2004), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)*, 3.Baskı, İmge Kitabevi, İstanbul, s. 16.

¹⁷⁹ H. Bayram Kaçmazoğlu, (1998), *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Birey Yayıncılık, İstanbul, s.25.

¹⁸⁰ Yeni Muhalefet Karşısında, *Karadayı*, 24.06.1950, s.1.

¹⁸¹ T.B.M.M Zabıt Ceridesi (*Tutanak Dergisi*), IX. Dönem, 3. Birleşim, 1. Oturum, C.1, 29.05.1950, ss. 24–25

politikalarından vazgeçerek D.P.'nin uyguladığı ve özellikle ABD yanlısı politikası, D.P.'nin uygulayacağı politikanın zeminini oluşturmuştur.¹⁸²

1950–1954 milletvekilleri 4 kategoride toplanabilir. Bunların ilki, bir önceki Meclisten gelenler; dört kurucu ve Hasan Polatkan, Kemal Zeytinlioğlu, Kemal Özçobanlar gibilerdir. İkincisi, 1946–1950 arasında, bölgelerinde çetin demokrasi mücadelesi verenler, yerel yöneticiler. Üçüncüsü, o yörenin iyi okumuş, iyi yetişmiş, dil ve dünya bilen gençleridir. Bazıları ise listelere rastlantıyla, nasıl olduğunu bilmeksizin girmişlerdir.¹⁸³

Yeni meclisin yapmak zorunda olduğu ilk iş şüphesiz devlet başkanını belirlemektir. C.H.P.'nin adayı her dönemde olduğu gibi İsmet İnönü'yü. D.P. grubunda ise Cumhurbaşkanı adayı olarak Celal Bayar seçildi. Bayar bunun ardından, daha önceleri sürekli üstünde durduğu ve seçim propagandalarında söylediği gibi parti genel başkanlığından istifa etti.¹⁸⁴

Cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı. 453 milletvekilinin 378'i Celal Bayar'a, 64'ü İsmet İnönü'ye ve sadece 1'i Halil Yörük'e oy vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü Cumhurbaşkanlığı'na Celal Bayar seçilmiştir.¹⁸⁵

Daha sonra Celal Bayar Cumhurbaşkanı sıfatıyla hükümeti kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir. Yine aynı gün Menderes, hükümet programını okudu. 20 maddeden oluşan programda genel olarak şu maddeler yer alıyordu. Savunma da dahil olmak üzere her alanda yapılan harcamalarda büyük kısıtlamalar olacaktır, hayat pahalılığı önlenecektir, tarım alanında ilerlemek için özel bir çaba gösterilecektir, yol yapım ve toprağın sulanması konuları genişletilecektir, endüstri alanında devletin faaliyetleri kısıtlanarak özel teşebbüse daha çok fırsat ve olanak verilecektir, yatırım yapma garantisi sağlanarak ülkeye yabancı sermaye getirilecektir, bazı sınırlamalarla grev yapma hakkı sağlanacaktır, basın hürriyetini garantileyen bir basın kanunu ve bir af kanunu çıkarılacaktır, dış ilişkilerde aynı politika sürdürülecektir, ülkede aşırı sağ ve sola karşı savaşılabilecektir.¹⁸⁶

¹⁸² Kaçmazoğlu, a.g.e, s. 12.

¹⁸³ Doğrusöz, 20.05.1950, s.1. Metin Toker, (1990) **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları D.P.'nin Altın Yılları 1950–1954**, 3. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, s.27. Seçim Sonucu,

¹⁸⁴ Bayar Parti Başkanlığından İstifa Etti, **Mücadele**, 24.05.1950, s.1.

¹⁸⁵ Celal Bayar Cumhurbaşkanı Seçildi, **Mücadele**, 25.05.1950, s.1. Doğrusöz, 25.05.1950, s.1.

¹⁸⁶ Menderes D.P. Hükümet Programını Okudu, **Yenises**, 27.05.1950, s.1.

D.P. hükümeti ele alır almaz vaat ettiği hayat pahalılığı konusunu ele almıştır. Ekmek ve şeker fiyatları incelenip 150 milyon lira kadar açık bulunan bütçede mümkün olabilecek tasarruflar üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca Atatürk için yapılacak Anıtmezar üzerinde yoğunlaşmıştır. D.P. hükümeti ilk olarak acil şekilde ekonomik meseleler üzerinde durmuştur.¹⁸⁷

20 maddelik hükümet programının en ilgi çekici maddesi şüphesiz son kısmındaki “*millete mal olmuş inkılaplar saklı tutulacaktır*” maddesidir.¹⁸⁸ Yani D.P idaresi, milletin benimsemiş olduğu inkılaplara dokunmayacak ve de onu koruyacaktır. Ancak her anlamın bir de karşılığı vardır. Yani tutmayan devrim ne olacaktır. Menderes’e göre artık tutan ve tutmayan bir devrim vardır. Şüphesiz Menderes’in aklındaki düşünceler çok kısa bir süre sonra ortaya çıkacaktır.

29 Mayıs 1950’de yapılan oylamada 487 milletvekilinin 287’si oylamaya iştirak etmemiştir. 192 kişinin katılmadığı oylamada red oyu çıkmamıştır. Yeni hükümet programını eleştirmeye gelen C.H.P.’lilere izin verilmeyince C.H.P.’liler meclisi terk etmişler ve dolayısıyla oylamaya katılmamışlardır.¹⁸⁹ Hükümete güven oylamasında C.H.P.’nin dışında D.P.’li milletvekillerinin de oylamaya katılmaması, D.P.’nin homojen olmayan bir ittifakın yapmasının bir sonucudur. Henüz, kendi milletvekillerinin arasında bile, bir bileşik yapı oluşturulamamıştır. Bu yapıyı Menderes 1954 yılındaki seçim başarısıyla oluşturacaktır. Artık I. Menderes Hükümeti kurulmuş oluyordu.¹⁹⁰

2.3. KASTAMONU BASININDA D.P. HÜKÜMETİ DÖNEMİNİN İLK İCRAATLARI

9 Haziran 1950 tarihinde D.P. genel kurulu toplanmış ve Bayar’dan boşalan Parti Genel Başkanlığı’na Adnan Menderes’i getirmiştir. Böylelikle Türk Siyasi Tarihinde “Menderes Devri” başlamış bulunmaktaydı.

¹⁸⁷ A. Kırıl, Hayat Ucuzluğuna Doğru, **Yenises**, 29.05.1950, s.1.

¹⁸⁸ **Doğrusöz**, 30.05.1950.

¹⁸⁹ Hükümetin Teşekkülü, **Yenises**, (29 Mayıs 1950), s.1

¹⁹⁰ D.P. Hükümetlerinin Tam Listeleri Ekler Bölümünde Yer verilmiştir.

D.P. iktidarının ilk yılları oldukça hızlı geçmiştir. Bu durumda şüphesiz iktidara geldikten sonra C.H.P. döneminden kalma eksiklikleri değiştirme sözünün de etkisi vardır.

D.P. her kesimden vatandaşı yanına çekmeye çalışmıştır. 1950 yılının Haziran ayının son haftasında Meclis'te görüşülen af kanunu ile mahkumları dışarı çıkarmayı amaçlamıştır.¹⁹¹

Bu af kanunu ile beraber Nazım Hikmet de bu kanundan yararlandı. Bu kanun toplumda genel manada bir iyimserlik yaratmış olmaklar birlikte hükümlülerin sosyal hayata intibakları konusunda gereken hazırlıklar yapılmadığı için beklenen fayda sağlanamamıştır.¹⁹² Ancak bu kanunla beraber C.H.P. döneminde cezaevlerine girenlerin çok büyük bir kısmı cezaevinden çıkmış ya da bu aftan yararlanmıştı.

2.3.1. Orduda Yapılan Tasfiyeler

D.P. ile C.H.P. arasındaki ilişkiler daha hükümet programı okuması esnasında yani ikili ilişkilerin başında gergin başladı. Biri 27 yıllık iktidarından, diğeri 4 yıllık şiddetli bir muhalefetten sonra yeni rollerine uyum göstermekte güçlük çekiyorlardı.¹⁹³ Üstelik D.P., devri sabık yaratmayacaklarına dair sözler söylemesine rağmen daha ilk oturumda, C.H.P. döneminin politikalarını eleştirmesi, bunun böyle olmayacağını bize gösteriyordu.

Türk Silahlı Kuvvetlerine 1950 yılında yapılan tasfiye de bu şartlarda olmuştur. Zira D.P.'li yöneticilerce askeri bürokratlar, C.H.P.'nin silahlı gücü olarak görülüyordu.

14 Mayıs seçimlerinden hemen sonra Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nafiz Gürman, Bayar'a ordunun seçim sonuçlarına saygı göstereceğini bildirmiştir. Fakat 5 Haziran 1950'de bir Albayın Başbakan Menderes'i başbakanlık binasında ziyaret ederek generallerin darbe hazırlığı içerisinde olduğunu bildirmesi üzerine, sivil iktidar-askeri otorite ilişkileri Cumhuriyet tarihinde görünmemiş bir şekil almıştır. Menderes, Milli Savunma Bakanı Refik Şevket İnce ve kendisine yakın bazı milletvekilleri ile

¹⁹¹ Af Kanunu Çıkıyor, **Karadayı**, 24.06.1950, s.1.

¹⁹² Af Kanunu Kabul Edildi, **Doğrusöz**, 07.07.1950, s.1.

¹⁹³ Eric Jan Zürcher, (1988), **Modernleşen Türkiye Tarihi**, Yasemin Gönen (Çeviren), 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul: s.322.

durum değerlendirmesi toplantısı yapmış ve sonra Cumhurbaşkanı Bayar ile ankaya Köşkünde görüşmüştür.¹⁹⁴

Yapılan değerlendirmelerin ardından hükümet 6 Haziran 1950’de, orduda darbe sayılabilecek bir tavsiye yaptı.¹⁹⁵ Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Nafiz Gürman ve kuvvet komutanları da dahil olmak üzere 15 general ve birkaç ay içinde de 150 albay emekli edilmiştir.¹⁹⁶

D.P. üst kademesi ve Başbakan Menderes, bu hareketin başında C.H.P.’nin olduğunu ısrarla savunuyordu. Menderes bir konuşmasında: *“Muhterem arkadaşlar! Size esefle haber vermek isterim ki, iktidara gelişimizin daha birinci ayında C.H.P, orduyu aleyhimize tahrik etme yoluna sapmıştır. Bizim tüm çalışmalarımız ülkede demokrasiyi perçinlemeye matuftur. C.H.P, eğer başarılı olmak istiyorsa başlarındaki iktidar hastalarını atmalıdır. C.H.P., memlekette siyasi iktidarı bozuk göstererek, bir polemige, bir hücum ve taarruza geçmiştir...”*¹⁹⁷

Buradan da anlaşıldığı üzere D.P.’nin tek derdi İsmet İnönü’dür. İsmet İnönü de buna verdiği cevapta, D.P.’ye karşı yapılacak bir askeri müdahalenin başarısızlığa uğrayacağını belirtmiş ve C.H.P.’nin asla böyle bir girişimde bulunmayacağını belirtmiştir.¹⁹⁸

D.P.’li yöneticiler yapılan bu tasfiyeleri normal prosedürü uygulama olarak açıklamışlardır. Bu olaydan da anlaşılacağı üzere D.P., iktidarı süresince askeri ihtilal tehlikesini sürekli hissetmiştir. D.P.’li yöneticiler 1950–1960 yılı boyunca askeri kanatla ilişkilerinde hep kontrollü olmuşlar, Kuvvet Komutanlıklarıyla Genelkurmay Başkanlığı makamlarına hep kendilerine yakın kişileri atamışlardır. Böylece hükümete karşı yapılabilecek bir ihtilal girişimini de bertaraf ettiklerini düşünmüşlerdir. Ayrıca Kastamonu basınında, askeri bürokrasi ile ilgili yapılan bu önemli değişikliklere yer verilmemiş olması oldukça enteresandır.

¹⁹⁴ Aydemir, **İkinci Adam**, C. III, s. 4.

¹⁹⁵ **Cumhuriyet**, 07.06.1950.

¹⁹⁶ Ümit Özdağ, (2004), **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, 2. basım, Boyut Kitapları, İstanbul, ss. 24–25.

¹⁹⁷ Şevket Süreyya Aydemir, (2005), **Menderesin Dramı (1899–1960)**, 9. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, s. 194.

¹⁹⁸ Özdağ, **a.g.e.**, s.26.

2.3.2. D.P.'nin Din Politikaları

D.P.'den önce C.H.P. dini kısıtlamaları önemli ölçüde kaldırarak imam-hatip kursları düzenlemiş, İlahiyat Fakültesi açmış ve bunla da yetinmeyerek tarihi değeri olan türbelerin açılmasına karar vermiş, 1950 seçimlerinden kısa bir süre önce bu kararı uygulamaya koymuştur.¹⁹⁹ Yani böylelikle D.P. din konusunda reform yapmak için oldukça geniş bir alana sahipti.

D.P. iktidarının ilk ayında, 1933'den beri yasak olan Arapça ezana müsaade edildi. Ezanın Arapça okunmasına dair tasarı 16 Haziran 1950 günü mecliste kanun hale getirildi ve 17 Haziran 1950 günü itibaren bu dilde ezan okunmaya başlamıştır. Alınan bu karar Kastamonu basınında, din ve vicdan hürriyeti adına alınmış bir karar olarak yorumlanmıştır. Bu yasağın kalkması ile Arapça ezan okumak mecburi kılınmamış, sadece dil yasağı kaldırılmıştır.²⁰⁰

Tek parti iktidarının sonlarına doğru, halkın o zamanki en önemli kitle iletişim cihazı olan radyolarda dini yayın yapılması isteğine Arapça ezan yasağının kaldırılmasından sonra D.P. iktidarı cevap vermiştir. Nitekim 5 Haziran 1950'de alınan kararla radyoda dini yayın yapılmasına izin verilmiştir. 6 Temmuz 1950'de Ankara ve İstanbul radyolarında Arapça Kuran okunmaya başlanmıştır. Hatta Diyanet İşleri Başkanı Hamdi Aksekili bu hususta gerekli incelemeleri yapmak için Ankara radyosunu ziyaret etmiştir.²⁰¹

Hükümetin aldığı karar gereğince Pazartesi, Çarşamba ve Cuma akşamları saat 20.05-20.15 arasında 10 dakika Kuranı Kerim okunmuştur. Ramazan ayı sonunda Kuran, sabahki yayınlarda okunacaktır.²⁰²

D.P. iktidarının ilk ayları olmasına rağmen, kimilerine göre toplumu manevi gıdadan mahrum eden geçmişin izlerini silme görevini tam anlamıyla yerine getirmeye çalışmıştır. Zira en büyük meselelerden biri de din eğitimi meselesi olmuş; C.H.P. iktidarının son dönemlerinde bu mesele ile uğraşmışsa da yeterli olmamıştır. Zaten

¹⁹⁹ Yenises, 15.03.1950, s.1.

²⁰⁰ Arapça Ezana Müsaade Edildi, **Mücadele**, 22.06.1950, s.1.

²⁰¹ Radyoda Kuranı Kerim Okunmaya Başlandı, **Doğrusöz**, (08.07.1950), s.1.

²⁰² Necati Aksanyar, (2007), Demokrat Partinin Din Politikalarının Türk Basınında Yansımaları 1950–1954, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:11, Kırgızistan, s.14.

D.P.'nin milletvekilleri, ilk grup toplantısında din eğitimini gündeme getirmiş ve partiden bu yönde hareket edilmesi önerilmiştir.²⁰³

13 Ekim 1951 tarih ve 601 sayılı “Müdürler Komisyonu Kararı” ile İmam Hatip mektepleri açılmıştır. Bunlar ilkokula dönük olup birinci öğretim devresi 4 yıl, ikinci öğretim devresi 3 yıl olmuştur. Aynı sürede Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya ve Kahramanmaraş'ta açılmıştır. Bu okullarda %40'a yakın mesleki dersler, %60 ise aynı seviyedeki okullara denk gelen kültür dersleri yer alıyordu. Geri kalan kısımda ise Arapça ve Kuran dersleri ile tamamlanmıştır. Amaç imam hatip yetiştirmektir.²⁰⁴ 13 Ağustos 1956'da din dersleri ortaokul programına kondu ve İstanbul İslam Yüksek Enstitüsü açıldı.²⁰⁵

Alınan bu kararlar şüphesiz o dönem için oldukça radikal kararlardır. Bu uygulamalarla D.P., halka seçimden önce vermiş olduğu birtakım sözleri tutmanın yanında ülkede yaşanan komünizm tehlikesine karşılık halkın dini hassasiyetine de hitap etmek istemiştir.

Bu dönemde Türkiye'nin din politikalarında önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişimde şüphesiz C.H.P.'nin de parmağı vardır. Çünkü çok kısa süredeki bu değişikliğe karşı C.H.P. ses çıkarmadığı gibi, dini konularda da iki parti adeta birbirleriyle yarışıyorlardı. Nitekim “Bilecik'te C.H.P, türbeleri biz açtık derken, D.P.'liler de Arapça ezanın, din derslerinin ve radyoda kuran okunmasının kendi eserleri olduğunu” iddia ediyorlardı. C.H.P, dini siyasete alet etme konusunda D.P ile yarışamayacağını anlayınca yeniden Atatürkçülüğe dönmüştür.²⁰⁶

2.3.3. Kore Savaşı ve Türkiye'nin Tutumu (Müdahil Oluşu)

D.P. hükümetinin iç politikayla uğraştığı günlerde, Kore'de savaş patlak verdi. 25 Haziran 1950 günü ani bir saldırı ile Kuzey Kore uçakları, Seul'un kenar mahallelerini bombaladı. O esnada Güney Kore'de 500 kişilik bir Amerikan askeri gücü

²⁰³ Aksanyar, **a.g.m.**, s.15.

²⁰⁴ Aksanyar, **a.g.m.**, s.19

²⁰⁵ **Doğrusöz**, 14.08.1956, s.1.

²⁰⁶ Yenises, **a.g.e.**, s. 76.

bulunuyordu.²⁰⁷ Savaş gerek batılı basında gerekse Türk basınında doğunun gücü yani komünizm ile batı dünyasının hesaplaşmasına dönüşmüştü.

Türkiye henüz Nato'ya girmemişti. Ancak B.M. üyesi bir devlet sıfatı ile 4500 kişilik silahlı bir Türk kuvvetini B.M. emrine verildiği Bakanlar Kurulunun 18 Temmuz 1950'de Yalova'da yaptığı toplantıda açıklanmıştır. Bu karar B.M. Genel Sekreterliğinin, hükümetten yardım yapılması telgrafına verilen cevapla kararlaştırılmıştır.²⁰⁸

Bu karar Meclis'in tatilde bulunduğu bir zamanda alınmıştır. Dolayısıyla kararın alınış şekline muhalefet itiraz etmiş ve bu kararın anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

M.P.'den Osman Bölükbaşı 11 Aralık 1950 yılında Meclis'te yaptığı konuşmada; *“Arkadaşlar, anayasamızın 26. maddesinde mahkeme tarafından verilen ölüm cezasının infazı dahi meclis kararına bırakılıyor. Anayasa, vatandaş hayatı üzerinde ne kadar hassas durduğunu ifade etmek için böyle bir kaydı koymuştur. Bu durumda biz, hükümetin asker göndermeye yetkili olmadığını söylüyoruz. Yoksa Kore'ye asker göndermek, millet içinde bir sempati yaratmıştır”* diyerek asker gönderme kararının ancak ve ancak meclisin verebileceğini belirtmiştir. C.H.P. ise bu kararın alınmasında kendilerine başvurulmadığı gibi hukukçulara da başvurulmadığını, hangi hallerin harp ilanı olduğunu D.P.'lilerin bilmediğini iddia etmiştir. Hükümetten Fuat Köprülü ise meselenin izin almaya müsait olmadığını, kararın bir an önce verilmesi gerektiğini söyleyerek hükümeti savunmuştur.²⁰⁹

Karadayı gazetesinde ise Şelbeli bu tartışmalara müdahil olmuş, muhalefetin dış mesele ve tehlikelerde beraber davranma sözünü tutmadığını belirtmiştir. Ayrıca yazar, muhalefetin fikir danışılabilir bir şey söylemeyeceğini ve amacının milleti D.P.'den soğutmak olduğunu yazmıştır.²¹⁰

²⁰⁷ **Mücadele**, 26.06.1950, s.1.

²⁰⁸ Kore Savaşı, **Doğrusöz**, 21.07.1950, s.1.

²⁰⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, (**Tutanak Dergisi**), IX. Dönem, 17. Birleşim, 2. Oturum, c.3, 11.12.1950, ss.166-178

²¹⁰ Şelbeli, Vatansaver Muhalefet, **Karadayı**, 07.08.1950, s.1.

Bu tartışmalar yaşanırken 28. Tümenin Ankara Ayaş'ta bulunan alayı Kore'ye gidecek birlik olarak kararlaştırılmıştır. Birliğe Kurmay Albay Asım Eren komuta edecektir.²¹¹

2.3.4. Kore Savaşı Sonrası İç Politik Gelişmeler

Milli Eğitim Bakanı Avni Başman sağlık sebeplerini bahane göstererek istifa etmiştir. Bu, Menderes kabinesinden ilk istifa eden bakan olması sebebiyle önemli bir gelişmedir.²¹²

13 Ağustos 1950'de muhtar seçimleri yapıldı ve D.P. seçim sonuçlarını büyük bir çoğunlukla kazandı. Kastamonu'da da merkezde D.P. 7, C.H.P.6, M.P. ise 1 muhtarlık kazanmıştır.²¹³

Bu esnada hükümetin içerdeki en büyük düşmanı şüphesiz komünizm tehlikesiydi. Bir basın toplantısında Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki komünizm aleyhine bir fetva verdi : “... *Komünistliği, ideolojisini ve ne şekilde olursa olsun, bütün tatbikatını İslamiyet, katiyetle reddeder. Komünistliğe karşı gelebilecek en kudretli silah, iman ve ruh kudretidir. Hakiki bir müminin komünistlik fikirleriyle ve icraatlarıyla bağdaşabilmesine imkan yoktur.*”²¹⁴ Bu tip açıklamalar hem din adamlarımızdan hem de devlet adamlarımızdan gelmektedir. Amaç oldukça basittir, halkın komünizme karşı durmasını sağlamaktır. Çünkü komünizm halk hareketinden doğmaktadır.

Bu süreçte D.P.'nin halkı kendine kuvvetle kabul ettirdiği bir olay oldu. 3 Eylül 1950'deki belediye seçimi için hazırlıklar başladı. Kastamonu basını da seçimlerde istikrar açısından D.P.'ye oy verilmesi gerektiğine dair yazılar çıkmıştır.²¹⁵

Belediye seçimleri 3 Eylül 1950'de yapıldı. D.P., seçimden büyük bir zaferle ayrılarak 600 belediyenin 560'ını yani %93'ünü kazandı. Ancak Kastamonu belediyesini C.H.P.'nin kazanması manidardır. Menderes seçim sonucunda, “Türk

²¹¹ 28. Tümen Kore'ye Gidiyor, **Doğrusöz**, 09.08.1950, s.1.

²¹² **Karadayı**, 04.08.1950, s.1.

²¹³ Muhtar Seçimleri, **Karadayı**, 14.08.1950, s.1.

²¹⁴ **Doğrusöz**, 26.08.1950 s.1.

²¹⁵ Muhtar Seçimleri, **Karadayı**, 25.08.1950, s.1.

Milleti Halk Partisi'ni 14 Mayıs'ta iktidardan tasfiye etti, 3 Eylül'de de muhalefetten tasfiye etti" diyerek seçim sonuçlarından kati bir sonuçla ayrıldıklarını açıklamıştır.²¹⁶

13 Eylül 1950'de Milli Eğitim Bakanı bir bildiri yayınlayarak, öğretmenlerin parti politikasına katılmalarını yasakladı.²¹⁷ Birkaç gün sonra, Üniversite eğitimi için yurtdışına çıkan öğrencilerin bakanlık tarafından soruşturmaya tabi tutularak, aralarından sol eğilimli olanların gönderilmeyeceğine dair haberler yayınlandı.²¹⁸ Aslında bu, D.P. iktidarının ortalarından itibaren çıkacak olan D.P.-Üniversite geriliminin ilk aşaması olmaktadır. Fakat 1950'li yılların henüz başında D.P. taze kan olarak kabul edildiği için kimse, alınan bu iki kararın üstünde durmamıştır. Bir de özellikle ikinci kararda komünizm karşıtlığı savunulduğu için kamuoyu da hükümeti desteklemiştir. Çünkü o zamanki tek korku, kızıl tehlike idi. Henüz kimse Menderes'in baskıcı yasalarından bahsedemezdi.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar IX. Dönem I. Toplantı yılını 1 Kasım 1950 tarihinde açmıştır. Bu, D.P.'nin seçimler sonucu iktidarı devralmasından sonraki ilk toplantı yılıdır. Cumhurbaşkanı önemli bir nutukla hükümetin iç ve dış politikasını izah etmiştir. Ayrıca bu önemli süreçte, tecrübeli bir devlet adamı olarak tavsiyelerde bulunmuştur.²¹⁹

1951 yılının Mart ayında D.P. iktidarı henüz ilk yılını doldurmadan, Başbakan Menderes'le Tarım Bakanı Nihat Eğriboz arasında yaşanan bir tartışma yüzünden hükümet istifa etti.²²⁰ Ancak 1 gün sonra kurulan yeni hükümette herkes köklü değişiklik beklerken yalnızca 3 bakanın yerinin değiştirilmesine çok şaşırıldı. Cumhuriyet gazetesinde Nadir Nadi olayı, "*pire için yorgan yakmak*" şeklinde yorumlamıştır.²²¹ Menderes burada, istediği zaman istediği kişileri değiştirebileceği, her zaman hükümetin liderinin kendisi olduğu imajını vermiştir.

3 Mart' 1951'den beri tatilde olan meclis yeniden toplandı ve ertesi gün Menderes, yeni kabinesini okudu. Yeni program birinciye göre önemli değişiklikler

²¹⁶ D.P.'nin Büyük Zaferi, **Karadayı**, 04.09.1950, s.1.

²¹⁷ **Vatan**, 14.09.1950, s.1.

²¹⁸ **Yenises**, 17.09.1950, s.1.

²¹⁹ Büyük Millet Meclisi Açıldı, **Doğrusöz**, 04.11.1950, s.1.

²²⁰ Adnan Menderes Hükümeti İstifa Etti, **Doğrusöz**, 10.03.1951, s.1.

²²¹ Nadir Nadi, Pire İçin Yorgan Yakmak, **Cumhuriyet**, 11.03.1951, s.1.

getirmiyordu. Üzerinde durulmaya değer bir olay, 23 Mart 1951 tarihinde program, D.P. meclis grubunda okunduğu zaman ‘61’ ler diye anılan grubun aleyhte oy vermesidir.²²²

Olayların gelişimi farklı olmuştur. Hükümet, bu kabine istifasından bir hafta önce bütçe görüşmesinde 58 kırmızı oya karşı 375 oyla meclisten göreve devam yetkisi aldı. Metin Toker’in görüşüne göre Menderes, istemediği Eğriboz’u dışarıda bırakarak çok fazla bir değişiklik yapmadan yeni kabinesini kurmuştur.²²³ Bu istifanın bir sebebi de partiler arası ilişkilerin, daha başından beri sağlam bir temele oturtulamamasıdır.

Demokrat Parti ekonomide de liberalliği yani serbestliği savunduğu için yabancı sermayeyi de Türkiye’ye çekmek istiyordu. Bunu için 1 Ağustos 1951’de Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu mecliste kabul edildi.²²⁴

2.3.5. Atatürk’ü Koruma Kanunu

1951 yılı içerisinde Atatürk’ün heykellerine yönelik saldırılar baş göstererek hızlı bir şekilde artmıştır. Nitekim 24 Şubat 1951’de Kırşehir’de Atatürk heykelinin burun ve çene kısımlarının parçalanmasıyla başlayan süreç, iktidarın bu konuda ciddi tedbirler almasına neden olmuştur.²²⁵

Aslında bu şekilde, Atatürk’ün maddi hatıralarına yapılan saldırılar, D.P.’nin yeni dini açılımından sonra artmaya başlamıştır. Şüphesiz D.P. bunu, halkın isteklerine cevap verebilmek için yapmıştır ancak halk içerisinde bazı kesim bu reformları bir geriye dönüş şeklinde yorumlamıştır.

Atatürk’ün ölümünden 14 Mayıs 1950 tarihine kadar manevi varlığına 51, fotoğrafına 12, heykel ve büstlerine 4 olmak üzere 67 tecavüz hadisesi tespit olundu. 14 Mayıs 1950 tarihinden 1 Nisan 1951 tarihine kadar Atatürk’ün büst ve heykellerine 9, manevi şahsiyetine 5, vefatına 1 olmak üzere 15 tecavüz vakası vuku buldu. Hükümet bunun üzerine bazı tedbirler almıştır. Bunların en başında 23 Temmuz 1951’de kabul edilen ve 29 gün sonra yürürlüğe giren Atatürk’ü Koruma Kanunu gelir. Böylece hükümet bir yandan Atatürk heykellerini korurken diğer taraftan da muhalefetin dini

²²² Doğrusöz, 24.03.1951, s.1.

²²³ Toker, **DP’nin Altın Yılları**, ss. 106–107.

²²⁴ Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, **Dikkat**, 03.08.1951, s.1.

²²⁵ Aksanyar, **a.g.m.**, s.17

irtica ve hükümetin taraftarlığı konusundaki tenkitleri engellemeye çalışmıştır. Bu tasarıyı kanunlaştırmakla, demokratlar da Atatürkçü olduklarını savunabileceklerdi. 5816 nolu Atatürk'ü Koruma Kanunu'na göre: Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.²²⁶

Bunlara ilaveten Atatürk devrimlerini korumak için 23 Şubat 1952'de Türk Devrim Ocakları kurulmasına karar verilmiştir. Politikaya karışmayacak olan ocağın kurucuları Hikmet Bayur, Yavuz Abadan, Behçet Kemal Çağlar, Fethi Çelikbaş ve Avni Başman'dı. Ayrıca Menderes bu ocağın kuruluşunda Atatürk Devrimlerinin tek koruyucusunun C.H.P. olmadığını, bunun Türk ulusu olduğunun altını çizmiş, hükümetin de irticayı koruyup kolladığı iddialarını yalanlamıştır.²²⁷

Öte yandan hala halk arasında bazı kesim (sayıca çok az), D.P.'nin Konya Kongresinde gerici istekler ortaya sürmüşlerdir. Bazı delegeler fes, çarşaf ve Arapça harflere tekrar dönülmesini talep ettiler. Partinin açıklamasına göre bu talepler, köylerden partiye katılan yeni üyelerden gelmekteydi fakat kongrede bu istekler tümüyle reddedildi.²²⁸

Bu esnada 15–20 Eylül 1951'de D.P.'nin 3. Genel kongresi Ankara'da toplandı. Bu, iktidara geçtikten sonra yapılan ilk kongre idi. Belen gibi şahsiyetler tarafından temsil edilen parti içindeki muhalefet grubu, egemen durumda olan Menderes grubunun kuvvetini kırmaya çalışıyordu. Fakat bunda başarı sağlayamadılar. Çünkü hükümet işlerinde başarılı adımlar atıyordu ve NATO'ya girmek için yapılan görüşmelerin ümit var oluşu da hükümetin durumunu kuvvetlendirmeye yardım ediyordu. Büyük sinemada toplanan kongrede 1375 delegeden 1160'ı hazırды. Kongre başkanlığına Anakara Belediye Başkanı Atıf Benderelioğlu seçildi. Çalışmalar 20 Ekim 1951 akşamı son buldu. Adnan Menderes 827 oyla genel başkan seçildi. Kurul üçte bir oranında yenilenmişti.²²⁹

²²⁶ Atatürk Kanunu, **Yenises**, 07.08.1951, s.1.

²²⁷ Türk Devrim Ocakları, **Doğrusöz**, 24.02.1952, s.1.

²²⁸ **Vatan**, 12.03.1951, s.1.

²²⁹ D.P.'nin 3. Büyük Kongresi, **Yenises**, 17.10.1951, s.1.

2.4. KASTAMONU BASININDA D.P.'NİN C.H.P. İLE OLAN İLİŞKİSİ

Genel seçimleri, muhtar ve belediye seçimlerini kazanan D.P. artık ülkenin kontrolünü tamamen eline geçirmiş bulunmaktaydı. Artık C.H.P.'nin kalıntısı olabilecek hiçbir şey kalmamıştır. Tabii ilk zamanlarda C.H.P, bunların demokrasi adına yürütüldüğü kanısındaydı. En azından öyle düşünmekten başka çaresi yoktu. Bundan ötürü, bu sistemi de kendisi getirdiği içindir ki ilk başlarda demokratik hayata uyum açısından sesini çıkarmamıştır. Ne zaman D.P, C.H.P.'nin kendi varlığını tehdit etmiş, işte o zaman sert direniş göstermiştir. D.P.'de de hep, “bizi seçen halk, çoğunlukla Meclise soktu ve bizim sorumluluğumuz sadece ona olmalıdır” şeklinde düşünerek adeta muhalefeti yok saymaktaydı.

Maliye Bakanı tarafından Halk Partisine, halk evleri adına ödenen paraların yerine harcanıp harcanmadığı yolunda tahkikat açılmıştır.²³⁰ Bu tip tahkikatlar, suçlamalar, bu iki parti arasında on yıl boyunca çok tartışılacaktır. D.P. adeta C.H.P.'den halk adına hesap soruyordu. C.H.P. ise kendisine yönelen bu ithamları fazla bir muhalefet gücü olmadığı için kendini savunamamaktan dert yanıyordu.

Halkevleri hakkındaki kanun tasarısı 8 Ağustos 1951 tarihinde 60 muhalife karşı 365 oyla kabul edilmiş ve böylece kanun halini almıştır. Kanuna göre, resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu dairelerle müesseselere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayri menkul mallara, bu partiler tarafından genel menfaatler için yaptırılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesi gerekmektedir. Ayrıca bu binalarda oturanlar 1 ay içinde bunları tahliye etmeye mecburdurlar.²³¹

Adnan Menderes ise bu kanun lahiyasıyla ilgili olarak: “*Halkevleri ve halkodaları dönemin tek parti iktidarı tarafından rejimi (tek parti) dikte ettirmek için kurulan faşistvari yerlerdir. Bu yerler genel olarak C.H.P. malı olmadığı için hazineye devri gerekmektedir*” diyerek bu konuda ne kadar kararlı olduklarını belirtmiştir.²³²

Kastamonu Basınında Sabri Yılmaz partiler arası bu çekişmeli durum üzerine uzlaştırmacı bir yazı yazarak ülkede yüksek gayeleri yerleştirmek amacıyla gelen

²³⁰ **Mücadele**, 31.08.1950, s.1.

²³¹ Halkevleri Bir Ay İçerisinde Boşaltılacak, **Yenises**, 10.08.1951, s.1.

²³² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (**Tutanak Dergisi**), IX. Dönem, C.9, Oturum 2, 07.08.1951, ss. 660–665

partilerin, bu duygunun ışığı altında hareket tarzlarını ayarlayarak milli birliği sarsacak hallerden sakınmaları gerektiğini yazmıştır.²³³

İlişkiler bu boyutta devam ederken 17 Eylül 1951'de ülkede ara seçimler yapıldı. 15 ilde D.P. kazandı. C.H.P. sadece Sinop ve Sivas illerinde seçildi, Millet Partisi hiçbir yeri kazanamadı.²³⁴ Bu sonuç C.H.P.'ye bir darbe olmuştu. Gerçi C.H.P. kazansaydı bu sonuç D.P.'nin meclisteki çoğunluğunu etkilemeyecekti fakat Necmettin Sadak, Lütfi Kırdar ve Nihat Erim gibi önemli halk partililer yine yenilgiye uğratılmıştı. Ara seçimlerdeki yenilgiden sonra Kırdar iktidar partisine girdi ve Erim, Menderes'e yaklaşmaya çalıştı. C.H.P.'nin morali tümünden sarsılmıştı.²³⁵

13 Nisan 1952'de çok önemli bir olay cereyan etti. Menderes, radyonun siyasal amaçlar için kullanılması konusundaki görüşünü bildirdi, C.H.P, D.P. hükümetinin radyoyu tekeline almakla suçlamıştı. Menderes ise radyonun hükümetin bir organı olduğunu, hükümet tarafından kullanıldığını ve radyonun herkesin malı haline gelemeyeceğini iddia etti.²³⁶ Menderes: *“radyoyu siyasi partilerle paylaşmayacağız; bunu artık anlamaları gerekir. Radyoda her türlü parti politikasına yer vermemek için ve radyoyu hükümetin görüşlerini aksettiren bir organ haline getirmek gayreti sarf ediyoruz.”*²³⁷ diyerek bu konu hakkındaki görüşlerini belirtmektedir. D.P.'nin radyoyu tekeline alması daha sonra meydana gelecektir.

Burada bilinmesi gereken nokta, D.P.'nin iktidara gelmeden Halk Partisini radyoyu tekeline almakla suçlamasıdır. Bu değişimin nedeni, şüphesiz D.P.'nin halklarıyla iktidara gelmesinden ötürü kendince her şeyi söyleme hakkı olduğudur. Radyonun hükümetin tekeline geçmesi demek D.P.'nin söylediği gibi radyonun partilere kapatılması değil bizzat radyo kontrolünün D.P. tekeline geçmesi demektir.

D.P. ile C.H.P. arasında on yıllık iktidar-muhalefet ilişkileri çerçevesinde birçok bahar havası olmuş ve birçok kez de bu bozulmuştur. 1952 yılının başından itibaren partiler arasında bahar havasından eser kalmamıştır. Bilhassa iki konu muhalefeti rahatsız etti. Bunlardan biri, C.H.P.'nin mallarına el koymak diğeri de halkevlerini kapatmasıydı.

²³³ Sabri Yılmaz, Parti Çekişmelerini Birakalım, **Mücadele**, 05.07.1951, s.1.

²³⁴ **Doğrusöz**, 19.09.1951, s.1

²³⁵ **Doğrusöz**, 21.09.1951, s.1.

²³⁶ **Yenises**, 15.04.1952, s.1.

²³⁷ **Mücadele**, 11.04.1952, s.1.

D.P.'den Samet Ağaoğlu C.H.P. muhalefetiyle alakalı 14 Kasım 1951 tarihli meclis oturumundaki konuşmasında: *“Kars milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın’ın 9 Kasım 1951 tarihli Ulus gazetesinde çıkan ‘Gözü Kapalı Oy Verme’ başlıklı yazısı bugünkü muhalefetin, 23 Mayıs 1950’den beri takip ettiği metottan sadece birisidir. Bu metot, ülkede ilk defa milletin oyuyla açılan meclisin içerisinde kargaşa çıkarmak ve bu kargaşa sonucunda kaybedilmiş iktidarı tekrar ele geçirmektir. O yazıda Hüseyin Cahit Yalçın 14 Mayıs’ı kazananlar nereden geldikleri belli olmayan insanlardır ve millet bunlara gözü kapalı oy vermiştir demiştir. Ben bu arkadaşın mecliste kalamayacağı yolunda oyumu kullanırım”* diyerek iki parti arasındaki temel sorunu gösteriyordu.²³⁸

8 Ekim 1952’de iki partiyi karşı karşıya getiren bir olay daha olmuş, İnönü’nün Balıkesir’de konuşma yapacağı esnada valinin de katılımıyla D.P.’liler tarafından konuşma sabote edilmiştir. Bu konu daha sonra İnönü ile Menderesi karşı karşıya getirmiş, Menderes: *“Bu ülkede zulüm yoktur. Zulüm İnönü’nün gitmesiyle bitmiştir. İnönü ülkeyi kendi ihtirasıyla yönetmiştir. Bu ülkede zulüm var, adalet yok derse ona 1946 yılı hatırlatılır”* derken İnönü de ona: *“Başbakan ve hükümeti tertipli olarak C.H.P.’yi yok etmeye çalışıyor. Muhalefetin çalışmaması için yasalar çıkartıyor. Tek parti rejimini eleştirirken kendisi tek parti idaresi kurmak istiyor”* demiştir.²³⁹

Menderes’in iktidarı devraldığı gün devri sabık yaratmayacağız sözünün tamamen lafta kaldığını görmekteyiz. Ayrıca Menderes bazen hırçın ve sinirli tutumundan dolayı oldukça tepki çekmiş, İnönü de Menderes’in bu durumunu kendi açısından sonuna kadar kullanmıştır.

2.4.1. D.P.’nin C.H.P. ile Olan İlişkisi Sürecinde Yapılan Değişiklikler

19 Haziran 1952 tarihinde Sabri Yılmaz partiler arası bu sürtüşmelerin en çok vatandaşa zarar verdiğini, vatandaşın ülkedeki gelişmeler karşısında endişe içinde olduğunu, bu çekişmelerin İttihat ve Terakki ile Hürriyet ve İtilaf Partisi arasındaki çekişmeye benzeterek bir an önce ilişkilerin normal seviyeye dönmesinin kendisi dahil herkesin beklediğini belirtmektedir.²⁴⁰

²³⁸ Ağaoğlu’nun Yalçın’a Cevabı, **Yenises**, 14.11.1951, s.1.

²³⁹ Meclis’te Hararetli Tartışmalar Oldu, **Doğrusöz**, 30.11.1952, s.1.

²⁴⁰ Sabri Yılmaz, Vatandaş Endişe İçinde, **Mücadele**, 19.06. 1952, s.1.

21 Temmuz 1953'te hükümet, üniversiteler kanununun 46.maddesinin D bendini değiştiren bir tasarı hazırlayarak TBMM'ye sunmuştu. Milli Eğitim Komisyonu'nda kabul edilen bu tasarıya göre, “ siyasi teşekküllerde fiili vazife alanlar ve Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözle ve yazı ile halka yaymak dışında neşriyat ve beyanlarda bulunanlar, üniversite öğretim camiasından çıkarılacaklardır”.²⁴¹ Böylece profesörler ve öğretim elemanlarının siyasete atılmaları önlenmiştir. Bu kanun değişikliği ile üniversitelerin siyasete atılmaları başladı.

Dinin siyasete alet edilmesini önlemek için 23 Temmuz 1953'de Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Kanunu mecliste kabul edildi. Basın, buna Milli Selamet Kanunu adını taktı. Bu kanunla dinin siyasete alet edilmesi önlenecekti.²⁴² Buna paralel olarak Millet Partisi dini siyasete alet etmek suçundan soruşturuldu ve 13 üyesinin gerici faaliyetine giriştiği savcılıkça tespit edildi. Neticede 27 Ocak 1954 tarihinde “dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet” oluşu gerekçe gösterilerek Millet Partisi kapatıldı. Aynı gün, Köy Enstitüleriyle İlköğretim Okullarını ‘İlköğretim Okulları’ adı altında birleştiren bir kanun çıkarıldı.²⁴³ Kısa bir süre sonra Millet Partisinin yerini Cumhuriyetçi Millet Partisi alacaktır.

2.4.2. C.H.P.’nin Mallarına El Konulması ve Kastamonu Basınındaki Etkileri

C.H.P.’nin mallarının hazineye devri ile alakalı kanun tasarısı mecliste tartışılırken İsmet İnönü 14 Aralık 1953 tarihli konuşmasında: “*Bu kanun tasarısı her yönüyle Anayasa’ya aykırıdır. Bu kanun tasarısı iktidardakilerin meclise bir zorlama teşebbüsüdür. Mesele mallar değil, yeni bir rejim kurup tatbik etme meselesidir. Tarih kürsüsünden halinizi seyrediyorum, suçluların telaşı içerisindeyiz. Hukuk dışında bir harekete karar vermiş olan bir iktidar, düşmemek için meşru olmayan her yola başvuracaktır. Işıktan korkuyorsunuz*” diyerek sert bir eleştiride bulunmuş, C.H.P.’liler liderlerinin konuşması bittikten sonra topluca salondan ayrılmışlardır.²⁴⁴

²⁴¹ Doğrusöz, 23.07.1953, s.1. Ali Arslan, (2004), **Kısrı Döngü Türkiye’de Üniversite ve Siyaset, (1869–2004)**, 1. Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, s. 218.

²⁴² Mücadele, 24.07.1953 s.1.

²⁴³ Doğrusöz, 28.01.1954, s.1.

²⁴⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi (**Tutanak Dergisi**), IX. Dönem, Cilt 26, Birleşim 17, Oturum:1, 14.12.1953, ss.169-170.

Kanun 14 Aralık 1953 tarihinde 6153 sayılı Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisapları Kanunu olarak meclisten çıkmış, iki gün sonra da yürürlüğe girmiştir. C.H.P.'nin tüm varlığına el konulmuş ve 1951'de kapatılan Halkevleri ile Halkodalarının malları hazineye devredilmiştir. Bu kanunun içeriği; Madde-1: C.H.P.'nin ne şekil ve suretle olursa olsun umumi muavenezeye delil dairelerle katma bütçeli dairelerden, hususi idare ve belediyelerden, köylerden, iktisadi devlet teşekkülleri ve bunların müesseselerinden ve diğer amme hükmi şahıslardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yapılan kazançlar haksız kazançlardır. Bu sebeple bu partinin bu kanun yürürlüğe girdiği tarihteki tüm para, menkul, gayri menkul alacakları hazineye intikal eder. Madde-2: Ancak parti binası olarak kullanılan yerlerdeki menkul eşyadan parti faaliyetleri için zaruri oldukları Maliye Vekaletine kabul edilecek olan C.H.P.'ye bırakılır.²⁴⁵

Adnan Menderes İsmet İnönü'nün anayasaya aykırı demesine, madem bir hata yaptık, bir suç işledik buna 4 ay sonra seçimlerde millet hükmeder ve bunun bedelini mertçe öderiz demiştir.²⁴⁶

Hakikat gazetesinde Avukat Necati Erdem, Menderes'in konuşmalarında sınırsız bir ölçüsüzlüğün hakim olduğuna, Menderes'e göre demokrasi ve hukuk adına hiçbir problem olmadığına dikkat çekmiştir. Yazara göre bu durumu vehim kılan Menderes'in hukuk adamı olmasıdır ve Menderes'in bu açıklamaları yapmasında şeflik sisteminin siyasetçisi olarak bu sisteme özenmek istemesi yatar. Yazının sonunda Menderes'in bu ölçüsüzlüğüne en iyi cevabı milletin seçimlerde vereceğini yazarak milletin seçimlerde ne yapması gerektiğini vurgulamıştır.²⁴⁷

2.5. KASTAMONU BASININDA DÖNEMİN DIŞ POLİTİK GELİŞMELERİ VE TÜRKİYE'NİN NATO'YA ALINMASI

D.P. iktidarının ilk dönemindeki dış politikası, tümüyle batı sistemi içinde yer alma çabasıyla sınırlıdır. Yalnızca iki ülke arasında ilişkiler düzeyinde yürütülmektedir. ABD ve biraz da İngiltere öncelikle Türk diplomasisi faaliyetlerinin odak noktasını, batının güvenlik sistemine yani NATO'ya girmek düşüncesi oluşturuyordu.

²⁴⁵ C.H.P.'nin Malları Müsadere Kanunu, **Yenises**, 15.12.1953, s.1.

²⁴⁶ **Doğrusöz**, 15.12. 1953, s.1.

²⁴⁷ Necati Erdem, Reyin Sesi, **Hakikat**, 16.05.1953, s.1.

O zamana kadar ABD-Türkiye arasında, uzun bir tarihsel geleneğe dayanan ve samimi duygularla desteklenen bir ilişkiden söz etmek mümkün değildi. İkinci Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan Sovyet tehdidi, Türkiye'yi batılı ülkelerle, özellikle ABD ile sıkı dostluk ilişkileri kurmaya yönelikti.²⁴⁸

Aslında D.P.'nin dış politika anlayışı demek, II. Dünya savaşı sonrasında Türkiye'nin izlediği mecburi yön demektir. Bu yön şüphesiz C.H.P. iktidarının son döneminde ortaya konmuştur. Fuat Köprülünün dediği gibi; “dış siyasette hiçbir değişikliğin olmayacağını ve batı ile sıkı bir işbirliğine devam edileceğinin”²⁴⁹ söylenmesi ile hükümetin bu yöndeki tutumunu belli olmuş oluyordu.

II. Dünya savaşından sonra Türk politikasının temeli, savaş sonrası ülkenin üzerine çöken Sovyet emperyalizmine karşı güvenliğini sağlama endişesidir. Türkiye NATO'ya girerek bu endişeyi bir nebze de olsa kapatmış ise de, Kore savaşıyla beraber kendi güvenlik bölgesini oluşturmaya gitmiştir. Bu vesile ile Balkan ve Bağdat İttifaklarında etkin rol oynamıştır. D.P iktidarının son dönemlerindeki dış politikasını ise sadece Kıbrıs meselesi şekillendirmiştir.

Seçimlerden üç gün önce Türkiye, 11 Mayıs 1950'de Nato'ya girmek için ilk resmi müracaatını yaptı. Ancak üye ülkelerden yalnızca İtalya tarafından desteklendiği ve diğer devletlerin muhalefet etmesi sonucu bu başvuru sonuçsuz kalmıştır.²⁵⁰

Türkiye'nin Nato'ya alınmasında 25 Haziran 1950'de patlak veren Kore savaşı bir dönüm noktasıdır. Bilindiği üzere 25 Temmuz 1950'de hükümet, 4500 kişilik bir tugayı Kore'de B.M. emrine göndermiştir. Daha sonra hükümet 11 Ağustos 1950'de NATO'ya ikinci defa müracaat eder. Fakat Türkiye'nin Yunanistan ile yaptığı bu müracaat 1950 Eylül'ünde toplanan NATO Bakanlar Kurulu Konseyi tarafından kabul edilmemiş; buna karşılık konsey, Türkiye ve Yunanistan'ı Akdeniz'in savunulması için gerekli planlama işlerine katılmağa çağırarak kararını vermiştir.²⁵¹

Kore'de Türk askerinin gösterdiği kahramanlık ve mücadele azmi, her türlü övgünün üstündeydi. Kore'de Türk askeri Türk milletinin savaş değerini belirgin bir

²⁴⁸ Hüseyin Bağcı, (1990), **Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası**, 1. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, s. 7.

²⁴⁹ **Doğrusöz**, 17.05.1950, s.1

²⁵⁰ **Mücadele**, 12.05.1950, s.1.

²⁵¹ **Yenises**, 12.08.1950, s.1. Erol Mütercimler ve M. Kemal Öke, **Düşler ve Entrikalar Demokrat Partinin Dış Politikası**, 1. Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, ss. 85–86.

şekilde ispat ettiği için, Türkiye'nin NATO üyeliğine yapılan itirazlar da bertaraf edilmiş oldu. Görüldü ki, batılı ülkeler için Türkiye'nin NATO'ya katılması ancak bir kazanç oluşturacaktı. Bu sebeple NATO üyesi devletler 1951 Eylül'ünde Ottawa'da yapılan konferansta Yunanistan ile beraber Türkiye'yi NATO'ya katılmaya, toplantıya davet etmeğe karar verdi.²⁵² 17 Ekim 1951 yılında Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı'na katılımına dair protokol Londra'da imzalandı.²⁵³

Türkiye'nin NATO'ya katılmasına dair kanun 410 kabul ve 1 çekimser oyla kabul edilmiştir. Oylamada hiçbir muhalif oyun olmaması, belki de D.P. iktidarı boyunca ender yaşanan olaylardan birisi olmuştur. Oylamadan sonra Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Başbakan Adnan Menderes bir teşekkür konuşması yapmıştır. Kastamonu Basını ise bu olayı Atlantik Paktı'na Girdik şeklinde duyurmuştur. Doğrusöz gazetesi hiçbir muhalif oy olmadan oy birliğiyle Nato'ya girmemize dikkat çekmiş, Nato'ya girişimizden sonra Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü başkanlığındaki heyetle Lizbon'a giderek 14 devletin katılımıyla açılacak olan Atlantik Paktı Bakanlar Konseyinde hükümeti temsil edeceği haberi yapılmıştır.²⁵⁴

Türkiye NATO'ya girdikten sonra ABD ile siyasal, ekonomik ve askeri ilişkilerini bir temele oturttu. Ayrıca bunun sonunda Türkiye'ye yardım akacağı gibi Türkiye'deki Amerikan faaliyetlerinin genişlemesine de neden oldu. Böylece ABD eşittir NATO; NATO eşittir ulusal politika anlayışı yerleşti. O zamandan bu yana bu ikili ilişki de büyük sapma olmamıştır.

Demokrat Parti'nin ilk dönemindeki (1950–1954) dış politik gelişmelerin özeti bunlardır. D.P. dış politikasında asıl oynamak istediği aktif rolü 1954 yılında başlatacaktır. 1956'ya kadar sürecek bu gelişim, bu yıldan sonra ortaya çıkan Kıbrıs sorunuyla beraber son bulacaktır.

2.6. DÖNEMİN EKONOMİK GELİŞMELERİ

Tek partinin son dönemlerinde dış ticaret politikalarında, zorunlu bir “korumacılığa” gidilmiştir. Bu korumacılığın uzantısı olarak uygulanan takasla yapılan

²⁵² Doğrusöz, 17.09.1951, s.1.

²⁵³ Yenises, 19.10.1951, s.1.

²⁵⁴ Atlantik Paktına Girdik, Doğrusöz, 19.02.1952, s.1.

dış ticaret ise, II. Dünya Savaşı'na kadar ödemeler dengesinin denkliliğini sağlamıştır ama Türkiye'nin faturasını ödeyemeyeceği ağır yükler de getirmiştir. Öyle ki Almanya ile II. Dünya Savaşı'nda girilen takasa dayalı dış ticaret hacmi çok büyümüştür. Bu ticaret ilişkisinin ardında politik amaçlar vardır. Almanya'nın esas amacı, ülkenin krom madenleridir. Ancak savaş Almanya'nın yenilgisiyle sona erince Türkiye, dünya piyasalarının gerçekleri dışında oluşan fiyat mekanizması ile ihracat yapamayan bir ülke olarak ortada kalmış, bunun faturalarını "diğer ülkelere" muhtaç olarak ödemiştir.²⁵⁵

Daha sonra, kimilerince dışa bağıllık açısından yorumlanacak olan Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası 35 ret ve 1 çekimser oya karşılık 284 kabul oyuyla kabul edilmiştir. Bu kanun ile kar transferi ve sermayenin, yatırım yapılan ülkeye gönderilmesine ilişkin bütün sınırlamaları kaldırılmıştır.²⁵⁶

Adnan Menderes Hükümeti'nin göreve başlamasından yaklaşık bir ay sonra, dünya beklenmedik bir savaşa sahne olmuştur. Önceden de değindiğimiz gibi Sovyet desteğini arkasına alan Kuzey Kore, Güney Kore'ye saldırmıştır. Savaşla birlikte uluslar arası piyasalarda hammadde ve tarım ürünleri fiyatları hızla yükselmiştir. Bu beklenmedik koşullar, Menderes hükümetinin tarım sektöründe üretimi arttırmaya yönelik önlemleri hızla yürürlüğe koymasına olanak vermiştir.

Menderes hükümetinin üç temel ekonomik hedefi de şöyle açıklanmıştır:

- 1 – Tarıma öncelik verilecek,
- 2 – Sanayileşme özel kesim öncülüğünde yürütülecektir,
- 3 – Dış ekonomik ilişkilerde devlet müdahaleleri asgari düzeye indirilecektir.²⁵⁷

Bu sebeple, D.P.'nin ekonomik alandaki ilk hamlesi tarım kesiminde olmuştur. Tarım alanlarının genişletilmesi, boş toprakların işletmeye açılması, böylece gizli işsizliğin bu yeni çalışma alanlarında, nispi bir ölçüde azalmasını sağlar. Nihayet tarımda büyük ölçüde makineleşmeye gidilerek, ülkede kısa sürede traktör sayısı çoğalır. Ziraat Bankası aracılığıyla tarım alanındaki kredi ihtiyacı da karşılanabilmiştir.

²⁵⁵ Mehmet Altan, (2001), **Darbelerin Ekonomisi**, Genişletilmiş 2. Baskı, İyi Adam Yayınları, İstanbul, s.53

²⁵⁶ **Doğrusöz**, 19.01.1954, s.1.

²⁵⁷ **Mücadele**, 27.05.1950, s.1.

Kore Savaşı'nın dünyadaki tahıl talebini çoğaltması vesilesiyle buğday fiyatları yükselirken, Türkiye'nin buğday ihracına da geniş olanaklar sağlamıştır.²⁵⁸ Savaş, savaşmayan ülkeler için adeta piyangodur. Savaş esnasında ihtiyaç ürünleri, savaşmayan ülkelere temin edilir. II. Dünya Savaşı'nda Türkiye bu avantajı sıkıyönetim ve seferberlikten dolayı kullanamadı. Ancak Kore Savaşı'nda bu, avantaj haline dönüştürülmüştür. Neticede D.P. döneminin ekonomi politikası tarım esaslı üzerine kurulmuştur.

Bu arada 4 Ağustos 1950'de 12,5 milyon Türk Lirası sermaye ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kuruldu.²⁵⁹ Bununla beraber sanayiye de önem veriliyordu ancak öncelik tarım politikası üzerinedir.

Aslında Celal Bayar'ın 9.Dönem ilk toplantısının açtığı 1 Kasım 1950 nutkunda izlenecek tüm yol belli oluyordu. Bayar; esas itibariyle, hükümet programında söylenen şeyleri tekrarladı. Şimdilik kibrit, bira, rakı, konyak, likör ve av malzemesinin devlet tekelinden çıkarılarak serbest ticarete bırakılmasının uygun görüldüğünü, özel teşebbüsün destekleneceğini, bütün iktisadi gücün birinci derecede tarım üzerinde tekdüzelendirileceğini, Amerika ve batı ile münasebetlerin sıkılaştırılacağını, v.s. söyledi ve işçinin grev hakkını ve teşkilatlanma hürriyetini tanımak icap ettiğini de hatırlattı.²⁶⁰

Menderes ve D.P. yöneticilerinin bu yönlendirmesiyle, Türk Tarihinde ilk kez olarak çiftçinin çıkarlarına öncelik verdiler ve bunu sonuna kadar da sürdürdüler. Bu siyasetin temel amaçları, çiftçiye ucuz kredi sağlanması ve tarım ürünleri fiyatlarının T.M.O. sayesinde -suni olarak- yüksek tutulmasıydı. Bu ilk yıllardaki ilerleme, büyük çaptaki Amerikan yardımıyla desteklediği için etkileyiciydi.²⁶¹

D.P. iktidarının 'Sosyal Adalet' ve 'İlk Sermaye Birikimleri'ni gerçekleştirmek için uyguladığı politika, traktör sayısının hızla artırılması, Ziraat Bankası kredilerinin genişletilmesi ve ürün fiyatlarının yükseltilmesi biçiminde olmuştur. Traktör sayısı hızla artarken, Ziraat Bankası kredileri de 1948'de 235 milyon lira düzeyindeyken, 1960'a doğru 3 milyar liraya yaklaşmıştır. Kredi ucuzlatılmıştır.²⁶²

²⁵⁸ Buğday İhracı, **Yenises**, 29.09.1950, s.1.

²⁵⁹ Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, **Yenises**, 05.08.1950, s.1.

²⁶⁰ Bayar'ın Tarihi Nutku, **Doğrusöz**, 02.11.1950, ss.1-4.

²⁶¹ **Yenises**, 03.12.1950, s.1.

²⁶² Tefik Çavdar, (2003), **Türk Ekonomisinin Tarihi 1900-1960**, 1. Baskı, İmge Kitabevi, İstanbul, ss. 390-391.

Ayrıca hükümetin tarıma yönelik ayrı bir politikası bulunmaktadır. Çünkü kalkınma motoru olarak bu görülmektedir. Tarım alanında üretimin ve verimin artırılması için tarımda makineleşmeye, hastalık ve haşerelerle mücadeleyle, iyi tohumlar kullanmaya, tarımda teknik imkanlardan faydalanmaya, küçük ve büyük sulama işlerine hız vermeye, çiftçiye kredi sağlamak amacıyla Ziraat Bankası sermayenin artırılması hedeflenmiş ve bu da yapılmıştır.²⁶³

Türk tarımındaki teknolojik gelişim, traktörün kullanımındaki gelişmesiyle başlar. 1948 yılına kadar, en fazla 2000 dolaylarında olan traktör sayısı, Marshall planının uygulamaya başlamasıyla atmaya başladı. Özellikle 1949, 1950 yıllarında bu gelişim % 422,2'lere kadar çıkmıştır. 1954 yılında Türkiye'de toplam 37.743 tane traktör bulunmaktadır.²⁶⁴ Traktör tarımda özellikle ekili alanların sürülmesi bakımından önemli olduğu kadar aynı zamanda bu traktörlerin arkasına römork bağlayıp tahıl, sebze ve meyvelerin şehirlerde toptan ya da perakende satılması imkanını sağlamıştır. Böylece Türk köylüsü ilk defa D.P. döneminde, iç piyasa için üretim ve para kazanma imkanını elde etmiştir.

Her ne kadar devlet, özel sektörün kalkındırılması istediye de, ekonomik hayatta da devleti inkar etmemiş, özel sektörün yatırım yapamayacağı sahalarda faaliyet göstermek veya piyasayı düzenlemek için birçok Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) de kurmuştur. Bunlar 1950'de kurulan Makine Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK), 1952'de Gübre Sanayi, Et ve Balık Kurumu (EBK), 1953'te Türkiye Çimento Sanayi, Azot Sanayi, 1954'de Türkiye Petrol Anonim Ortaklığı (TPAO) ve Devlet Malzeme Ofisi (DMO), 1955'te selüloz ve kağıt (SEKO), Demir-Çelik İşletmesi ve 1957'de kurulan Türkiye Kömür İşletmeleri'dir. Gene bu dönemde 20 tane banka kurularak sermayenin önü açılmıştır.²⁶⁵

D.P. iktidarı döneminde, Balıkesir, Aydın(Söke), Konya, Afyon, Gazi Antep, Niğde, Zonguldak ve Kayseri'de çimento fabrikaları; Adapazarı, Burdur, Konya, Kastamonu, Amasya, Erzincan, Erzurum, Kayseri ve Kütahya'da şeker fabrikaları açıldı. Kütahya'da bir azot fabrikası, gıda maddeleri imal eden birçok makarna ve

²⁶³ **Kastamonu**, 16.05.1951, s.1.

²⁶⁴ **Yenises**, 16.06.1954, s.1.

²⁶⁵ Emin Çarıkçı, (2002), Menderes Döneminde Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 625.

konserve fabrikaları kuruldu. Marmara ve Ege bölgesinde, Çukurova ve Anadolu'nun diğer bölgelerinde birçok dokuma fabrikaları kuruldu.²⁶⁶

D.P, memleketin su meselesine çözüm getirmek üzere barajların inşasına karar verdi. 1950'den sonra barajlarla yurdun donatılmasına başlandı. 20'yi bulan büyük barajlar bu dönemde kuruldu. Hirfanlı, Sarıyar, Kemer, Demirköprü ve Keban örnektir. Barajlardan başka Karadeniz'de Samsun ve Trabzon, Akdeniz'de Mersin limanları inşa edildi.²⁶⁷

Menderes döneminin en önemli özelliği, özel sermaye birikimini arttırmak için ucuz kredi, ihracatı ve yatırımları teşvik için tedbirler, gümrük kolaylıkları ve dış kredilerin de katkısıyla ekonomik ve toplumsal gelişme önceki dönemlerle kıyaslanmayacak şekilde hareket kazandı. Bu dönemde, kırsal kesimin pazara açılması, iç göçün artışı ile hızlı kentleşme ve buna bağlı olarak yeni iş alanları ve sermaye ortaya çıktı.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, D.P.'nin ilk yıllarında ülke ekonomisinde görülen bu canlılık ve yapılan yeni yatırımlar, bir plan ve program çerçevesinde olmaktan uzaktı. Üstelik verilen vaatler kalkınma ile ilgili değildi. Ekonomik alandaki canlılık ve yaşama seviyesindeki yükselme, temel yapıdaki değişimin sonucu olmamıştır. Zaten bunun için, bir süre sonra bu canlılık balon gibi sönecektir. Özetle 1950–1954 arası uygulanan ekonomik politika, herhangi bir yapı değişikliğine bağlı olmamıştır.

Bu dönemdeki Türk sanayicileri, belli birtakım endişelerden dolayı demokratların arzu ettiği ölçüde yatırım yapmakta tereddüt ediyorlardı. Bütün teşviklere rağmen yabancı yatırımlar da sınırlı kalmıştı. D.P. döneminde yatırım yapan şirket sayısı 30'u geçmedi. Sonuç olarak yatırımların % 40-50'sini devlet yapmak zorunda kaldı. 1950–1954 yıllarında toplam yatırımlar % 256 arttı. Bu yatırımların yoğunlaşmış olduğu en önemli alanlar, karayolu ağı, inşaat sanayi ve tarım sanayi idi.²⁶⁸

İstatistik Genel Müdürlüğü, 1952 yılının ilk dokuz ayı içinde Türkiye'nin ithalat ve ihracat arasında 459 milyon liralık bir açığın olduğunu bildirdi.²⁶⁹ Ticaret

²⁶⁶ Doğrusöz, 24.06.1954, s.1.

²⁶⁷ Hakikat, 20.07.1953, s.1.

²⁶⁸ Yenises, 25.06.1954, s.1.

²⁶⁹ Doğrusöz, 25.10.1952, s.1.

dengeindeki bu bozukluk sonraki yıllarda gittikçe kötüleşti, ekonomik bakımdan ciddi sonuçlara yol açtı.

Kore savaşının sona ermesiyle, Türkiye'nin 1952 ve 1953 yıllarındaki iyi hava şartlarıyla da artan ürünün fiyatları gerilemeye başlamıştır. Çünkü savaş sırasında stok yapan Amerika ve Kanada, biriken ürünleri piyasaya sürmüşlerdi. Bu durum ise ürün fiyatlarını düşürmüştü ve Türkiye'nin gelirlerinin hızla azalmasına sebep olmuştur.²⁷⁰

Hükümet döviz girişinin yani dış sermayenin kolay faaliyeti ve de karaborsacılığının önüne geçebilmek için 14 Mart 1953'te döviz şartının serbest bırakılmasına karar verdi.²⁷¹

1950–1954 dönemleri arasında Demokrat Parti'nin ekonomi politikası, iyi havadan ötürü ve de savaş durumuyla beraber ilk dönemde çok iyi sonuçlar vermiştir. Ancak bu, 4 sene sonunda adeta balon gibi sönecektir. Çünkü bu politikanın bir temeli olmamıştır ve hep yüzeysel sonuçlar çıkmıştır. Özellikle dışarıdan alınan ekonomik yardımlardan, istenen sonuç alınamamıştır. Devlet ne yerli sermayeyi, ne de yabancı sermayeyi Türkiye'ye çekebilmiştir. Bunların sonucu olarak da ülke, çok kısa süre sonra ciddi ekonomik problemlerle karşılaşacaktır.

D.P. Meclis Grubu, 9 Mart 1954 toplantısında meclisin feshi kararına vardı. 12 Mart 1954'de Meclis'e getirilen bu karar, gerek D.P, gerek C.H.P. mebuslarının ittifakıyla kabul edildi. Yeni seçimler 2 Mayıs 1954'te yapılacaktı. Meclis Başkanı Refik Koraltan bu son celsede bir faaliyet bilançosu mahiyetinde meclisin dört sene içerisinde yaptıklarını anlattı: 754 kanun kabul edilmişti. 1403 سوال takririnin 1236'sı cevaplandırılmıştı. 405 toplantı yapılmıştı. Özetle, artık seçim havasına girilmiş bulunuluyordu.²⁷²

²⁷⁰ Altan, a.g.e, ss. 58–59.

²⁷¹ Yenises, 15.03.1953, s.1

²⁷² Yeni Seçimler, Yenises, 13.03.1954, s.1

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**KASTAMONU BASININDA DEMOKRAT PARTİ İKTİDARINDAN ASKERİ
DARBEYE 1954–1960**

D.P.'nin ikinci dönemi olan 1954–1957 yılları arasındaki 3 yıllık süreç, D.P.'nin en fırtınalı ve en tartışmalı dönemi olmuştur. 6–7 Eylül Olayları, İspat Hakkı, Hürriyet Partisi, 29 Kasım 1955 Toplantısı gibi olaylar bu sürede yaşanmıştır. Millet, siyaset arenasından çıkarak yerini sermayeye bırakmıştır. Bu dönem, D.P.'nin 1950–1954 yılları arasındaki dört yılın muhteşem mirasını yemeğe başladığı dönemdir.

Menderes, bu süreçte yaşanan, parti içi tüm muhalefete karşı kendi gücünü koruyabilmiştir. Bunu yapan tek kişidir. Yanındaki birçok kişi gitse de Adnan Menderes, iktidarın ihtilal ile alaşağı edilmesine kadar parti ve ülke yönetiminde tek söz sahibi olmuştur.

3.1. 1954 SEÇİMLERİ

Seçimlerden iki ay kadar önce, 8 Mart 1954 tarihinde basınla ilgili bir kanun çıkarılmıştır. Buna göre devletin siyasi ve mali gücüne zarar verilen ya da kişilerin özel hayatına tecavüz eden yazılar yazan gazetecilere ve gazetelere, ağır cezalar veren yani basına ispat hakkı tanımayan bir kanun çıkarılmıştır.²⁷³

Kastamonu basınında ise, bu kanun kendisini direkt ilgilendirmesine rağmen eleştirel bir yazı çıkmamıştır. Bunda da şüphesiz 1954 seçim sonuçlarına göre bir yorum yapma stratejilerinin payı vardır. D.P., 1950 seçimlerine oranla daha zayıf bir sonuçla çıkar ve muhalefet güçlenirse eleştiriler o boyutta artabilecekti. D.P. de bu yasa ile beraber 1954 seçim süresinde olması muhtemel eleştirel yazıların önüne geçebileceğini düşünmüştü.

Kastamonu basınında 1954 seçimi öncesi D.P. lehine bir propaganda başlamıştır. Yenises gazetesinde, yurt genelinde, C.H.P.'den ayrılıp D.P.'ye geçenlerin oranı 10.864 kişi olarak ifade edilmiş, C.H.P.'nin bu yer değiştirme karşısında ne yaparsa yapsın önüne geçemeyeceğini belirtmiştir.²⁷⁴

Genel Kurmay Başkanı Org. Nuri Yamut siyasal hayata atılmadan önce emekliye ayrıldı ve sonra D.P.'den (İstanbul) adaylığını koydu.²⁷⁵ Org. İsmail Hakkı Tunaboğlu da aynı şekilde emekliye ayrıldıktan sonra D.P.'ye katıldı ve 1956'da

²⁷³ İspat Hakkı, **Ulus**, 09.03.1954, s.1.

²⁷⁴ C.H.P.'den 10.864 Kişi İstifa Etti, **Yenises**, 14.02.1954, s.1.

²⁷⁵ **Cumhuriyet**, 13.04.1954, s.1.

Yozgat'tan milletvekili seçildi. Böylece demokratların generaller arasında destek noktaları bulunduğu düşünebilirdi.²⁷⁶ Adnan Menderes döneminde, askeriyede yüksek rütbeli birçok komutan emekli olunca D.P.'ye geçmiştir. Menderes de komutanları yanına çekerek olabilecek bir olumsuzluğa karşı askeri kesimden garanti aldığını düşünüyordu. Oysaki Menderes devrine son veren askeri kesimin büyük kısmını albaylar oluşturmaktaydı.

Bu şartlar altında 2 Mart 1954 yılında genel seçimler yapıldı. 10.384.440 seçmen 9.092.027'si yani %87.55'i seçime iştirak etmiştir. Seçimi büyük çoğunlukla D.P. kazandı.²⁷⁷ Oylarını bir önceki seçime göre %3 arttıran D.P. seçimlerden %56.61 oranında oy aldı. C.H.P.'nin ise oylarında %5'lik bir düşüş oldu ve %34.78 oranında oy elde debildi. Cumhuriyetçi Millet Partisi %4.69 oy alırken bağımsızlar %2.49 oranında oy alabilmişlerdir.²⁷⁸ D.P ile C.H.P arasında çok fazla oy farkı olmamasına rağmen D.P. Meclis'in %93'ünün ele geçirerek 541 milletvekilliğinin 503'ünü alıyordu. C.H.P. ise 31 milletvekili çıkarabiliyordu. CMP 5, bağımsızlar ise 2 milletvekili çıkarabiliyorlardı.²⁷⁹

Şüphesiz seçim sonuçlarının bu denli farklı olmasının nedeni 1950 seçim sonuçlarında da değiştiğimiz mevcut seçim sistemidir. D.P. bu sistemden dolayı 1950 seçimlerinde de oldukça fazla milletvekili çıkarmıştır.

3.2. 1954 SEÇİMLERİNİN KASTAMONU BASININDAKİ YANSIMALARI

Kastamonu basını D.P.'nin 2 Mayıs 1954'deki seçim sonucunu oldukça memnun karşılamıştır. Doğrusöz gazetesi bu sonuçlara 'Demokrat Partinin Ezici Zaferi' şeklinde başlık atmıştır. Yazının devamında seçim sonuçlarında D.P. 60, C. H.P. 4 vilayette seçimi kazandığı yazmıştır. Kastamonu'da D.P. diğer illerdeki gibi muhalefet partilerine büyük fark atmıştır. Zira D.P. Kastamonu'da 93506, C.H.P. 46738, C.M.P. 15807, Türkiye Köylü Partisi 2389 oy almıştır. Kastamonu milletvekillerinin isimleri şunlardır; 9. dönem Kastamonu milletvekili Ziya Termen, 9. Dönem Milletvekili Muzaffer Ali Mahto, 9. Dönem Antalya milletvekili Dr. Nazifi Şerif Nabel, Başbakan

²⁷⁶ Feroz Ahmad ve Bedia Turgay, **a.g.e.**, s. 121.

²⁷⁷ **Zafer**, 23.05.1954, s.1.

²⁷⁸ **Tan**, 23.05.1954, s.1. **Zafer**, 23.05.1954, s.1.

²⁷⁹ **Cumhuriyet**, 23.05.1954.

Özel Kalem Müdürü Basri Aktaş, Orman Eski Genel Müdür Nazım Batur, Merkez Valisi Muzaffer Kuçakçioğlu, Bayındırlık Bakanlığı Hukuk Müşaviri Hilmi Dura, Kastamonu Hazine Avukatı Muzaffer Tanöver ve Çiftçi Salim Esen'dir.²⁸⁰

Doğrusöz gazetesinde 1954 seçimlerinin D.P.'lilere birçok şey öğrettiğini yazmış, iktidarın elele vererek bu seçimleri büyük çoğunlukla kazandığı belirtilmiştir. Ayrıca 1958 yılında yapılacak olan diğer seçimlerde muhaliflerin işinin oldukça zorlaştığı yazılmış, bunun da sebebinin muhaliflerin seçmen bulmakta sıkıntı çekeceği iddiasıyla açıklanmıştır.

T.B.M.M. X. Dönem ilk toplantısı 14 Mayıs 1954 tarihinde yapıldı. Milletvekillerinin yemin merasiminin ardından Meclis Başkanlığına Refik Koraltan, başkanvekilliklerine de Kayseri milletvekili Fikri Apaydın, Samsun milletvekili Tevfik İleri ve Balıkesir milletvekili Esat Budakoğlu seçilmiştir. Daha sonra da Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanlığına tekrar seçilmiştir.²⁸¹

17 Mayıs 1954'te Menderes yeni kabinesini açıkladı. Bir hafta sonra yeni hükümet, programını Meclis'e sundu. Basının daha önceden tahmin ettiği gibi hükümetin tuttuğu yolun yönünde bir değişiklik yoktur, gene de Menderes, 1950–1954 döneminin bir geçiş dönemi olduğunu ve şimdi bunun demokrasi, düzen ve gittikçe artan bir refah dönemine yer vereceğini söyledi. Menderes ayrıca geçmişteki sahte siyaset çatışmalarının sürüp gitmesine hükümetin izin vermeyeceğini açıkladı.²⁸² 26 Mayıs 1954'te hükümet güvenoyu aldı.²⁸³

3.3. KASTAMONU BASININDA 1954 SEÇİMLERİ SONRASI İÇ SİYASİ GELİŞMELER

D.P.'nin bu dönemde uygulamış olduğu politikalar, 10 yıllık iktidar süresince en çok konuşulan icraatlar olmuştur. D.P. meclisteki çoğunluğun da vermiş olduğu güç ve meclisin iç denetim eksikliği, ayrıca Cumhurbaşkanı'nın hükümetle aynı plan çerçevesinde hareket etmesinden dolayı D.P.'ye set çekilememiştir. Bu dönemde

²⁸⁰ Demokrat Parti'nin Ezici Zaferi, **Doğrusöz**, 13.05.1954, s.1.

²⁸¹ Celal Bayar Reisi Cumhur Seçildi, **Doğrusöz**, 15.05.1954, s.1.

²⁸² Seçim Sonuçları, **Yenises**, 18.05.1954, s.1.

²⁸³ İcra Vekilleri Heyeti Teşekkül Etti, **Doğrusöz**, 18.05.1954, s.1.

muhalefet de tamamen sessizliğe bürünmüştür. Hükümete karşı muhalefet görevini yine D.P.'li vekiller yapmıştır.

3.3.1. Devlet Memurları Kanununda Yapılan Değişiklikler

Hükümet 1954 seçimlerinin ezici çoğunluğundan sonra hemen faaliyete geçerek. Devlet Memurları Kanununda düzenleme yapmıştır. Yapılan değişikliğe göre 25 yıllık veya 60 yaşını doldurmuş yargıç ve profesörler emekliye ayrılacaktır. Bu emeklilik, zorunlu olacaktır. Kanunda devamla devlet memurlarının siyasete girmesi yasaklanmıştır. Bu kanunla yargının işleyişinde ciddi problemler olmuş ayrıca bürokrasi üzerinde bir hakimiyet kurulmak istenmiştir.²⁸⁴

Bu yasanın ardından memurların çalışma sürelerine bakılmaksızın işten çıkarılmalarını mümkün kılan bir yasa çıkarıldı. Bu yasalarla beraber bürokrasinin yürütmeden bağımsız olmasına bir anlamda son verildi.

Bu süreçte 23 Haziran 1954'te C.H.P. Sinop milletvekili Server Somuncuoğlu partiden ayrıldı. İnönü'ye yakınlığıyla bilinen Somuncuoğlu'nun D.P.'ye girmesi, C.H.P. üzerinde kötü bir etki yaptı.²⁸⁵ Görüldüğü üzere seçim sonuçlarının hala C.H.P. üzerinde etkisi devam etmekteydi.

3.3.2. Kırşehir'in İlçe Yapılması

Hükümet seçimlerde kendilerini seçmeyip Osman Bölükbaşı'nı seçen Kırşehir'i 6429 sayılı kanunla ilçe yaptı. Devamında 6418 sayılı kanunla C.H.P.ye oy veren Malatya ili de Adıyaman ilçe yapılarak ikiye bölündü.²⁸⁶

Kırşehir milletvekili Osman Bölükbaşı bu kanunla ilgili olarak; *“Kırşehir’e yapılan bu muamelenin bir intikam ifadesinin hissidir, Kırşehir’e zulüm yapılmak suretiyle Türk Demokrasisine ve Türk milletine karşı büyük bir tertipte bulunmaktadır. Bir ilin, bir muhalefet partisine oy verdiği için toptan cezalandırılmasına gidilmesi neticesinde bu bölgedeki oy serbestisinden söz edilemez”*

²⁸⁴ Memurların Politikadan Uzaklaştırılması Hakkındaki Tasarı Kanunlaştı, **Yenises**, 07.07.1957, s.1.

²⁸⁵ **Doğrusöz**, 24.06.1954, s.1.

²⁸⁶ Kırşehir İlçe Haline Getirildi, **Mücadele**, 30.06.1954, s.1.

diyerek hükümete karşı ağır bir tepkide bulunmuştur. Menderes de Kırşehir'in ilçe yapılmasının siyasi bir sebeple değil, ilin nüfus olarak il olabilecek büyüklüğe sahip olmamasına bağlamıştır.²⁸⁷

Bir diğer gelişme ise seçim kanunundaki değişimlerdir. Buna göre; bir siyasal partiye başvurup adaylığı reddedilen kişi, o seçim döneminde bir daha aday olamayacaktı. Böylece demokratlar kendileri tarafından reddedilen kişilerin muhalefet yapmalarını engelliyorlardı. Bir önemli gelişme ise, memurlarla ilgilidir. Buna göre memurlar aday olabilmek için seçimden 6 ay önce istifa etmek zorundadırlar. Bu, muhalefetin önünü kesmek için alınmış bir kanundur. Bir başka gelişme ise, bundan sonraki seçimlerde siyasal partiler artık karma liste yapamayacaklardı. Böylece demokratlar kendilerine karşı seçim anlaşmalarını önlüyorlardı. Ayrıca radyo, siyasal partilere kapatılıyordu. Bununla beraber radyo, sadece muhalefete kapatılıyordu. Zira iktidardaki parti, hükümet adına konuşmak gerekçesiyle, radyodan istediği gibi yararlanacaktı.²⁸⁸

D.P iktidarı, 5 Temmuz 1954 tarih ve 6435 numaralı kanunla, bağlı buldukları teşkilat emrine alınmak suretiyle, vazifeden uzaklaştırılacakları hakkındaki kanunla öğretim üyelerinden icap edenleri bakanlık emrine alabilme yetkisine sahip olmuştu. D.P.'nin çıkardığı bu kanunla üniversitedeki özerkliğin ortadan kalktığı ve öğretim üyelerinin birer memur haline getirildiği konusu gündeme getirilmişti.²⁸⁹ Bu kanunla beraber 1 Eylül 1954'te Prof. Dr. Nuri Esen, Milli Eğitim Bakanlığı'nın kararıyla üniversitedeki görevinden emekliye çıkarıldı. C.H.P. ile ilişkisi olduğu belirlenen öğretim elemanları da emekliye sevk edileceklerdi.²⁹⁰ Böylelikle üniversite hocalarından gelebilecek muhalefetin de önü kesiliyordu. Ancak D.P.'nin, üniversiteleri siyaset dışına çekmek isteği gerçekleşmeyecekti. Bundan sonra üniversiteler, bizzat siyasetin bir parçası haline getirileceklerdir.

²⁸⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, X. Dönem, C.1, İntikat:15, 30.6.1954, ss.344–353

²⁸⁸ **Yenises**, 03.07.1954,s.1.

²⁸⁹ **Mücadele**, 05.07.1954, s.1.

²⁹⁰ **Doğrusöz**, 02.09.1954, s.1.

7 Kasım 1954'de yapılan muhtar seçimlerini D.P. büyük çoğunlukla kazanmıştır. D.P.'nin kırsal kesimdeki üstünlüğü devam etmektedir. Kastamonu'da da merkezdeki tüm muhtarlıkları D.P. kazanmıştır.²⁹¹

1 Aralık 1954'de gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın tutuklandı.²⁹² Bu olay büyük yankı uyandırdı. C.H.P, tutuklama olayını elinden geldiğince kendi çıkarı için kullanmaya çalıştı. İnönü, 3 Aralık 1954'de Yalçın'ı cezaevinde ziyaret etti. Yalçın'ın 80'inci doğum günü olan 7 Aralık 1954'de bir gösteri yürüyüşü düzenlendi.²⁹³ Bu tip gazeteci tutuklamaları D.P. döneminde çok yaşanmıştır. Adalet Bakanı Esat Budakoğlu, bu süreçte 57 yıllık hapis cezası dağıtıldığını söylemiştir. 8 yılda 81 gazeteci hüküm giymiştir.²⁹⁴ Gazeteciler bu dönemde Ankara cezaevine Ankara Hilton demekteydiler. Bu süre zarfında İnönü'nün damadı Metin Toker, Cüneyt Arcayürek, Hüseyin Cahit Yalçın, Bedii Faik gibi çok ünlü gazeteciler yargılanmış ve de ceza almışlardır. Tabii olarak muhalefet de bu durumu çok iyi kullanmıştır.

5 Mart 1955 tarihinde D.P.'de parti içi muhalefetin ortaya çıkmasına neden olan bir olay oldu. Fethi Çelikbaş önderliğinde 10 milletvekili Basın Kanununda yapılan İspat Hakkı ile ilgili değişiklikler başlığında teklifte bulunmuşlardır. İspat hakkı ile basın, kendini savunabilecekti. İspat hakkı olmadıkça basın, bir devlet memuru, bakan, yargıç hakkında bir ithamda bulunuyorsa, bunun ileriki safhasında basına ispatlama hakkı verilmiyordu. Milletvekillerinin vermiş olduğu önerge, bu hakla alakalıydı. Bu teklifte, daha önce çıkarılan yasanın aksayan yönleri ele alınmıştır. Bu kanun teklifindeki vekil sayısı kısa sürede 19'a yükselmiştir.²⁹⁵

Bu grubun liderleri, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Fethi Çelikbaş gibi tanınmış demokratlardı ve de tekliflerini geri çevirmeyi reddettiler. Bunun üzerine parti düzenini bozmak istedikleri için kongreye katılmayacaklarını, Merkez İdare Kurulu taraflara bildirdi. Teklif sahipleri ayrıca Haysiyet Divanı'na verildi. Haysiyet Divanı, teklifi imzalayanlardan dokuzunu partiden ihraç etti, geri kalan on kişi hakkında bir karar

²⁹¹ Muhtar Seçimlerini D.P. Kazandı, **Doğrusöz**, 08.10.1954, s.1.

²⁹² **Mücadele**, 03.12.1954, s.1.

²⁹³ **Yenises**, 09.12.1954, s.1.

²⁹⁴ **Yeni Kastamonu**, 08.08.1958, s.1. Metin Toker, (1991), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Demokrasiden Darbeye 1957-1960**, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 194.

²⁹⁵ Basın Kanununda İspat Hakkı, **Doğrusöz**, 15.03.1955, s.1.

vermedi. Bu on kişi, kendiliğinden istifa etti. Ayrıca bu on kişinin kongreye katılmaları men edildi.²⁹⁶

3.4. KASTAMONU BASININDA 6-7 EYLÜL OLAYLARI

6-7 Eylül olayları, dış politik gelişmelerin, iç siyasi gündemi meşgul etmesidir. Ancak ülkeye çok ciddi manada zarar vermiş olduğu aşıkardır. Türkiye'nin prestiji ve imajı sarsılmıştır. D.P. iktidarının tam ortasında cereyan etmiştir. Bugün bile kimin düzenlediği hakkında tam bir tespit bulunulamamıştır.

Dış politik konularda da değineceğimiz üzere 6-7 Eylül 1955 yılındaki olay, Kıbrıs sorunu temellidir. Özellikle Kıbrıs sorununun Londra'da görüşülmesinin ardından bunun gerçekleşmesi çok manidardır.

30 Ağustos 1955 tarihinde toplanan Londra Konferansı sürecinde 6 Eylül 1955 tarihinde Atatürk'ün Selanik'teki evine ve Türk Başkonsolosluğu'na bomba atıldığı haberinin İstanbul Ekspres gazetesinde çıkması üzerine İstanbul'daki gayrimüslim, özellikle de Rum ticarethaneleri tahrip edilmiştir. Halk galeyana gelerek başta Beyoğlu, Boğaz, Adalar olmak üzere Rumların yoğunlukla yaşadığı yerlerde ticarethanelere, kiliselere kazma, kürek ve sopalarla hücum ederek tahribata başlamışlardır. Polis bunların önüne geçememiş, tahribat gece geç saatlere kadar devam etmiştir. İzmir'de de halk aynı şekilde saldırıya geçmiştir.²⁹⁷

Üç Vilayette örfi idare (sıkıyönetim) ilan edildi. 6 Eylül'de İstanbul, İzmir ve Ankara'da olan olaylar dolayısıyla görülen lüzum üzerine Celal Bayar 12 Eylül 1955 tarihinde meclisi toplantıya davet etmiştir.²⁹⁸

6-7 Eylül olaylarını bu toplantıda değerlendiren İnönü; “ 6-7 Eylül olaylarını yapanlar adeta hiçbir dirençle karşı karşıya kalmamışlardır. İşte bu, milletimiz için maddi kayıpların yanında asıl mühim olan manevi kayıplardır” diyerek hükümetin bu durumu açıklaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca sebepleri söylenmiyorsa Ankara'da

²⁹⁶ Yenises, 16.10.1955, s.1.

²⁹⁷ Dün İstanbul'daki Rum Ticarethaneleri Tahrip Edildi, **Doğrusöz**, 07.09.1955, s.1.

²⁹⁸ Üç İlde Örfi İdare İlan Edildi, **Doğrusöz**, 08.09.1955, s.1.

örfi idareye gerek olmadığını belirtmiştir. Daha sonra da Başbakanlık tezkiresi ile örfi idare İstanbul, Ankara ve İzmir’de 6 ay uzatıldı.²⁹⁹

Muhalefetin bir başka lideri Osman Bölükbaşı ise bu olaylarda resmi makamların, hükümetin alakası olma ihtimaline dikkat çekmiştir. Bölükbaşı’na göre; *“bunun gerçeikle alakası olmadığını ispat etmek, millete yapılacak en büyük hizmettir. Bu tahkikatın Türk milletiyle alakası olmadığını ancak T.B.M.M.’nin yapacağı tahkikatla ortaya çıkması gerekmektedir”* demiştir.³⁰⁰ Ancak Osman Bölükbaşı’nın olmasını istediği bu tahkikat fikri reddedilmiştir.

Olaylarda zarar görenlerin beyan ettikleri ve zarar gördüğünü ileri sürülen kişi sayısı; 1-5 bin lira arası 2.301 kişi, 5 bin ile 10 bin lira zarara uğrayan 730 kişi, 10 bin ile 20 bin lira zarara uğrayan 599 kişi, 20 bin ile 30 bin lira zarara uğrayan 313 kişi, 30 bin ile 50 bin lira zarara uğrayan 247 kişi, 50 bin liradan daha fazla zarara uğrayan 286 kişidir ve de toplam zarar 66 milyon Türk Lirasıdır.³⁰¹

28 Şubat 1956 tarihinde, olaylarda zarara uğrayan vatandaşlara dair zararların ödenmesi hakkındaki kanun layihasına 274 milletvekili oy vermiş, 264’ü kabul 10’u ret şeklinde karar vererek 67 milyon lira zarar görenlere yardım şeklinde dağıtılmıştır.³⁰²

Olaydan sonra hükümet, suçu komünistlere yüklemeye çalışmıştır. Ancak olaydan çok kısa bir süre sonra hiçbir delilin bulunamaması çok enteresandır. Hükümet, Meclis Tahkikatı’nın açılmasını reddetti. Hükümetin vermiş olduğu şekli tek taviz, 10 Eylül 1955’de Namık Gedik’in istifası olmuştur.³⁰³

3.5. KASTAMONU BASININDA DÖNEMİN DIŞ POLİTİK GELİŞMELERİ

Türkiye 1952 yılında Nato’ya girdikten sonra dış politikada daha aktif bir rol oynamıştır. Batıdaki Soğuk Savaş stratejilerinin geleneksel bakış açısına göre karadan sonra “Kızıl Tehdit” Ortadoğu’ya sızılmaktaydı. Olayların gelişmesi, Ortadoğu’yu Süper Güçlerin çatışma alanı haline getirmiş, nükleer tehlike de dahil olmak üzere, Üçüncü

²⁹⁹ Dün Büyük Millet Meclisi Örfi İdarenin 6 Ay Devamını Kabul Etti, **Doğrusöz**, 13.09.1955, s.1.

³⁰⁰ **Doğrusöz**, 14.01.1956, s.1.

³⁰¹ Uygur Kocabaşoğlu, (2000), Hasar Tespit Üzerine Birkaç Ayrıntı, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81, İstanbul, s.47.

³⁰² **Doğrusöz**, 01.03.1956, s.1.

³⁰³ Dahiliye Vekili İstifa Etti, **Doğrusöz**, 11.09.1955, s.1.

Dünya Savaşının patlak vermesi ihtimali bile belirmişti. Bundan sonra A.B.D. ve Türkiye, bu bölgenin kızışması tehdidine karşı ortak girişimde bulundular.

3.5.1. Balkan İttifakı

Türkiye, Sovyetlerin iki yayılma alanı olan Balkanlar ve Ortadoğu için, NATO'nun imzalanmasından hemen sonra girişimlerde bulundu. İlk hedef, 1948'den beri Sovyet Bloğunun dışında bulunan Yugoslavya'ydı. Ayrıca Sovyetler ekonomik hayatı ile savunma gücünü, esasında A.B.D.'ye dayandırmaktaydı. Onun için bu memleketi, bir ittifak sistemi içine almak mümkün olabilecekti. Ardından Yunanistan'la ilişkiler de, NATO'ya girme esnasında ortak bir harekette bulunulduğu için iyi gidiyordu. İki ülkenin büyük devlet adamları sürekli birbirini ziyaret etmekteydi.³⁰⁴

Özellikle Türkiye'nin önyak olduğu bu gelişmelerin ilk sonucu 28 Şubat 1953'de Ankara'da, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının imzası olmuştur. Bu antlaşma bir ittifak değildi lakin üç devlet aralarında, ekonomik ve kültürel işbirliğinden başka, genelkurmayları vasıtasıyla ortak savunma konusunda da işbirliği yapacaklardı.³⁰⁵ Ancak antlaşmadaki maddelerin özelliklerine bakılınca ittifaka doğru gidildiği görülmektedir. Zira bu 3 ülke, hiçbir zaman kendi menfaatleri dışında bir antlaşma imzalamayacaklardı. Tabi bununla, Sovyet faaliyetlerinin bu ittifaka doğru giden süreci bozmasına bağlanmıştır. Özellikle Yugoslavya'nın Sovyet ittifak sistemi içersinden henüz yeni çıktığını düşünürsek bu oldukça makul bir istek gibi görünmekteydi.

Ayrıca ittifakın bir diğer ülkesi olan Yunanistan tüm iyi niyetler rağmen henüz ittifak kurulmadan Kıbrıs Sorununu gündeme taşıyabilmiştir. Henüz 4 Mayıs 1954'te Yunanistan, Kıbrıs Adasının kendisine bırakılmasına İngiltere razı olmazsa, sorunu Birleşmiş Milletlere götürmek tehdidinde bulunmuştur.³⁰⁶

Ancak ittifak girişimleri Türk hükümetinin büyük isteği ile devam etti ve bunun sonucunu da 9 Ağustos 1954'te Yugoslavya'da Bled'de Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Balkan İttifakını imzalayarak almaktaydı. 20 yıl için yapılmış olan

³⁰⁴ Doğrusöz, 28.12.1954, s.1.

³⁰⁵ Doğrusöz, 01.03.1953, s.1

³⁰⁶ Mücadele, 05.05.1954, s.1.

bu ittifaka göre, taraflardan herhangi birine ya da daha fazlasına yöneltilen bir saldırı, hepsine birden yöneltilmiş sayılacak ve saldırıya karşı kolektif bir savunma kuracaklardı. Ayrıca, üç devletin Dışişleri Bakanlarından meydana gelen bir Daimi Konsey kurulacaktı.³⁰⁷

Balkan ittifakı ile şüphesiz NATO'nun sağ kanadı, özellikle Balkanlar cephesi gerçekten sağlamlaştırıldı. İttifakın maddeleri ile Sovyetlere karşı sağlam bir yapı oluşturulmuştu. Ancak henüz antlaşma birkaç ayını doldurduktan sonra sadece kağıt üzerinde kaldığını gelişmeler bize gösterecekti. Balkan ittifakı, Türkiye dışında diğer iki devletin, ittifaka destek değil de köstek olması sonucu ölü doğmuştur.

Menderes, Balkan İttifakından çok şey beklemekteydi. Ancak beklentileri gerçekleşemedi. Bunun nedenleri şunlardır :_Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu çıkarıp bu dostane ilişkilerin bozulmasıdır. Gelişmelerde göstermiştir ki, Yunanistan bu ittifakı Kıbrıs'taki emperyalist düşüncelerini gerçekleştirmek için kullanmıştır. _Sovyetler Birliğinin Stalin'in ölümünden sonra Yugoslavya'ya karşı olan politikasındaki değişiklik ve Tito'nun tarafsızlık politikasına yönelişi. Bu, Krushev ve Bulgani'nin başlattığı "Barış Saldırısı"nın sonuçlarıydı.³⁰⁸

Netice itibariyle, aldığı kararlardan dolayı Türkiye için gayet önem arz eden bu ittifak ölü doğmuştur. Türkiye dışında diğer iki devletin bambaşka amaçları olmuştur. Sonuç itibariyle Türkiye'nin büyük ümitlerle kurduğu bu ittifak, temellerinin sağlam olmamasından ötürü çok kısa sürede yıkılmıştır.

3.5.2. Bağdat Paktı

D.P. döneminin, dış politikasındaki bir diğer aktif mücadelesi Ortadoğu'da olmuştur. Amerika başkanı Dulles'in Ortadoğu fikirleri Türkiye'yi etkiledi. Ancak mevcut İngiltere-Mısır sorunu ve Arap-İsrail gerginliğinin henüz devam ediyor oluşu, Başkan Dulles'in bu fikirden vazgeçmesine neden olsa da Türkiye bu tasarıdan vazgeçmedi. 27 Temmuz 1954'de, İngiltere ve Mısır arasındaki Süveyş sorunu çözümlendi. Bu antlaşmanın ilgi çeken tarafı, 17 Haziran 1950 tarihli Arap Ligi Devletleri Ortak Savunma Antlaşmasını imzalayan devletlerden birine veya Türkiye'ye,

³⁰⁷ Balkan İttifakı, **Doğrusöz**, 10.08.1954, s.1.

³⁰⁸ **Doğrusöz**, 10.12.1954, s.1.

silahlı bir saldırı olması halinde, İngiltere'nin Süveyş kanalına asker sokmasıydı. Türkiye, bu hükümlerin karşısında, Ortadoğu savunma sisteminin kurulması hususunda büyük ümitlere kapılmıştır. Ardından 18 Ekim 1954'de Irak başbakanı Nuri Said Paşa'nın Türkiye'ye gelmesi ve bu konu üzerinde yayınlanan bildiride Türkiye ve Irak'ın Arap devletleri menfaatleri korunacağı söylenerek bu devletlere taviz verilmekteydi.³⁰⁹

Türk-Irak Paktı Başbakan önderliğinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü tarafından 24 Şubat 1955 tarihinde imzalanmıştır. Irak adına ise Nuri Sait Paşa anlaşmaya imza atmıştır. Anlaşma bir savunma anlaşması olup Orta Doğu'da komünist tecavüzlere karşı bir savunma paktidir.³¹⁰

Paktın birinci maddesi uyarınca, taraflar B.M. Anayasasınının 51. maddesi uyarınca güvenlik ve savunma işbirliği yapma niyetlerini bildiriyorlardı. 5. maddede, Paktın Arap Birliği ve Ortadoğu güvenliği ile ilgilenen devletlerin katılımına açık olduğu bildiriliyordu. Aynı maddede, “mevcut pakta katılan herhangi bir devlet, mevcut pakt üyesi bir ya da daha fazla devlette birinci madde uyarınca özel antlaşmalara varabilir.”, şeklinde bir açıklama vardır.³¹¹ 5 Nisan'da İngiltere, 23 Eylül 1955'te Pakistan ve 3 Kasım 1955'te İran pakta katılacaklardır.³¹²

Pakt İngiliz desteğiyle Arapların gözünde sömürgeci bir anlaşma olarak görülmüştür. Bu durumun sunucu olarak da pakta Arap desteği mahrum kalmıştır. Arap desteğinden de mahrum kalınca Amerika da pakta katılmaya cesaret edemedi.

Pakt, bu vesile ile çok ciddi desteklerden mahrum kalmıştır. 14 Temmuz 1958 deki Irak İhtilali ile Irak, Pakt'tan 24 Mart 1959'da çekilmiştir. Ağustos ayında ise Bağdat Paktı CENTO' ya dönüşüyordu. Merkezi İşbirliği Teşkilatı yapılan bu pakt, artık üye ülkeler arası kültürel ve ekonomik işbirliğine dayanmaktaydı.³¹³

³⁰⁹ **Mücadele**, 19.10.1954, s.1.

³¹⁰ Türk-Irak Paktı İmzalandı, **Doğrusöz**, 25.02.1955, s.1.

³¹¹ **Mücadele**, 25.02. 1955, s.1.

³¹² **Mücadele**, 04.11.1955, s.1.

³¹³ **Doğrusöz**, 15.08.1959, s.1.

3.6. KASTAMONU BASININDA 1957 SEÇİMLERİ ÖNCESİ İÇ POLİTİK GELİŞMELERİ

D.P.'nin dördüncü ve son genel kongresi 15 Ekim 1955'de toplandı. Kongreye 1300 kişi katıldı. Kongre öncesi D.P. içinden ispat hakkı ile hükümete karşı harekette bulunan 19'ların kongreye katılmama kararı damgasını vurdu. Menderes ise 19'ların asıl amacının ispat hakkı olmadığını belirtmiştir.³¹⁴

16 Ekim 1955'de tekrar parti Genel Başkanlığı'na Menderes seçildi. Kongrede aynı zamanda Menderes'in adamlarından oluşan bir Genel İdare Kurulu seçildi. Böylece bu kongre, Menderes için bir zafer oldu.³¹⁵ Menderes özellikle kongrede üstüne basa basa, 19'ların yok edileceğinden bahsetmekteydi. O, bu hareketi partisinin adına yedirememişti. Halbuki kendisi de 1945 Haziran'ında böyle bir önerge ile çıkmıştır. Üstelik bu haklar, demokrasi ve özgürlük namına istenmiştir. Ancak Menderes, 10 sene önceki durumunu unutup çok çabuk parlayan birisi haline dönüşmüştür. 1955'den sonra zaten hiçbir şekilde muhalefete tahammül edememekteydi. Ancak D.P.'de sular bir türlü durulmamıştır.

Bu yapılan kongre D.P.'nin son büyük kongresidir. 27 Mayıs İhtilal'inden sonra askerler D.P.'yi kapatmanın resmi açıklamasını, Genel Kongre yapmaması şeklinde yapmışlardır. 13 Kasım 1955'de belediye seçimleri yapıldı. C.H.P.'nin katılmadığı bu seçimlerde D.P. ciddi oy oranı kaybetti. 8 ilde bağımsızlara, 2 ilde de Köylü Partisi'ne yenildiler. 20 ilde bağımsızlarla D.P.'liler üyelikleri paylaştılar.³¹⁶

Kongre sonucunda D.P. içerisindeki muhalif grup daha da şiddetli eleştiriler yapmış ve 22 Kasım 1955'te toplanan genel kurul Menderes ve hükümetinin istifasını istemiştir. 29 Kasım 1955'te D.P.'li milletvekilleri hükümet üyelerini sorguluyorlardı. Ekonomi ve Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı'ya hayat şartlarını güçleşmesini soruyorlardı. Yırcalı da memnun değilseniz istifa ederim diyerek istifa etmiştir. Akabinde Kastamonu milletvekili Muzaffer Tenöver döviz tahsisleri konusunda Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a sorular sormuş ve o da istifasını vermiştir. Daha sonra da tüm bakanlar istifa etmiştir. Bundan sonra Menderes, gruba kendisinin istifa etmesinin istenilip

³¹⁴ Yenises, 16.10.1955, s.1.

³¹⁵ Doğrusöz, 17.10.1955, s.1.

³¹⁶ Belediye Seçimleri Sonucu, Doğrusöz, 15.12.1955, s.1.

istenilmediği sorulmuş ve büyük çoğunlukla etmemesi gerektiği cevabı alınmıştır.³¹⁷ Bu olaydan sonra Menderes, D.P.'nin tek hakimi olmuştur.

8 Aralık 1955 tarihinde D.P. dördüncü hükümeti kuruldu. Hükümet programına göre anayasada değişiklikler yapılacak ve bunlar genel seçimden önce yapılacaktır. İspat hakkı düzeltilecek, bütçe denkliliği de düzeltilecektir. Daha sonra hükümet güvenoyu almıştır.³¹⁸

Hükümet 6-7 Eylül olaylarından dolayı Ankara ve İzmir'de uyguladığı Örfi İdareyi 18 Aralık 1955 tarihinde kaldırdı. Ayrıca 1956 yılına ait mali bütçe açıklanırken bütçede 1955 yılına göre 461 milyon liralık bir artış olmuştur.³¹⁹

27 Haziran 1956 tarihinde Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanununda değişiklik yapılmıştır. Buna göre toplantı ve gösteri yapmak için bölgenin görevlilerinden izin almak zorunludur. Bu faaliyetler, bu yetkililerin gözetiminde yapılacaktır.³²⁰

Muhalefetin bu değişikliklerle alakalı eleştirisi oldukça sert olmuştur. İsmet İnönü; *“Bu kanun değişikliği anayasanın 70. ve 79. maddeleriyle Türklerin tabii haklarından kabul edilmiş olan toplanma ve dernek kurma, hürriyetlerini tahrip etmek suretiyle Anayasaya açıkça muhalif bulunduğu kanun teklifinin reddedilmesini başkanlığa teklif ederiz”* diyerek konunun iptalini istemiştir. Osman Bölükbaşı ise: *“6-7 Eylül olaylarında zarara uğrayanların haklarını savunmak için polis silah kullanmamıştır. Şimdi Başbakan ve hükümet, toplantı ve gösteri yapmak isteyen masum halka gözetmeksizin zabitanın ateş etmesini isteyecek kadar ileri gitmektedir. Bütün bu baskı tedbirleri, bir iktidarın zorla işbaşında kalmak gayretinden başka bir şey değildir. D.P. kendini iktidara getiren yolları iktidardan düşmemek için kapamak istemektedir”* diyerek hükümetin çelişkili tutumundan bahsetmiştir.³²¹

11 Temmuz 1956'da meclis ara seçimleri erteledi. Muhalefetin eleştirilerine cevap veren Menderes şöyle dedi: *“Mesele çok basittir. Bu sene ara seçim yapmak caiz değildir. Çünkü çoğunluk böyle istiyor. Siz çoğunluk olsaydınız aksine karar*

³¹⁷ D.P. Meclis Grubunda Çok Hararetli Müzakereler Oldu, **Doğrusöz**, 30.11.1955, s.1

³¹⁸ Yeni Kabine Kuruldu, **Doğrusöz**, 15.12.1955, s.1.

³¹⁹ Hükümetin Aldığı Mühim Kararlar, **Doğrusöz**, 19.12.1955, s.1.

³²⁰ **Yenises**, 28.6.1956, s.1.

³²¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, X. Dönem, C.1, İntikat:80, 27.6.1956, ss.528-530.

verebilirdiniz ama azanlıksınız. İşte bütün muhalifler şu anda olduğunuz kadarsınız”³²² diyerek asıl görüşünü belli etmiştir. Ardından meclis muhtar seçimlerini de 2 yıl ertelemiştir. Türkiye’de 1923–1946 yılları arasında uzun süreli bir muhalefet olmaması, 1950’den sonra iktidar-muhalefet ilişkilerinde ciddi sıkıntılara neden olmuştur.

1 Aralık 1956 da Siyasal bilgiler Fakültesi Dekanı Turhan Feyzioğlu, Forum dergisinde hükümeti eleştirmesinden ötürü bakanlık emrine alındı. 4 Aralık 1956’dan itibaren 176 öğrenci, derslere girmeme kararı aldı. D.P. Meclis grubu, boykotu destekleyenlerin üniversiteden atılmasına karar verdi.³²³ Bu kararlar D.P., eğitime müdahale etmiştir. Hükümet üniversitelerdeki desteğini de kaybetmiştir.

12 Haziran 1957 tarihinde Kırşehir tekrar il haline getirildi. Osman Bölükbaşı; *“Kırşehir’in tekrar il haline getirilmesi, hatadan geri dönmekten ziyade yine bir siyasi amacın teşekkülüdür. Sebep gene siyasidir, yine bir seçim ve oy meselesidir. İkinci sebep de şudur, Kırşehir kaza haline getirilirken, Kırşehir merkez kazası ile Mucur, Hacıbektaş, Kazaklı ve Avanos Kazaları Nevşehir’e verildi. Daha sonra seçimlerde C.M.P.’nin seçimi burada kazanacağı anlaşıldı ve yeni bir parçalama tedbiri iktidarcaya ihtiyaç olundu. Bu kazalar Nevşehir ve Kırşehir’e dağıtılıp C.M.P.’nin seçim kazanma şansının her iki vilayette önleneyeği hesap edildi”* diyerek bu yapılanda da ilkindeki gibi siyasi bir amacın olduğunu söylemiştir. Bölükbaşı, İçişleri Bakanına haysiyetten mahrum deyince meclisten üç toplantı uzaklaştırıldı.³²⁴

Daha sonra Meclis’te hakaret ettiği iddiası ile dokunulmazlığı kaldırılan Bölükbaşı 2 Temmuz 1957 tarihinde tutuklanarak cezaevine götürülmüştür. Bu gelişme sonucu Kastamonu basınında bu olayın büyük üzüntüye neden olduğu haberleri çıkmıştır.³²⁵

Uzun süredir görüşen muhalefet partileri, ortak bir bildi yayınlarak programlarını kamuoyuna açıkladılar. Genel olarak parlamentonun işleyişi, nispi temsil sisteminin getirilmesi, ikinci meclis (Senato), işçiye grev hakkı, hürriyetlerin garanti altına alınması gibi şartları vardır.³²⁶

³²² **Yenises**, 12.07.1956, s.1.

³²³ **Doğrusöz**, 06.12.1956, s.1.

³²⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, X. Dönem, C.1, İntikat:82, 12.6.1956, s.s.161–164

³²⁵ Osman Bölükbaşı Tevkif Edildi, **Yenises**, 03.07.1957, s.1.

³²⁶ Muhalefet Partileri İşbirliği İçinde, **Yenises**, 13.08.1957, s.1.

İsmet İnönü'nün damadı ve muhalif gazetecilerden Metin Toker 11 Şubat 1957 tarihinde tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir. Sebebi bir süre önce Akis dergisinde yazdığı bir yazıdan dolayı Mükerrerem Sarol tarafından açılan davadır. Toker'in 7 ay 23 gün hapsine mahkemece karar verilmiştir.³²⁷

Bu süreçte D.P.'den istifalar ve çözümler devam etmekteydi. D.P. İstanbul İl Başkanı Orhan Köprülü önce İl Başkanlığından sonra da D.P.'den istifa etmiş, 23 Ağustos 1957 tarihinde resmen Hürriyet Partisi'ne girmiştir. Köprülü yaptığı açıklamada, 1945 sonunda nasıl C.H.P.'den D.P.'ye geçildiyse aynı sebeplerden dolayı parti değiştirdiğini söylemiştir. Ayrıca o dönemde Fuat Köprülü ve 25 D.P.'linin H.P.'ye geçeceği söyleniyordu.³²⁸

7 Eylül 1957'de D.P.'nin kurucularından Fuat Köprülü, D.P.'den ayrıldı. Köprülü basına verdiği demeçte; *“Programından ayrılmış, eski hüviyetini tamamen değiştirmiş olan bugünkü D.P. zihniyetiyle uyuşmak, benim için imkansız olduğu cihetle D.P.'den çekiliyorum. Demokrasi nizamına iman etmiş bütün Türk vatandaşlarının, aralarındaki her türlü ihtilafları bir tarafa atarak bu gaye (Menderes'i devirmek) uğurunda işbirliği yapmaları bir vatan borcudur”*³²⁹ diyerek net tavrını ortaya koymuştur. Artık herkes, D.P.'ye karşı güç birliğine gitmekteydi. Bu durum da Menderes'i daha sinirli bir hale sokuyordu. Hükümet bunun için seçim kanunu değiştirdi. Bu kanun'la birlikte partiler arasındaki işbirliği hemen hemen olanaksızlaştırıldı.³³⁰ D.P.'nin dört kurucusundan biri olan Fuat Köprülü'nün istifa etmesi çok büyük bir prestij kaybı olmuştur. Basın sürekli bu konuyla alakalı iddialar atmıştır.

3.7. 1957 SEÇİMLERİ

D.P. iktidarının üçüncü ve son dönemi oldukça sıkıntılı başlayacaktır. Nitekim İspat Hakkı, Hürriyet Partisin kurulması, istifalar, 6–7 Eylül olaylarının sonuçları hep bu döneme yansiyacaktı. Ayrıca yine bu dönemde bir önceki dönemin dış politik başarısızlıkların etkisi görülecektir. Dönemin sonuna doğru D.P. dış politikada

³²⁷ Metin Toker Tevkif Edildi, *Yenises*, 15.02.1957, s.1.

³²⁸ Hürriyet Partisi'ne Geçen Orhan Köprülü, *Doğrusöz*, 27.08.1957, s.1.

³²⁹ *Doğrusöz*, 09.09.1957, s.1.

³³⁰ *Yenises*, 11.09.1957, s.1.

Sovyetlere yakınlaşmak istediye de 27 Mayıs İhtilali sonucunda bunu gerçekleştiremeyecektir.

D.P. Genel İdare Kurulu, seçimlerin 27 Ekim 1957 Pazar günü yapılacağı kararını almış ve bu karar mecliste de kabul edilmiştir. D.P. seçimleri öne almıştır. Menderes alınan bu karardan sonra memleket için hayırlı olsun demiştir.³³¹

Tabi Menderes, seçimleri erkene almayı yeterli görmeyerek seçim sisteminde birtakım değişikliklere gitmiştir. Buna göre; 1) Seçimlere giren bir parti teşkilat kollarının olduğu bütün seçim bölgelerinde seçime katılmak zorundaydı; 2) Bir parti her seçim bölgesine ayrılan milletvekili sayısına eşit sayıda aday gösterecekti; 3) Partiler aralarında anlaşsalar bile bir partinin üyesi bağımsız olmayacak ya da bir başka partiden adaylığını koyamayacaktı; 4) Son geçen 6 ay içinde bir partiden istifa eden bir kimse başka partiden aday gösterilemeyecekti.³³² Bu kanunla, hemen hemen muhalefetin birleşme imkanı ortadan kaldırılıyordu. Demokratik olmaktan uzak bu seçim kanunu, kuşkusuz ustaca hazırlanmıştır. Öyle ki son madde ile D.P.'nin kurucularından ve 7 Eylül 1957 günü kurduğu partiden arılan Fut Köprülünün seçime girmesi önlenmiştir. Adeta onun için özel bir madde eklenmiştir.

Seçimlerin 27 Ekim 1957 de yapılması kararlaştırıldıktan sonra ve bu son tedbirlerle, seçim kampanyası başladı. Seçim kampanyası ile beraber partilerden istifalarda meydana gelmekteydi.

Bu esnada partiler milletvekilliği aday listelerini yayınladılar. C.H.P. milletvekili aday listesini 5 Ekim 1957'de yayınladı. Bu listenin %85'ini teşkilatta gösterilmiş genç adaylar oluşturuyordu. Ortalama yaş 38 olup bunların 211'i hukukçu, 59'u doktor, 58'i tüccar 7'si çiftçi, 36'sı mühendis, 30'u gazeteci, 21'i idareci, 20'si sanayici, 18'i eğitimci, 12'si iktisatçı, 10'u maliyeci, 9'u işçi, 9'u ziraatçı, 6'sı eczacıdır.³³³

³³¹ D.Parti Grubu Seçimin Öne Alınmasına Karar Verdi, **Yenises**, 07.09.1957, s.1.

³³² **Yenises**, 13.09.1957, s.1.

³³³ **Yenises**, 06.10.1957, s.1.

C.M.P aday listesini yayınladı. Bu listede 177 hukukçu,124 tüccar, 50 çiftçi, 38 doktor, 16 asker, 14 dişçi, 12 gazeteci bulunmaktadır. Adaylar arasında kadınlar da bulunmaktadır. Bu parti bütün illerde seçime giriyordu.³³⁴

Hürriyet Partisinin listesinde 137 hukukçu, 92 tüccar, 80 ziraatçı-ormancı, 43 doktor, 23 gazeteci ve 8 asker yer alıyordu. Bu parti 56 ilden 530 aday göstermişti ve adayların %70'i ilk kez siyasete atılan kişilerdi.³³⁵

D.P.'de de seçim faaliyetleri hızlanmıştır. Doğrusöz gazetesine göre halkın iktidar partisine olan muhabbeti ve güveni her geçen gün daha da artmaktadır. D.P. Genel İdare Kurulu taşra örgütleriyle toplanmakta ve yapılacak seçimlerle ilgili direktifler vermektedir. Yeni kanun gereği adaylar içerisinde memur olanlar birer birer görevlerinden istifa etmişlerdir.³³⁶

Başbakan Menderes İzmir'de 200 Bin Ege'liye hitabında *“siyasi mücadeleyi bir kördöğüşü haline getirmiş olan muhalefetin bu mücadele tarzına son vermek lazımdır”* diyerek halktan seçimde demokratik yollarla muhalefeti ortadan kaldırmasını istemiştir.³³⁷

Yeni Kastamonu gazetesinden Münif İslamoğlu D.P.'nin 1950'li yıllarda harabe bir devleti aldığını, 400 bin köyde su olmadığını, yol olmadığını, şeker-çimento fabrikası olmadığını, okul hastane olmadığını, en önemlisi insana değer vermeyen bir yapıdan iktidarın devraldığının ancak 1950-1957 döneminde D.P. tüm bu olumsuzlukların ve eksikliklerin hepsini ortadan kaldırdığını yazmış ve ima yollu olarak 1957 seçimlerinde D.P.'nin iktidarının devamını istemiştir.³³⁸

Bu arada 1957 seçimleri öncesi Kastamonu milletvekili adayları Hilmi Dura, Basri Aktaş, Dr. Şükrü Esen, Süleyman Çağlar, Nazım Batur, Dr. Münif İslamoğlu, Muzaffer Akdoğanlı, Zeki Cemal Bakıçelebioğlu olmuştur.³³⁹ 7 Ekim 1957 tarihinde akşam 19.00 saatlerinde D.P. milletvekili adayları radyodan açıklanmıştır. Kastamonu milletvekili adayları aynı kişiler olmuştur.³⁴⁰

³³⁴ Doğrusöz, 09.10.1957, s.1.

³³⁵ Yeni Kastamonu, 08.10.1957, s.1.

³³⁶ Demokrat Parti'de Seçim Faaliyetleri Hızlanıyor, Doğrusöz, 16.09.1957, s.1.

³³⁷ Başvekilimizin İzmir'deki Nutku, Yeni Kastamonu, 23.09.1957, s.1.

³³⁸ Münif İslamoğlu, Demokrat Parti Ne Yaptı?, Yeni Kastamonu, 26.09.1957, s.1.

³³⁹ Bugün Yapılan Yoklamada Demokrat Parti Adayları Belli Oldu, Doğrusöz, 02.10.1957, s.1.

³⁴⁰ D.P. Milletvekili Adayları Radyodan İlan Edildi, Doğrusöz, 02.10.1957. s.1.

D.P.'nin aday listesi açıklanınca, partiden topluca istifalar oldu. Bunlar özellikle kendi seçim bölgelerinde yoklamayı kazandıkları halde sonradan Menderes'çe reddedilen kimselerdi. İstifalar en çok Manisa, Afyon, Diyarbakır, Giresun ve Samsun'daydı.³⁴¹

Seçim çalışmaları gayet sert geçmeye başlamıştır. D.P.'den Menderes, İnönü'nün Türkiye'de buhran vardır sözlerine buhranın İnönü'nün kafasında olduğunu, İsmet Paşanın iktidar hastalığına tutulduğunu söylemiştir. İsmet İnönü de "*D.P.'nin şansı varsa benim sağlığında iktidardan çekilir, onları ileride tek müdafa eden kişi ben olacağım*" diyerek Menderes'e sert bir şekilde cevap vermiştir.³⁴²

Bu propaganda yarışına D.P.'den bir ay önce istifa eden eski kurucu Fuat Köprülü de katılmıştır. Ancak onun derdi Menderes'tir. 22 Ekim 1957'de Hürriyet Partisinin Balıkesir mitinginde konuşan Köprülü şu sözleri söylüyordu: "*bu seçim mücadelesi, tek parti, tek şef sistemini canlandırmak isteyen bir adama karşı koca bir milletin mücadelesidir.*"³⁴³ diyerek tavrından, partisinden ve milletin seçimlerde iktidara vereceği cevaptan çok emindir.

Seçimler 27 Ekim 1957 günü yapıldı. Seçimi Demokrat Parti kazandı ancak çok ciddi oranda bir oy kaybına uğradı. 12.077.413 kayıtlı seçmenin 9.230.814'ü oy kullanmıştır. Yani katılım oranı %76,43'tür. D.P oyların %47,70 ini almış ancak çoğunluk sisteminden ötürü 424 milletvekili çıkararak meclisin %69,50'sini doldurmuştur. C.H.P. ise bir önceki seçime göre oylarını oldukça arttırmış ve %40,82 oyla 178 milletvekili çıkararak meclisin %29,18 ini doldurmuştur.³⁴⁴ C.H.P. Ankara, Adana, Çankırı, Elazığ, Erzincan, Gümüşhane, Hatay, Kars, Malatya, Maraş, Mardin, Ordu, Sivas, Tokat, Tunceli, Urfa, Uşak ve Van'ı kazanmıştır.³⁴⁵

C.M.P. %7,19'luk oy oranı ve 336.419 kişi ile 4 milletvekili çıkardılar. Muhalefet partileri hep bir arada oyların %52'sini alarak ancak 186 milletvekili elde

³⁴¹ **Yenises**, 08.10.1957, s.1.

³⁴² **Yenises**, 15.10.1957, s.1.

³⁴³ **Yeni Kastamonu**, 23.10.1957, s.1.

³⁴⁴ **Doğrusöz**, 31.10.1957, s.1

³⁴⁵ **Yenises**, 31.10.1957, s.1. Metin Toker, (1991), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, DP Yokuş Aşağı 1954–1957**, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 269.

etmişken, Demokratlar %48 gibi daha az bir oranda oy aldıkları halde 424 milletvekili çıkarmıştı. Bu nedenle bu dönem için “azınlık iktidarı” sözü kullanılmıştır.³⁴⁶

Seçim sonuçlarını iktidara etkisi çok manalıdır. Zira ilk defa D.P. muhaliflerin aldıkları oyların altına düşmüşlerdir. Evet, D.P. seçimi kazanmıştı. Ancak bu, bir 1950,1954 zaferi gibi değildi. Özellikle Menderes seçim gecesi adeta yıkılmıştır. O geceyi yaşayanlar Adnan Menderes’i mağlup bir kumandana benzetmişlerdir.³⁴⁷

Cumhuriyet gazetesi, yeni Meclisteki milletvekilleri mesleklerine göre açıklanmıştır: 172 hukukçu, 84 tüccar, 76 çiftçi, 62 doktor, 30 eğitimci, 28 idaresi, 27 asker, 21 mühendis, 20 gazeteci-yazar, 15 iktisatçı, 13 bankacı, 10 maliyeci, 10 ormancı, 9 belediyeçi, 7 eczacı, 6 işçi, 4 mimar, 3 diplomat, 2 işçi, 1 havacı, 1 kimyacı ve 1 veterinerdir.³⁴⁸ Yeni meclis bu unsurlardan oluşmaktaydı.

3.8. 1957 SEÇİM SONUÇLARININ KASTAMONU BASININDAKİ YANSIMALARI

Doğrusöz gazetesi seçim sonuçlarını, halkın itimat ve teveccühünü bir kez daha D.P.’lilerden yana kullandığını belirterek zaten bundan hiçbir zaman şüphe olunmadığını belirtmiştir. Kastamonu’da da D.P. 70508 oy alarak birinci gelmiştir. C.H.P. 62702, C.M.P. 18182, H.P. 5051 oy almışlardır.³⁴⁹

Yeni Kastamonu gazetesi ise seçimin D.P.’nin zaferi ile sonuçlandığını ana manşetten duyurmuştur. Gazete, Kastamonu’da D.P.’nin kazanmasına, Kastamonu’nun D.P.’nin kalesi olan bir yer olduğunu ve seçmenlerin D.P.’ye bilfiil bağlılıklarını isbat ettiği şeklinde yorumlamıştır. Kastamonu milletvekilleri Hilmi Dura, Basri Aktaş, Hadi Tan, Dr. Şükrü Esen, Muzaffer Akdoğanlı, Zeki Cemal, Dr. Münif İslamoğlu, Nazım Bolur, Süleyman Çağlar ve Ali Gözlük’tür.³⁵⁰

Yenises gazetesi ise seçim sonuçlarının başka bir yönüne dikkat çekerek C.H.P.’nin İstanbul ve İzmir başta olmak üzere Giresun, Gaziantep, Konya, Artvin, Trabzon, Amasya, İçel, Ağrı ve Antalya’da seçimlere itiraz ettiğini yazmıştır. Ayrıca

³⁴⁶ Azınlık İktidarı, **Yenises**, 30.10.1957, s.1.

³⁴⁷ Aydemir, **İkinci Adam**, C. III, s. 296.

³⁴⁸ **Cumhuriyet**, 08.11.1957, s.1.

³⁴⁹ İktidarı Demokrat Parti Kazandı, **Doğrusöz**, 28.10.1957, s.1.

³⁵⁰ Seçimler D.P.’nin Zaferi İle Neticelendi, **Yeni Kastamonu**, 28.10.1957, s.1.

Kastamonu C.H.P. İl Başkanlığı, İnebolu'daki seçimlerde yolsuzluk yapıldığını, İl ve İlçe Seçim Kuruluna itirazlarında bulunmuştur. Seçim kurulu, itiraz süresi geçtiği için itirazı kabul edemeyeceklerini yazmıştır.³⁵¹

C.H.P.'lilerin iddialarını haklı çıkaracak olaylar olmuştur. Seçim günü radyo, öğle haberlerinden itibaren bazı seçim sonuçları vermeye başladı. Bunlar, seçmen sayısı az olan köylerdeki sonuçlardı ve hemen hemen çoğunda D.P. önde gidiyordu. İnönü'nün uyarılarından sonradır ki Yüksek Seçim Kurulu bu tip haberleri yasakladı. Sonraları bu erken haberlerin oy vermeyen seçmenler açısından D.P. lehine etkili olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca seçim sonuçlarıyla alakalı bir başka itirazda seçimlerde usulsüzlük yapıldığıdır. Muhalifler, kütükler düzenlenirken kendi adlarının listelere geçirilmediğini iddia ettiler. Bazı yerlerde bu itirazlar geçerli görüldü. Örneğin Diyarbakır İl Seçim Kurulu, bu ilin seçimlerinin yenilenmesine karar verdi.³⁵²

3.9. KASTAMONU BASININDA 1957 SEÇİMLERİ SONRASI İÇ POLİTİK GELİŞMELERİ

Seçimlerden hemen sonra, D.P.'nin milletvekili seçiminde Ankara'da uğradığı mağlubiyet üzerine D.P. Ankara İl İdare Heyeti 31 Ekim 1957 tarihinde istifa etmiştir.³⁵³ Başkentte D.P.'nin en önemli idare heyetinin istifa etmesi D.P.'nin otoritesini oldukça sarsmıştır. Aslında Genel Merkez, alınan başarısızlıklardan sonra bu kararın alınmasını istemişse de basına bu konu farklı şekilde yansımıştır.

1 Kasım 1957 tarihinde Celal Bayar 413 oyla üçüncü defa Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş, Refik Koraltan da 404 oyla yeniden Meclis Başkanlığı'na getirildi. Her ikisi de alkışlar eşliğinde milletvekillerine teşekkür konuşması yapmışlardır. Meclis Başkanvekillikleri ve Başkanlık Divanı seçimini de D.P.'li adaylar kazandı.³⁵⁴

Daha sonra Cumhurbaşkanı Celal Bayar hükümeti kurma görevini Menderes'e verdi. 7 yıllık yaşanan iktidar yorgunluğu, partisinin yaşadığı sıkıntılı süreç ve seçimlere yapılan itirazlardan dolayı Menderes, beşinci ve son kabinesini ancak bir ay sonra 25

³⁵¹ C.H.Partisi Birçok Vilayetlerinde Seçimlere İtiraz Etti, **Yenises**, 31.10.1957, s.1.

³⁵² **Yenises**, 28.10.1957, s.1.

³⁵³ D.P. Ankara İl İdare Heyeti Evvelki Gün İstifa Etti, **Yenises**, 02.11.1957, s.1.

³⁵⁴ Sayın Celal Bayar Dördüncü Defa Reisi Cumhur Seçildi, **Yeni Kastamonu**, 12.11.1957, s.1.

Kasım 1957 tarihinde kurabilmiştir. Bu da mecliste değil ancak radyodan duyurulabilmiştir.³⁵⁵

Hükümet programı Meclis'te okunmuş, tartışılmış ve muhalefetin kendi eleştirisini hazırlamak için istediği süreye ilişkin öneriyse geri çevrilmiştir. Menderes konuşmasında, hızla değişen dünyaya ayak uydurabilmek için ülkede hızlı bir değişimin gereğinden söz etti.³⁵⁶ İsmet İnönü'de genel olarak ılımlı bir eleştiri yaptı. Geçen 7 yılın bazı verilerini sunarak hükümetten ekonominin iyileştirmesini, baskı ve antidemokratik yasaların kaldırılmasını istedi. Hükümet güvenoyu alarak işe başlamıştır.

D.P.'liler 27 Aralık 1957'de Meclis içtüzüğünü değiştirdiler. Bu değişiklikle Meclis Başkanlığı'nın gücü arttırılacak ve böylece milletvekillerinin konuşmaları içinde, yayınlanmaması istenen bölümlerin Meclis tutanaklarından çıkarılması, Başbakan'ın takdirine bırakılacaktı.³⁵⁷

3 Şubat 1958'de ise Hüseyin Nail Kubalı bakanlık emrine alındı. Bu olay, aydınlar arasında büyük tepki yarattı. Muhalefet bu durumu ele alıp konu etti.³⁵⁸ Artık bu süreçten sonra üniversitelerin muhtariyeti ve öğretim elemanlarının siyasete karışıp karışmayacağı meselesi alevlenmeye başlamıştır. Öğrenciler, derse giremediği halde Kubalı'nın derslerine gelmişler, onun lehine protestoda bulunmuşlardır. Hükümet ve başbakan, hem öğrenciler hem de üniversite hocaları tarafından kınanmış ve protesto edilmiştir.³⁵⁹ Bu süreçten sonra hükümet, muhalefet ve basından sonra bir de üniversitelerle mücadele etmek durumunda kalmıştır.

D.P. ise bu esnada üniversite ile arasını düzeltme çabalarına girişmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, çeşitli ülkelerde ihtisas ve araştırmalar yapmak üzere üniversite öğretim üyeleri ve asistanlarına kontenjan ayırmıştır. Mesela 1960 yılında, sadece İstanbul Üniversitesi'nden 11 profesör ve 19 doçent ilmi araştırmalar yapmak, 44 asistan da ihtisasını tamamlamak üzere çeşitli ülkelere gitmişlerdi.³⁶⁰

D.P. iç gelişmelerde bunlarla uğraşırken İstanbul'da dokuz subayın hükümet aleyhinde bir komplo hazırlamak suçundan tutuklandığı bildirildi. Bunlardan biri 13

³⁵⁵ Menderes Kabinesini Kurdu, **Yeni Kastamonu**, 26.11.1957, s.1.

³⁵⁶ **Doğrusöz**, 27.12.1957, s.1.

³⁵⁷ **Yenises**, 28.12.1957, s.1.

³⁵⁸ **Doğrusöz**, 03.02.1958, s.1.

³⁵⁹ Arslan, **a.g.e.**, ss. 262–271.

³⁶⁰ **Yeni Kastamonu**, 12.04.1960, s.1.

Eylül 1957’de C.H.P.’ye katılmış olan emekli Kurmay Albay Cemal Yıldırım’dı.³⁶¹ Ancak bu subayların 25–27 Aralık 1957’de tutuklandıklarını ve bunun basından gizlendiği sonradan yazılır. Öyle ki 29 ve 30 Aralık tarihlerinde Menderes, yüksek rütbeli ordu komutanlarıyla İstanbul’da iki görüşme yapmıştı.³⁶² Zira bu olay basından gizli tutulmuş, Kastamonu basınında da bu konuyla alakalı bilgiye rastlanılmamıştır.

Hükümete, bu ihtilal teşebbüsünü ihbar eden Yarbay Samet Kuşçu olmuştur. Uzun süren davaların sonunda, verilen hükmün sebeplerine komployu ihbar ederek arkadaşlarına iftira etmiş ve onlar hakkında yalan beyanda bulunmuş olmaktan dolayı on sene hapse mahkum edilen Yarbay Samet Kuşçu hariç, diğer bütün sanıklar delil yokluğundan beraat ettiler.³⁶³ Böylece olayın üstü bu şekilde kapatıldı. Ancak ihtilalciler bundan çok fazla etkilenmeyerek faaliyetlerine devam etmişlerdir.

D.P.’yi askeri ihtilalin gerçekleşebilmesi ihtimaline biraz daha inandıran 14 Temmuz 1958’de bir olay cereyan etti. Irak’ta ihtilal oldu. Nuri Sait hükümeti ve Kral II. Faysal devrildi. Her ikisi de öldürüldü. 15 Temmuz’da Ankara’da Bağdat Paktı başkanlarının yapacağı bir toplantı için gelenler arasında endişeli tepkiler yarattı. O günlerde dolaşan söylentilere göre, Menderes duruma karşı koymayı istemişti. Daha sonraları Yassı ada davaları sırasında açığa vurulan bilgilere göre Menderes, Irak’a askeri bir müdahale yapmaya karar vermişti ancak Amerika ile ısrarlı tartışmalardan sonra, böyle bir harekete girişmemeye ikna edilebildi.³⁶⁴ Aslında Adnan Menderes’in tek çekincesi, böyle bir ihtilal teşebbüsünün kendisine de tertip edilmesidir. Bunun için bu kadar sert tepki göstermiştir. Bu kararlar beraber Menderes’in Ortadoğu planları adeta suya düşürülüyordu. Önceden de değindiğimiz gibi çok kısa bir süre sonra Irak, pakttan ayrıldığını bildirdi ve paktın adı CENTO yani Merkezi İşbirliği Teşkilatı’na dönüştürüldü.³⁶⁵

³⁶¹ **Cumhuriyet**, 17.01.1958, s.1.

³⁶² **Cumhuriyet**, 30–31.12.1957, s.1.

³⁶³ **Anadol, a.g.e.**, s. 103.

³⁶⁴ Irak’ta İhtilal, **Doğrusöz**, 15.07.1958, s.1.

³⁶⁵ Irak Pakttan Çekildi, **Yeni Kastamonu**, 27.03.1959, s.1.

3.10. DÖNEMİN EKONOMİK GELİŞMELERİ

Maliye Bakanı Hasan Polatkan TL'nin devalüe edileceğine değin çıkan söylentileri yalanladı. Bu söylentileri “maksatlı ve yalan olduğu” ve bunları “spekülatörlerin oyunları” diye tanımladı.³⁶⁶ Ancak durum bakanın söylediği gibi değildi.

Kore savaşından sonra koşulların 1950–1954 yıllarına göre tersine dönmesi ile ekonominin iç ve dış dengeleri bozulunca, hükümet dış ekonomik ilişkileri denetim altına almak zorunda kalmıştır. Ayrıca Menderes hükümeti bu darboğazı aşmak için; gümrük vergisinde değer esasına geçilmesi, gümrük tarifelerinin yükseltilmesi, ithal malların kontrol dairesinin kurulması ve Milli Koruma Kanunu'nun uygulamaya konulması gibi tedbirler aldı.

Yaklaşık dört ay önce devalüasyon lafını spekülatörlerin oyunu diye yorumlayan Hasan Polatkan “359 milyon dolarlık kredi alındığını ve 400 milyon dolarlık borcun taksite bağlandığını” bildirdi. Hükümetin, 4 Ağustos 1958 Stebirilizasyon kararlarından birisi de doların 2.80 TL'den 9 liraya çıkarılarak TL'nin devalüe edilmesiydi.³⁶⁷ Bu Türkiye Cumhuriyeti tarihinin üçüncü devalüasyonuydu ancak en fazla zararlı sonuçları doğuramı oldu.

Ayrıca bu tedbirlerden bazıları; para arzı sıkı kontrol altına alınacak. Bu nedenle emisyon hacmi ve kredi hacmi daralacak ve slektif kredi politikasına geçilecekti. Kamu transfer harcamaları azalacaktı. İthalat rejimi düzenlenecek, bir plana bağlanacaktır. Bütçeden denklik için bu gelir artırılırken harcamalar kısılacaktır. Yatırım projelerinde verimli ve kısa vadeli olanlara öncelik verilecektir. Ülke, 1954'ten yana düşük büyüme hızı, yüksek enflasyon sürecine girmişti. Dönem sonunda ülkenin toplam 1 milyar dolar dış borcu vardı. Bu borçların %43'ü devlet, %39'u ticari borçlardı.³⁶⁸

³⁶⁶ Doğrusöz, 27.04.1958, s.1.

³⁶⁷ Stebirilizasyon Kararları, Yenises, 15.07.1958, s.1.

³⁶⁸ Yeni Kastamonu, 04.08.1958, s.1.

3.11. DIŞ POLİTİK GELİŞMELER

D.P. iktidarının son döneminde uğrağığı en önemli dış politik gelişme şüphesiz Kıbrıs meselesidir. Kıbrıs meselesi, Yunanistan'ın daha II. Dünya savaşından hemen sonra adayı kendine ilhak etmek (enosis) için teşebbüslere girişmesiyle başlamıştır. Şüphesiz 10 Şubat 1947'de İtalyanlardan On iki ada alınıp Yunanlılara verilmesi, meseleyi onlar açısından ilgi çekici hale getirdi.

Bu süre zarfında Türkiye ise Kıbrıs adasının İngilizlerin sömürgesi olmasını kabul ediyordu. Kıbrıs adasında 120 bin Türk'ün bulunması dolayısıyla Yunanlıların enosis davası tabii olarak Türkiye'yi yakından ilgilendirdi. Türk kamuoyu, öncelikle öğrenci dernekleri ve basın, Kıbrıs'taki bu olumsuz gelişmeler karşısında tepki göstermiş ancak hükümet durumu sükûnetle takip etmiştir.³⁶⁹

Kıbrıs sorunu başladığında Türkiye ve Yunanistan, soğuk savaş mantığıyla oluşturdukları dış politikaları gereği iki NATO üyesi müttefikti ve Balkanlar'da “komünist tehlikesine” karşı batının çıkarlarını savunma görevlerini üstlenmişlerdi. Dolayısıyla iki ülkenin Kıbrıs nedeniyle ilişkilerinin bozulmasına tahammülleri yoktu.³⁷⁰

1950 yılında Türk idarecileri Kıbrıs diye bir sorun olmadığını belirtmişlerdir. 1950 seçimlerinde ne C.H.P. ne de D.P. Kıbrıs konusunu seçim propagandasında kullanmadı. 1950'de iktidara gelen D.P. hükümeti bu konuda C.H.P. politikalarını sürdürdü. 20 Haziran 1950'de Dışişleri Bakanı Köprülü bir kez daha Kıbrıs sorunu olmadığını ifade etmiştir.³⁷¹

Yunan Başbakanı Venizelos ise 16 Şubat 1951 tarihinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a iltihak edilmesi gerekliliğini resmen ileri sürecektir. Venizelos'un Enosis talebi karşısında Hükümet bir şey söylememiş ancak Milli Türk Talebe Federasyonu bir miting düzenleyerek tepki göstermiştir.³⁷²

Türk Hükümetinin 1952'ye kadar soruna tepki göstermemesini bir şekilde anlayabiliriz. Doğal olarak ana sorun Sovyet yayılmacılığıydı. Ancak 1952'de

³⁶⁹ Armaoğlu, a.g.e, s. 529.

³⁷⁰ **Doğrusöz**, 13.07.1953, s.1. Melek Fırat, (2000), Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1945–1960), **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81 İstanbul, ss.22-27.

³⁷¹ Kıbrıs Sorunu Yoktur, **Dikkat**, 21.06.1950, s.1.

³⁷² **Kastamonu**, 17.02.1951, s.1.

Türkiye'nin Yunanistan ile beraber NATO'ya alınması ile, Sovyet tehlikesi kısmen azalmıştır. Ancak Türk Hükümeti, gene sorunu görmezlikten gelerek dış ilişkilerinde diğer ittifak sistemlerine girdi. Bu ittifakın biri de Yunanistan'dır. Bundan dolayı Yunanistan ile ilişkilerin bozulmamasına gayret edilmiştir.

Nitekim Balkan ittifakı 9 Ağustos 1954'te imzalandı. Tam bir hafta sonra da Yunanistan, 16 Ağustos 1954'te "Kıbrıs için kendi kaderini kendi tayin etme" talebi ile konuyu Birleşmiş Milletlere götürdü.³⁷³ B.M. siyasi komisyonu bunu 8 çekimsere karşı 50 oyla reddetti. Bunun üzerine Başbakan Menderes, Kıbrıs sorununun kapanmış olduğunu bildirdi.

Adada olayların, Rum tedhişçiliğinin ötürü bir buhran haline gelmesi üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı, 29 Ağustos 1955'de yapılacak bir konferansa davet etmiştir. Bu suretle Türkiye, meselenin içine ister istemez çekiliyordu. İngiltere bunu, Yunanistan karşısında yalnız kalmamak için yapıyordu.³⁷⁴ D.P. hükümeti yapılan daveti kabul etti ve davada kararlılığını göstermek için kısa bir süre sonra Yunanistan'a sert bir nota vererek Kıbrıs konusundaki kışkırtmalara son verilmesini istedi. Böylece mesele, milletler arası bir sorun haline geldi.³⁷⁵

Bu sırada Menderes, kabinede değişiklik yaparak, Köprülü'yü Başbakan yardımcılığına, Zorluyu da Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakanlığı'na atadı.³⁷⁶ Londra konferansı arifesinde, Türk hükümetindeki bu önemli değişiklik, dış politikada daha atak ve daha kişilikli bir davranış içine girileceği; Kıbrıs konusundaki gelişmelere daha yakın ilgi gösterileceği ve Türkiye'nin çıkarlarının korunmasında daha cesaretli adımlar atılacağına kanıtı olarak değerlendirilmiştir. Konferanstan önce Menderes, Türk dış siyasasının savunulmasını, statükonun devamı ve bunun dışına asla çıkılmaması gerekliliğini Zorludan özellikle istemiş, kendisini bu göreve atmasının sebebinin bu tezi savunacak ender kişilerden birinin Zorlu olduğuna inanması olduğunu mektupla belirtmiştir.³⁷⁷

Konferans 30 Ağustos 1955 yılında toplanmıştır. İlk başta Kıbrıs'ın mevki ve öneminden bahsedildi. Sonra taraflar konuştu. F.Rüştü Zorlunun sunduğu Türk tezine

³⁷³ **Doğrusöz**, 17.08.1954, s.1.

³⁷⁴ **Doğrusöz**, 30.08.1954, s.1.

³⁷⁵ Türkiye Nota Verdi, **Yenises**, 01.02.1955, s.1.

³⁷⁶ **Yenises**, 28.08.1955, s.1.

³⁷⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 27.8.1955, 030.1.8.19

göre Türkiye'nin adanın geleceği ile ilgilenmesinin temelinde tarihsel, coğrafik, etnik ve stratejik faktörler yatıyordu. Ada yaklaşık 400 yıl Osmanlı himayesinde kaldı ve tarihte hiçbir zaman Yunan egemenliği altına girmemişti. Adanın Türkiye'ye uzaklığı 70 km. iken Yunanistan'a uzaklığı 1000 km.yi buluyordu. Türk tezine göre İngiltere, eğer adadan vazgeçerse, Kıbrıs'ın "asıl sahibine" devredilmesi gerekiyordu.³⁷⁸

Türklerin savunduğu bu tezi duyan Yunanlılar adeta şok olmuşlardır. Türkiye'den böyle bir atak beklemiyorlardı. Bunun dışında konferansta ciddi bir gelişme olmamıştır. 6-7 Eylül olayları sebebiyle konferans dağılmıştır. 6-7 Eylül olaylarının tam bu dönem rastlaması çok manidardır. Zira Türkiye'nin attığı tüm yeni ve ileri adımlar bir gecede bitmiştir.

1956 yılı, her üç tarafın da ada üzerinde strateji değiştirdikleri bir yıl olmuştur. İngiltere, Kıbrıs'ta iki ayrı toplumun varlığını kabul ile self-determination hakkını her iki toplum için de ayrı ayrı tanıması gerektiğini, yani adanın taksiminin de bir çözüm yolu olarak ele alınabileceğini söylemesi, Türk hükümetinin bundan sonra, taksim tezi üzerinde ısrara götürmüştür.³⁷⁹ Bundan sonra Türkiye'nin sesi "Ya Taksim Ya Ölüm!" olmuştur.

1958 yılında Kıbrıs konusu ülke genelinde derin infialler yaratmıştır. Başta İstanbul ve Ankara'da olmak üzere Kıbrıs konusuyla alakalı mitingler yapılmış, bu mitinglerle birlikte Türkiye'nin savunduğu görüş bir bütün halinde dünya kamuoyuna gösterilmiştir.

Öncelikli olarak 9 Aralık 1957 tarihinde B.M.'de Kıbrıs sorunu tekrar gündeme alındı. Toplantıda Yunanlılar, Ada halkının kendi geleceklerini kendilerinin tayin edilmesini istedi. Türkiye'yi temsilen Selim Sarper, 2 saatlik nutkunda bunun olması durumunda savaş çıkabileceğini ve de B.M.'nin kararı ne olursa olsun Makarios ve Londra arası görüşmeyi ve bunun sonucunu Türkiye'nin asla kabul etmeyeceğini belirterek Türk tarafının tezini yansıtmıştır.³⁸⁰ B.M. Genel Kurulu Kıbrıs'la alakalı hiçbir karar veremedi. Siyasi karar belirleyici oldu. Bunun sonunda da Kıbrıs çözümsüzlüğü devam etti.³⁸¹

³⁷⁸ Kıbrıs Müzakereleri, **Yeni Kastamonu**, 01.09.1955, s.1.

³⁷⁹ **Yeni Kastamonu**, 18.04.1956, s.1.

³⁸⁰ Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs Müzakereleri, **Yeni Kastamonu**, 11.12. 1957, s.1.

³⁸¹ **Yeni Kastamonu**, 16.12.1957, s.1.

Menderes bu konuda 11 Şubat 1958 tarihindeki Bursa nutkunda hem kendi görüşünü hem de hükümetinin görüşünü belirtmiştir. Bursa'daki nutukta Kıbrıs için nihai kararın Taksim olduğunu belirtmiştir. Artık Türk tezi Kıbrıs'ın taksimatı üzerine olmuştur.³⁸²

Bu süreçte D.P., kitleleri Kıbrıs konusunda sokaklara dökerek bu konudaki haklılıklarını dünya kamuoyuna anlatmaya çalışmışlardır. Muhalefette Kıbrıs konusunda hükümete karşı gelmeyerek hükümeti destekler gözükmiştir.

8 Haziran 1958'de İstanbul Beyazıt'ta bir miting yapılmıştır. 300 bin kişinin katıldığı mitingde adanın bölünmesi talep edilerek tutumlarından dolayı İngiltere ve Amerika kınandı, Yunanistan'a tehditler savruldu.³⁸³ 12 Haziran 1958'de de Ankara'da 150 bin dolayında kişi mitinge katılarak tepkisini koymuştur.³⁸⁴

23 Haziran 1958 tarihinde ise Kastamonu'da Kıbrıs mitingi olmuştur. Mitinge halk çok büyük ilgi göstermiştir. Mitingde konuşulan konular Ankara ve İstanbul'daki konularla aynı olmuş, burada yapılan konuşmalar Kastamonu mitinginde de konuşulmuştur.³⁸⁵

1958 yılında, gelişen şiddet olayları üzerine duruma NATO ve ABD el koymuştur. Çünkü Kıbrıs, NATO'nun Doğu Akdeniz'deki sağ kanadını etkiliyordu. Türkiye ve Yunanistan ikili müzakerelere girmişler ve iki devletin başbakanları arasında 5-11 Şubat 1959'da Zürih'te yapılan görüşmelerde bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmasına izin verilerek, Kıbrıs toplumu için Anayasa esasları ile ilgili anlaşmalar tespit edilmiştir.³⁸⁶

Asıl anlaşma 19 Şubat 1959'da Londra'da, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum temsilcileri tarafından imza edilmiştir. Toplumsal temele dayanan Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu.³⁸⁷ Anlaşmayı Menderes uçak kazasından ötürü hastanede imzalamıştır. Kıbrıs Anayasa'sı üç devletin garantisi altında olacak, tedbirler konusunda anlaşma olmaz da anayasa bozulursa, üç devletten biri, anayasa düzeni için tek başına müdahale edecektir. İttifak anlaşmasına göre, Yunanistan Kıbrıs'ta 950 kişilik bir askeri

³⁸² Menderes'in Tarihi Bursa Nutku, **Yeni Kastamonu**, 13.06.1958, s.1.

³⁸³ İstanbul'da Kıbrıs İçin Miting Yapıldı, **Yenises**, 09.06.1958, s.1.

³⁸⁴ Ankara Mitingi, **Yeni Kastamonu**, 13.06.1958, s.1.

³⁸⁵ Dün Şehrimizde Yapılan Kastamonu Mitingi, **Yeni Kastamonu**, 24.06.1958, s.1.

³⁸⁶ Armaoğlu, **a.g.e**, s. 533.

³⁸⁷ **Doğrusöz**, 20.02.1959, s.1.

kuvvet ve Türkiye de 650 kişilik bir askeri kuvvet bulundurmak hakkına sahiptiler. Kıbrıs da enosis ve taksim yasaklanıyordu. Kıbrıs anayasası, anlaşmanın 16 Ağustos 1960'da yürürlüğe girmesiyle Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kuruldu. Bir Rum Cumhurbaşkanı ve Türk Başbakan'ı atandı.³⁸⁸

3.12. ASKERİ DARBE ÖNCESİ İKTİDAR-MUHALEFET İLİŞKİSİ VE D.P.'NİN SON İCRAATLARI

Bu dönemde muhalefet, 1957 seçim sonuçlarından aldığı güçle D.P.'yi eleştirme politikası gütmüştür. Bu eleştirilerinin dozunu çoğu zaman kaçırmıştır. C.H.P.'ye göre, artık iktidarla ortak payda da buluşmanın imkanı yoktur. İktidarı eleştirirken de Ulus gazetesini kullanmıştır.

Ülkedeki siyasi gelişmeler 1958 Ekim'inden itibaren hız kazanmaya başladı. Muhalif partiler arasında işbirliği yapmak için görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Adnan Menderes de 12 Ekim 1958'de Manisa İl Kongresi'nde "Vatan Cephesi" nutkunu verdi ve halktan "...politika ve ihtirastan vareste vatandaşların kin ve husumet cephesine karşı bir vatan cephesi kurmalarını" istedi.³⁸⁹ Resmen Vatan Cephesi kurulmuş, muhalefetin de faaliyetleri hız kazanmıştır.

Muhalif partileri arasındaki ilk birleşme 16 Ekim 1958'de oldu. Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Köylü Partisi birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne dönüştü. Bu değişiklik çok önemli bir yankı yaratmamıştır.³⁹⁰

21 Ekim 1958'de C.H.P. ile H.P. arasında kurulacak işbirliği için, İnönü'nün başkanlığında görüşmeler yapıldı. Ertesi gün, H.P.'nin 23 Kasım 1958 tarihindeki olağanüstü kongresinde, C.H.P. ile yapılacak işbirliği konusunun görüşüleceğini bildirdi.³⁹¹

Bu süre içerisinde D.P.'den kopmalar oldu. Muhalefetin gücü, gün geçtikçe artıyordu. 23 Kasım 1958'de H.P.'nin olağanüstü kongresi toplanacaktı; fakat 404

³⁸⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruldu, **Doğrusöz**, 19.06.1960, s.1.

³⁸⁹ **Zafer**, 13.10.1958, s.1.

³⁹⁰ **Yeni Kastamonu**, 18.10.1958, s.1.

³⁹¹ **Doğrusöz**, 22.10.1958, s.1.

delegeden ancak 194'ü hazır bulunduğu için toplantı olmadı. Parti, ertesi gün toplanarak kendi kendisini dağıtıp C.H.P.'ye katılmaya karar verdi.³⁹²

Hükümet de bu gelişen olaylar karşısında boş durmayarak bir muhtıra yayınladı; “İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışanlar partilere girebilecekler” diyerek bu tedbirle, Vatan Cephesi kampanyasının bir bölümü oluşturuluyordu.³⁹³ Bu şu demekti, D.P. muhalefetin hareketlerine karşı iktidarın nimetlerini sonuna kadar kullanıyor, ülkede kendi partilerine giren ve girmeyen diye farklılık oluşturuyordu.

Bu zaman zarfında C.H.P.'nin 14. Büyük Kurultayı, aldığı kararlar anlamıyla önemlidir. Kurultaya damgasını vuran, 14 Ocak 1959'daki İlk Hedefler Beyannamesi olmuştur. Bu beyannamede şu noktalar ele alınmıştı: 1) Partizanlığın kaldırılması, 2) Millet Meclisi'nden başka bir ikinci meclisin kurulması, 3) seçim güvenliğinin sağlanması, 4) bir anayasa mahkemesinin kurulması, 5) bir yüksek hakimler meclisinin kurulması, 6) memurların mahkemeye başvurma hakkının tanınması, 7) basın hürriyetinin anayasa teminatına bağlanması, 8) üniversite özerkliğinin eksiksiz sağlanması, 9) bir yüksek iktisat şurasının kurulması, 10) sosyal adaletin anayasaya girmesidir. C.H.P, iktidara gelince bu gösterilen durumlar gerçekleştirmeyi vaat etmiştir. Kastamonu Basını C.H.P.'nin bu tutumuna oldukça sert tepki göstererek böyle bir beyannamenin hazırlanmasının C.H.P.'nin haddi olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca C.H.P.'nin ülkenin dinamiklerine dinamit koyduğu belirtilmiştir.³⁹⁴

Bu, bir güç birliğiydi. D.P.'nin güç birliğine yanıtı, 1959 yılının ocak ayında başlayan, ülke çapına yayılan Vatan Cephesi olmuştur. İktidar bununla, partinin verdiğiinden daha fazla taban bulmaya çalıştı. Vatan cephesine katılanların adları teker teker radyoda okunarak teşvik ediliyor, belli konumdaki kişiler ve kesimler bu ocaklara yazılmaya zorlanıyordu. Mesela 6 Şubat 1959'da bir vatan cephesi ekibi Sivas'ın köylerini ciple gezerek, ocak açmaları şartıyla köylere, “köyünüze yol yapacağız, kredi vereceğiz, cami yaptıracağız” diye vaatlerde bulunuyorlardı. Bu ekip daha çok D.P.'ye oy vermemiş olan yerlere gidiyordu.³⁹⁵

³⁹² **Yenises**, 23.11.1958, s.1.

³⁹³ **Doğrusöz**, 01.01.1959, s.1.

³⁹⁴ İlk Hedefler Beyannamesi, **Yeni Kastamonu**, 19.01.1959, s.1.

³⁹⁵ **Doğrusöz**, 01.01.1959, s.1.

Ülkenin bu şekilde cephelere ayrılması gerçekten çok tehlikeli olmuştur. Vatan cephesine girenlerin adlarının radyoda okunması olayı ülkelerini, milletlerini, vatanlarını seven insanlar olarak nitelendirilmesi, buraya girmeyenlerin vatanını sevmeyenler olarak yorumlanmasına neden olmaktadır. Demokratların bu süre zarfında yaptıkları, çok kısa bir süre sonra Türkiye’de ortaya çıkan sağ-sol zıtlığının temeli olmasa da bunun bir nüvesi olmuştur. Artık demokrasi unutulmuş, “sizden, bizden” tartışmasına ve hatta kavgasına gidilmiştir.

Adnan Menderes’in, Londra’da görüşmeleri için gittiği uçağın Gatwich havaalanında düşüp parçalanması neticesinde Turizm Bakanı Server Somuncuoğlu ile birlikte 14 kişi öldü. Menderes hafif yaralarla kurtulmuştu. İnönü geçmiş olsun mesajı yolladı.³⁹⁶ Uçak kazasından sonra D.P. politikasında yeni bir eğilim baş gösterdi; Menderes’in yüceltilmesi. Örneğin Konya milletvekili Himmet Ölçmen Menderes için; “bu milletin başında Peygamberin, Allah’ın tayin ettiği bir lider var bu da Menderes’tir” demiştir.³⁹⁷ Artık D.P, son koz olarak dini tekrar kullanmaya başladı. Hatta iftar yemekleri verildi, Menderes adına kurbanlar kesildi.

28 Mart 1959’da uçak kazasından yurda dönen Menderes’i Ankara Garında karşılayanlar arasında İnönü ve Gülek de vardı. Menderes’in bu kazadan etkilenmesi, D.P.ile C.H.P. arasında son olarak bahar havasının yaşanmasını sağladı. Ancak bu, çok kısa süreli olacaktır.

Bu bahar havasının bozulmasına neden olan olay Uşak hadisesidir. İnönü, konuşma yapmak için gittiği Uşak’ta D.P.’liler tarafından saldırıya uğrayacaktır. İnönü atılan taşlar neticesinde kafasından yaralanacaktır.³⁹⁸ Ardından İstanbul’a geldiğinde Topkapı olayı diye bilinen bir başka olaya maruz kalacaktır. Bu olayda D.P. taraftarları, İnönü ve yanındakilere saldırdılar.³⁹⁹ İnönü’nün bu yurt gezileri, Vatan Cephesi’ne karşılık Büyük Taarruz ya da İkinci Taarruz diye adlandırıldı.⁴⁰⁰

Yapılan bu hareketlerde şüphesiz Başbakan’ın bizzat emri olmamıştır. Ancak dolaylı olarak, yaptığı konuşmalarla halkı ve D.P.’li taşralı yöneticileri etkilemiştir. Böylece halk, galeyana gelip istenmeyen reaksiyonda bulunabiliyordu.

³⁹⁶ Büyük Facia, **Yenises**, 18.02.1959, s.1.

³⁹⁷ **Yeni Kastamonu**, 09.03.1959, s.1.

³⁹⁸ Topkapı Olayları, **Yenises**, 01.05.1959, s.1.

³⁹⁹ **Doğrusöz**, 05.05.1959, s.1.

⁴⁰⁰ Büyük Taarruz, **Yenises**, 10.05.1959, s.1.

C.H.P. meclise bir önerge vererek Uşak, Turgutlu, Akhisar, İzmir ve İstanbul olaylarında dolayı Başbakan Menderes ve İçişleri Bakan Namık Gedik hakkında soruşturma açılması istedi. Partinin soruşturma işlemi gündeme alınmayınca C.H.P. milletvekilleri meclisi bırakıp çıktılar.⁴⁰¹ Artık bundan sonraki süreçte C.H.P. il il gezerek halk mitingleri yapıyor, D.P. de bu faaliyetleri etkisiz hale getirmeye çalışıyordu. Ayrıca ara seçimler ve muhtar seçimlerini de erteleniyordu.

D.P. Meclis Grubu 7 Nisan 1960'da bir bildiri yayınlarak, C.H.P.'yi halkı ve askeri ayaklanmaya kışkırtmakla ve bütün yıkıcı grupları kendi çevresinde toplamakla suçladı. Muhalefetin faaliyetlerini saptamak üzere mecliste bir soruşturma komisyonunun kurulmasına oybirliğiyle karar verdi. Artık yeni tedbirler alınmaya başlamıştı.

Tahkikat Komisyonunun kurulmasına dair yapılan konuşmaların en sert İönü'nün konuşması olmuştur. 18 Nisan 1960 tarihindeki konuşmasında İönü: *“Eğer bir idare insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa o memlekette ayaklanma olur. Buna mahal vermemek için idarelerin demokratik yollarda olması, insan haklarının yürürlükte olması şarttır. Eğer insan hakları yürüyemezse ihtilal şart olur. Biz bu ihtilalin içinde bulunmayız. Böyle bir ihtilal dışımızda, bizimle münasebeti olmayan kişiler tarafından yapılacaktır. Demokratik rejimi istikametinden ayırıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz sizi ben bile kurtaramam. Şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. Şimdi siz üç aylığına fevkalade selahiyetli bir idare kuracaksınız. Bu idareye verilen selahiyetler gayrimeşrudur. Biz buna itaat etmeyeceğiz, böyle şey olmaz”* dedikten sonra C.H.P.'liler gürültü ve alkış eşliğinde salondan ayrılmışlardır.⁴⁰²

Hükümetten Samet Ağaoğlu ise bu komisyonun kurulma amacını söyleyerek İsmet İönü'ye cevap vermiştir. Ağaoğlu: *“İsmet İönü, iktidarın kendilerine baskı ve zulüm uyguladıklarını belirterek halka yanlış bilgi veriyor. Bu eziyete maruz kalan her vatandaşın mensubu bulunduğu zümrenin tamamını, bizi ve nihayet haksızlığa karşı baş*

⁴⁰¹ Uşak Olaylarıyla İlgili Önerge Reddedildi, **Yeni Kastamonu**, 12.05.1959, s.1.

⁴⁰² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, XI. Dönem, Cilt 13, İçtima 18, 18.04.1960, ss.206–207.

*eğmemeye azimli ve kararlı milleti karşılarında bulacaklardır. İşte İsmet İnönü Tahkikat Komisyonu'na bunu açıklamak zorunda kalacaktır” demiştir.*⁴⁰³

18 Nisan 1960'da Meclis Tahkikat Komisyonu kuruldu. Komisyon, İçtüzüğü'nün 177. maddesine göre kurulacaktı. Yani soruşturma yapılacak, suçlu bulunursa bunlar adalete verilecekti. Komisyon, Ahmet Hamdi Sancar başkanlığında ve 15 üyesi bulunmaktaydı.⁴⁰⁴

Komisyon üyeleri savcılar, sivil ve askeri yargıçların bütün yetkilerine sahip olacak, gazeteleri kapatacak ve toplatabilecek, her türlü evrak ve belgeye el koyabilecek, bu kararlara karşı gelenlere 1 ile 3 yıl arası ceza verebilecek, bu kararlara kimse itiraz edemeyecekti.⁴⁰⁵

27 Nisan 1960'da Tahkikat Komisyonu'nun incelediği meselelerle alakalı konuşan İnönü: *“İktidar Partisi kendi arzularına göre kurallar getiriyor, tahkikat aşlında C.H.P.'yi zan altında bırakıyor. Zile, Uşak ve Topkapı'da bir takım olayları tahkik edecekler. D.P. 1960 seçimlerini kazanabilmek için bir takım usulsüzlükler yapıyor. Komisyon da bunlardan yalnızca birisidir”* dedikten sonra meclis başkanı İnönü'yü 15 oturum uzaklaştırmıştır.⁴⁰⁶

Tahkikat Komisyonu karara aykırı davranan gazeteleri toplattı. Fethi Çelikbaş'ın 12, Osman Bölükbaşı'nın 6 oturum için meclisten uzaklaştırılması kararı alınca, C.H.P. milletvekilleri hep birlikte meclisten çıkıp gittiler.⁴⁰⁷ Her türlü toplantı, sıkıyönetimce yasaklandı. 28 Nisan 1960 tarihli meclis oturumunun tutanaklarının yayınlaması da yasaklandı. İstanbul ve Ankara Üniversiteleri, diğer yükseköğretim kurumlarıyla beraber bir ay süreyle kapatıldı.⁴⁰⁸

Komisyon kendisine verilen kararların çerçevesinde 1 Mayıs 1960'ta Cumhuriyet gazetesini 10 gün süreyle; 4 Mayıs 1960'ta Yeni Sabah'ı 10 gün; 8

⁴⁰³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, XI. Dönem, Cilt 13, İçtima 18, 18.04.1960, s.202.

⁴⁰⁴ Tahkikat Komisyonu, **Yenises**, 19.04.1960, s.1.

⁴⁰⁵ Kanunun Encümenlere Verdiği Salahiyetler, **Yeni Kastamonu**, 28.04.1960, s.1.

⁴⁰⁶ **Yenises**, 28.04.1960, s.1. T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, XI. Dönem, C. 13, İntikat 61, 27.4.1960, ss. 298–301.

⁴⁰⁷ **Doğrusöz**, 21.04.1960, s.1.

⁴⁰⁸ **Ulus**, 30.04. 1960, s.1.

Mayıs1960'ta Milliyet 15 gün; Zafer 1 hafta; 18 Mayıs1960'ta Akşam 20 gün süreyle kapatıldı.⁴⁰⁹

Sonuç olarak söylemek gerekirse, iktidar ve muhalefet liderlerinin, özellikle 1957 yılından sonra muhalefetin sert eleştiriler yapması, iktidarın bu sert eleştirilere tahammül göstermemesi, tahammül göstermediği gibi bu eleştirilerin önüne geçebilmek için sert tedbirler alması, halkın da bu tepkiyle orantılı olarak partilerce bu ortama çekilmesi, Türkiye'de demokratik yapının önünü tıkamış, uzlaşma umudu ortadan kalkmıştır.

3.13. ASKERİ DARBE

Adnan Menderes hükümetleri 10 yıldır hep Amerika güdümünde dış politika uygulamıştır ancak Menderes'in 11 Nisan 1960'daki açıklamaları artık D.P.'nin Amerika desteğini de kaybetmesine neden olmuştur.

1960 Temmuz'unda Menderes Sovyet Rusya'ya ziyaret edeceğini açıklamış ve Sovyet lideri Kruşçev'in de 1960 yılı içerisinde ziyareti iade edeceği vurgulanmıştır. Ziyaret ekonomik içerikli olacaktır.⁴¹⁰ II. Dünya savaşı bitiminden 1960'a kadarki süreçteki en büyük tehlike olan Rusya ile müttefik olma yoluna girilmiştir. Menderes'in aldığı bu kararının arkasında şüphesiz Amerika'nın ekonomik anlamda vaatlerini tutmaması yatar. Darbenin Menderes'in ziyaretinden önce olması ve A.B.D. destekli olması iddiamızı doğrular nitelikte olmuştur.

3 Mayıs 1960 günü Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'e gönderdiği mektupta krizi nasıl atlatacaklarına dair bir öneride bulundu; aynı gün görevinden izinli olarak İzmir'e gitti. Mektupta genel olarak ülke gidişatından, bu durumun iyiye gitmediğinden, bazı tedbirler alınması gerektiğinden, en başta il yöneticilerinin değiştirilmesi gerektiğinden, din istismarlığı yapılmamasından ve bunların acilen uygulanmasının memlekete hayırlı olacağından bahsediyordu. Bu mektup gerek ulusal ve gerek Kastamonu Basınında ihtilalden sonra açıklanmıştır.⁴¹¹

⁴⁰⁹ Feroz Ahmad ve Bedia Turgay, **a.g.e**, s. 209.

⁴¹⁰ Başvekilimiz A. Menderes 1960 Temmuzunda Moskova'ya Gidiyor, **Yenises**, 12.04.1960, s.1.

⁴¹¹ Orgeneral Cemal Gürsel'in Mektubu, **Doğrusöz**, 16.06.1960, s.1.

Bu arada hükümete karşı öğrenciler 5 Mayıs 1960'da 555 K parolasıyla Ankara Kızılay'da bir gösteri yaptılar. Bu esnada Başbakan Menderes itilip kakıldı.⁴¹² 21 Mayıs 1960'da Harp Okulu öğrencileri hükümet aleyhinde sessiz bir yürüyüş yaptı.⁴¹³ Bu, ihtilalin habercisi olmuştur. Artık D.P. hükümeti düşmek üzereydi.

25 Mayıs 1960'da Menderes Eskişehir'de yaptığı konuşmada, Tahkikat Komisyonu'nun başlangıçta 3 ay süreceği hesaplandığı, ancak işini kısa bir sürede bitirmiş olduğunu; raporunu meclise vereceğini açıkladı.⁴¹⁴

27 Mayıs 1960'da Türk Silahlı Kuvvetleri bütün memlekette idareyi ele aldı. Orgeneral Cemal Gürsel, Türk Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı ve Milli Birlik Komitesi Başkanı oldu. "Meclis feshedildi." Demokrasi en kısa zamanda serbest seçimle kurulacak, bu maksatla Ord. Prof. Onar başkanlığında bir heyet kuruldu.⁴¹⁵

Darbeden bir gün önce Menderes'i alkışlayan halkın bir gün sonra Menderes ve yönetimini lanetlemesi gibi Kastamonu basını da bir gün önce savunduğu Menderes'i darbeden sonra yargılamaya başlamıştı bile.

Özetle demokratik yollarla başa gelen Demokrat Parti iktidarı, askeri ihtilal sonucu iktidardan düşürüldü. 10 yıllık iktidar, Yassıada mahkemelerinde yargılanacaktır.

⁴¹² **Yenises**, 07.05.1960, s.1.

⁴¹³ **Yenises**, 22.05.1960, s.1.

⁴¹⁴ Tahkikat Komisyonu Görevini Tamamladı, **Yeni Kastamonu**, 26.05.1960, s.1.

⁴¹⁵ Ordu Yönetime El Koydu, **Yenises-Yeni Kastamonu-Doğrusöz**, 28.05.1960, s.1.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1938 yılında Atatürk'ün ölümü üzerine Türkiye Cumhuriyetinin ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmuştur. 1939 yılına başlayan II. Dünya Savaşına girmeyen Türkiye, çok sayıda kişiyi silah altında tutarak savaşa her an girecekmiş gibi hazır durumdaydı. Şüphesiz bu durum öncelikli olarak üretken nüfusun pasif durumda beklemesi ve doğal olarak üretkenliğin düşmesi, bunların ihtiyaçlarını yorgun halk kitlelerinin karşılanmak zorunda olması, ekonomik sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bu durumun savaş süresi boyunca devam etmesi halkın sabrını taşırmaktaydı.

Savaş yıllarında hükümet tarafından konulan yeni vergiler de sıkıntı oluşturmakta, halkın iktidara karşı olan güvensizliği artmaktaydı. Bu sıkıntılar ve güvensiz durum savaş sonunda halk nezdinde en yüksek noktaya çıkmıştı.

İç gelişmelerde bunlar yaşanırken dış politikada ise Türkiye, uyguladığı dış politika gereği batılı ülkelerle yakın ilişki kurmakta, bu durum Sovyetlerin tepkisini çekmekteydi. Savaşı demokratik rejimle idare edilen ülkelerin kazanması, Türkiye'de tek partili otoriter bir rejimin varlığı çok partili hayata geçişi hızlandırmıştır. Zaten bu dönemde İnönü'nün açıklamaları da ülkede çok partili politikaya geçilmesi yönündeydi.

Bu şartlar altında ve C.H.P.'den istifa edenlerin önderliğinde 1946 yılında kurulan D.P., kurulduğu süre ile iktidarı kazandığı süre arasında yani 1946-1950 arasında halkın C.H.P. iktidarının hangi taraflarını sevmediğini iyi tespit ederek muhalefet dönemini çok iyi bir şekilde geçirmiştir. Halk ise isim ya da parti üzerinde durmayarak C.H.P.'nin haricindeki her durumu kabullenircesine muhalefet hareketi destekliyordu.

İçte ve dışta gelişen bu olayların sonucunda 1950 genel seçimlerine giren D.P. 27 yıl iktidarda duran C.H.P.'yi yönetimden uzaklaştırarak iktidarı kazanıyordu. D.P.'nin bu seçim zaferi, mevcut çoğunluk sisteminden ötürü mecliste büyük çoğunluğu kendisine geçmesini sağlamaktaydı.

D.P., iktidara gelir gelmez batının da ekonomik desteğiyle ülkede büyük bir kalkınma hamlesine girmiş, tarımda makineleşmeye girerek tarım işlerinde insandaki iş yükü hafifletmiştir. Ayrıca D.P. altyapı ve eğitim alanında da önemli adımlar atmıştır. Sosyal alanda da halkın isteklerine cevap vermeye çalışmıştır. Ancak ekonomik alanda plansızlık D.P.'nin gününü kurtarmış ve ileride daha büyük sıkıntıları

engelleyememiştir. Sosyal alanda yapılan ani değişiklikler de halkın farklı kesimlerinden insanlar arasında farklılık oluşmasına neden olmuştur.

Dış politikada ise D.P., C.H.P.'nin yaptığı batı ile uyum politikasını daha da geliştirerek devam ettirdi. İktidarının henüz ilk günlerinde patlak veren Kore Savaşı, Türkiye'nin bu savaşa B.M.'lere yardımcı olması bakımından asker göndermesi ve NATO'ya girişini sağlayarak batı ile uyumu hızlandırmaktaydı.

D.P. iktidarını asıl ilgilendiren dış politik konu Kıbrıs meselesi olmuştur. Zira adada statükonun devamını isteyen Türkiye Yunanistan'ın faaliyetleri sonucu taksim fikrini benimsemiştir. Ancak Kıbrıs konusunda tam anlamıyla bir anlaşma sağlanamaması Türkiye'nin dış politikada elini kolunu bağlamaktaydı. Kıbrıs sorununun gelişimi ve seyri itibariyle Türkiye'nin dış politikadaki kısa süreli faal durumu yine pasif duruma çekiyordu.

D.P.'nin icraatlarından hoşnutsuz olanlar arasında sadece basın, muhalefet ve üniversiteler gelmemekteydi. Asker de kendi içinde cuntalaşarak bu hoşnutsuzluğa ortak oldu. 27 Mayıs 1960 günü kendilerine Milli Birlik Komitesi dedikleri ve çoğunu Albayların oluşturduğu subaylar 10 yıllık iktidarı alaşağı etti.

Tezimizin konusu çok işlenen bir konu olmakla beraber diğer örneklerinden ayrılan tarafı, bu gelişmeleri o dönemde çıkan Kastamonu Basını açısından incelememiz olmuştur. 1945 yılından itibaren incelenen gazeteler dönemin siyasi havasına göre yayınlar yapmıştır.

1946 seçimlerine kadar D.P.'nin ismi gazetelerde tek satır halinde ele alınırken seçimler sonunda ve özellikle Başbakan Recep Peker'in istifası neticesinde oluşan demokratik havayla birlikte bu durum değişmiş ve gazeteler muhalif hareketlere de yer vermeye başlamıştır. Yani Kastamonu basını II. Dünya savaşı sonrasında oluşan dünya düzenine kayıtsız kalmamış, Türkiye'deki muhalif hareketleri, C.H.P. iktidarının da onayıyla desteklemiştir. Zira o dönemde C.H.P. iktidarının onayı olmadan böyle bir teşebbüste bulunulması oldukça güçtür. Ancak basın hürriyetinin artırılmasıyla bu onay bir süre geçtikten sonra dikkate alınmamış ve artık 1950'deki iktidar değişimine kadarki süreçte D.P. yanlısı yazılar gün geçtikçe artmıştır. Hatta bazı gazeteler muhalif partinin neredeyse sözcülüğünü yapmıştır.

1950 seçimlerinden D.P.'nin galibiyetle çıkması Kastamonu basınında çok olumlu karşılanmış, siyasi havanın verdiği etkiyle de C.H.P. dönemi sorgulanmaya başlanmıştır. Öte yandan D.P.'nin ilk döneminde yaptığı icraatlara geniş yer verilmekte, gelişen şartlarla birlikte bu icraatlar olumlu karşılanmaktadır.

1954 seçiminden sonra Kastamonu Basınında muhalif yazılar neredeyse çıkmamaya başlamıştır. D.P. içinde bile fırtınalar koparken Kastamonu basını sanki hiçbir şey olmamış gibi yayın politikasını sürdürmekteydi. Şüphesiz bunda D.P.'nin basına getirdiği kısıtlamalarla birlikte gazete basmak için verilecek olan kağıdın da hükümetin tekelinde olmasının etkisi oldukça fazladır. Özellikle 1954 seçimlerinde D.P.'nin seçimlerde büyük çoğunlukla çıkması, Kastamonu basınına bu yöne sevk etmiştir. Hükümet hiçbir şekilde sansür uygulaması yapmadan sansür varmış gibi yayınlar çıkmıştır.

Kastamonu basını D.P.'nin ikinci döneminden askeri darbeye kadarki süreçte genel olarak hükümet yanlısı politika izlemekteydi. 27 Mayıs 1960 darbesinden çok kısa süre önce bile D.P.'yi koşulsuz destekleyen Kastamonu Basını iktidar el değiştirdiğinde safını da değiştirmiştir. Türk Ordusunun yaptığı hareketi başarılı bularak D.P.'nin zaten iktidardan indirilmesi gerektiğini yazmış ve bize asıl meselenin ne olduğunu göstermiştir. Asıl mesele iktidardakilerle iyi olma ve bir önceki dönemi da acımasızca eleştirmektir.

1946–1960 arası dönemde yerel olarak Kastamonu'da çıkan gazetelerin çokta uzun süreli yayınlanmadığı görülmektedir. Ayrıca yerel gazeteler önemli sayılabilecek haberleri ulusal gazetelerden temin etmişler ya da bazı konuları yazma gereği bile duymamışlardır. Diğer taraftan bu gazetelerin tek gelir kaynağının resmi ilanlar olması, zaman zaman iktidarın gazeteler üzerinde kontrol oluşturduğunu da bize göstermektedir. 1950–1960 arasındaki D.P. iktidarı döneminde kağıt sıkıntısı olduğu dönemlerde, iktidar lehinde yayın yapmayan gazetelere kağıt verilmeme durumu da olmuştur. Bu sebeplerden dolayı tezimizin ikinci ve üçüncü bölümünü oluşturan 1950–1960 dönemi, bir bakıma basının baskı altında tutulduğu, basın tarafsızlığının göz ardı edildiği bir dönem olmuştur.

EKLER

EK-1**DEMOKRAT PARTİNİN TÜZÜĞÜ****İsim ve Amaç**

MADDE-1: Demokrat Parti, cemiyetler kanununa göre kurulmuş siyasi bir cemiyettir. Merkezi Ankara'dadır.

MADDE-2: Partinin amacı, programında yazılı ilkeleri gerçekleştirmek için kanunun verdiği haklar ve tüzüğü hükümleri çerçevesinde çalışmaktır.

MADDE-3: Demokrat Parti'ye;

- a- Milli mücadeleye aykırı harekette bulunmamış,
- b- Türk milletinin birlik ve bağımsızlığını parçalamayı hedef tutan ideolojilere saplanmamış,
- c- Ağır hapis veya şeref ve onur kırıcı bir suç yüzünden hapis cezası ile mahkum olmamış, zan altına alınmamış ve halkça kötü tanınmamış,
- d- Türk kültürünü ve Partinin prensiplerini kabul etmiş olan kadın ve erkek, 22 yaşını bitiren her Türk girebilir.

MADDE-4: Üçüncü maddedeki nitelikleri ve koşulları taşıyıp partiye girmek isteyen her vatandaş, partide kayıtlı iki arkadaş tarafından gireceği yerin ocağına tanıtılır. Kendisi de parti program ve tüzüğünü kabul ettiğine ilişkin bir taahhütname verir. Bu istek kabul olmazsa istekli, bir derece üst yönetim kuruluna müracaatla itiraz edebilir, bunun üzerine verilecek karar kesindir.

Parti Teşkilatı

MADDE-5: Parti teşkilatı şunlardır:

- a- Büyük kongre,
- b- Merkez genel yönetim kurulu,
- c- Merkez onur divanı ve il onur divanı,
- d- Köy, mahalle, bucak, ilçe ve il kongreleri,
- e- Köy, mahalle, bucak, ilçe ve il yönetim kurulları.

Büyük Kongre

MADDE-6: Büyük kongre, iki yılda bir genel yönetim kurulunun belirleyeceği yer ve zamanda toplanır. Gerekli hallerde genel yönetim kurulu kararı ile Büyük kongre toplantıya çağırılabilir. Bu takdirde ancak toplantıyı gerektiren sorunlar konuşulur.

MADDE-7: Büyük kongre, parti başkanı ve genel yönetim kurulu üyeleri ile, il kongrelerinden seçilecek üçer ve üye sayısı iki bini geçen illerden, her fazla iki bin üye için ayrıca gene kongrelerce seçilecek birer üyeden oluşur.

MADDE-8: Büyük kongre, üyelerin mutlak çoğunluğu ile parti başkanı tarafından açılır. Çoğunluk yoksa ertesi gün yapılacak toplantıda bulunana üye ile açılır.

MADDE-9: Büyük kongre, gündemindeki meseleleri konuşmaya başlamadan önce bir başkan ve iki başkan vekili ile gerektiği kadar yazman seçer.

MADDE-10: Büyük kongre, gündemini ve çalışma yöntemlerini belirlemekle işe başlar.

MADDE-11: Büyük kongre, partinin en yüksek makamıdır. Partiyi ilgilendiren bütün sorunları inceleyebilir. Parti genel kurul hesaplarına bakar, yönetim kurulu bütçelerini inceler ve kabul eder, parti başkanı ile on kişilik genel yönetim kurulu ve yedi kişilik merkez onur divanı üyelerini seçer. Parti program tüzüğünün yapılması ve değiştirilmesi üyelere üçte ikisinin oyuyla olur.

Parti Başkanı

MADDE-12: Parti başkanı, partiyi temsil eder. Büyük kongrenin, genel yönetim kurulunun doğal başkanıdır. Parti adına söz söyleme yetkisi başkanına aittir.gerekirse kendisini ilgilendiren işler için genel yönetim kurulu üyelerinden birisini görevlendirir.

Genel Yönetim Kurulu

MADDE-13: Genel yönetim kurulu, Büyük kongreden sonra partinin en yüksek organı olup görevleri şunlardır:

- a- Parti program ve tüzüğü hükümlerine, kongre kararlarına göre partinin bütün teşkilatını yönetir.
- b- Gerekli görülen yerlerde teşkilat oluşturur.
- c- İl kongrelerince yönetim kuruluna seçilen üyelerin seçimlerini inceler, gereken kararları alır.
- d- Teşkilatı denetler.
- e- İl yönetim kurullarının görüşlerini alarak, gerek genel nitelikleri ve gerek seçim kudretleri bakımından en uygun görülenleri parti adına milletvekilliğine aday gösterir.
- f- Parti program ve tüzüğünün uygulanışı ve diğer gerekli gördüğü konular hakkında talimatnameler yapar.
- g- Parti prensiplerini yaymak için bütün basın ve yayın araçlarından faydalanmaya çalışır.
- h- İl bütçelerini ve bunlar üzerinde yapılacak değişiklik isteklerini inceler ve kabul eder.
- i- Parti tüzüğünü, gerektiğinde yorumlar.

Merkez Ve İl Onur Divanı

MADDE-14: Aşağıdaki maddelerde yazılı davranışlarda bulunan parti mensuplarına, yönetim kurullarının bildirimini veya parti mensuplarının başvurusu üzerine araştırma yapmak ve inzibatı karar vermek üzere illerde ve merkezde onur divanları kurulur.

MADDE-15: İl onur divanı, il kongrelerince seçilen beş, merkez onur divanı, büyük kongrece seçilen dokuz kişiden oluşur. Bu divanlara üye olanlar idare kurullarında bulunmazlar. Divanların süresi illerde bir, merkezde iki yıldır.

MADDE-16: İnzibat hükümleri şunlardır:

- a- Dikkat çekme, b- çıkarma

MADDE-17: İnzibat hükümlerini gerektiren durumlar:

- a- Parti programına, tüzük hükümlerine ve bu esaslara uygun olarak parti genel kurulu ve diğer parti kurulları ve teşkilat kademeleri tarafından verilen kararlara aykırı hareket etmek,
- b- (a) fıkrasındaki esaslara uymayan yayı yapma e bu yoldaki yayını tahrik etmek.
- c- Her türlü seçimlerde parti adına adaylıkları onaylayıp açıklananlara oy vermemek veya bu adaylar aleyhinde açık veya gizli propaganda yapmak.
- d- Partiyi kişisel çıkarlarına alet etmek.
- e- Genellikle siyasi hayatta, memleket ve parti bakımından saygıyı ve sevgiyi bozacak hareketlerde bulunmak

MADDE-18: Merkez onur divanı il onur divanlarınca verilen ve itiraz yoluyla gelen inzibat kararlarını kesin olarak sonuçlandırır. Genel yönetim kurulu ile il onur divanları üyeleri hakkında karar vermek, merkez onur divanına aittir. Bu divanın kararlarına itiraz edilmesi halinde kesin karar büyük kongre tarafından verilir.

MADDE-19: Onur divanları ile büyük kongrece verilecek inzibat kararları, gerekirse fiilin derecesine göre doğrudan çıkarma kararı da olabilir.

MADDE-20: Verilecek kararlara, karar tarihinden başlayarak on beş gün içinde yazılı olarak itiraz edilebilir, bu takdirde evrak, ilgililerin savunmaları ile birlikte merkez onur divanına gönderilir. Çıkarma kararlarının uygulanması merkez onur divanını onayına bağlıdır.

Kongre Hakkında Ortak Hükümler

MADDE-21: Kongreler yılda bir toplanır.

MADDE-22: Kongrelerin toplanma zamanı, mevsim, iklim ve iş gereklerine göre merkez genel yönetim kurulunca belirlenerek, il yönetim kurullarına en az bir ay önceden bildirilir.

MADDE-23: Ocak kongre toplantılarına, o yerin parti ocağına kayıtlı her üye, mazereti olmadıkça gelmek zorundadır.

MADDE-24: Bucak kongresine köy, mahalle ocağına kayıtlı bulunan üyenin elliye kadar kısmı için birer, ve bundan yukarı üyenin elli ve fazlası için birer, ilçe kongresine bucakta kayıtlı bulunan üyenin bine kadar olanı için iki, bundan yukarı üyenin fazlası için ikişer delege seçilir.

MADDE-25: Doğrudan doğruya ilçeye bağlı bulunan ocalar, ilçe yönetim kurulunu uygun gördüğü zaman ve yerde beher elli üye için ilçe kongresine birer delege seçerler.

MADDE-26: Kongreler, kendi yönetim kurullarının başkanları tarafından, yoklama yapıldıktan sonra üyelerin mutlak çoğunluğu ile açılır. Çoğunluk yoksa, toplantı bir gün sonraya bırakılır; mevcut üye ile açılır.

MADDE-27: Her kongre, bir başkan ve bir başkan vekili ile yazman seçer.

MADDE-28: Her kongre, kendi gündemine hakimdir. Bu itibarla işlerini kolaylaştırmak için gereken komisyonları seçer.

MADDE-29: İlk önce yönetim kurulunun yıllık raporu okunur.

MADDE-30: Kongrelerin görevi şunlardır;

- a- Her kongre, delegeler tarafından yapılacak tekliflerle partinin mahalli hareket ve faaliyetlerini inceler ve gereken kararları verir. Üst derecedeki kongrelerle bildirilecek hususlar hakkında isteklerini bildirir. Yönetim kurullarının hesaplarını ve gelecek çalışma devresi için hazırlanan bütçeleri inceler ve kabul eder.
- b- Ocak, mahalle ve bucak kongreleri, ocak ve bucak yönetim kurullarına üçer, ilçe kongreleri ilçe yönetim kurullarına beşer, il kongreleri ile yönetim kurullarına yedişer, üye ile birer katı yedek üye seçilir.
- c- Kendilerine bağlı yönetim kurulları ile başkanlarının seçimlerini, gerektiğinde inceler ve bir yolsuzluk görürse seçimin yenilenmesine karar verir.

MADDE-31: Bir önceki toplantının tutanakları, ertesi toplantıda ve son konuşmalardaki tutanaklarda kongre sonunda okunur.

Yönetim Kurulları Hakkında Ortak Hükümler

MADDE-32: Yönetim kurulları, kendi aralarında bir başkan, bir muhasebeci ve bir yazman seçerler.

MADDE-33: Yönetim kurullarına seçilenleri görevleri, bir üst derece yönetim kurulunun onayı ile tamamlanır.

MADDE-34: Yönetim kurları, haftada en az bir gün toplanır.

MADDE-35: Yönetim kurulları kararları, konuşma nisabının çoğunluğu ile alınır.

MADDE-36: Yönetim kurullarının süreleri, müteakip kongrelere kadar devam eder. Yönetim kullarına yenden seçilmek mümkündür. Baba veya ana ile çocuklar ve kardeşler ile karı koca ayı yönetim kurulunda bulunamazlar.

MADDE-37: Başkan, yönetim kurulunun mümessilidir. Bu sıfatla parti teşkilat kademeleri ile, mahallindeki hükümet ve diğer kurum temsilcileri ile temas eder ve yazılan evrakları imzalar. Hesap işlerini de muhasebeci üye ile birlikte imza eder.

MADDE-38: Mazereti olmadığı ve mazereti olup ta bildirmediği halde üst üste belirli üç toplantıya gelmeyen üye yerine, görevinde en fazla oy alan yedek üye getirilir.

Yönetim Kurulları Ve Görevleri

MADDE-39: Yönetim kurullarının görevleri şunlardır:

- a- Parti prensiplerini her fırsattan yararlanarak yaymak, halkın partiye olan sevgisini artırmak.
- b- Tüzük hükümlerini, parti kararlarını ve talimat gereklerini yerine getirmek.
- c- Seçimlerde partiden aday gösterileceklerin haklarında fikir ve mütalaalarını bildirmek.
- d- Bütçeleri ile senelik hesap özelerini, yaparak kongrelerine sunmak.
- e- Partililer arasındaki geçimsizlikleri önlemek.

MADDE-40: İl umumi meclis üyeliklerine seçilecek parti adayları, ilçe yönetim kurullarının fikir ve mütalaaları alındıktan sonra, il yönetim kurullarınca tespit ve ilan edilir. Belediye seçimlerinde aday göstermek, o yerin yönetim kuruluna aittir.

MADDE-41: Partinin geliri:

- a- Parti üyelerince yılda yüz yirmi lirayı geçmemek üzere alınacak yardım paralarından,
- b- Partiye yapılacak bağışlardan ibarettir.

MADDE-42: Parti paraları, banka olan yerlerde bankalarda durur. Yönetim kurulları başkan ve muhasip üyelerinin çift imzaları ile çekilir. Banka olmayan yerlerde, parayı, idare kurulu, müşterek mesuliyetleri altında salarlar.

Geçici Hükümler

MADDE-43: Büyük kongre toplanıncaya kadar, genel yönetim kurulu görevini, Demokrat Parti'yi kuranlar yapar. Bunlar aralarından birini parti başkanı seçerler. Genel yönetim kurulu, üyelerinin sayısını on beşe kadar çıkarabilirler.

MADDE-44: Genel yönetim kurulu, Demokrat Parti teşkilatını yapmak için, uygun gördüğü il ve ilçelerde, üyesi üçten yediye kadar olmak üzere, müteşebbis heyetler kurar.

MADDE-45: Müteşebbis heyetler, tüzük hükümlerine göre partiye üye kabul ve kayıt ederler.

MADDE-46: Bütün partiler ve kurullar, büyük kongre kararına kadar, iş bu tüzük hükümlerine uyarlar.

MADDE-47: Parti, resmen faaliyete başlamasından itibaren bir seneye kadar büyük kongreyi toplantıya çağırır.⁴¹⁶

⁴¹⁶Tayyar Öztürk, **a.g.t.**, ss. 101–106.

EK-2

12 TEMMUZ BEYANNAMESİ

“Hükümet Reisiyle ve Muhalefet Lideri ile son günlerde memleketin iç durumu üzerindeki konuşmalarımı ve bu hususta kanaatlerimi ve fikirlerimi söylemek zamanı gelmiştir.

7 Haziran tarihinde görüşmek üzere çağırdığım Bay Celâl Bayar bana, Demokrat Partinin, idare mekanizmasının baskısı altında bulunduğunu beyan ve şikayet etti. Haberdar ettiğim Başbakan aynı mevzuları daha evvel aralarında görüştiklerini hikaye ederek, böyle bir baskının olmadığını, idare mekanizmasının memleketin huzurunu bozacak mahiyette tahriklere karşı çok güç durumda kaldığını beyan eyledi. Bundan sonra, iki tarafı bir arada dinlemek için 14 Haziran tarihli buluşmayı tanzim ettim. Başbakan ve yardımcısı Devlet Bakanı ile Demokrat Parti Başkanı hazır bulundular. İki taraf arasında karşılıklı tartışma içinde iki buçuk saat devam eden bu konuşma, başladığı noktada bitti. Demokrat Parti Başkanı, partisinin baskı altında bulunduğu noktasında ısrar ve partisinin kanun dışı maksatlar ve ihtilal usulleri takip ettiğine dair ihtimalleri reddetti. Hükümet Reisi, idare mekanizmasının baskı yaptığı iddiasını kabul etmeyeceğini ve şikayet vesikalarını tetkik ve takibe hazır olduğunu tekrar söyledi ve muhalif partinin çalışma usullerini düzeltmesi lazım olduğu iddiasında kaldı.

17 Haziran tarihinde Bay Bayar’ı tekrar kabul ettim. Bana vaziyeti arkadaşları ile görüştüğünü, benim durumuma karşı teşekkürle mütehassis olduklarını söyledikten sonra, baskı vardır kanaatinde olduklarını teyit eyledi. Bunun üzerine, iki defa görüştüğüm Başbakan, iktidar partisi ile muhalefet partisinin Büyük Meclisteki münasebetleri ve karşılıklı çalışmaları yolunda hayırlı terakkiler olduğunu takdirle söyledikten sonra, “biz de kendimize düşen vazifeleri sadakatle ifa edeceğiz, size söz veriyorum.” dedi ve iki ay sonra Büyük Millet Meclisi toplanıncaya kadar partilerin münasebetlerinde itimadı artıran terakkiler olacağına ümidi kuvvetli olduğunu ilave eyledi.

Bu beyanatı Bayar’a 24 Haziran tarihinde naklettim. Bay Bayar bana, fiili neticeye intizar edilmesi lazım geleceğini bildirdi. Bundan sonraki tartışmalar, muhalefet liderinin Sivas nutkunda ve Hükümet reisinin 2 Temmuz tarihli beyanatında

ve ondan sonraki karşılıklı cevaplarda görülmüştür. Vaziyet hülasa olunursa, iki taraf şikayetlerinde ve savunmasında ısrar etmiş ve şiddetli tartışmalar esnasında karşılıklı iyi niyetlerinin ifadesi olan bazı tatmin edici parçalar hatırdta kalmıştır. Siyasi havayı yumuşatan bir iyilik olmak üzere, dertleri bilenlerin kendilerinden, karşı tarafı teskin edici tedbirler alacakları ümidi uyanmıştır. Bunun dışında olarak durum, muhalefet partisi liderinin “fiili bir netice bekleme” şeklinde ifade ettiği hükümde görülür. Yani, bir başka türlü söylenirse vaziyet, karşılıklı iddialar bakımından düğüm halini muhafaza etmiştir.

Simdi ben bu düğümü çözmeye çalışacağım. İki tarafın şikayet ve müdafaalarının delillerini tafsil etmekte faide görmüyorum. Zaten bunlar umumi efkarca da kafi derecede bilinmektedir. Gördüm ki taraflardan hangisinin haksız, yahut hangisi daha evvel karşısını kırmaya başlamış olduğunu aramakta da fayda yoktur. Ben, idare mekanizmasının baskı yaptığını hükümet reisinin kabul etmemesini bir teminat ifadesi olarak aldım ve bunu Bay Bayar’a söyledim. Ben, muhalefet liderinin kanun dışı maksatlar ve metotlar isnadını reddetmesini, muhalif parti çalışması için şart olan kanun içinde kalmak esasının göz önünde tutulduğuna ve tutulacağına dair tatmin edici bir teminat olarak kabul ettim ve Başbakana bunu söyledim.

Her iki tarafla uzun konuşmalardan çıkardığım bu neticelere inanmak istiyorum ve inanıyorum. Bizi bu inanışa getiren bugünkü durumu, memlekette siyasi partilerin çalışıp geliştireceğine kati ümit veren en mühim merhale sayıyorum. Şimdiye kadar, memlekette geçen iktidar ve muhalefet tecrübesinin muvaffak olmamasını bir seneden beri geçirdiğimiz tecrübeler onların dayanamamış ve bugünkü siyasi durumu elde edememiş olmalarında görüyorum. Benim kanaatimce, bir buçuk seneden beri geçirdiğimiz tecrübeler ağır ve bazen ümit kırıcı olmuştur. Ama gelecek için her türlü ümitleri haklı çıkaracak bir muvaffakiyet de temin edilmiştir. Bu durumu muhafaza etmek ve onun gelişmesini sağlamak, iktidar ve muhalefet partilerinin vazifeleri olmak lazım gelir.

Gelecek için tedbirler, benim kabul ettiğim gibi, şu noktadan hareket etmekle bulunabilir. Benim bu son dinlediğim karşılıklı şikayetler içinde mübalağa payı ne olursa olsun, hakikat payı da vardır. İhtilalci bir teşekkül değil, bir kanuni siyasi partinin metotları ile çalışan muhalif partinin, iktidar partisi şartları içinde çalışmasını temin etmek lazımdır.

Bu zeminde ben, Devlet Reisi olarak kendimi her iki partiye karşı müsavi derecede vazifeli gördüm. İdare mekanizması, yani valilerimiz ve maiyetleri bir seneden beri çok ağır bir tecrübe geçirmişlerdir. Öyle zamanlar oldu ki, memlekette hükümetin mevcut olup olmadığı bile şüphe götürür idi. Sorumlu hükümetin huzur ve asayiş vazifesi münakaşa götürmez. Fakat, meşru ve kanuni siyasi partilere karşı tarafsız, eşit muamele mecburiyeti, siyasi hayat emniyetinin temel şartıdır. Bu arada, siyasi partilere mensup olan veya görünen hususi maksat sahiplerinin şirretliklerini pervasız olarak tesirsiz bırakmak hususunda partilerin dikkat göstermeleri icap eder. Siyasi partilerin hangisi is basına gelirse gelsin onlar, idare mekanizmasında çalışanların haklarına ve itibarlarına karşı adaletli bir zihniyette olacaklarına inandıracaklardır. Zannediyorum ki, Hükümet Reisi ile muhalefet lideri arasında son tartışma, iki tarafı sebat ettikleri noktadan ayırmak gayretine düşmeksizin, her iki tarafın bekledikleri şeyleri söylemiş ve temin etmiş oluyorum.

Vatandaşlarıma, hükümetle ve iktidar partisi ile muhalefet arasında görüşme ve araya girme safhalarını olduğu gibi anlatmış olduğumu ümit ederim. Varmak istediğim netice, başlıca iki parti arasında temel şartın yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için gözümde çok ehemmiyetlidir. Muhalefet, teminat içinde yasayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey düşünmediğinden müsterih bulunacaktır. Büyük vatandaş kütlesi ise, iktidarın şu partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir. Bu neticeye varmak için karşılaştığım güçlükler, çok zaman yalnız ruhi mahiyette olan amillerdir. Bu güçlükleri yenmek için siyasi hayatımızı idare eden, iktidarda ve muhalefetteki liderlerin samimi yardımlarını isterim.

Bu beyanatımı, neşrinden önce başbakanla muhalefet lideri görmüşlerdir.”⁴¹⁷

⁴¹⁷ Cumhurbaşkanı İnönü'nün Beklenen Beyannamesi, **Yenises**, 14.07.1947, s.1

EK-3**DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETLERİ****I. Menderes Hükümeti (22 Mayıs 1950- 9 Mart 1951)**

BAŞBAKAN.....	ADNAN MENDERES
ADALET BAKANİ.....	HALİL ÖZYÖRÜK
MİLLİ SAVUNMA BAKANİ.....	REFİK ŞEVKET İNCE
İÇİŞLERİ BAKANİ.....	RUKNETTİN NASUHİOĞLU
DIŞİŞLERİ BAKANİ.....	M.FUAT KÖPRÜLÜ
MALİYE BAKAN.....	HALİL AYAN
MİLLİ EĞİTİM BAKANİ.....	AVNİ BAŞMAN
BAYINDIRLIK BAKANİ.....	FAHRİ BELEN
EKONOMİ ve TİCARET BAKANİ.....	ZÜHTÜ VELİBEŞE
SAĞLIK BAKANİ.....	NİHAT REŞAT BELGER
GÜMRÜK VE TEKEL BAKANİ.....	NURİ ÖZSAN
TARIM BAKANİ.....	NİHA EĞRİBOZ
ULAŞTIRMA BAKANİ.....	TEVFİK İLERİ
ÇALIŞMA BAKANİ.....	HASAN POLATKAN
İŞLETMELER BAKANİ.....	MUHLİS ETE ⁴¹⁸

Bu kabineye 7 Haziran 1950'de Samet Ağaoğlu Başbakan Yardımcısı,⁴¹⁹ 11 Temmuz 1950'de F. Lütfi Karaosmanoğlu Marshall yardımıyla uğraşan Devlet Bakanlığına,⁴²⁰ 11 Ağustos'ta Seyfi Kurtbek Ulaştırma, Tevfik İleri de Milli Eğitim Bakanı olarak gireceklerdir. 20 Eylül'de ise Dr. Nuri Reşat Belger istifa edecek yerine Ekrem Hayri Üstündağ gelecektir.⁴²¹

⁴¹⁸ Menderes, Hükümet Programını Okudu, **Doğrusöz**, 31.05.1950, s.1.

⁴¹⁹ **Yenises**, 08.06.1950, s.1.

⁴²⁰ **Doğrusöz**, 12.07 1950, s.1.

⁴²¹ Feroz Ahmad-Bedia Turgay, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Kronolojisi**, s. 75.

II. Menderes Hükümeti (9 Mart 1951–17 Mayıs 1954)

BAŞBAKAN.....	ADNAN MENDERES
DEV. BAKANI VE BAŞBAKAN YAR...	SAMET AĞAOĞLU
DEV. BAKANI VE BAŞBAKAN YAR...	FETHİ ÇELİKBAŞ
DEVLET BAKANI.....	R. ŞEVKET İNCE
DEVLET BAKANI.....	FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU
DEVLET BAKANI.....	MUAMMER ALAKANT
DEVLET BAKANI.....	CELAL YARDIMCI
ADALET BAKANI.....	RÜKNETTİN NASUHİOĞLU
ADALET BAKANI.....	O. ŞEVKİ ÇİÇEKDAĞ
MİLLİ SAVUNMA BAKANI.....	HULUSİ KÖYMEN
MİLLİ SAVUNMA BAKANI.....	SEYFİ KURTBEK
ULAŞTIRMA BAKANI.....	KENAN YILMAZ
İÇİŞLERİ BAKANI.....	HALİL ÖZYÖRÜK
İÇİŞLERİ BAKANI.....	FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU
İÇİŞLERİ BAKANI.....	ETHEM MENDERES
DIŞ İŞLERİ BAKANI.....	FUAD KÖPRÜLÜ
MALİYE BAKANI.....	HASAN POLATKAN
M.EĞİTİM BAKANI.....	TEVFİK İLERİ
M.EĞİTİM BAKANI.....	R. SALİM BURÇAK
BAYINDIRLIKBAKANI.....	KEMAL ZEYTNLİOĞLU
EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.	MUHLİS ETE
EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.....	ENVER GÜRELİ
EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.....	FETHİ ÇELİKBAŞ
SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM BAKANI.	EKREM HAYRİ ÜSTÜNDAĞ
GÜMRÜK ve TEKEL BAKANI.....	R. SALİM BURÇAK
GÜMRÜK ve TEKEL BAKANI.....	SITKI YIRCALI
GÜMRÜK ve TEKEL BAKANI.....	EMİN KALAFAT
TARIM BAKANI.....	NEDİM ÖKMEN
ULAŞTIRMA BAKANI.....	SEYFİ KURTBEK
ULAŞTIRMA BAKANI.....	YÜMRÜ ÜNESİ N

ÇALIŞMA BAKANI..... NURİ ÖZSAN
 ÇALIŞMA BAKANI..... SAMET AĞAOĞLU
 ÇALIŞMA BAKANI..... HAYRETTİN ERKMEN
 İŞLETMELER BAKANI..... HAKKI GEDİK
 İŞLETMELER BAKANI.....SITKI YIRCALI⁴²²

III. Menderes Hükümeti (17 Mayıs1954–8 Aralık1955)

BAŞBAKAN.....ADNAN MENDERES
 DEV. BAKANI VE BAŞBAKAN YAR...FATİN RÜŞTÜ ZORLU
 DEV. BAKANI VE BAŞBAKAN YAR...FUAT KÖPRÜLÜ
 DEVLET BAKANI.....MÜKERREM SAROL
 DEVLET BAKANI.....ETHEM MENDERES
 DEVLET BAKANI.....OSMAN KAPANİ
 DEVLET BAKANI.....FUAT KÖPRÜLÜ
 ADALET BAKANI.....O. ŞEVKİ ÇİÇEKDAĞ
 MİLLİ SAVUNMA BAKANI..... .ETHEM MENDERES
 İÇİŞLERİ BAKANI..... .NAMIK GEDİK
 İÇİŞLERİ BAKANI..... .ETHEM MENDERES
 DIŞ İŞLERİ BAKANI..... .FUAD KÖPRÜLÜ
 MALİYE BAKANI..... .HASAN POLATKAN
 M. EĞİTİM BAKANI..... .CELAL YARDIMCI
 BAYINDIRLIKBAKANI.....KEMAL ZEYTNLİOĞLU
 EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.....SITKI YIRCALI
 SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM BAKANI.BEHÇET UZ
 GÜMRÜK ve TEKEL BAKANI..... SITKI YIRCALI
 TARIM BAKANI..... NEDİM ÖKMEN
 ULAŞTIRMA BAKANI..... MUAMMER ÇAVUŞOĞLU
 ÇALIŞMA BAKANI..... HAYRETTİN ERKMEN
 İŞLETMELER BAKANI.....FETHİ ÇELKBAŞ
 İŞLETMELER BAKANI.....SAMET AĞAOĞLU⁴²³

IV. Menderes Hükümeti (8 Aralık 1955–25 Kasım 1957)

⁴²² Yeni Kabineyi Yine Adnan Menderes Kurmuştur, **Yenises**, 13.03.1951, s.1.

⁴²³ İcra Vekilleri Heyeti Teşekkül Etti, **Doğrusöz**, 18.05.1954, s.1

BAŞBAKAN.....	ADNAN MENDERES
DEV. BAKANI VE BAŞBAKAN YAR.....	M. CEMİL BENGÜ
DEV. BAKANI VE BAŞBAKAN YAR.....	FAHRETTİN ULAŞ
DEVLET BAKANI.....	ŞEMİ ERGİN
DEVLET BAKANI.....	F.RÜŞTÜ ZORLU
DEVLET BAKANI.....	EMİN KALAFAT
DEVLET BAKANI.....	CELAL YARDIMCI
ADALET BAKANI.....	HÜSEYİN AVNİ GÖKTÜRK
MİLLİ SAVUNMA BAKANI.....	ADNAN MENDERES
MİLLİ SAVUNMA BAKANI.....	ŞEMİ ERGİN
İÇİŞLERİ BAKANI.....	ETHEM MENDERES
İÇİŞLERİ BAKANI.....	NAMIK GEDİK
DIŞ İŞLERİ BAKANI.....	FUAD KÖPRÜLÜ
DIŞ İŞLERİ BAKANI.....	FATİN RÜŞTÜ ZORLU
MALİYE BAKANI.....	NEDİM ÖKMEN
MALİYE BAKANI.....	HASAN POLATKAN
M.EĞİTİM BAKANI.....	AHMET ÖZEL
M.EĞİTİM BAKANI.....	TEVFİK İLERİ
BAYINDIRLIKBAKANI.....	MUAMMER ÇAVUŞOĞLU
BAYINDIRLIKBAKANI.....	ETHEM MENDERES
EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.....	FAHRETTİN ULAŞ
EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.....	ZEYYAT MANDALINCI
EKONOMİ ve TİCARET BAKANI.....	ABDULLAH AKER
SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM BAKANI.....	NAFİZ KÖREZ
GÜMRÜK ve TEKEL BAKANI.....	HADİ HÜSMAN
TARIM BAKANI.....	ESAT BUDAKOĞLU
ULAŞTIRMA BAKANI.....	ARIF DEMİRER
ÇALIŞMA BAKANI.....	MÜMTAZ TARHAN
İŞLETMELER BAKANI.....	SAMET AĞAOĞLU
SANAYİİ BAKANI.....	SAMET AĞAOĞLU ⁴²⁴

⁴²⁴ Yeni Kabine Kuruldu, *Doğrusöz*, 10.12.1955, s.1.

V.Menderes Hükümeti (25 Kasım 1957–27 Mayıs 1960)

BAŞBAKAN.....	ADNAN MENDERES
DEV.BAK.ve BAŞBAKAN YAR.....	TEVFİK İLERİ
DEV.BAK.ve BAŞBAKAN YAR.....	SAMET AĞAOĞLU
DEV.BAK.ve BAŞBAKAN YAR.....	HALUK ŞAMAN
DEV.BAK.ve BAŞBAKAN YAR.....	MEDENİ BERK
DEVLET BAKANI.....	EMİN KALAFAT
DEVLET BAKANI.....	ABDULLAH AKER
DEVLET BAKANI.....	MUZAFFER KURBANOĞLU
DEVLET BAKANI.....	İZZET AKÇAL
ADALET BAKANI.....	ESAT BUDAKOĞLU
ADALET BAKANI.....	CELAL YARDIMCI
MİLLİ SAVUNMA BAKANI.....	ŞEMİ ERGİN
MİLLİ SAVUNMA BAKANI.....	ETHEM MENDERES
İÇİŞLERİ BAKANI.....	NAMİK GEDİK
DIŞ İŞLERİ BAKANI.....	FATİN RÜŞTÜ ZORLU
MALİYE BAKANI.....	HASAN POLATKAN
M.EĞİTİM BAKANI.....	CELAL YARDIMCI
M.EĞİTİM BAKANI.....	ATIF BENDERLİOĞLU
BAYINDIRLIKBAKANI.....	ETHEM MENDERES
BAYINDIRLIKBAKANI.....	TEVFİK İLERİ
TİCARET BAKANI.....	ABDULAH AKER
TİCARET BAKANI.....	HAYRETTİN ERKMEN
SAĞLIK ve SOSYAL YARDIM BAKANI.....	LÜTFİ KIRDAR
GÜMRÜK ve TEKEL BAKANI.....	HADİ HÜSMAN
TARIM BAKANI.....	NEDİM ÖKMEN
ULAŞTIRMA BAKANI.....	FEVZİ UÇANER
ULAŞTIRMA BAKANI.....	MUZAFFER KURBANOĞLU
ULAŞTIRMA BAKANI.....	ŞEMİ ERGİN
ÇALIŞMA BAKANI.....	HAYRETİN ERKMEN

ÇALIŞMA BAKANI.....HALUK ŞAMAN
SANAYİİ BAKANI..... SAMET AĞAOĞLU
SANAYİİ BAKANI.....SITKI YIRCALI
SANAYİİ BAKANI.....SEBATİ ATAMAN
BASIN YAYIN VE TURİZM BAKANI.....SITKI YIRCALI
BASIN YAYIN VE TURİZM BAKANI.....SELVER SOMUNCOĞLU
İMAR BAKANI.....MEDENİ BERK
KOORDİNASYON BAKANI.....SEBATİ ATAMAN
KOORDİNASYON BAKANI.....ABDULLAH AKER⁴²⁵

⁴²⁵ Kabine Kuruldu, **Yeni Kastamonu**, 26.11.1957, s.1.

EK-4

GAZETE ÖRNEKLERİ

KASTAMONU

20 Temmuz 1946 Cumartesi 5 Kuruş

Yıl 2 *Çarşamba, Cumartesi Çıkar Siyasî Halk ve Yurt Gazetesidir.* Sayı: 105

Yurttaş, PUSLAYI ŞAŞIRMA

Yarın, Türkiyamızda ilk olarak tek dereceli seçim yapılacak, tarihî bir günde yaşadığımızı unutmayalım. Bu, bütün milletlerin yaptığı iş tir. Seçim hakkı en büyük bir hak, bu hakkı iyi kullanmak yerinde ve layık olanına vermek ise en büyük vazifedir. Yarın seçeceğimiz vekillerimiz bizi, tam dört sene idare edeceklerdir.

Burada oy sandığına attığımız bir oydan ne çıkar demeyelim, bunlarla bütün Türk sınırları için deki vatandaşlarımızın mukadderatlarına karışmış olacağız. Epaylı propagandalar dinledik, hayli yazılar okuduk. Partilerin namzet listelerini inceledik. Kafamıza elbette uygun olanları da tesbit ettik.

Fakat çok iyi düşünelim, hakkımızı iyi haykırarak olan ve yurt için kalbi çarpan ve içip ederse hak ve hakikat için haykırmaktan çekinmez kimseleri seçmeliyiz. Dünya, hakikat haykırmanın sayesinde ayakta duruyor. Yurttaş, oyunu kullanırken, neleri istiyorsan neleri seni ve senin vatanını yükseltmeye elverişli ise ve bunun da en iyi kimin başaracağına emin isen onu seç, sonradan pişman olmak tenkid etmek para etmez işte fırsat işte hakkını kullanıyorsun...

Firasetin, izanın, iyi kalpliğin sayesinde sana en iyi vekillerini seç seçecekisin.

Hayale kapılma real-

YARIN SEÇİM GÜNÜDÜR

YURDUN HER KÖŞESİN DE VEİLİMİZDE YARIN SEÇİM YAPILACAKTIR

Acaba kimler kazanacak?

Müstakilli. 300 İmzalı. Partililermi?
İlimize (9) Millet vekilli seçecekler (49) aday var

Yarın Millet vekili seçimi yapılacaktır. Bütün yurttaşlar, acaba kim kazanacak diye düşünmekte ve hatta aralarında münakaşalar bile yapmak tadırlar.

Parti, serbest ve 300 vatandaşın imzasıyla adaylıkları ilimizden konuları yazıyorsunuz:

Müstakiller

Dr. Cemal Berkun, Refik Tuzeu, Emin Aygen, Ahmet Bozkurt, Ahmet Ulu, Ahmet Hilmi İnal, Tabin gündem, Vehbi yeğen Şükrü Taşan, Hüseyin Meyan Fehmi Akın, Şaban Yılmaz, Ahmet Hilmi Ocaklı Sabri Çolakoğlu, Lütfi Öskeroğlu, Latif Belin, Nejat Malkoç, Dr. Ferit Deringöz.

C.H.P. den

Tahsin Coşkun Hamdi Çelen, Hilmi Çoruk Dr. Fahri Ecül Ziya orbay General Abdullah Akdoğan Muzaffer Akalın Hacer Dicle, Felih Mağara

300 İmzalı

Rauf Orbay, Hamdi Türe Süphü Ezen, Tahsin Coşkun Hilmi İnal, Selim Eren, Atif Aktiner, Sabri Yaman, Adil Toköz, Hüseyin Karabakal Mustafa İzzet Oksay, Zeki Cemal Bakı Çelebioğlu, Hahmet Erdem, Maropol Fevzi Çakmak Mehmet Türkmen

İki Mitink

Perşembe günü öğleyin C.H.P. si ile D. P. Saman pazarında birer mitink yapılacaktır.

Karakter Zaifliği

Bazı kişiler, işine geldiği gibi konuşmakta ve hatla bu şekilde hareket etmekte hiçbir mahzur görmez. Öyle zamanlar olurki beyaza kara karayada beyaz aeyile işin içinden çıkverirler. Bir gün bakarsınız bir dille, diğer gün başka bir dille daldat kesirler. Yüzü asdarı belli olmayan bu gibi kişilerin yalnız bir tutamağı vardır. Menfaat.

Onun için her şeyini, inancını bile değiştirir dururlar. Şahsına menfaatsız olarak yalnız gurl ve millet yararına iyi niyetle inancını değiştirebilir. Lakin herhangi bir şahsi çıkar için değiştirirse işte o zaman Karakter zaifliğine uğramış oluruz.

Tümkor

Sahibi M. Cahit Bayar
Nefisat Müd. İzzet Okay
Abone şartları
Senelik 3 lira altı aylık
375 kr.
Dışılık Yer Kastamonu
YENİ MATBAA

DOĞRUSÖZ

SALI
6
AĞUSTOS
1946
5 KURUŞ

YIL : 10 ♦ Salı ve Cuma Günleri Çıkar Cumhuriyetçi, Halkçı, Sımsal Gazete ♦ SAYI : 955

Büyük Millet Meclisi dün toplandı İsmet İnönü Cumhurbaşkanlığına seçildi Recep Peker Başbakan oldu

Dün Büyük Millet Meclisi 8 inci iktisat devresinin birinci oturumunu Meclisin en yığılı bulunan Seyhan Milletvekili Ali Münif Başkanlığında toplandı. Başkan kısa bir söyleşle celseyi açtı, nizamname mucibince reis ve reis vekilleri ile kâtiplerin ve idare heyetinin seçilmesini teklif etti.

Birinci Başkanlığa İstanbul Milletvekili Kâzım Karabekir, İkinci Başkanlığa Fikret Sılay (Konya)

reis vekillerinde Sivas Milletvekili Şemseddin ve Sıngır Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı seçmişlerdir.

Kâtipler ve idare kurulu seçildikten sonra Cumhurbaşkanlığı seçimine başlanmış ve 368 oyla Ankara Milletvekili Millî Şef İsmet İnönü seçilmişler ve şiddetli alkışlanmışlardır.

Meclis önümüzdeki Pazartesi günü tekrar toplanacaktır.

Sarıoğlu Hükümeti Cumhurbaşkanlığına is

tilasını vermiş ve Millî Şef tarafından bu istifanına kabul edilerek Başkanlığa İstanbul Milletvekili Recep Peker tayin edilmiştir. Yeni kabineyi Recep Peker kuracağından kabinede hangi Bakanların kalacağı henüz belli olmamıştır.

Zeytin yağı

Bu yıl zeytin malısunun çok bereketli olması dolayısıyla zeytin yağı fiyatlarının düşeceği tahmin olunmaktadır. Zeytin yağı müstahakları İstanbul tüccarlarına 150 kurusla fiyat verdikleri halde alıcı bulamamışlardır.

Yeni 2,5 liralık bankonalar

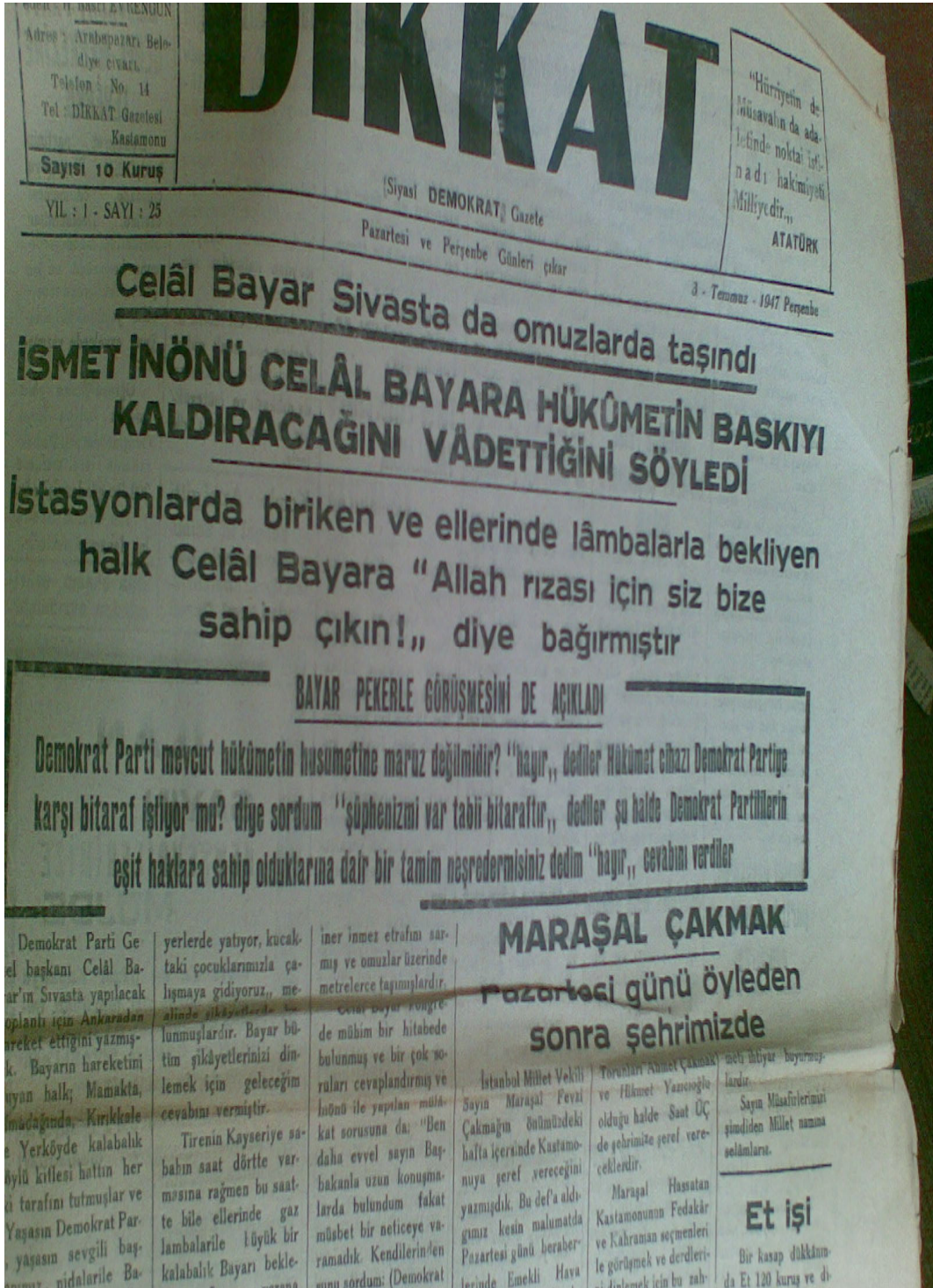
Merkez Bankasının Londra'da bastıracağı yeni 2,5 liralık kâğıt bankonalar bir İngiliz vapuru ile İstanbul'a gelmiştir. Yakında tesvüle çıkacaktır.

Kastamonu Lise Müdürlüğünden :

Öğrencilerle öğrenci velilerine

1. Yeni öğrenci kaydıyle eski öğrencilerin kayıt yenileme işleri 19 Ağustosla 20 Eylül arasında yapılacaktır.
2. Parasız yatılı mü
3. Parasız yatılı mü
4. Mithan programı Okulda iltis edilmiştir.
5. Parasız yatılı mü

Belediye Başkanlığımızın Başkanlığı

Sahibi İmtiyaz ve Yayımları İdarası
Yeni İşleri Müdürü
Ahmet Kemal
Adresi: (Yenises)
Kastamonu
Başlıca Yayıncı: Kemal Matbaası

YENİ SES

ABONE:
Seneligi (5) Liradır.
Hizmetleri satarken Otuz
kuruş alınır.
Hüsnü İhtilal parçasına
tabidir.
Sayısı 6 Kuruş

YIL: 1 Sayı: 55

« Haftada İki Defa Çıkar Siyasal Halk Gazetesidir. »

14 Temmuz 1947 Pazartesi

Cumhurbaşkanı İnönü'nün Beklenen Beyannamesi

Sayın İnönü sorumlu Hükümetin huzur ve asayiş vazifesi münakaşa götürmez fakat meşru ve kanunî siyasi partilere karşı tarafsız müsavî muamele mecburiyeti, siyasi hayat emniyetinin temel taşıdır dediler

Ankara, 11 (A.A.) - Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tebliğ buyurmuştur.

Hükümet reisî ile ve muhalefet lideri ile son günlerde mecletin iç durumu üzerindeki konuşmalarını ve bu hususta temennilerini ve fikirlerini söylemek zamanı gelmiştir.

7 Haziran tarihinde görüşmek üzere onandırdığım Bay Celal Bayar bana, Demokrat Partinin idare meclisinin başkanlığı altında bulunduğunu beyan ve şikâyet etti. Ebeder ettiğim başkan, aynı meclisleri daha evvel aralarında görüşmelerini hikâye ederek, böyle bir başkanın olmadığını, idare meclisinin huzurunu bozacak mahiyette teşriklere karşı çok güc durduğunu bildirdi. Bundan sonra, iki taraf bir arada dinlemek için 15 Haziran tarihli buluşmayı tertip ettim. Başkan ve yardımcısı Devlet Başkanı ile Demokrat Parti Başkanı hazır bulundular. İki taraf arasında karşılıklı tartışma için iki büyük saat devam eden konuşma, bağlatı noktasında bitti. Demokrat Parti Başkanı, partisinin başı altında bulunduğu noktada ısrar ve par-

tesinin kanun dışı maksatlar ve ihtilal usulleri takip ettiğine dair ithamlarını reddetti. Hükümet reisî idare mekanizmasının başı yapıldığı iddiasını kabul edemeyeceğini ve şikâyet vasıtalarını tetkik ve takibe hazır olduğunu tekrar söyledi ve muhalif partinin celima usullerini düşeltmesi için meclis iddiasında kaldı.

17 Haziran tarihinde Bay Bayar tekrar kabul ettim. Bana vasiyeti arkadaşlarıyla görüştüğünü, benim durumuma karşı teşekkürlere mütehasis olduklarını söyledikten sonra, bana vasiyetini teyit etti. Bunun üzerine, iki defa görüştüğüm Başkan, iktidar partisi ile muhalefet partisinin büyük meclis teki münasebetleri ve karşılıklı çözümleri yolunda hayırlı terakkiler olduğunu takdirle söyledikten sonra, "Bis deken dimise düşün vasifeleri sadakatle ifa edeceğim, size söz veriyorum, dedi ve iki ay sonra büyük meclis toplantısına kadar partilerin münasebetlerinde itimad arttıran terakkiler olacağına ümidi kuv-

vetli olduğunu ilave eyledi.

Bu beyanatı Bay Bayar 24 Haziran tarihinde nakittim. Bay Bayar, bana, fiili neticere intisar edilmesi lazım geleceğini bildirdi. Bundan sonraki tartışmalar muhalefet liderinin Sivona nakitunda ve hükümet reisînin 9 Temmuz tarihli beyanatında ve ondan sonraki karşılıklı cevaplarında görülmüştür. Vasiyet hüsnü olursa, iki taraf şikâyetlerinde ve savunmasında ısrar etmiş ve şiddetli tartışmalar arasında karşılıklı iktidarların ifadesi olan başı tatmin edici parçalar hatırlarda kalmıştır. Siyasal hayatı yumuşatan bir iyilik olmak üzere, dertleri bilenlerin, kenarlarından karşı tarafı teskin edici tedbirler alınacakları ümidi uyanmıştır. Bunun dışında, olarak, durum muhalefet partisi liderinin "Fili bir netice beklemek" şeklinde ifade ettiği hüsnüde görüldü. Yani, bir başka türlü söylenirse, vasiyet karşılıklı iddialar bakımından düğüm halinde muhafaza etmiştir.

Şimdi bana düşen mü konuşmaya geçeceğim. İki tarafın şikâyet ve müdafaa-

Lise Edebiyat Öğretmeni

Lise Müdür Yardımcılarından ve kıymetli Edebiyat Öğretmenlerinden Kubanır Neşet Özgüçüncü bazı hususî işlerini görmek üzere geçen Cumartesi günü İstanbul'a müteveccih hareket etmiştir.

Sayın arkadaşlarımız hayırlı yolculuklar dileriz.

Gelenler

Memleketimizin yetiştirdiği gençlerden Antalya Lisesi Fizik Matematik Öğretmeni ve Özel İdare memurlarından Hüseyin Çelik'in ailesi N-catı Çelik okulunu tadil dolayısıyla ebeveynim ve akrabalarını ziyaret etmek üzere ilimize gelmiştir.

Genç Öğretmen hemşehrimize hoş geldinleriz.

25 Milyon metre pamuklu dağılacak

İplik dokuma müessesesi ikinci devre üç ayıık pamuklu kontanjının İstanbul'da bayilere tevziye başlandığı ve 25 milyon metre kontanjının baş milyon metresi İstanbul vilayetine 20 milyonunda diğer vilayetlere verileceği haberi alınmıştır.

KASTAMONU

★ HAFTADA İKİ ÇIKAR SIYASİ BAĞIMSIZ GAZETE ★
Kastamonuda en çok okunan Gazetadır

Yıl : 4 - Sayı : 203

Sayısı 5 Kuruş

Telefon No. 109

7 - Haziran - 1948 Pazartesi

Sahip, Başmüdürlük ve Neşriyatı
İfllen idare eden Yazı İşleri Mü.
SABRİ TUMKOR
ADRES: Kastamonu Gazetesi
Kastamonu
Hâfızlar sâsırı (15) Krk.
Husulî İfânlar pazarlıkla
İfândan mesuliyet kabûl edilmez
Gânî peçen sayı 50 Kr.

Kastamonu Demokratlarının Dünkü Mitingi çok heyecanlı oldu

Şiddetli yağmur yağmasına rağmen ufak bir
fasiyadan sonra Mitinge devam edildi
Civar Vülayet ve ilçelerden yüzlerce Demokrat geldi
Tarihi Kastamonu heyecanlı bir gün yaşadı
Bütün konuşmalar seçim üzerinde oldu

Dün Cumhuriyet meyda-
nında, Demokrat Partinin
tertiplendiği Mitinge Ankara-
Çankırı, Sinop, Boyabat,
Göze, Zonguldak, Kara-
bük, Safranbolu, Araç, Tos-
ya, Kozca, Körfe, İnebolu,
Teşköprü, Daday, Devre,
Kâni, Abana'dan misafir
yüzlerce Demokrat işfirk
etmiştir.

Sabahdan davullar çalı-
yor, Demokratlar yer yer
eglençlerle Cumhuriyet mey-
danında toplanmağa baş-
lıyorlardı.

Sent ocaklarından ele-
rinde «Volsuz, Fabrikasız,
bakımsız Kastamonu - 21,
Temmuz kara günümüzdür.
Dün bugün, bu gün şeker
yok olur gün hayat, Millet
iradesini saygı isteriz. Söz
Milletindir, Arpa birü ki-
saltır» Sözleri yazılı lev-
helerde bu meydanı doldu-
ruyorlardı.

Ankaradan bir operör
tefirmiş, otomobil üzerine
urmışlardı.

Tam saat 14. de İl İdare
Başkanı H. Tosunoğlu Mi-
tingi açtı ve 3. dakika Ata-
ürküna manevi huzurunda
ökte davet etti. İstikbal
marşında plöke dinlettiler
Sunan e'nsünden sonra Kür-
şahya Milletvekili Dr. İhsan
Ölürsoy alışlar içinde bil-
hassa «Halk Partisi'ni arı
beyi felse uğramış hat ver-
miş bir arı kovansı haline
gelmiştir dedi.

Baha Ataçoğlu, Orman
Kooperatifi, İhtisad üzerinde
durdu. «Millet parçası ya-
şayan Halkesinin kendile-
rine kışane sanan gu'fille-
su mahşeri kalabalığı göre-

rek utansınlar. Türk halkı-
nın hadatsuz olan heyve-
nini dört davar arasının
istiap etmediğini görsünler
de ibret alsınlar»

Sabri Yılmazlar de konuş-
ması sonunda üç defa «Söz
Milletindir Halkimiyet Mil-
letindir» diye hazıranına ba-
ğirtti.

Ankara Şoförler Cemiyeti
Reisi Recep Dengin kısa kısa
cümleli güzed sözleri pek al-
kışlandı. bilhassa, «3 ku-
ruşluk simid için müll ka-
ranmada sürüne nelerle yüz
binlerin ihtikarını yapandarı
düşünelim, biri sefil diğeri
kışaneler yapıyor, eger ser-
best seçim olursa bunlar dü-
zelecektir dedi.

Çankırı Demokratlarından
Kâzım Arar söz söylerken
bir sağanak şiddetli bir yağ-
mur yağdı Saçuklar altına
saklandılar ve yarım saat

fasiyadan sonra Miting tek-
rar başladı.

Sinop Demokratlarından
Ertanmend Basu «Biz sokak
kalabalığı değiliz, Millet'in
hakiki mümessilleriyiz» diye
haykırdı. Boyabat demok-
ratlarından Hayri Seyhan
seçim hatıranınan mütlük
değişmesini teburuz etirdi.
Bundan sonra söz Ed Eskize-
bir Milletvekili Kemal Zey-
tinioğlu aldi ve alışış sözler
söyledi. Mitinge, komite
Başkanı B. Ataçoğlu, Ha-
kimiyet kasıtsız, partisz mil-
letindir diye üç defa kosa-
runa bağirtti ve Hayri To-
sunioğlu Mitingün kapanış-
ğını bildirdi. Bu kararlar
felle Büyük Millet meclisi
başkanığında Başbakanlığa,
Demokrat Parti Genel bay-
kanına bildirecektir.
dün gelen misafirler gü-
mişlerdir.

Yüksek Ahlâk

Yüksek ahlâk sahipl-
eri: Şeref ve namusu
bir vazifesi mukaddese
tanıyanlardır.
şu yirminci esirde
hüsünü müşâeret usu-
lünü bir ders gibi öğ-
renmeliyiz.

Serbiyasi içtimaiyye
kuvvatlı değilse arka-
daşından ağılanacak
kötü edetlar pek söri
oldüğünden fena dost-
lara mükarin olmak
tansa dostsuz yaşamak
daha evlâdır.

Zevku sefa insanlara
mahsus meşru bir hak

isade iğretile olan zev-
ku sefa iptilâs; ahlaki
geniren tehlikeli bu
yük mikroplaradır

İnsani kemâli ebnal
cinsile hüsünü müşâere-
rete çaltımek buşeri
bir vucuba olduğı gibi
bayyanatı bile iceltme-
mek lâzimli medeniy-
yet ve insanियet oldu-
ğunu bilienlerdir. İştâ
güzel ahlâk sahibi ol-
mak için bu düsturlere
riayet etmek ve ken-
dimize çöki düzen ver-
mek zorundayız
Tahsin KÜLÜKÇÜ

Gezi Notları:

Kastamonudan Kalktık

Eh konpartuman ta-
mam işle dört kişi ama-
ma bu işçi, sekte kışlye
bedel doğrusul.

Bunlar yetmişyörümüş
gibi, ikide ahbabları
damlamazmı..

Onunda bir çok zalf
fıçının yanında bir gö-
bekli, amca bey gibi oda-
luy şikletin yanında
luy şiklet ona dağı dı-
yordu.

Onlar dört kişi bizim
çıkınamaz lâzım öyleya
Dağdan gelen bağda -
kını kogar utarmış!..
Az sonra bilelci on-
ları aldı gitti.

Doha tiren Afganida
yolcu arkadaş hep lafi-
lers tarafınan anlatıyor.
Pencereden kahveciyl
soruyor, onlarda..

Kolucel oşığı geçli
diyorlar, bizim ahbab
kunu haet anlatıyor ve
«Hangi haet, yahu, ben
kahve ci soruyorum di-
ye der der tepniyor.
Hazır Afganideyken

birde Afganida pek ho-
şuna giden kızların ka-
lede kışmet aramasını
gözayım, beş alti ay
evvel bu şehre uğramış
ve bir kaç gün kalma-
şım bu seferde o günün
yadı aklımıza gelver-
di.

—Devam edecek—

Şeker

Az veriliyor

Her tarafta ayda
insan başına bir
kilo şeker verildiği
halde Şehrimizde
yarım kilo veril-
mektedir
Çoğaldırtmasını
ilgili makamlardan
bekleriz.

Sağlık Modürümüz

Şehrimize tayin
edilen Sağlık Mü-
dürü vazifesine baş-
lamıştır. Hoş gel-
din der başarılar
dileriz.

ATEYEMDEN DOZIAR

Çöpçü Çöpü Atsana!..

Su yolsuzluk ne atemde varobdi. İnsanioğlu ne tipler
gürle ve ne unulmadık sürpizlerle karşılaz. Kompar-
tumanda yaşlı bir arkadaşla diğiyoruz. Afganida bir a-
dad: bindi bizim konpartumana, kaynan; sı döymüş,
elle len kaçayormuş. «Niçin bu kıza alıştığını» sorduk. —
Ne yapayım için çatan çatmış dedi.

Ç'ö çatan varmi yoknu bir hayli tartımca yaptık.
Tevrimiz Karşiyaka istasyonuna yakın bir durakta
darda. Kırık kızlar ip atlıyor eğleniyorlar. Amma çok
güzel ve allahın ünenerek yaratığı hoş yerlerdi. İhtiyar
yol arkadaşım bir içini çekti ve bağirtti.

«Çöpçü, şu güzel kızlar arasına çöpünü atla biral
hana çalver!..»

Tumkor

Perşembe

21

EKİM 1948

Sene 1 No: 4

MUCADELE

Beşeriyetin Ruhu Olan Adaletin
Yılmaz Müdafiidir

Haftada bir Perşembe günleri çıkar

Siyasî Gazetedir .

Sahibi ve Yazı İş
İdare ed

Sabri Yılmaz

İdarehane: Hükümet

Fiatı her yerde

Bizdeki iktidar ile
demokrasi yapılı
bilirmi ?

Sabri Yılmaz

İktidar; zaman zaman, "birdeki muhalefetle Demokrasi yapılı bilirmi ?" Tarzında, gülünç olduğu kadar garib bir fikir ortaya atmakta ve yine kendi zaviyesinden bunun münakaşasını yaparak, muhalefeti suçladır diyerek gassetine düştüğünü müşahede etmekteyiz.

Evvel emirde; böyle bir soru kimin tarafından tevcih edilmesinin icab ettiği olan takdiri efkârı umumiyeye terk ederken, uzun yılların yarattığı ahyaklılığın kötü neticelerini terk etmek kolay bir iş olmayacağı için, dalkavuk tipteki bu şahsiyetleri mazur görmek icab eder.

Zira; uzun süren diktatörlük devrinin; bu gibi rişakâr, dalkavuk zümresinin türemesine ve bu zihniyetin cemiyet hayatına hakim olmasına sebebiyet verdiği âşikâr olan bir hakikattir.

İktidar; bir şefin vesayeti altında bulunduğu bir takım meziyetsiz insanlar, mühim roller ifa etmekte, kendilerini begendirmek ve eyi görünmek için; şefin her sözünü ve her kurduğu düsturu aynı hakikat deye etrafa yayması ve etraftan gelen tenkitleri ise, şefe duyurması ve her tarafı gül güllüğe gösürmeği itiyat edinmiş olduklarıdır; keyfi idare, yolsuzluklar ve sui istimseller ve buna mümasil bir çok fenalîlerin önüne

geçilmez bir hal almıştır.

Sayın Ahmet Emin Yalman; Hüseyin Cahit Üstünel ile derleşmesinde; bu acı ve mühim cihetleri tebarüz ettirirken, üstadın yürüdüğü nikabı atarak hakiki ve şerh ile görünmesini ve kalemi i, mülki ve milletle selânetli namına kullanarak Demokrasinin kökleşmesine yardım için, Sayın İnönü'nün ikaz buyurulmasını rica etmektedir.

Bu işten gelen şahsiyetin arzuyu şakrakla karşuları.

Fakat, hayhat! Sayın Yalman şahiflere kitab yazsa, gölüm Sayın İnönü'nün bu konuda vatan için göze nuru döke para mı eder! Zira, yirmi beş sene köklemiş bir itiyatın bir lahzada sökülüp atılması, her bakımdan imkân olmadığı gibi, her türlü mesuliyet korkusundan vareste, iktidar koltuğuna bırakılmak, elbette güç bir iştir.

Uzun seneler içinde, diktatörlük devri yaşamış ve hâlâ bir şefin sancığı altında bulunan İktidar, Demokrasi yapmak mümkün olabilir mi?

Yoksa, diktatörlük kökünden sökülüp atmak gayesiyle teyakkül eden ve yepyeni bir imanla meydana çıkan muhalefetle mi demokrasi yapılır? Bunun taktirini efkârı umumiyeye bırakırken, iktidardakilere basiret ve akli selimle hareket etmelerini tavsiye ederiz.

Pazar günü yapılan seçimin

Bir Muğalata num

İlimiz Demokrat Partisinden 10-10-948 günü ihraçlarına karar verilen on bir şahıs, parti ile alakaları kalmadığı için efkârı umumiyeye duyurulması için, vakti muayyenesi olan 11-10-948 çıkan İktidar gazetesindeki beyanname, günü 8-10-948 günü partiden istifası etmiş olduğu halde ihraç edilmesine yayımlanması, anti

demokratik b
duğundan b
gazeteye bir
rilligi i eğit
Laf oyunl
ile siyaset
mümkün olan
ten aciz b
pehlivanı; a
abbüttü olan
verdiği z
(Devamı

Heder olan (1
binler

Taşköprü kendir soy-
ma fabrikasının (87) bin
lira kaymetindeki bir ma-
kinesinin, ehliyetiz ve
kifayetsiz insanların elin-
de bırakılması yüzünden
yanmış olduğu gibi, son-

rad n (70
mubayaa
ninde aynı
dijün le-ss
dik.
Bu ful
(Devamı

İKAMET VE SEYY
yevmiyeleri neden ver

Bu sırada; vilâyet mer-
kezinde bir çok müfettiş-
lerin bulunduğu, mun-
lazam ve konforlu oteller
mevcut olduğu halde, her
birerinin resmi dairelerde

yerleşerek
rım. bilm
odacıların
meterde
gini, dedi
(Devamı

Millet Partisi kuru
gine mi dalave

Demokrat Partiden ih-
raç edilenler tarafından,
şehirimizde kurulması dü-
şünülen millet partisi için
bazı kafadavalar bir araya
gelub kurucu unvanını al-
mak sevdası ile birleşikle-
ri halde, Demokrat Parti

ği mektub
sinin kur
edilmesini
günü eşitt
olan arkâ
zamanla e
ni' şimdiki
mechuriyi

BÜYÜK BİR ÇOĞUNLUKLA Seçimleri Demokrat Parti kazandı

Seçim bütün yurttta sükûnetle Demokrat Parti lehine tecelli etti

C. H. P. büyük bir mağlûbiyete uğradı

Büyük imti- han

Türk Milleti 14 Mayıs 950 seçimleriyle bütün dünyaya, demokratik hayata intibak ettiğini pek asil bir olgunlukla isbat etmiş'tir. Yeni seçim kanununun hiç bir vatandaşın kalbinde şüphe bırakmayacak şekilde tatbik edileceğini temin eden B. Şemseddin Günaltayın bu teminatının memleketin mukadderatındaki rolü bugün bütün yüzüyle gözlerimize önündedir.

Bu bakımdan B. Şemseddin Günaltayın Türk Demokrasi Tarihi daima şerefle yadedecektir.

14 Mayıs seçimlerini büyük ve parlak bir ekseriyette D. P. nin kazanması bütün dünyaya sürpriz tesiri yapmıştır.

Vakıa bu seçimi D.P. kazanma şansı kuvvetli görülmekle beraber bu kadar ezici bir ekseriyet sağlayacağını D. P. nin ileri gelenleri dahi tahmin etmiyorlardı.

Demokratik bir seçim kanunu ve bunun tesir ve baskılardan azade bir tatbikatı memlekette muhalefetin ne büyük bir kudret halini aldığı göstermesi bakımından uzun uzun düşünülməsi icap eden bir mevzudur.

Zira 946 seçimleri

Pazar günü yapılan Milletvekili seçimi bütün yurttta Demokrat Partinin büyük bir çoğunlukla kazanmasıyla neticelenmiştir.

Son haberlere göre, Demokrat Parti 357 Milletvekilliği kazanmıştır. Bunun 400'e çıkması ümit edilmektedir.

İllerin taanifi bugün sona erecektir. Ket'i neticeler şu illerde alınmıştır.

Amasya D. P. + C.H.P.	
Bilecik	= 4
Bitlis	= 2
Burdur	= 3
İsparta	= 5
Denizli	= 8
Tokat	= 8
Sinop	= 5

sonunda D. P. n'n seçimlere hile ve fesat karıştırıldığı baskı yapıldığı yolundaki ithamları, bu günkü neticelerden sonra düşünülürse kuru bir iftiradan ibaret olmadığını göstermesi bakımından da dikkate değer.

Bugün artık muhalefet iktidar partisi ile yerlerini değiştirmişlerdir. Ve bu değişiklik halkın büyük çoğunluğunun arzusuyla olmuştur.

İktidara geçen D.P. büyük müşkilatlarla karşı karşıyadır. Ve bunları yenmek içinde azami mesai sarf etmektedir. (Devamı 2. ci yüzde)

Tekirdağ	= 3
İstanbul	= 27
İzmir	= 17

D. P. Genel Başkanı C. Bayar

Hava Şehitleri İntifali

Pazartesi günü Cumhuriyet meydanında Hava Şehitlerini anma Töreni yapılmış ve Lise Müdürü B. Talat Mümtaz Yaman çok veciz bir hitabede bulunmuştur.

19 MAYIS Gençlik Bayramı

19 Mayıs Gençlik Bayramı Cuma günü Gazi Stadında törenle kutlanacaktır.

İlimiz Milletvekilleri

Pazar günü yapılan seçimde İlimiz Milletvekillerini bütün tahminlerin hıfatına olarak D.P. Adayları olan:

General Rifat Taşkın	Avukat As. Yargıtay eski Başsavcısı
Sait Karatanel	Y. Or. Mübendisi, Mütaahhid
Galip Deniz	Emekli general
Hamdi Tören	Yargıtay üyesi
Dr. Fahri Keçecioğlu	Serbest Hekim
Hayri Tosunoğlu	Avukat
Şükrü Keremzade	Ticar
Muzaffer Mübte	Avukat
İlmi Ayranet	Dava Vekili
Ahmet Keskin	Çiftçi

Kazanmışlardır. Yeni Milletvekillerimizi tebrik ederiz. Millete hayırlı olmalarını temenni ederiz.

Millet Partisi hezimete uğradı

Pazar günü yapılan seçimin diğer bir sürprizi de 22 ilde aday gösteren Millet Partisinin büyük bir hezimete uğrayarak hiç bir milletvekilliği kazanamamasıdır. Bu hezimet her tarafta büyük bir hayret uyandırmıştır.

PERSEMBE
25
Mayıs 1930
Sayı: 8 Kurum
SAHİBİ
ZİYA DEMİRÇİOĞLU
AZİZ DEMİRÇİOĞLU
Telefon No: 12

DOĞRU SÖZ

Küçük iyilikler, nazarı libora u-
lanmadığı halde, küçük fenalıklar bi-
likli göze batır.

Posta No: 12

Yılı: 15

Çarşamba ve Cumartesi günleri çıkar Siyasal Gazete

Sayı: 1299

9. cu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplandı

Celâl Bayar Cumhurbaşkanı seçildi

KABİNEYİ ADNAN MENDERES KURDU

Kuvvetini Milletten alan Hükümet

İlk defa Millet iradesi ve tek dereceli seçim ile iktidara gelen Demokrat Partinin İstanbul Milletvekili Adnan Menderes'in başkanlığında kurduğu hükümet dün öğleden sonra vazifesine filen başlamış bulunuyorlar.

Türk Milleti, yıllardır devam eden maddi ve manevi hürsuzluğu gidermek ve mevcut günlere kavuşmak arzusu ve işiyakını duydu ve Demokrat Partiye rey vermek suretiyle iktidarda değişiklik yaptı.

Kabineyi teşkil eden Milletvekillerini arasında adları pek sık işitilmemiş olanlar da var. Bu bir kanun değildir. Marifet, beniyet ve keyfiyet bakımından bu gibileri bulmak ve bunlardan memleketle hizmet imkânlarını sağlamak.

Demokrat Partinin de bu vazife adına iş değil, iş adamı bulmaktadır.

Nico büyük sanığın adından vardır ki bunlar rüfte ve bolunukları meşhurlerden uzaklaşın, halk arasında kızıy-
Ukharı zaman çekil ve bu-
sadele millet dimişin-

9. cu Büyük Millet Meclisi pazartesi günü ilk oğlan üsü toplantısını yapmıştır.

Saat 15 de en yaşlı üye olan Kara Milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın riyaset kürsüsüne geçmiş ve arkadaşlarına lesa bir hitabede bulunarak celseyi açmış ve gündem gereğince Milletvekillerini yemine davet etmiştir. Alfebe sırasla kürsüye gelen milletvekillerinin ad ve isimleri 4.30 saat kadar sürmüştür. Bundan sonra

günlü oyla meclis divanı seçimi yapılmış ve Refik Koraltan Meclis Başkanlığına, Halüsi Köymenli Sıtkı Yırcalı, Fırat Halüsi Demirelli başkan ve kiliğine seçilmiştir.

Yeni meclis divanı perisi adından sonra Cumhurbaşkanı seçimi yapılmış ve tasarı sonunda 397 oyla Celâl Bayar Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu seçimde İsmet İnönü 64 Halil Özyıldırım 1 rey almışlardır.

Celâl Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçildiğinin ilanı sırasında büyük bir alkış tutanı koparmış. Burada bütün yurtta 101 pare top atılmaya başlanmıştır.

meştir.

10 dakika celse tatili bittikten sonra yeni Cumhurbaşkanı B. Celâl Bayar alkışlar arasında salona girmiş. Yeni Cumhurbaşkanı C. H. P. liler yanında D. P. lilerle birlikte kalmadan karşılamışlardır. Celâl Bayar kürsüye çıkarak yemine etti ve alkışlar arasında salondan çıkmıştır.

Celseye on dakika daha ara verildi ve oturum gününce Şemsettin Günaltay hükümetinin istifası ve yeni hükümeti

9. cu Cumhurbaşkanı seçimi kararı alınmıştır. Bunda Adnan Menderes'in yeni hükümeti kurduğu bildirilmiştir.

Kabul edilmiş olan 3. cu Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın başta eski Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk Milletvekili İsmet İnönü olduğu halde bütün Milletvekilleri ve psikolojisi tesbit edilen ve alfabelik isimlerdir.

Bu merrasimden sonra Bayar halin alkışları arasında meclisten ayrılmıştır.

Yeni Hükümet Üyeleri

Adı	Bakan	Halk Özyıldırım	İsmet Milletvekili
Milletvekilisi	Refik Şevket İnce	Manisa	
İçişleri	Rüstem Nuroğlu	Etiler	
Dışişleri	Fırat Köymenli	İstanbul	
Malîye	Halil Ayar	Bursa	
MİT Egitim	Arif Başman	İzmir	
Bayındırlık	Fahri Belevi	Bolu	
Ekonomik İşler	Zâkir Veliyev	İzmir	
Sağlık ve Sosyal Y.	Nihat Rıfat Belge	İstanbul	
Çevre ve Tahal	Nuri Özcan	Manisa	
Tarım	Nihat Ertürk	Çankaya	
Ulaştırma	Tevfik İleri	Samsun	
Çalışma	Hüseyin Polatkan	Eskişehir	
İktisat	Muhlis Efe	Ankara	

Büyük Millet Meclisinde toplanmadan bit

Milletler arası Turizm Konferansı

Özellikle ayarda Kabirde yapılacak olan Beynelmül Turizm Konferansında turistlerin seyahat şartlarını kolay-

İnönü C. H. P. Genel Başkanlığını eline aldı

Malatya Milletvekili İsmet İnönü C. H. P. Genel Başkanlığına seçildi. İnönü'nün bu başkanlığına

Plastik'in kısa hikâyesi

KISA HABERLER

B. M. M. Cuma günü toplanacaktır.

Br. Ing. in. sergi gemisi İstanbula geliyor.

II. Münevver Yardım Savaşları Derneği'ne hediye edilen 400 tane piyanço kilitinden 200 tanesi hazırlandı.

2. Hastaneler Akademi yapacak olan Yardım Savaşları Derneği Genel Kongresinin başkanlığına Dr. Mustafa Akalın seçildi.

Beşiktaşlı Akademi'de yarışma yapıldı. Kazananlar...

PERŞEMBE 27 Temmuz 1950 Sayısı 5 Kuruş	SAHİBİ ZİYA DEMİRCİOĞLU Yazı İşlerini İfâ ile İdare eden AZİZ DEMİRCİOĞLU Telefon No. 12	DOĞRU SÖZ	Pıçman olan, günah işlemi. yon bir kimse gibidir. HAZRETİ MUHAMMET
--	---	------------------	--

Yıl: 15 Çarşamba ve Cumartesi günleri çıkar Siyasal Gazete Sayı: 1317

Kore harbine yardım ediyoruz

4,500 kişilik silâhlı Türk kuvveti Birleşmiş Milletler emrine verildi

Salı günü uçakla Ankara'ya gelen Cumburbağkanı B. Celâl Bayarın başkanlığında ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut'unda iştirakle yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında Birleşmiş Milletler üyesi sıfatıyla Kore harbi karşısındaki durumumuz incelenmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinin hükümetimize yardım yapılması hakkındaki telgrafı da bu toplantıda görülmüştür.

Bakanlar Kurulunda alınan karar Dış İşleri Bakanlığına verilmiş ve Dış İşleri Bakanımız Prof. Fuat Köprülü'nün imzası ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trigvi Liye telgrafla cevap verilmiştir.

Bu cevaba göre Türk Hükümeti Birleşmiş Milletler Üyesi bir devlet sıfatıyla 4500 kişilik silâhlı bir Türk kuvvetini Birleşmiş Milletler emrine verdiğini bildirmiştir.

Taşkızak Tankeri

Cumartesi günü denize indirildi

Taşkızakta inşa edilmiş olan 3350 tonluk Taşkızak Tankeri Cumartesi günü saat 11 de törenle denize indirilmiştir.

Merasimde Cumburbağkanı Celâl Bayar ile Başbakan Adnan Menderes, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı, Generalle Amiraller, mühtelif rütbede kara, deniz ve hava subayları ve birçok davetli hazır bulunmuşlardır. İstiklâl marşı çalındıktan sonra Taşkızak tersanesi müdürü bir nutuk irtat etmiş ve sayın Cumburbağkanı âdet olduğu üzere şampanya şişesini geminin baş tarafında kırmıştır. Taşkızak Tankeri alkışlar arasında denize indikten sonra, davetliler hazırlanan büfeden ızaz edilmişlerdir. Cumburbağkanı ile Başbakan geminin mühendisi Prof. Ata

İlimizden hacca gidecekler

Bu yıl ilimizden Hacca gitmek için 32 kişi pasaport almış bulunmaktadır. Bu miktarın biraz daha çoğalacağı ümid edilmektedir.

Müşamere

Kastamonu Spor kulübü bu Kasımın geceleri içinde bir müşamere hazırlamıştır.

2 Ağustos Çarşamba 3 Ağustos Perşembe geceleri Halkevinde verilen bu müşamereye bu şehrimizin değerli sanatçısı Avni Özbenli, R. Armay da iştirak etmişlerdir.

Ayrıca Ankara'da Kurulmuş Davule Karay Zurnası İsmail ve Kastamonu Spor kulübü bu programda yer almıştır.

Gazeteciler Bayramı

24 Temmuzda İstanbul gazeteciler tarafından yapılan Gazeteciler Bayramı güzel bir şekilde kutulmuştur.

Mes'ut bir ev

Tanımın iftihar

Ankara - Çankırı

Telefon hattını tahrip ettiler

Çankırı yolu üzerinde, miş olduğunu bildirmiş-

Hydroelektrik meselesi

İller Bankası Heyeti gelmedi

24 Temmuzda Hydroelektrik'in muvakkat kabulunu yapmak üzere şehrimize geleceği İller Bankasından verilecek muvakkat kabul heyeti şehrimize gelmemiştir. 500 metro telin eksik olduğu ve bunun telin Ankara

STOS 1951
do
ram
ARA
-8-1951
ngram
müğü pl
ap saati
mülteri pl
ve hukuklar
yaprak
ar
Türk müşş
el
yo hafız
trkleri
üğü pl
haberler
apması
51
ram
pl
ürüler pl
s
adiller pl
kapması
Pazarlar
mlar
er pl
ığı pl
oyun la
mlar
eyi faul
arredajla
ığı pl
rt

YIL: 16
SAYI: 1457

SALI 7
Ağustos 1951
Sayısı 1457
Kuruş

SAHİBİ
ZİYA DEMİRCİOĞLU
Yüksek İhtisas İktisat Uzmanı
AZİZ DEMİRCİOĞLU
Mendere: Adanlık Dairesi Karşısı
Telefon No: 12

DOĞRUSÖZ

İnsanı insan eden başlıca dört şeydir:
İlim, sabır, mevcudat kenanat, hak ve ada-
lete hizmet. HAZRETİ ALİ

GÜNLÜK GAZETE

Sayı: 1457

İktisâdî Kalkınma Yolunda

İktisadî kalkınmada toprak altı ve toprak üstü servetlerinin işletilmesi birinci derecede rol oynar. Bu işletmede müessir olan çarlılar arasında marifet, teknik elemanın ve sermayenin hissesi başta gelir.

Toprak altı servetlerinden madenlerin işletilmesi rasyonel bir tarzda geliştirildiği takdirde zenginlik inanılmaz derecede artar, memleket içinde tarifi edildikten sonra diğer memleketlere de satılmak suretiyle döviz sağlanmış olur. Bunun kalkınmadaki bir yol hissesi kısa zamanda kendisini hissettirir. Biler, kron, kömür, linyit ve demir cevherlerinin dünyaya pazarlarındaki ehemmiyeti malûm olduğuna göre istihbari edilecek her bir fadî ton memlekete bir kazançtır.

Toprak üstü servetlerinin işletilmesi ise her

Radyo (8) Dün B. M. M. Kayseri Milletvekili Fikri Apeydin'in başkanlığında toplanmış ve Halkevleri Kanununu mübafaceliyetle görüşmeye başlamıştır. Daire ve müesseselerin ve müfesh derneklerin siyasi partilere terk ettikleri gayri menkul mallar bu partiler tarafından genel menfaatlere için yapılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye terkine ait kanun tasarruflarını mübafaceliyetle müzakeresine başlamıştır. O gün birleşim müzakereleri yapılmış ve gece 23 de görüşmeler alan devam ediyordu.

C. H. P. İller Salonu terk ettiler

Milletin Malı Millete İntikal ediyor
HALKEVLERİ KANUNU B. M. MECLİSİNDE MÜSTACELİYETLE GÖRÜŞÜLÜYOR
C. H. P. İller Salonu terk ettiler
GÖRÜŞMELERE BUGÜN DEVAM EDİLECEK

Başbakan A. Menderes İnönü'ye Cevap verdi

C. H. P. Genel Başkanı İnönü'nün, teşkilatlarına yapılmış tüm dolayısıyla Anadolu Ajansı uzun bir beyanat vererek Halkevleri Tasarısının Anayasaya uygun olduğunu izah etmiştir.

FENNİ ZİRAAT
Bakanlık geçmiş bir hazırlığa girişti

Yurdun dört bucağında yeniden birçok kurslar açılacak

Tarım Bakanlığı, köylünün fenal şekilde ziraat yapmasını temin maksadıyla geniş bir hazırlığa girişmiş bulunmaktadır. Bakanlık, önümüzdeki ay içinde yurdun dört bucağında yeni kurslar açacaktır. Bu kurslarda köylüye tek

Amerikan Basın Ateşesi şehrimize geliyor

Gazetemize gönderdiği bir mektupla Amerika Basın Ateşesi David M. Price, yarında

ri olduğu ha'de 8 Ağustos çarşamba günü şehrimize geleceğini haber vermektedir.

KASTAMONU HALKEVİ

CUMA 21 Eylül 1951 Sayısı 5 Kuruş	SAHİBİ ZIYA DEMİRCİOĞLU Yayıncı ve Genel İdarine İşleri AZİZ DEMİRCİOĞLU İdarine İşleri Telefon No. 12	<h1>DOĞRUSÖZ</h1>	Şayet bir insanın hayatından başka kıymetli bir şeyi yoksa, onun hayatının da kıymetli yoktur. SEUME
--	---	-------------------	---

Yıl: 16

GÜNLÜK GAZETE

Sayı: 1493

Kuzey Atlantik Paktına Türkiye ve Yunanistan oy birliği ile kabul edildi

Üye Devlet adedi bu suretle 14 e çıktı

Ottava [Radyo] 21 - Ottavada dün son toplantısını öğleden sonra yapan Kuzey Atlantik Paktına iştirak eden Devletlerin Dışişleri Bakanları Türkiye ve Yunanistanın Kuzey Atlantik Paktı teşkilatına kabulünü oy birliği ile kabul etmişlerdir.

Kendilerini Değeri ile satmak

Kendir, memleketimizin en ilerde gelen bir geyim vasıtasıdır. Bunu kızılcılar, işçiler, ticaretçiler ile meşgul olanlar yetiştirirler. Kendi yetiştirme; satışı ve pazarlaması ile uğrayanların emeklerini verimli kılacak pazarlara bağlamak lazımdır.

Yeni Kooperatif kurulumu, iyi işlemler ve

DONANMAMIZ Karadenizde nöbet tutacak

Halkevleri, kurulması düşünülen Bir Umum Müdürlüğe bağlanacak

Ankara - Uzun zaman beri Bakanlıkta kurulan bir komisyon tarafından üzerinde çalışılan Millî Eğitim Bakanlığı yeni teşkilât kanunu üzerindeki mesul tamamlanarak mütevellâ alınmak üzere Bakanlıklara gönderilmiştir.

Yeni teşkilât kanununun da bir Halk Eğitim Umum Müdürlüğü bulun-

ması deriş edilmektedir.

İlgililerin söylediklerine göre halk eğitimi ve terbiyesi hususunda çalışacak olan Umum Müdürlük emrine hazineye devredilen Halkevlerinin de verilmesi Millî Eğitim Bakanlığınca istenmektedir. Bu teklifin müsbet karşılacağı da ayrıca belirtilmektedir.

Pimanta nümevük

KISA HABERLER

Yurtta

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Marmaradaki gezisinden dün İstanbul'a döndü.

İstanbulda göçmenler için 2 bin ev yapılacak.

Basketbolda İtalyayı mağlup ettik.

Denizli Milletvekili Hüsnü Akşit vefat etti.

Veteriner Fakültesinde Tarım Bakanlığı hesabına 100 öğrenci alınacak.

Erzurum ve Diyarbakır tren seferleri arttı.

Dışta

Bir Kanada Tuğayı Avrupaya geliyor.

HAKİKAT

İlmi Yeri: İnebolu
Cumhuriyet Caddesi No: 32
Telefon No: 0
Telegraf Adresi:
İnebolu HAKİKAT
Abone bedeli aylığı 5 lira

Yıl : 1 Sayı : 14
Sayısı : 10 Kuruluşur.

HAFTALIK SİYASİ MUSTAKİL GAZETE

16 Mayıs 1953
Cumartesi

REY'İN SESİ

Avukat Necati Erdem

Tabiatını öylesidir, yoksa mevkisinin v e r d i ğ i cür'etin tesiriyle midir, ne dese Menderes'in konuşma larında hudutsuz bir ölçü- sülük hakim. Haul icabet- se de nutukları arasındaki tezatları bir araya getirecek.

Tabiatından büyü bir âlemi külliye ile ezdat Mısraının kendisine pek yakışacağını söyleyebiliriz ama bu ta- rif vaktile büyük bir gairi- miz tarafından layemut bir gairimize mal edilmiş, gün- lük politikacılara pek yakışmayacak!

Ostat buyurmuşki: Bugün kanunlarımızda millî bünye- mizin dempkratik hüviyet ve inkısfatı arzaya uğra- tacak hiç bir hüküm yoktur.

Ah şu politikacılar! Ko- nuşurken dillerile kâfaları ve vicdanları arasında bir nokta ittisal bulabiliyorlar? O zamanda politikacı ola- mazlar. diyeceksiniz? Fakat politikacılığı laf iptiza- lından ibaret bir hüviyete bürümek şurası bir hüküm değildir!

Bir kere yukarıdaki hik- meti savuracak zatın her şeyden evvel bir hukuk adamı olması lâzım. Adnan beyin hayli vassatını biliyo- roz ama kendisinin hukuk adamı olduğuna delâlet ede- cek hiç bir vesika görüp iğitmış değiliz. Mektebi Hu- kuk şahadetnamesini ha- tırlatacakınız? Acele etme- yiniz, onu istişhat eylediği mefhum ile beraber daha Başbakanlık sandalyesine o- tordığı gün defaetmiştiler!

Eyyam politikası varken klâsik prensiplere sapla- nacak kadar safâil değildir. O halde kanunlarımızda de- mokratik inkısfatımıza mani hüküm olmadığını bizzat muazzam düsturu kavsalı- tetkik ederek mi söylemiş- tir? Yoksa kalaktan dolma- mı laf etmiştir? Birincisini yapma ne vakti, ne de ki- şiyeti vardır. İkinci şekli ihtiyar söylemişse bu kadar Devamı İkinci Sayfada

Kasabamızın büyük bir noksanı

Uzun senelerden beri belediyemiz kasabada bir kadın halâsi yapılmış her nedense dü- şünmemiştir. Bu noksan- lık her gün göze çarp- maktadır. Pazarlı gün- lerde gelen köylü ka- dınlar bu mübrem ihti- yaçlarını kâh civar ha- mamlara kâh tandukla- rının evlerine giderek temin etmekte iseler de, muhitin tamamile yabac- tısı olarak vapurdan veya kamyonlardan çıkan bir kadını böyle bir ihtiyaç has ettiğinde ne mükül bir du uma dü- geceği" aşikârdır. Nete- kim bu kabil kadınların utana şikla ter, dökere- rek yüzlerce erkeğin- giyip çıktığı umumî ha- lâlâya gudukleri sık sık görülmektedir. Kendi efredü ailemizden birisi- ne reva göremiyeceği- miz bu çirkin vaziyeti hiç bir vatsedeğâ da reva görmemeliyiz. Ka- dınlar pazarına yapı- cak halâ da bu işe kâli değildir, bir de çarşıda ihtiyâç vardır, her ney- riyatımız ehemmiyetle ele alan belediye reisli- mizden bu hususun da bir an evvel nâzarâ a- lınmasını ve bu nö- ası işi tamamlanmasın- ı bekleriz.

Donanma

Donanmamıza mensup üç torpido 13 Mayıs rast- layan Ramazanın birinci gecesini kekelemize gelecek projeksiyonlarla sabaha kadar kasabamızı aydınlatarak bu mübarek Ramazan ge- cesindeki neşemiz bir kaç wâsil arttırmışlardır.

İSTİFA

— Eski meclis hadi- larından 80 ilik bir ih- tıyar M. P. den istifa etmiş acaba neden?

— Neden olacak az- zım, kain biraderi rü- yasında bile görmediği halde kasabamızın en müfâz mahallesine de- mokratların tevhidiyle mahallelinin haberi ol- maktan haymaham tara- fından uydurma bir ge- nilde muhtar tayin edil-ince adamcağız özen- miş, bunlar beni de meb'us tayin ederler, nasit olası M. P. ye da- ha güide elemaların iltilhak etmesi bana iş kalmadı bari demokrat- ları yakışayım da se- senlerden başı görmek- te olduğum edgatarım hakikat olan demiy.

— Ama meb'usluk da muhtarlık gibi uydurma tayinle olurmu?

— Olmaz ama birader 80 ilik bir ihtiyar her iyi icabetli düğün- müzâ-

Kulak Misahiri

Ramazanı Şerif Geldi

Bu gün mübarek Ra- mazan ayının üçüncü günüdür. Çarşamba gü- nü akşamından itibaren Camilerimizde Teravih namazı başlamıştır. Ka- sabamız Kur'an kursunda yetişen hafızlarımıza ha- riçten gelen bir çok seç- gin hafızlar da iltilhak ederek üç camimizde de mukabil okunmakta minarelerde muntazam kandiller yakılmaktadır. Her üç camimizin ka- pularına kadar dolmakta olduğu memnuniyetle görülmektedir.

HAKİKAT: Mâsü- maulara xur eşcan bu Gıfran ayını bütün oku- yucularına tebrik eder sulb ve sükûa içide daha bir çok sene Ra- mazan geçirmelerini Ulu Tanrıdan rızâz eder.

Köşeden :

Kalem Oyunu

Sinema, Tiyatro, karagöz, canboz... Gibi bir çok çeşitli oyunlar görür ve biliriz ama Kalem oyunu diye bir şey görmemiş ve iğtmemiş olduğumuz için böyle bir oyunu bize söyledikleri zaman merak ettik. Acaba na- sıl bir oyun. Tabii ekuyucularımızda bu oyunu merak edeceklerdir ama uzun zaman intizarda birakılmıyacağız. Bu bir muallim tarafından her halde yeni keşfedilmiş bir oyun olacak ve kendisi hünlerini gösterecek saha veya sahne bulamamış olacakkı, uzun zaman bir çok düşünmeler neticesi meydana getirdiği bu yeni ihtiramı başkasına öğretilmeğe kalkmış ve tavsiyede bulunmuş bakınız nasıl olmuş:

Bir kaç gün evvel kasabamıza bir sanatör gelecek bazı ispiritizm ve manyatizm gösterileri yapmıştı. Bu sanatörün oyunlarını mektep talebelerine de gösterme- ği arzu eden bir muallim Sanatörle 35 liraya pazar- lık etmiş ve anlaşmış. Fakat belediye her oyun yerin- den aldığı rüsumu pek tabii olarak o gün de almak

Devamı İkinci Sayfada

HAKSIZ İKTİSAP EDİLEN

C.H. Partisinin Malları hazineye intikal etti

Kanun hararetle münakaşalardan sonra tadil edilerek kabul edildi

Vilâyetimiz dahilinde bir yıl içinde yapılan Yol ve Köprülerimiz

(Geçen sayıdan aramı)
1 Mart 1958 ile 31 Ekim 1958 arasında yapılan yol ve köprülerimizdir.

A — Kastamonu-Akkaya yolunda :

14-500 Km. de mevcut kargir kemer köprü betonarme tahliye ve korkuluk yapılmak suretiyle tamir, mütevellit kilometrelerde mevcut açıklığı 57 metre olan 3 adet kargir ayak ve bir adet 3 metre açıklığında menfer kuru duvar ayak ahşap tahliyeyle olmaktadır ve 25 adet de bu menfer yeniden yapılmış, 74-500 den itibaren 30 onuncu kilometreye kadar kaba yol halinde bulunan kırsal teyiziye ovası olarak imal edilerek yine 74-500 den 17-000 Km. ye kadar olan kırsal ovası ve tekkim suretiyle tahliye halinde getirilmiş, bu işlere 106580 24 lira harcanmıştır.

E — Kastamonu-Tosya yolunda :

53-40 Km. leri arasındaki buzakt görsel stabilizasyon hale getirilmiş ve mütevellit 4760 30 lira ödenmiştir.

F — Araç - Boyalı yolunda :

Bu yolun yaz seferine daha müsali hale getirilmesi için 2-8 ci Km. leri arasında kaba yol tesviyesine devam edilmiş olup 4682 62 lira sarfedilmiştir.

menfer ve bir adet 5.00 M. lik ahşap köprü yeniden inşa edilmiş bu işler için 44897 06 lira sarfedilmiştir.

10-4-000 — 31-4-930 Km. leri arasındaki 3600932 33 lira kapılı yol ve sanat yapıları mütevellitine tahsis edilmiş ve yapı işleri için 10224 48 lira ödenmiştir.

E — Kastamonu-Tosya yolunda :

53-40 Km. leri arasındaki buzakt görsel stabilizasyon hale getirilmiş ve mütevellit 4760 30 lira ödenmiştir.

F — Araç - Boyalı yolunda :

Bu yolun yaz seferine daha müsali hale getirilmesi için 2-8 ci Km. leri arasında kaba yol tesviyesine devam edilmiş olup 4682 62 lira sarfedilmiştir.

Ankara 15 (A A) — B. M. Meclisinde din C.H.P. nin bakası iktisapları hakkında 92 Mebus tarafından verilmiş kanun teklifi mürakere edildi. Çok hararetle olan münakaşeler üç celsede gece saat 23.45 e kadar devam etti. Mecis sebepler lâyihası ve komisyon raporunun okunması mütevellit 50 kadar mebusun söz aldığı bildirilerek ilk söz C.H.P. Meclis Gurubü adına Genel Başkan Malatya Mebusu İsmet İsoğ'üne verildi. İsoğ'un teklif aleyhindeki konuşmasından sonra C.H.P. Mebusları salona terkettiler. Saat 72 15 e kadar 17 Mebus konuştu. Bu arada Başvekil Adnan Menderes de sözünü kârâhye geçerek izahat verdi. Kifayeti müzakere takririnin kabulünü mütevellit celseye ara verildi. Tekrar toplanıldığında maddelerin müzakeresine başlandı. Maddeler üzerinde bir çok Mebuslar söz aldılar ve mütevellit tadil teklifleri verildi ve celsede kanun teklifi maddeler üzerinde bir çok maddeler kabul edildi. Lâyiha ekik oya suvalda Naticado oya iştirak eden 346 Mebus tan 341 inin leylete, 5 tan aliyhte rey verdikleri anlaşılarak lâyiha kânanlaş ve toplanışta sona verildi. B.M.M. kabul ettiği karar meclisinin hülasası şudur :

1 — C.H.P. her ne gektik ve suretle olursa olsun umumî muvazeneye dahil dâirelerle kamu bütçeli idarelerden hususî idare ve belediyelerden, köylere, inkişaf devlet teşekkülleri ve bunların müesseselerinde ve diğer anme hükûm şahıslarından doğrudan doğruya veya dolayısıyla hak iktisapları nufus ve hakimiyetlerine dayanan haksız iktisaplardır. Bu sebeple mezkûr parti bu kanun meşiyete güdüğü tarihte malik olduğu bütün mekull ve gayri mekull malları hazineye mecburdarlar.

6 — Muvazene veya hileli yollarla 3 cü yabuklar şahsına geçmiş b'kânun gayrimenkuller hakkında umumî hükümler caşılır. Ancak muvazene zaman defî mahkemelere dilemez.

7 — Müdâfeli içinde vesait ve malumat vermişlerle bunları sukkiyenler hakkında Türk Ceza Kanununun 270 nci maddesi tahrîk olunur. Mal kağırılması veya saklanması halinde komisyon marifetiyle bunlara taktiri kıymet tesbit edilerek bu suç işleyenlerde müteselsile tahsil o'lanır.

8 — İcrayı muamelelerde Tahsil Enval kanunu uygulanır.

9 — Bu kanun negri tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

10 — Bu hükümleri icraya İcrâ Vakilleri beyinli memurdur.

11 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

12 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

13 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

14 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

15 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

16 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

17 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

18 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

19 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

20 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

21 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

22 — Bu kanun negri tarihinde yürürlüğe girer.

Vilâyetimizdeki Resmî Dâirelerin

KISA HABERLER

Yurtdışı

Relatörümüz Celâl Bayar için Çankaya Köşklerinde Alina Büyük Elçimiz Cemal İhsan Tarag'ı kabul etti.

Relatörümüz Celâl Bayar bugün Çankaya'da Amerika'dan dönmüş olan Hava Kuvvetleri Komutanımız Fazıl Çınar'ı kabul etti.

Ulaştırma Vekili Yânnâ Örsen tekliflerde bulunmak üzere Afyon'a vasi oldu.

Bazı vilâyetlerde teklif saygıhatına geçen Ulaştırma Vekili Yânnâ Örsen Bu arada Ankara'ya döndü.

Halk Bankasının Malatya Şubesi için merasimle açıldı.

Dişta

Atantik Pakti Rahbarları

CUMARTESİ	Sahibi	DOĞRUSÖZ	Dış görüşüğü güzel olanın mutlaka huyu da güzel olmaz. Lâzım olan vücudun dışı değil, içidir, yani ahlakıdır.
5	ZIYA DEMİRCİOĞLU		
Mart 1955	MESUL MÜDÜR AZİZ DEMİRCİOĞLU		
Sayısı 10 kuruş	İstanbul Akademi Dairesi Karşısı Kurtuluş Telefonu No 13		
Yıl: 18	GÜNLÜK SİYASİ GAZETE		

Tarihten Yapraklar

Müellifi: Z.C. Bakıçelebioğlu

Kastamonu'muzun yetiştirdiği kıymetli müellif ve gazetecilerden Zeki Cemal Bakı Çelebioğlu, başımıza yeni bir eser daha hediye etti. Tarihten yapraklar adını taşıyan bu eserin kısaca bibliyografyası şudur:

Bakı Çelebioğlu, Zeki Cemal, tarihten yapraklar 105/135, sb. 100 lot. Ekonomi matbaası 1955 F. 100

Osmanlı tarihinden itibaren 34 parçaya ihtiva eden bu kitap herkesin yolculardan seve seve okuyacağı bir üslub ve mahiyette kaleme alınmıştır. Eserde her mevzu geniş bir tefebbüh mahaulü olarak işlenmiştir. Eser zevki ve muhtevası ile yazılış bakımından orijinaldir.

Bizde öğrencinin dil ve bilgi bakımından gelişmesini sağlamak için Türkçe Okuma kitapları pek mebzul ve fakat

Sayın müellif Zeki Cemal Bakı Çelebioğlunu yeni eseri dolayısıyla tebrik eder. Ana ve tani hakkında da eserler vermesini dilerim.

İhsan Ozanoğlu

Milletvekilleri miz bugün geliyor

Haber aldığımız göre Milletvekillerimizden bazıları bugün şehrimize geleceklerdir. Milletvekillerimizin 8 Mart Salı günü yapılacak İnebolu kongresine gideceklerdir.

İnebolu D.P. kongresi 8 Martta

Haber aldığımız göre Demokrat Parti İnebolu kongresi 8 Mart Salı günü yapılacaktır.

Basın Kanununda İspat Hakkı

Fethi Çelikbaş ve arkadaşlarının hazırladıkları kanun teklifinin prensipleri tesbit edildi

Ankara, (TAM) - Şahin şeref ve hayiyetini teavürden masum tutmak üzere çıkarılan, fakat, Basın mensuplarına isbat hakkı tanımadığı için latihakta aksaklıkları sebep olduğu anlaşılan 6334 sayılı kanunu tedit etmek üzere, Fethi Çelikbaş ve arkadaşlarının bir teklif hazırladığı evvelce de bildirilmiştir.

Teklif edilen bu kanunun daha henüz maddeleri tesbit edilmiş olmakla beraber, teklifin prensipleri tesbit edilmiştir. Buna göre, bir memurun vazifesinden dolayı, yahut vazifesiyle ilgili herhangi bir husustan dolayı, şeref ve hayiyetinin rencide edilmesi halinde Basın ve Mensuplarına isbat hakkı tanınacaktır. Her hangi bir şahın hususî hayatıyla ilgili bir mesele dolayısıyla şeref ve hayiyetinin kırılması halinde Basın Mensuplarına isbat hakkı tanınmayacak fakat, bazı

hususlarda da tesbit hakkı tanınacaktır.

Yurdumuzda ölüm nisbeti binde 17,4

Ankara, (B.Y.H.A.) - Sıhhat Vekâletince hazırlanan Millî Sıhhat Programında belirtildiğine göre memleketimizde ölüm nisbeti binde 17,4 dür. En fazla ölüm nisbeti de Amerika'da Saint Pope da binde 34 olarak tesbit edilmiştir.

Yine Sağlık Vekâletince açıklandığına göre memleketimizde Sıtma hastalığı da binde birde düşmüştür. Sıtmanın kökünün komitenin kurulması için gerekli tedbirler alınmıştır, 1956 da nisbetin on binde ifade

Selim Sarper, Güvenlik Konseyi Başkanı tayin edildi

New-York, (TAM) - Peru Büyükelçisi Victor Andres Beland, Formosa meselesini iyiki veçhile ele aldığından dolayı Güvenlik Konseyine teşekkülünü bildirdikten sonra, 1 Şubatın 28 Şubata kadar devam eden Başkanlık vazifesini Türkiye delegesi Selim Sarper'e devreymiş bulunmaktadır.

Selim Sarper, bir ay 11 memleketten müteşkil Güvenlik Konseyine Başkanlık edecektir.

KISA HABERLER

Yurtta

Dahtlge Vekâletince gelen çalışma programına Kıy Kanunu layihası üzerindeki tefhikler nihai safhaya girdi. Jandarma Kırnuu da peniden ele alınarak çalışmalara bağlandı.

Yurtta 30 Sağlık Merkez açılacak.

Agri'nin halli inşaatı başlanıyor. 5 verem hastahanesi tamamlanacak.

Dışta

Birleşik Amerika Sosyalist Birlikleri profesör oldu.

Albay Abdülkadir rızmen Pakistan'a davet olundu.

Mısır-İsrail çarpışması dolayısıyla Abdülkadir rızmenin Mısır'a gideceği beklenmektedir.

ÇARŞAMBA

7

Eylül 1935

Sayı: 10 kuruş

Yıl: 19

BAŞIRI

EYİA DEMİRCİOĞLU

MESUL MÜDÜR

Aziz Demireloğlu

Merkezi Akademi Dairesi Karşısı

Kasımca - Telefon No. 12

DOĞRUSÖZ

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Hayvan ölür, unutulur, insan ölür, e-
seri kalır, iyi eserler bırakmaya çalışmas-
lıdır.

Sayı: 2698

Atatürk'ün Selânikteki evi ve Konsoloslüğümüze bomba atılması üzerine

Dün İstanbuldaki Rum ticarethaneleri Tahrir Edildi

Halkın galeyanı gece yarısına kadar durdurulamadı

İstanbul Hususi (Telefonla) Dün Selânikteki Atatürk'ün doğduğu evle

Konsoloslüğümüze Rumlar tarafından bomba atıldığı ve binalarda tahri-

bat olduğu haberi üzerine İstanbul gazeteleri saat 17 sıralarında ikinci tablolarını yaparak büyük başlıkları bu haberi yaymışlardır.

5000 senelik Türk-Kıbrıs

Yazan Naci Kökdemir

- 4 -

Kıbrısın İskani - Moskof Tazyıklı -
(İngilizlerin fırsattan istifadesi)

(Gögen sayısından artan) Evvelki yazlarımızda bahsettığımız gibi 1571 yılı Türk silâhlarına teslim olan Kıbrıs 1878 senesine kadar 304 sene Türk idaresinde kalmış ve

ve Semerci ve Nalbant ve Bakkal ve Debbuş ve Demirci ve Dülger ve Benna (Dina ustası) ve Taşçı ve Kuyumcu ve Kazancı ve Derzi (Terzi) ve sair ehli sanayiden ve bil-

ğümüze bomba konulması hadisesinden duyduğu te-essürle birden galeyana gelerek Rum ticarethanelerine, kışiselere kazma kürek ve sopalarla hücum ederek tahribata başlamışlardır.

Tahribat, zabıta kuvvetlerinin bütün çalışmaları rağmen gece yarısına kadar durdurulamamış ancak gece yarısı ilân edilen fevkalâde hal ve getirilen askeri birliklerle önlenmiştir.

İstanbuldaki bütün Rum ticarethaneleri ile bazı kiliseler tamamen tahrip edilmiş, ticaret malları sokaklara atılmıştır. Halen bu mallar polis ve askeri birlikler tarafından korunmakta olup Hükümet kuvvetlerinin duruma hâkim olmaları üzerine sabahleyin fevkalâde hal kaldırılmıştır. İzmirde de halk aynı şekilde galeyana gelerek Rum ticarethanelerini tahrip etmişlerdir.

Buğday Bankası ne olacak?

Ankara, (B.Y.H.A.) Hıbbat sanayi ve ticaretin-
teknik edebiyatı Ankara

KISA HABERLER

- Yurtlu -

Uşak çeker fabrikası dün kampanyaya başladı.

Bağdat Şehramni Fehri Elfabri boy yarın İstanbul'a geliyor.

Kahve fiyatı 22.00 kuruşa indi.

Kriminal Polis komisyonu toplantısı İstanbul'da açıldı.

ÇARŞAMBA

30

Kasım 1955

Sayısı 10 uruş

Yıl: 19

DOĞRUSÖZ

GÜNLÜK SİYASİ GAZETİ

SAHİBİ

SİYASİ DEMİRCİOĞLU

MÜBÜR

AZİZ DEMİRCİOĞLU

Meredis Akademi Dabral katması
Kastamonu Telefon No. 11

Sayı : 2768

Hükümet istifa etti

D.P. Meclis Gurubunda çok hararetli müzakereler oldu

Ankara (Hususi) — Dün toplanan D. Parti Meclis Gurubunda gecenin geç saatlerine kadar çok hararetli müzakereler olmuş ve Hükümet istifa etmek mecburiyetinde kalmıştır. Celse açılınca evvelâ İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı

Yırcalı'ya pahalılık ve hayat şartlarının güçleşmesi mevzuunda sual açılmıştır. Vekilin izahatını müteakip Kastamonu Milletvekili Muzaffer Tanöver döviz tahsisleri mevzuunda Maliye Vekilinden izahat istemiştir. Maliye Vekili Hasan Polatkan

ve Fatin Rüştü Zorlu'nun verdikleri izahatlardan sonra muhtelif hatipler tarafından Hükümet çok şiddetli bir şekilde tenkit edilmiştir. Bu tenkitler sonunda evvelâ İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, müteakiben Maliye Vekili Hasan Polatkan ve diğer Vekiller istifa etmişlerdir. Bundan sonra kürsüye gelen Başvekil Adnan Menderes kendisinin de istifasının istenilip istenilmediğini sormuş ve büyük bir ekseriyet tarafından istenilmediği cevabını almıştır.

Türkiye'deki iktisadî kalkınmanın ilmi mahiyeti

Dünyaca tanınmış iktisatçılardan Birleşmiş Milletler Avrupa İktisadî Komisyonu Genel Sekreteri İsveçli Profesör Gunnar Myrdal, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde bir konferans vermiştir.

Konferansında iktisaden az gelişmiş memleketlerdeki kalkınma hareketleri mevzuunu ele alan tanınmış âlim memleketimiz hakkında şunları söylemiştir :

"Avrupada bazı çevrelerde, memleketinizde iktisaden yanlış hareketler yapıldığı ve enflasyon alâmetleri görüldüğü şeklinde havadisler dolamaktadır. Türkiye'de yaptığım tetkikler neticesinde, şuna kani oldum ki, bu haksız ithamın oytaya

Kalkınmanın yayılıcı karakterinden dolayı denilebilir ki, ilk hareketi başlatacak yatırımlardan mürekkep bir enjeksiyon, iktisadî bünyeyi tabii olarak geliştiren zincirleme fonksiyonlara sebep olmaktadır.

İlk enjeksiyon kâfi miktarda olduğu ve ilk sıkıntı devresine tahammül edildiği takdirde, kalkınma kendiliğinden inkişaf etmektedir."

Çağrı :

Kendirin İşlenmesi

Kendirin ekilip yetiştirilmesinin iptidal ustularla yapılmakta olduğuna, kimse için bununla ilgilenmedi-

YURTTA

Yurtta

Türkiye'deki allo inşaat için Amerika 4 milyon dolar tahsis etti.

SEÇİMLER DEMOKRAT PARTİNİN ZAFERİ İLE NETİCELENDİ.

Seçin i 45 Vilayette D. Parti Kazandı.

KASTAMONU D. PARTİNİN KALESİ OLDUĞUNU BİR KERE DAHA GÖSTERDİ.

Vilayetimiz Seçmenleri D. Partiye Bağlılıklarını
Bilfiil isbat etti.

Radio yayınlarından aldığımız malumata göre memleket-te yapılan Millet vekili seçimi kaahir bir ekseriyetle D. Parti lehine tecelli etmiştir.

Vilayetimiz seçmenleri de D. Partinin zaferi ile sona ermiştir.

Gazetemiz seçim neticelerinin D. Parti muzaferiyetiyle biteceğini daha önceden iddia etmiş ve birçok delil göstermişti. Bu bir tahmin ve tehsyül değil değişmeyen bir hakikatin ifadesi idi. Zira gördüğü neye sururları uğulducağı bir enerjili ve ferahatle varife gören D. Parti hükümetinin iktidarı muhafaza edeceğini tabii görüyorduk. Bilhassa Kastamonu'da D. Partinin zaferini muhakkak add ediyorduk. Nasıl ki hakikat iddia ettiğimizle vechile tezahür etti. Ve Kastamonu D. Partinin aşılmaz bir kalesi olduğunu bizzat gösterdi.

Kat'i netice şöyledir: Vilayetimizde 1163 sandık, 201439 seçmen vardır. İştirak 157173 dür. D. Parti: 70508, C.H.P. 63532, C.M.P.: 19182, H.P.: 5090 oy almıştır.

D. Partiye her zaman başarılar diler. Millet vekillerimizi ayrı ayrı candan tebrik ederiz.

Umumi Seçimlerin tavabını gelecek nushamızda arz edeceğiz.

Yeni Kastamonu

Günlük Siyasi Demokrat Gazete

PAZARTESİ

28

EKİM 1957
Fiyatı 10 kuruş
Duruşunu: Şehirkuruluğu
arkası No.5
Tel: 17
Sayı: 31

Milletvekillerimiz

Milletvekilimiz
H. Hüner

Milletvekilimiz
B. Aktaş

Milletvekilimiz
Süleyman Çığır

Milletvekilimiz
Nazım Batur

Milletvekilimiz
Dr. Münif İslamoğlu

Kişileri henüz takdir edilemeyen Milletvekillerimiz şu zevatır:
Hadî Tan, Muzafer Akdoğanlı, Dr. Şükrü Eren, Zeki Cemal Baki Çelebioğlu, Ali Gözlük.

Türkiye-İran petrol anlaşması

Türkiye İnan petrol anlaşması imza edilmiştir. Petrollerin Türkiyeden akıtılmasına dair olan bu anlaşmanın tatbiki için görevli hey'et yola çıkmıştır.

Yedek parça fabrikası

Hüsnü teşebbüs tarafından Derince'de büyük bir yedek parça fabrikası kurulacaktır.

Bir Türk Öğrencisinin başarısı

Daily Herald gazetesinin "Demokrasi nedir" mevzulu bir yazı müsabakasında Hazer güney birinci olmuştur.

Amerikan harp gemileri

Amerikan harp gemileri maktadır. Bunlardan bir

ŞEHİR FİKRALARI

Eyvah!

Şair Eşref'i kadirlik için şöyle bir haber gönderdiler:

— Abdulhamid'in bir oğlu olmuş, ismine Ertuğrul kayırmışlar.

Eşref kederli bir tavarla cevap verdi:

— Eyvah.. Biz o sülâleyi tükendi sanıyorduk. yeniden başlıyor desene..

Yürü deyince

Ahmet vekîl paşa Bursa valiliğinde bulunduğu sırada bir ana caddeyi açtırken yürüyen dede adında bir türbenin yıkılması mülahuz geldi. Paşa ulemadan bir kaçını çağırıp; Türbenin başında toplandılar ve paşa nidâ etti:

— Yürü ya dede.. ve hocalara döndü
Dede hazretleri ayak altında kalacak değil ya.. yürümüşür elbetiz..

ŞENSÖZ

SAPKEM / AHMET KIRAL
Mevki Müdürü
HİCMET
TIRYAKIOĞLU
ARONTE "Sarı" Çay İri Altı
Epiş 123456789
Sayfa 10 Kuruc

YENİSES

Salı

19

NİSAN 1960

Adres: (Tennis)

Yıl 14 * Sayı 2926

Özâ Sözü Coğru Mîstakîl, Cömîkîl Sıyal Memleket Gazetesidir

(Adres:Yenişehir) TLF 1090 Katı

T.B.M.M. de Tahkikat Tavrı dün Kabul Edildi

15 Mebustan Müteşekkil Tahkikat Heye
tinde Milletvekilimiz Hilmi Dura'da Var

Bursa Mebusu Ma'um Kayalar ve Denizli Mebusu Baha Akpın'ın BÜyük Millet Meclisi Riyasetine verdikleri CHP' nin yakıcı gayrimenfur ve basur dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan etmekte ve basur mebiyetinin nelerden ibaret olduğunu tahrik tesbit ve mebiyetinin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerin itikaf etmek matruvât meselesi ile edilecek işleri mevzuatın onayla tatbik edilmekte olduğunu teklif etmek üzere, Meclis Tahkikatı çalışmalarına dair tahkikat, dünkü Meclis oturumunda müzakere ve kabul edilmiştir.

Üç ay faaliyetine devam edecek bulunan 15 kişilik tahkikat heyetine Denizli Mebusu Hamdi Sancır Reis Seçilmiş olup, tahkikat heyetinde Milletvekilimiz

Hilmi Dura da bulunmaktadırlar.

Komisyona teşkilî Bîbü Cema'atına, tahkikat Komisyonu Başkanlığına :

Tahkikatın vâk'etini içine Tahkikatla ilgili hava ve mebiyetinin neçil yapılması Tahkikatın ne lâmetle cereyanına teminî maksadıyla bütün siyasi partilerin ve basur

bağlı teşekkül ve kolların her türlü kongreleri ve kademeleri bünyeleri içinde veya kademeler arasında da teşkilatınca müteşekkil toplantılarla istisnaen siyasi mebiyetin toplandırlar ve partilerin yarat kademeleri ve teşkilat kurulması tahkikatı neticesine kadar durdurulmuştur.

TOSYA'DA Dört Camie kad VERİLDİ

Tosya — Kazancısız Hocamız camline nâberizlik, Hacı'da, Şerifoğlu Abdülmeccid efendi ile Dil köyü camii şeriflerin imam ve hatip kadroları verilmiş olup kadrolara, talimler arasında yapılacak imihân müteşekkil ta

min yapılacaktır. Diğer taraftan basur içinde Orta okullarda tahsinis kadar olan parker yapılmaz kazancısız 150 bin basur satırlığıdır. Bğretilir.

Yakın Doğu'da şiddetli sıcaklık

Beirut 17 (s.a) — Hafta sonunda yakın Doğuda bu mevsim için olağanüstü sıcaklık bir sıcak dalga kaplanmıştır. Beyrutta sıcaklık bugün 32 derece Kahire'de ve Amman'da 37, Bağdat'ta da 35 derece olmuştur. Bu rakamlar

mevsim için normalden 10-15 derece fazladır. Doğu Akdeniz'de Güneyden esen bir Çöl Rüzgarı var ve deniz nakliyle leştiirdiği bildirilir.

Türk Traktör fabrikası yılda 2500 Traktör imâl edecek

Ankara — Türk Traktör fabrikası 1960 çalışma programına aldığı 2500 adet diesel traktörlerinin imalatına süratle devam etmektedir.

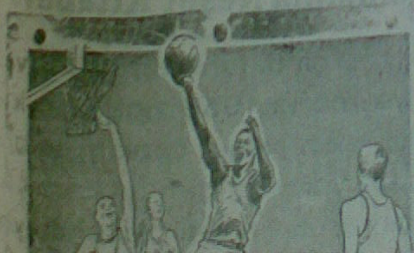
Bu yıl ilk parti olarak imâl edilen yedek parçaları bul en son yenilikleri havi 4 silindürlü 50 beygir tabakındaki 100 traktör önümüzdeki günler zarfında tertip edilecek bir mersimle çiftçi valöndörlere ziraj donatım kuruması devir ve temlik edilecektir. Müteakiben de diğer traktörlerin devir ve temlik yapılacaktır.

1960 yılı içinde imalede olacak 2500 traktörün memleketimizde büyük bir ihil yaratırlayacağı meclis gelinirtilmesinde mühim rol

Hitlerin Kızı olan Arjantin GENÇ

Madrid 17 (s.a) — Faslanjst "Arriba" gazetesine Buenos Aires muhabiri

ket Hitler'in kızını iddia etmekte kız çocukluğunda

CUMARTESİ
28
Mayıs 1960
Sayısı 10 kuruş

Doğrusöz

SAHİBİ
KAYA DEMİRCİOĞLU
MESUL MÜDÜR
AZİZ DEMİRCİOĞLU
(darehane askerlik dairesi karşısı)
Kastamonu Telefon: No 1012

Yıl : 84
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
SAYI : 4124

Dün Sabahdan İtibaren Orgeneral Cemal Gürsel İdaresindeki Türk Silâhlı Kuvvetleri idereye el koydu Hareket Kansız Olarak Başarıldı

**B. M. Meclisi Feshedildi-Devlet ve Hükümet Erkânı Muhafaza altına alındı
Siyasî Partilerin Faaliyetleri Durduruldu-Yeni Anayasa Hazırlatılıyor.
Serbest Seçimler Sonunda İdare Kazanan Tarafa Devredilecek.
Mevkuf subay ve talebeler serbest bırakıldı-Kapatılan Gazetelerin neşri serbest**

Dün sabaha karşı bütün yurtta harekete geçen Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri idareyi ellerine almışlardır. El konulan Türkiye Radyoları vasıtasıyla Başkanlığındaki Profesörler heyetine hazırlanmaya başlanmıştır. Anayasaya aykırı kanunlarca tevkif edilmiş olan subay ve talebelerin tahliyesi emredilmiş, kapatılan gazetelerin neşri mamalarını ve birbirleri ile kardeşçe geçimeleri emredilmiştir. Milli Birlik Komitesi'nin idarenin askeri makamlara devredilmesi emri gereğince şehrimizdeki idare Garnizon Kumandanı As. Dairesi Reisi Albay Necati Cantürk tarafından ele alınmıştır. Dün şehrimizde ekmeğin sıkıntısının olması ihtimali üzerine Garnizon Komutanlığına gerekli tedbirler alınarak ürünlerin bol miktarda ekmeğin çıkarılmaları temin edilmiştir.

PERŞEMBE

16

Haziran 1960

Sayısı 10 kuruş

Doğrusöz

DANIŞI

EYİA DEMİRCİOĞAN

MESUL MÜDÜR

AZİZ DEMİRCİOĞLU

İdarehane askerlik dairesi karşısı

Kastamonu Telefon: No. 1012

Yıl : 24

GÖNLÜK SİYASİ GAZETE

SAYI : 4137

Orgeneral Cemal Gürsel'in 3 Mayıs 1960 ta «sâkıt» hükümete Yazdığı İkaz Mektubu

Ankara (2,a) — Devlet ve hükümet reisi Cemal Gürsel'in Kara Kuvvetleri Komandanı bulunduğu sırada Üniversite olaylarını müteakip Sabık Milli Müdafaa Vekilli Etem Menderes'e gönderdiği mektubun metni şudur:

«Azız Vekillim»

Dün geceki konuşmalarımın ışığı altında zafalınıza memleketin huzuru ve istikrarı için alınması lazım gelen tedbirleri ve kararlar hakkındaki görüşlerimi arz etmeyi milli ve vatani bir vazife bilirim.

Sayın Başvekillim açıkla malarımı dinledim ve okudum. Bunlarda benim düşüncelerimin kabülüne müsait bir zemin henüz mevcut olmadığı aşikâr

kıymalı. İlim müesseseleri yenden faaliyete geçirilmelidir.

8) Şimdiye kadar çıkarılan bütün antidemokratik kanunlar tedricen kaldırılmalıdır.

EŞİT MUAMELE

9) Vatandaşın hürriyet ve eşit muamele hakkına mütlak surette riayet edilmelidir.

10) Ordunun meseleleri süratle halledilmelidir.

11) Din istismarcılığından vazgeçilmelidir.

12) Sullatimaller oluyormu bilmiyorum fakat olduğu hakkında umumî bir kanaat mevcuttur, ve milletin hükümete karşı itimatsızlığı sebep olmaktadır. Bu gibi kötülüklerin şiddetle bertaraf edilmesi lâzımdır.

13) Müstesna zamanlar ve

Olaylar bu yolda olmadığınızı göstermektedir. Talebelerin hürriyet duygusu ile yaptıkları masumane tezahürata karşı kütalar sevk edilmesi ve onların destayı ile emniyet kuvvetlerinin ilim yuvalarının içine kadar girecek coplarla ve kurşunlarla tedip etmesi dünyada görülmemiş çok fecî bir şeydir. O hengâmede kız talebelerin yürekler parçalayan çıktıklarının analar babalar ve halk ruhunda onulmaz yaralar açacağını ve açtığını anlamamak memleketin huzuru bakımından büyük bir hata ve hazin bir gaflet olduğuna kanlım. Bizim de gençlerimizin de hak adalet ve hürriyet duygularının gelişmesinden ve kemalinden memnun

Bankalar Hakkında Tahditler Kaldırıldı

27 Mayıs İnkılabını müteakip Millî Birlik Komitesiince bankaların bazı muameleleri hakkında tahditler konmuştu. Bir müddet sonra biraz azaltılan bu tahditler, bu günden itibaren kaldırılmış ve banka muameleleri normal hale girmiştir.

Halkımızın Şehrimizde Hazineye

Yaptığı Yardımlar

15/6/1960 günü Kastamonu Merkezinde sayın vatandaşlarımız tarafından hazineye yardım olarak Bir adedi sövalve ol-

tun küpe ve bir adette elmas taşı ve altın bilezikli Nacar kol saati makbuz mukabilinde Kasta-

KAYNAKÇA

- AÇIKSÖZCÜ, Hüsnü, (1933), **İstiklal Harbinde Kastamonu**, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu.
- AHMAD, Feroz ve Bedia TURGAY, (1976), **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945–1971)**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AHMAD, Feroz, (1994), **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945–1980**, Fethi, Ahmet (çeviren), Üçüncü Baskı, İstanbul.
- AKIN, Rıdvan, (2002), “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı 1945–1960”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.912–918.
- AKSANYAR, Necati, (2007), “Demokrat Partinin Din Politikalarının Türk Basınında Yansımaları 1950–1954”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:11, Kırgızistan.
- ALBAYRAK, Mustafa, (2004), **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946–1960)**, Ankara.
- ALTAN, Mehmet, (2001), **Darbelerin Ekonomisi**, İyi Adam Yayınları, Genişletilmiş İkinci Baskı, İstanbul.
- ANADOL, Cemal, (2004), **Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti**, Yeni Kuvayı Milliye Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul.
- ARMAOĞLU, Fahir, (2005), **20. yy. Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, On Beşinci Baskı, İstanbul.
- ARSLAN, Ali, (2004), **Kısır Döngü Türkiye’de Üniversite ve Siyaset, (1869–2004)**, Truva Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, (1968a), **İkinci Adam (İsmet İnönü)**, C.III, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, (1993b), **İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali**, Remzi Kitabevi, Beşinci Baskı, İstanbul.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, (2005c), **Menderesin Dramı (1899–1960)**, Remzi Kitabevi, Dokuzuncu Basım, İstanbul.

- BAĞCI, Hüseyin, (1990), **Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası**, İmge Kitabevi, Birinci Baskı, Yayınları, İstanbul.
- BAYAR, Celal Anlatıyor, **Başvekilim Adnan Menderes**, Derleyen; İsmet Bozdağ, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul.
- BOZKURT, Selahattin, (2000), “Kütahya Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950–1960)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya.
- Cumhuriyet**, 24 Nisan 1950, 25 Nisan 1950, 30 Mayıs 1950, 7 Haziran 1950, 11 Mart 1951, 24 Temmuz 1953, 13 Nisan 1954, 23 Mayıs 1954, 19 Ekim 1954, 28 Ağustos 1955, 14–16 Ekim 1955, 8 Eylül 1957, 8 Kasım 1957, 30–31 Aralık 1957, 17 Ocak 1958, 9 Mart 1959, 21 Nisan 1960.
- ÇARIKÇI, Emin, (2002), “Menderes Döneminde Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- ÇAVDAR, Tevfik, (2004a), **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950'den Günümüze)**, İmge Kitabevi, Üçüncü Baskı, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tevfik, (2003b), **Türk Ekonomisinin Tarihi 1900–1960**, İmge Kitabevi, Birinci Baskı, İstanbul.
- ÇAVDAR, Tevfik, (2004c), **1839'dan 1950'ye kadar Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi, Üçüncü Baskı, İstanbul.
- ÇOLAK, Filiz, (2002), “Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- DEMİRCİOĞLU, Aziz, (1982), **100 Yıllık Kastamonu Matbaası 1872-1972**, M.E.B. Yayınları, İkinci Baskı, Kastamonu.
- Dikkat**, 19 Haziran 1947, 10 Eylül 1947, 21 Kasım, 1947, 8 Ocak 1948, 30 Nisan 1948, 19 Ocak 1949, 6 Temmuz 1949, 17 Nisan 1950.
- Doğrusöz**, 19 Mayıs 1937, 21 Temmuz 1945, 2 Kasım 1945, 4 Aralık 1945, 29 Mart 1946, 2 Nisan 1946, 24 Mayıs 1946, 14 Haziran 1946, 21 Haziran 1946, 25 Haziran 1946, 12 Temmuz 1946, 6 Ağustos 1946, 29 Aralık 1946, 2 Temmuz 1948, 7 Temmuz 1948, 30 Ekim 1948, 2 Mart 1950, 17 Mayıs 1950, 30 Mayıs

1950, 31 Mayıs 1950, 7 Temmuz 1950, 8 Temmuz 1950, 12 Temmuz 1950, 21 Temmuz 1950, 9 Ağustos 1950, 26 Ağustos 1950, 2 Kasım 1950, 4 Kasım 1950, 10 Mart 1951, 19 Eylül 1951, 21 Eylül 1951, 19 Şubat 1952, 24 Şubat 1952, 25 Ekim 1952, 30 Kasım 1952, 1 Mart 1953, 15 Aralık 1953, 28 Ocak 1954, 9 Mart 1954, 13-15 Mayıs 1954, 18 Mayıs 1954, 8 Ekim 1954, 25 Şubat 1955, 15 Mart 1955, 7 Eylül 1955, 30 Kasım 1955, 15 Aralık 1955, 19 Aralık 1955, 27 Ağustos 1957, 16 Eylül 1957, 2 Ekim 1957, 13 Eylül 1955, 8 Ekim 1957, 28 Ekim 1957, 31 Ekim 1957, 3 Şubat 1958, 27 Nisan 1958, 24 Haziran 1958, 22.Ekim.1958, 20 Şubat 1959,16 Haziran 1960.

EKİNCİ, Necdet, (1997), **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Dış Etkenler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.

EROĞUL, Cem, (1990), **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, İmge Kitabevi Yayınları**, İkinci Baskı, Ankara.

ERTUNÇ, Ahmet Cemil, (2004), **Cumhuriyet’in Tarihi Yaşadıklarımızın Dünü Bugünü**, Pınar Yayınları, İstanbul.

FIRAT, Melek (2000), “Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları (1945–1960)”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81, İstanbul.

GOLOĞLU, Mahmut (1974), **Milli Şef Dönemi 1939–1945**, Turhan Kitabevi, Ankara.

Hakikat, 16 Mayıs 1953.

İNAN, Afet, (1997), **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, T.T.K. Basımevi, İkinci Baskı, Ankara.

KAÇMAZOĞLU, H. Bayram (1998), **Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları**, Birey Yayıncılık, İstanbul.

Karadayı, 24 Haziran 1950, 4 Ağustos 1950, 7 Ağustos 1950, 14 Ağustos 1950, 25 Ağustos 1950, 4 Eylül 1950.

KARPAT, Kemal, (1996), **Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller**, Afa Yayıncılık, İstanbul.

- KARTAL, M., Abidin, (2000), “Demokrat Parti’nin İktisat Politikası(1950–1954)1, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- Kastamonu**, 10 Ekim 1945, 19 Temmuz 1945, 16 Ağustos 1945, 22 Eylül 1945, 6 Ekim 1945, 9 Ocak 1946, 27 Nisan 1946, 11 Mayıs 1946, 20 Haziran 1946, 26 Haziran 1946, 20 Temmuz 1946, 24 Temmuz 1946, 3 Ağustos 1946, 15 Aralık 1946, 4 Aralık 1947, 1 Ağustos 1949, 17 Mayıs 1950, 30 Mayıs 1950.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, (2000), “Hasar Tespit Üzerine Birkaç Ayrıntı”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:81, İstanbul.
- KOÇAK, Cemil, (2005), **Siyasi Tarih (1923–1950)**, AKŞİN, Sina, (Yayın Yönetmeni), Çağdaş Türkiye (1908–1950), Cem Yayınevi, Sekizinci Basım, İstanbul.
- KOÇLAR, Bekir, (2002), “Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet-Muhalefet İlişkisi”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XIV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Mücadele**, 24 Temmuz 1946, 21 Nisan 1947, 8 Ocak 1948, 1 Eylül 1948, 4 Ekim 1948, 20 Haziran 1949, 4 Ağustos 1949, 12 Mayıs 1950, 18 Mayıs 1950, 25 Mayıs 1950, 27 Mayıs 1950, 22 Haziran 1950, 31 Ağustos 1950, 5 Temmuz 1951, 19 Haziran 1952.
- MÜTERCİMLER, Erol ve M. Kemal Öke, **Düşler ve Entrikalar Demokrat Partinin Dış Politikası**, Alfa Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
- ÖZDAĞ, Ümit, (2004), **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali**, Boyut Kitapları, İkinci Basım, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Hikmet, (2002), “Demokrasiye Geçiş ve Menderes Dönemi”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XVI. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.892–896.
- ÖZTÜRK, Tayyar, (1986), “Demokrat Parti Dönemi (1950–1960)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- ÖZÜÇETİN, Yaşar, (2002), “Demokrasiye Geçiş, Demokrat Partinin Kuruluşu, 1946 Seçimleri”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss. 765–773.

Tan, 23 Mayıs 1954.

TEKİN, Nil Türker, (2002), “Tek Parti Döneminin Sonu”, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı:106, İstanbul, ss.64–70.

TEZİÇ, Erdoğan, (1975), **100 Soruda Siyasi Partiler (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye’de Siyasi Partiler)**, Ankara.

TİMUR, Taner, (1954), **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul.

TOKER, Metin, (1990a), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Tek Partiden Demokrasiye 1944–1950**, Bilgi Yayınevi, Üçüncü Basım, Ankara.

TOKER, Metin, (1990b) **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları D.P.’nin Altın Yılları 1950–1954**, Bilgi Yayınevi, Üçüncü Basım, Ankara.

TOKER, Metin, (1991c), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Demokrasiden Darbeye 1957–1960**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

TOKER, Metin, (1991d), **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, DP Yokuş Aşağı 1954–1957**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

TUNAYA, Tarık Zafer, (1990), **Türkiye’de Siyasi Partiler 1839–1952**, Aras Yayınevi, İkinci Baskı, İstanbul.

TURGUT, Nükhet, (1991), **Siyasal Muhalefet Batı Demokrasileri Sosyalist Ülkeler-Türkiye**, Birey ve Toplum Yayıncılık, İstanbul.

Ulus, 2 Aralık 1954, 5 Mayıs 1959, 30 Nisan 1960.

Vatan, 14 Eylül 1950, 12 Mart 1951.

Yeni Kastamonu, 1 Eylül 1955, 23 Eylül 1957, 23 Ekim 1957, 28 Ekim 1957, 12 Kasım 1957, 26 Kasım 1957, 11 Aralık 1957, 16 Aralık 1957,13 Haziran 1958, 4 Ağustos 1958, 19 Ocak 1959, 27 Mart 1959, 12 Mayıs 1959, 28 Nisan 1960, 26 Mayıs 1960, 28 Mayıs 1960.

Yenises, 27 Mayıs 1946, 26 Aralık 1946, 12-14 Temmuz 1947, 19 Ocak 1948, 15 Mart 1948, 22 Haziran 1949, 10 Mayıs 1950, 18 Mayıs 1950, 25 Mayıs 1950, 29 Mayıs 1950, 5 Ağustos 1950, 13 Mart 1951, 7 Ağustos 1951, 10 Ağustos 1951, 17 Ekim 1951, 18 Aralık 1953, 14 Şubat 1954, 10 Aralık 1955,15 Aralık 1955,

15 Şubat 1957, 3 Temmuz 1957, 13 Ağustos 1957, 7 Eylül 1957, 31 Ekim 1957, 2 Kasım 1957, 5 Kasım 1957, 9 Haziran 1958, 15 Temmuz 1958, 18 Şubat 1959, 1 Mayıs 1959, 12 Nisan 1960, 19 Nisan 1960.

YEŞİL, Ahmet **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YÜCEL, M. Serhan, (2001), **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, Onuncu Baskı, İstanbul.

Zafer, 25 Nisan 1950, 23 Mayıs 1954, 13 Ekim 1958.

ZÜRCHER, Eric Jan (1988), **Modernleşen Türkiye Tarihi**, Gönen, Yasemin, (Çeviren), İletişim Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA. 030-01-11-65-4.

BCA. 030-01-1-8-19.

TBMM Zabıt Ceridesi

T.B.M.M ZC. IX. Dönem, 3. Birleşim, 1. Oturum, C.1.

T.B.M.M. ZC IX. Dönem, 2. Oturum, C.9.

T.B.M.M. ZC IX. Dönem, 17. Birleşim, 1. Oturum, C. 26.

T.B.M.M. ZC IX. Dönem, 17. Birleşim, 2. Oturum, C.3.

T.B.M.M. ZC X. Dönem, C.1.

T.B.M.M. ZC XI. Dönem, C. 13.

DİZİN

1

- 12 Temmuz Beyannamesi, viii, 37, 38, 40, 41
 1946 Seçimleri, viii, 23, 34
 1950 Seçimleri, ix, 51, 52

2

- 27 Mayıs İhtilali, 8, 46, 57, 94, 159, 162

A

- A.B.D., 12, 14, 23, 43, 44, 87, 113
 Abdulkadir Türithan, 7
 Adnan Menderes, 16, 17, 19, 20, 23, 25, 26, 33, 35, 53, 55, 56, 62, 65, 66, 70, 72, 73, 79, 80, 98, 101, 107, 109, 113, 132, 160
 Agah Çetin, 3
 Ahmet Emin Yalman, 24
 Ahmet Kırıl, 4
 Almanya, 12, 13, 14, 73
 Ankara, 1, 10, 16, 17, 19, 20, 23, 27, 30, 39, 40, 45, 54, 58, 59, 61, 64, 75, 84, 86, 87, 91, 97, 99, 101, 105, 106, 110, 112, 113, 119, 159, 160, 161, 162, 163, 164
 Arapça Ezan, 58
 Avni Başman, 61, 64
 Avukat İzzet Okay, 3
 Avukat Necati Erdem, 6, 70

B

- Bağdat Paktı, x, 89, 90, 101
 Balkan İttifakı, x, 87, 88
 Balkanlar, 12, 43, 87, 88, 103
 Birleşmiş Milletler, xi, 13, 17, 22, 88, 104, 106

C

- Celal Bayar, 15, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 35, 36, 38, 39, 44, 45, 54, 55, 62, 74, 81, 86, 99

- Cemal Gürsel, 113, 114
 Cemiyetler Kanunu, 10
 Cumhurbaşkanı, v, 10, 12, 20, 21, 22, 24, 31, 33, 37, 39, 40, 49, 54, 55, 57, 62, 82, 99, 107, 115, 128
 Cumhuriyet Halk Partisi, v, xi, 27, 69
 Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, 108
 Cumhuriyetçi Millet Partisi, 69, 80, 108
 Cüneyt Arcayürek, 84

D

- Demokrat Parti, 3, 4, v, viii, xi, 5, 6, 7, 8, 10, 20, 22, 23, 25, 26, 35, 36, 41, 50, 52, 53, 59, 63, 70, 71, 72, 77, 80, 81, 96, 97, 98, 114, 119, 125, 126, 159, 160, 161, 162, 163, 164
 Devlet Memurları Kanunu, x, 82
 Dış Politika, 70, 71, 160, 162
 Dikkat, 4, 5, 26, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 46, 49, 63, 103, 121, 161
 Doğrusöz, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 129, 132, 134, 161
 Doğrusöz Matbaası, 2
 Dörtlü Takrir, viii, 19, 20, 22, 23, 24

E

- Ebu Bekir Hazım, 2
 Emin Sazak, 17, 41
 Enver Batumlu, 42, 49

F

- Fatin Rüştü Zorlu, 89
 Fevzi Çakmak, 30, 32, 33, 42
 Fransa, 12

Fuat Köprülü, 17, 19, 23, 25, 61, 71, 72, 89, 94, 97

H

Hakikat, 6, 70, 76, 161
Halkevleri, 65, 66, 69
Hamdi Aksekili, 59
Hasan Polatkan, 54, 91, 102
Hayrettin Bey, 1
Hayri Tosunoğlu, 4, 5, 28, 36, 52
Hikmet Bayur, 17, 42, 64
Hürriyet Partisi, xi, 79, 93, 94, 95, 97
Hürriyet ve İtilaf, 68
Hüseyin Cahit Yalçın, 67, 84
Hüseyin Nail Kubalı, 100
Hüsnü Açıksöz, 2, 3

I

II. Dünya Savaşı, v, 11, 21, 22, 23, 72, 74, 115

İ

İçişleri Bakanlığı, 10
İMF, 35
İngiltere, 12, 13, 23, 70, 88, 89, 90, 104, 105, 106, 107
İsmet İnönü, v, 10, 11, 12, 29, 33, 37, 38, 39, 41, 53, 54, 57, 69, 70, 92, 93, 96, 100, 111, 115, 159
İspat Hakkı, 79, 84, 85, 94
İstanbul, 5, 1, 4, 11, 14, 17, 18, 21, 27, 32, 33, 35, 41, 46, 49, 50, 51, 53, 56, 57, 58, 59, 68, 70, 71, 73, 75, 79, 85, 86, 93, 98, 100, 101, 103, 105, 106, 110, 112, 159, 160, 161, 162, 163, 164
İtalya, 12, 14, 71
İttihat ve Terakki, 2, 3, 68
İzmir, 19, 27, 86, 91, 96, 98, 110, 113
İzzet Okay, 3, 31

K

Karadayı, 6, 53, 56, 61, 62, 162
Kastamonu Basını, 3, 4, v, viii, ix, 8, 23, 37, 51, 66, 69, 72, 108, 113, 116, 117
Kastamonu Vilayet Matbaası, 2
Kazım Karabekir, 33

Kenan Öner, 41, 42
Kıbrıs, 71, 72, 85, 88, 103, 104, 105, 106, 107, 116, 161
Kıbrıs Sorunu, 88, 103
Kırşehir, x, 63, 83, 93
Kore Savaşı, ix, 60, 61, 74, 116
Koroğlu, 1, 2
Köy Enstitüleri, 69

L

Londra Konferansı, 85
Lütfi Kırdar, 66

M

Mehmet Reşit Paşa, 1
Merkez Bankası, 34
Metin Toker, 20, 54, 63, 84, 93, 97
Millet Partisi, xi, 39, 42, 50, 66, 68, 80, 108
Milli Birlik Komitesi, 114, 116
Milli Eğitim Bakanlığı, 84
Milli Kalkınma Partisi, v, viii, xi, 21, 50
Milli Koruma Kanunu, 102
Milli Şef, v, 16, 17, 51, 161
Mustafa Kemal Atatürk, v, 10
Mücadele, 1, 5, 6, 26, 32, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 51, 52, 54, 58, 60, 65, 66, 67, 68, 71, 73, 83, 84, 88, 89, 90, 162
Münif İslamoğlu, 7, 96, 98
Müstakil Demokratlar, 42, 45

N

Namık Gedik, 87, 110
Nato, 60, 71, 72, 87
Nazım Hikmet, 56
Nihat Eğriboz, 62
Nihat Erim, 46, 66
Nuri Demirağ, 21, 22

O

Osman Bölükbaşı, 42, 60, 83, 86, 92, 93, 112

P

Peyami Safa, 50

R

Rahmi Adalıoğlu, 24, 25
 Recep Peker, 15, 17, 28, 34, 35, 37, 38,
 39, 40, 41, 116
 Refik Koraltan, 16, 17, 19, 23, 24, 25,
 32, 77, 81, 99
 Rusuhi Akalın, 27

S

Sabri Keskin, 7
 Sabri Tümkor, 1, 3, 4, 25, 32, 34, 44
 Sabri Yılmaz, 1, 5, 6, 46, 51, 66, 68
 Samet Ağaoğlu, 67, 111, 129
 Serbaz, 1
 Serbest Fırka, 27
 Server Somuncuoğlu, 82, 109

Ş

Şükrü Saraçoğlu, 23

T

Tahkikat Komisyonu, 111, 112, 114
 Tahran Konferansı, 12
 TBMM, xi, 24, 68, 164
 Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, 92
 Toprak Reformu, viii, 15, 16
 Truman Doktrini, 44
 Türkiye Köylü Partisi, 5, 80

V

Vali Sırrı Paş, 2
 Varlık Vergisi, 13, 15
 Vatan Cephesi, 107, 108, 109, 110
 Vatan Gazetesi, 25

Y

Yeni Birlik, 4
 Yeni Kastamonu, 6, 7, 22, 84, 95, 96,
 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106,
 108, 109, 110, 112, 114, 135, 164
 Yenises, 4, 5, 24, 25, 27, 28, 30, 32, 35,
 36, 37, 38, 39, 40, 41, 45, 50, 51, 52,
 55, 58, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 70, 71,
 72, 74, 75, 77, 79, 81, 82, 83, 84, 85,
 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
 100, 102, 104, 106, 108, 109, 110,
 111, 112, 113, 114, 128, 129, □132,
 164
 Yugoslavya, 87, 88, 89
 Yunanistan, 43, 71, 72, 87, 88, 103,
 104, 105, 106, 107, 116
 Yusuf Kemal Tengirşenk, 41

Z

Zafer, 2, 21, 25, 47, 80, 107, 112, 163,
 164
 Ziraat Bankası, 74, 75
 Ziya Demircioğlu, 1, 2, 3, 42
 Ziya Termen, 5, 81